

การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสามขาและ
ชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง

นางสาวสุดาวรัตน์ สุขสวัสดิ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-1901-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DIFFUSION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY FROM SCHOOL TO
COMMUNITY : A CASE STUDY OF BAAN SAMKHA SCHOOL AND COMMUNITY,
LAMPANG PROVINCE

Miss Sudarat Susawat

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Audio-visual Communications

Department of Curriculum Instruction and Educational Technology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

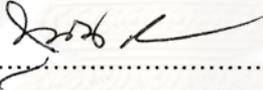
ISBN 974-14-1901 -5

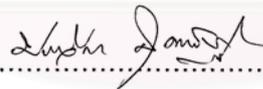
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน :
กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง
โดย นางสาวสุดารัตน์ สุขสวัสดิ์
สาขาวิชา โสตทัศนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ

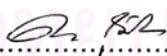
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.บุญเรือง เนียมหอม)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร.ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ)

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุदारัตน์ สุขสวัสดิ์ : การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง. (DIFFUSION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY FROM SCHOOL TO COMMUNITY: A CASE STUDY OF BAAN SAMKHA SCHOOL AND COMMUNITY, LAMPANG PROVINCE) อ. ที่ปรึกษา: อ. ดร.ปราณีณยา สุวรรณณัฐโชติ, 245 หน้า. ISBN 974-14-1901-5.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชนเพื่อช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ (2) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชนและกระบวนการยอมรับของคนในชุมชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารายกรณีที่โรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาวิเคราะห์เอกสารและจากแบบสอบถาม

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชน สรุปกระบวนการเผยแพร่ตามแนวคิดของ Rogers (1983) มีขั้นตอน 5 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นความรู้ ใช้วิธีบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุม เกี่ยวกับความรู้ หลักการ วิธีใช้ ICT (2) ขั้นการสนใจ ใช้วิธีบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุมเพื่อเชิญชวน โน้มน้าวและสนใจให้เห็นถึงประโยชน์ของ ICT (3) ขั้นตัดสินใจ ใช้วิธีบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและที่ประชุมให้เห็นถึงประโยชน์ในการนำ ICT มาใช้ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน การอบรมการใช้ ICT และการศึกษาดูงาน (4) ขั้นการนำไปใช้ ให้ทดลองใช้ ICT ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน และการประเมินผลความสำเร็จของโครงการ (5) ขั้นยืนยันการใช้ ใช้วิธีการนำ ICT มาประยุกต์ใช้ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่ ประกอบด้วย ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ (1) ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน คือ ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง และองค์กรสนับสนุน (2) ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน คือ ผู้นำในโรงเรียนบ้านสามขาและทีมเยาวชน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับ คือ (1) สภาพชุมชนและวิถีชุมชน คือ ความเป็นชุมชนขนาดเล็ก, ระบบเครือญาติ, การมีส่วนร่วม, การเปิดใจรับสิ่งใหม่, การยอมรับฟังความคิดเห็นของชุมชน และ ผลกระทบและแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชม (2) การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์ (3) การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (4) คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับ ได้แก่ ด้านประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง ด้านความเข้ากันได้ ด้านความสามารถในการนำไปทดลองใช้และด้านความสามารถส่งผลกระทบของนวัตกรรมได้ (5) คุณลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ได้แก่ ด้านลักษณะสังคมและเศรษฐกิจ ด้านบุคลิกภาพและด้านพฤติกรรมสื่อสาร ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ ได้แก่ (1) คุณลักษณะของนวัตกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับนวัตกรรม ได้แก่ ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง (2) ลักษณะของบุคคลที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับนวัตกรรม ได้แก่ กลัวคอมพิวเตอร์/อายุไม่กล้าฝึกใช้ การไม่รู้ภาษาอังกฤษ ลักษณะทางเศรษฐกิจและการขาดความมั่นใจ (3) ปัญหาทางเทคนิคของอินเทอร์เน็ตผ่านดาวเทียม (4) สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย (5) ขาดการฝึกใช้อย่างต่อเนื่อง (6) ไม่มีลูกหลานฝึกให้

ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

สาขาวิชา โสวัตศึกษาศาสตร์

ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

4783752727 : MAJOR AUDIO-VISUAL COMMUNICATIONS

KEY WORD: PARTICIPATION/ DIFFUSION OF INNOVATION / ADOPTION OF INNOVATION

SUDARAT SUKSAWAT: DIFFUSION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY FROM SCHOOL TO COMMUNITY: A CASE STUDY OF BAAN SAMKHA SCHOOL AND COMMUNITY, LAMPANG PROVINCE. THESIS ADVISOR: PRAWEENYA SUWANNATTHACHOTE, Ph.D. 245 pp. ISBN 974-14-1901-5.

The purpose of this research were to study : (1) diffusion process of information and communication technology from school to community to bridge digital divide by accessing technology and information (2) factors related to school's diffusion process and community's adoption process of information and communication technology. This case study was conducted in Baan Samkha school and Baan Samkha community, Meatha district, Lampang province. Qualitative method was used in this study. Questionnaires were used to obtain data on Computer and Internet ability. Empirical data were gathered through in-depth observation and interview, and document analysis.

The findings summarized as the followings :

1. The process of diffusion of information and communication technology from school to community could be categorized into 5 steps based on Rogers's innovation decision process (1983): (1) knowledge stage: face to face communication and meeting were used to inform about awareness and principles of ICT (2) persuasion stage: face to face communication and meeting were used to persuade about benefits of ICT (3) decision stage: face to face communication and meeting were used to convince about benefits of applying ICT to learning projects for community, training to use ICT, and educational field trips (4) implementation stage: trials of ICT materials in projects and projects evaluation (5) confirmation stage: applying ICT to learning projects for community.

2. Related factors of school's diffusion process of ICT consists of (1) external change agents were president of Suksapattana foundation, director of Constructionism Lab, Lampang province and supported organizations, (2) internal facilitators were a leader teacher of Baan Samkha school and youths team. Related factors of community's adoption process of ICT were categorized as the influenced factors and the obstacle factors to adoption. The influenced factors were (1) way of community were: small size community, kinship, participation, open mind, community public opinion, and effects and supporting from visitors, (2) computer owner, (3) increasing computer and internet service places, (4) attributes of innovation were: relative advantage, compatibility, trialability, and observability, and (5) characteristics of adopter : socioeconomic and personality characteristics, and communication behavior. The obstacle factors were (1) attributes of innovation: non-relation for career, (2) characteristics of adopter: computer fearing, no English language literacy, economic characteristics, and no confidence to use ICT, (3) technical problems of satellite internet systems, (4) body ageing, (5) discontinuing use of ICT, and (6) no younger member of family to help.

Department Curriculum, Instruction, and Educational Technology

Field of study Audio-visual Communications

Academic year 2005

Student's signature.....*Sudarat*.....

Advisor's signature.....*P. Suwanna*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถอย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร.ปราณีณยา สุวรรณณัฐโชติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาและแนะนำในการวิจัย รวมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเมตตาตลอดมา รวมทั้ง อาจารย์ ดร.บุญเรือง เนียมหอมและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ที่ได้ให้คำปรึกษาและแนะนำแก่ผู้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงคุณภาพ ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ทั้งคณาจารย์ของสาขาสัตวศาสตร์ศึกษาและคณาจารย์ท่านอื่นๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเล่าเรียนมา

ขอกราบขอบพระคุณประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและคณะครูโรงเรียนบ้านสามขาทุกท่านที่ให้ความกรุณาให้การให้สัมภาระและเก็บข้อมูลและขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้ให้ทุนในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณชุมชนบ้านสามขาและโรงเรียนบ้านสามขาเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาให้ผู้วิจัยเข้าฝังตัวเพื่อเก็บข้อมูล ชาวบ้านสามขาทุกคน ครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านสามขาทุกคนที่ให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอดระยะเวลา 4 เดือนของการเก็บข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งทีมเยาวชนของชุมชนบ้านสามขา น้องๆ นักศึกษาฝึกสอนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และนำดาวเรืองชาวบ้านสามขาผู้ที่คอยดูแลและรับฟังปัญหาทุกข้อใจ อีกทั้งเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณเพื่อนๆ น้องๆ ทุกคน ทั้งเพื่อนๆ ที่สาขาสัตวศาสตร์ศึกษา รุ่น 47 และเพื่อนเก่าและรุ่นน้องร่วมสถาบันที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และเพื่อนจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และเพื่อนร่วมห้องอย่าง นิดหน่อย ที่คอยให้กำลังใจและติดตามถามไถ่ข่าวคราวของผู้วิจัยมาตลอด

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่งสำหรับพ่อ แม่ พี่หญิง น้องเจี๊ยบ น้องโจ ย่าและอาสากล ครอบครัวของผู้วิจัยรวมทั้งญาติทุกคนที่เป็นกำลังใจและเป็นดั่งแรงผลักดันที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของความสำเร็จครั้งนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	ท
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
การมีส่วนร่วม.....	12
ความหมายของการมีส่วนร่วม.....	12
ประเภทของการมีส่วนร่วม.....	13
บริบทของการมีส่วนร่วม.....	19
โรงเรียนและชุมชน.....	23
ความหมายของชุมชน.....	23
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน.....	24
การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน.....	25
ชุมชนแห่งการเรียนรู้.....	27
ชุมชนเข้มแข็ง.....	27

บทที่	หน้า
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	29
การแพร่กระจายนวัตกรรม.....	30
ความหมายของนวัตกรรม.....	30
องค์ประกอบหลักของการแพร่กระจายนวัตกรรม.....	31
ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับ.....	33
คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม.....	34
ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง.....	35
กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรม.....	36
ผู้ยอมรับนวัตกรรม.....	38
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	40
การเลือกกรณีศึกษา.....	40
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	41
วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
การตรวจสอบข้อมูล.....	49
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย.....	49
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนและโรงเรียน.....	54
ประวัติชุมชนบ้านสามขา.....	54
ที่ตั้งและขนาดและลักษณะทางกายภาพ.....	54
อาชีพ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน.....	55
บ้านสามขาชุมชนเข้มแข็ง.....	55
โรงเรียนบ้านสามขา.....	58
นियามศัพท์เฉพาะของชุมชนบ้านสามขา.....	63
ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้าน.....	64
ความเป็นมา สภาพปัญหาและความต้องการใช้คอมพิวเตอร์และ	
อินเทอร์เน็ตของคนในชุมชน.....	64
มิติของการเข้ามามีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดตั้ง	
ศูนย์คอมพิวเตอร์.....	70

บทที่

หน้า

บริบทของการเข้ามามีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดตั้ง ศูนย์คอมพิวเตอร์.....	73
กระบวนการเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของ โรงเรียนสู่ชุมชน.....	75
ขั้นความรู้.....	80
ขั้นจูงใจ.....	87
ขั้นการตัดสินใจ.....	94
ขั้นการนำไปใช้.....	100
ขั้นการยืนยัน.....	110
การลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ...	126
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน.....	144
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน.....	144
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของชุมชน.....	159
ปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับ.....	159
ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ.....	165
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	174
สรุปผลการวิจัย.....	175
อภิปรายผลการวิจัย.....	183
ข้อเสนอแนะ.....	189
รายการอ้างอิง.....	192
ภาคผนวก.....	200
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	201
ภาคผนวก ข กรอบแนวคิดที่ใช้ในการสร้างแบบสอบถาม.....	202
ภาคผนวก ค แบบสอบถาม.....	223
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์.....	232
ภาคผนวก จ แบบสังเกต.....	243

บทที่

หน้า

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....

245

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษา.....	48
2 จำนวนประชากรแยกตามกลุ่มอายุ/เพศ.....	58
3 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียน สู่ชุมชน ^{ขึ้น} ความรู้.....	81
4 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่รับทราบคุณสมบัติหรือประโยชน์ของอินเทอร์เน็ต.....	86
5 การรับทราบข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ.....	86
6 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียน สู่ชุมชน ^{ขึ้น} การสนใจ.....	88
7 สาเหตุของผู้ที่ไม่เข้าใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา.....	91
8 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียน สู่ชุมชน ^{ขึ้น} การตัดสินใจ.....	95
9 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียน สู่ชุมชน ^{ขึ้น} การนำไปใช้.....	101
10 โครงการที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.....	105
11 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียน สู่ชุมชน ^{ขึ้น} การยืนยัน.....	111
12 โครงการการเรียนรู้ของชุมชนที่ประยุกต์ใช้ ICT.....	111
13 สาเหตุที่เยาวชนใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์น้อยลง.....	113
14 สาเหตุที่ชาวบ้านใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์น้อยลง.....	114
15 โครงการต่างๆตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึงกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ตามทฤษฎีกระบวนการ ตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม 5 ขั้นตอนของ Rogers (1983).....	123
16 ค่าสถิติพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรม สำเร็จรูปของชาวบ้าน.....	127
17 ค่าสถิติพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ตของชาวบ้าน....	132
18 ค่าสถิติพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรม สำเร็จรูปของเยาวชน.....	135
19 ค่าสถิติพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชน.....	140

ตารางที่	หน้า
20 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ ของชาวบ้านและเยาวชน.....	142
21 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต ของชาวบ้านและเยาวชน.....	143
22 ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสาร.....	168
23 ปัจจัยการเผยแพร่และการยอมรับตามกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม	169
24 สรุปปัจจัยการเผยแพร่และการยอมรับตามกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม	170
25 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการสร้างแบบสอบถาม.....	202
26 แบบสัมภาษณ์.....	232
27 แบบสังเกต.....	243

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	8
2 ประเภทของการมีส่วนร่วม 4 ประเภทตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977)..	15
3 ชุมชนบ้านสามขา.....	57
4 แผนผังโรงเรียนบ้านสามขา.....	61
5 ความเป็นมาของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา.....	68
6 แผนผังห้องคอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา.....	69
7 กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของโรงเรียนสามขา สู่ชุมชน ตามขั้นตอนกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม.....	121
8 ขั้นตอนกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร(ICT)ของโรงเรียน สู่ชุมชน.....	125
9 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่ ICT.....	158
10 ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (ICT) ของโรงเรียนบ้านสามขาสู่ชุมชนบ้านสามขา..... ตามกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม ของ Rogers (1983).....	172

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	76
2 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	77
3 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	78
4 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	79
5 การรู้จักอินเทอร์เน็ตของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	85

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสังคมอย่างมากมาย ทั้งในชีวิตประจำวัน การพัฒนาสังคม เช่น บทบาทในการขยายโอกาสทางการศึกษาและรูปแบบการศึกษา การให้บริการสาธารณสุข การสื่อสารระหว่างรัฐและประชาชนและการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการ ปฏิบัติงาน การผลิตและการให้บริการต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ยังเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในการ นำพาประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจใหม่ (new economy) (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ เทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, 2545) อีกทั้งกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมใน ระดับนานาชาติที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศไปสู่เศรษฐกิจและสังคมแห่งภูมิปัญญาและการ เรียนรู้ (knowledge-based economy/society: KBE/KBS) สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ เทคโนโลยีสารสนเทศที่เพิ่มขึ้น เนื่องด้วยเป็นเทคโนโลยีที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งใน การผลิต การเข้าถึง การจัดเก็บและการแพร่กระจายความรู้อันเป็นปัจจัยการผลิตหลักภายใต้ระบบเศรษฐกิจ และสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยี สารสนเทศแห่งชาติ, 2547)

ในสภาพของความเจริญเติบโตและความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นในหลายที่ทั่วโลกนี้เองได้พบว่ามีสิ่งที่เป็นปัญหาที่ต้องรีบแก้ไข นั่นคือ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและข่าวสาร (digital divide) ของผู้คนจำนวนหนึ่ง อันเกิดขึ้นเนื่องจากการขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร เป็นปัญหาที่กำลังกล่าวถึงในวงกว้าง ทั้งในระดับประเทศระดับภูมิภาค และระดับโลก เพราะความเหลื่อมล้ำดังกล่าวจะทำให้ “ช่องว่าง” ของระดับการพัฒนาทั้งระหว่าง ประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาและระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในประเทศ เดียวกันยิ่งห่างกันมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, 2545)

โดยมีผู้ให้ความหมายของคำว่าความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศไว้ดังนี้

Randal (2001) กล่าวว่า ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ ความไม่เสมอภาคของการมีโทรศัพท์และคอมพิวเตอร์เพื่อการติดตั้งอินเทอร์เน็ต ซึ่งเกิดขึ้นกับประชากร

บางกลุ่ม โดยในตอนนี้นี้ปัญหานี้ได้แพร่ขยายมากขึ้นมีสาเหตุมาจากการศึกษา รายได้ และเชื้อชาติของกลุ่มประชากรนั้นๆ

Soraj Hongladarom (2004) กล่าวว่า ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ ความไม่เท่าเทียมกันของการมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหรือการมีอินเทอร์เน็ต ซึ่งเกิดการมีและไม่มีอินเทอร์เน็ต โดยเกิดขึ้นระหว่างประชากรที่มีฐานะร่ำรวยและยากจน

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ (2545) ได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำของการได้รับสารสนเทศและข่าวสาร ว่าหมายถึง การเกิดช่องว่างของ ผู้มีข่าวสารและผู้ไร้ข่าวสาร (information haves and have nots) ระหว่างประชากรกลุ่มต่างๆ ในสังคมโลก

ข้อมูลจากเว็บไซต์ของ บริษัท เทลคอม เจอนัล จำกัด ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ สภาพความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาระหว่างเขตเมืองและชนบทเป็นข้อจำกัดสำคัญในการพัฒนาความรู้และศักยภาพของคนในชนบท (บริษัท เทลคอมเจอนัล จำกัด, 2548)

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ ความไม่เสมอภาคของการเข้าถึงและการใช้คอมพิวเตอร์ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สังคม เศรษฐกิจหรือแม้กระทั่งการถือเชื้อชาติในบางประเทศ (องค์กร Computer In Homes ของประเทศนิวซีแลนด์, 2548)

ทวีศักดิ์ กอนันตกุลและคณะ (2545) ระบุว่าความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้มี 2 ระดับ คือ

1. ความเหลื่อมล้ำระหว่างประชากรกลุ่มต่างๆ ภายในประเทศที่มีโอกาสเข้าถึงสารสนเทศและความรู้แตกต่างกัน ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มประชากรที่มีลักษณะบางประการต่างกัน เช่น ระหว่างประชากรในเมืองใหญ่กับประชากรในชนบท ระหว่างประชากรที่มีเพศ อายุ ต่างกัน ระหว่างระดับผู้ที่มีการศึกษาต่างกัน เป็นต้น

2. ความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศต่างๆ ที่มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับและรูปแบบที่ต่างกัน ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสาร คือ การมีและไม่มีอินเทอร์เน็ตเพื่อการใช้งานด้านสารสนเทศและการสื่อสาร มีสาเหตุมาจากระบบสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ รายได้ เชื้อชาติและวัฒนธรรมรวมทั้งความพิการของบุคคลนั้นๆ โดยเกิดขึ้นระหว่างประชากรในเขตเมืองและประชากรในเขตชนบท ซึ่งทำให้เกิดข้อจำกัดในการพัฒนาความรู้และศักยภาพของคนในชนบท

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารมีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ทำการศึกษาไว้ดังนี้

จากการวิจัยของ Stevenson (2001) พบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่าในต่างจังหวัด และในต่างจังหวัดที่เป็นเมืองใหญ่ เช่น เชียงใหม่ มีการใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่าต่างจังหวัดที่เป็นจังหวัดเล็กๆ และตามชนบท ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ปัญหาความยากจน ปัญหาการไม่มีโทรศัพท์สำหรับการติดตั้งอินเทอร์เน็ต ปัญหาภาษาที่ใช้ในอินเทอร์เน็ตซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ

จากการศึกษาของ Chanin Mephokee (2002) พบว่าการศึกษาของคนไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะลดปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารและยังพบอีกว่าสภาพเศรษฐกิจเป็นปัจจัยในการมีคอมพิวเตอร์ที่จะเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงสารสนเทศและข่าวสาร รัฐบาลควรจะมีนโยบายที่สามารถจัดการกับการเข้าถึงสารสนเทศและข่าวสารตั้งแต่การศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับชั้นวิทยาลัย เพื่อสนองนโยบายที่ว่า 'IT for All'

ผลการศึกษาของ Kraemer and Dedrick (2002) พบว่าเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นเติบโตไปพร้อมๆ กับการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งสำหรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นยังพบปัญหาหลายประการ คือ การขาดแคลนคอมพิวเตอร์ในครัวเรือน ปัญหาการติดต่อสื่อสาร ระบบโทรคมนาคมที่ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงในทุกแห่งของประเทศโดยเฉพาะโทรศัพท์ ปัญหาทางด้านภาษา เพราะจำเป็นต้องรู้ภาษาอังกฤษในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

จากการสำรวจของ Sakulrat Montreevat (2002) พบว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในประเทศไทยนั้นมีการใช้ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด 54% และในเขตชนบทเพียงไม่ถึง 10% ผู้ที่ใช้งานมากที่สุดคือผู้มีอายุ 20-29 ปี มากถึง 56% และผู้ที่ใช้งานใหญ่ก็ทำงานในสำนักงานมากถึง 48% ซึ่งหมายความว่าคนในชนบทที่ไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ตนั้นมีจำนวนมาก

ผลการศึกษาของ Cooper and Weaver (2003) พบว่าการที่สถานศึกษาหรือสถานที่ทำงานจะมีส่วนในการปฏิบัติความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารนั้นต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านสังคม โดยในสหรัฐอเมริกา นั้น ครอบครัวอเมริกันผิวขาวจะมีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้มากกว่าครอบครัวที่เป็นอเมริกันผิวดำ โดยมีปัจจัยมาจากสภาพเศรษฐกิจ

จากที่มีผู้ศึกษาดังกล่าวมาเบื้องต้นนั้นทำให้สรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารนั้นเกิดขึ้นทั่วโลก โดยสามารถสรุปสาเหตุการเกิดปัญหาและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าวได้ดังนี้

1. ความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ รายได้ สถานภาพทางการเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดซื้อและติดตั้งคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ต (Stevenson, 2001; Chanin Mephokee, 2002; Cooper and Weaver, 2003)
2. ความแตกต่างทางการศึกษา โดยภาษาในโปรแกรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นภาษาอังกฤษ (Stevenson, 2001; Chanin Mephokee, 2002; Kraemer and Dedrick, 2002)
3. ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ (สีผิว) โดยจากการสำรวจพบว่าในสหรัฐอเมริกาที่นครบคริวอเมริกันผิวขาวจะมีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้มากกว่าครอบครัวที่เป็นอเมริกันผิวดำ (Cooper and Weaver, 2003)
4. ความแตกต่างด้านระบบโทรคมนาคมซึ่งต้องใช้โทรศัพท์ในการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตพบว่าระบบโทรคมนาคมยังไม่ครอบคลุมโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท (Stevenson, 2001; Chanin Mephokee, 2002; Kraemer and Dedrick, 2002)
5. ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นกับประชากรที่อาศัยในเขตพื้นที่ชนบท เนื่องจากปัญหาการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ปัญหาความยากจน ปัญหาการไม่มีโทรศัพท์สำหรับการติดตั้งอินเทอร์เน็ต ปัญหาภาษาที่ใช้ในอินเทอร์เน็ตซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ (Stevenson, 2001; Sakulrat Montreevat, 2002)

จากปัญหาดังกล่าวได้มีความร่วมมือแก้ปัญหาทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในบางส่วนแล้วดังนี้

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้มีโครงการต่างๆ เพื่อช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศ ได้แก่ คอมพิวเตอร์เพื่ออาหาร โครงการขยายโทรศัพท์พื้นฐาน โครงการอินเทอร์เน็ตชั่วโมงละ 1 บาท โครงการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (อยู่ในช่วงดำเนินการ) โครงการ Good Net ช่วยให้ประชาชนได้ใช้อินเทอร์เน็ตโดยการลดค่าโทรศัพท์ ซึ่งเป็นไปตามนโยบาย Bridging digital divide อันเป็นนโยบายหลักของกระทรวงในปี พ.ศ. 2547 (เทเลคอม เจอนัล, 2548)

การสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) ได้ดำเนินการให้หมายเลขอินเทอร์เน็ตโดยประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน 15 รายดำเนินการให้บริการอินเทอร์เน็ตแก่ประชาชนทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยการสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) เป็นผู้กำกับดูแลให้บริการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นธรรมกับประชาชนมากที่สุด โดยมีโครงการ “โครงการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสาธารณะ” ที่ให้บริการ ครอบคลุม 800 อำเภอ โครงการนี้แล้วเสร็จในปี 2544 (เรณู เมธาพิทักษ์, 2546)

ทางการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้ให้มีโครงการ อินเทอร์เน็ตตำบล (internet tombon) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้องค์การบริหารส่วนตำบลในการปฏิบัติราชการ (บริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน, 2548)

นอกจากนี้ยังมีนโยบายในการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและข่าวสารซึ่งรัฐบาลในกลุ่มประเทศ OECD (องค์กรเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ: Organization for Economic Co-operation Development) ได้ร่วมกันกำหนดนโยบายที่เป็นมาตรฐานในการปรับปรุงการใช้และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีนโยบายในเรื่องของการเผยแพร่อินเทอร์เน็ตในโรงเรียน เพื่อให้การเผยแพร่นั้นเข้าสู่มวลชนได้ง่ายขึ้น (ศรีทรัพย์, 2546)

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ ในฐานะสำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ ได้กำหนดกรอบนโยบาย IT 2010 (พ.ศ. 2544–2553) ซึ่งเป็นนโยบายที่กำหนดทิศทางในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในก้าวต่อไปของประเทศ โดยได้กำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศไว้ในนโยบาย IT 2010 ไว้ 5 ด้าน โดยมีด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาด้านการศึกษา e- Education และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาด้านสังคมภาครัฐ e-Society เพื่อแก้ปัญหา ดังนี้

ด้านการศึกษาหรือ e- Education นั้นได้กำหนดเป้าหมายไว้ คือ พัฒนาและเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับของประเทศ เพื่อรองรับการพัฒนาสู่การเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ให้เกิดการเข้าถึงอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยให้มีการพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ (information) และความรู้ (knowledge)

ด้านสังคมภาครัฐ e- Society ได้กำหนดเป้าหมายไว้ คือ “ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้” ของสังคมในยุคสารสนเทศและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชนและสังคม โดยให้มีการสร้างเครือข่ายชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, 2547)

จากการแก้ปัญหาที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐบาลและเอกชนต่างให้ความสำคัญในการที่จะวางแผนนโยบายในการดำเนินการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสาร นอกจากนี้ได้มีผู้ที่ศึกษาปัญหานี้เพื่อที่จะให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการแก้ปัญหา ดังนี้

Phanit Laosirirat (2003) ศึกษาเรื่องความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเกิดขึ้นระหว่างเมืองใหญ่และในชนบท พบว่าถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีนโยบายต่างๆ แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารได้ เนื่องจากปัญหาที่แท้จริงนั้นอยู่ที่สภาพเศรษฐกิจและการศึกษาของประชาชน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่องการกระจายโอกาสในการเข้าถึงไอที พบว่าการกระจายโอกาสทางสารสนเทศนั้นไม่ใช่เพียงการนำคอมพิวเตอร์ไปตั้งในชนบทเท่านั้น เนื่องจากยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดในการสร้างโอกาสในการเข้าถึงไอทีเนื่องด้วยเหตุผลต่อไปนี้

1. การกระจายตัวของโรงเรียนอย่างกว้างขวาง การขยายโอกาสในการเข้าถึงไอทีของประชาชนในชนบทควรผลักดันผ่านโครงสร้างเดิมที่มีอยู่แล้วในชนบท คือ โรงเรียน นั่นเอง
2. โรงเรียนมีบุคลากรที่มีศักยภาพในการพัฒนาความรู้และทักษะด้านไอที
3. ความต้องการใช้ไอทีสูงโรงเรียนมีความต้องการในการใช้ไอที เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนด้านไอที
4. การขยายโอกาสในการเข้าถึงไอทีออกสู่ชุมชน เมื่อโรงเรียนจัดไอทีให้กับนักเรียนก็สามารถแพร่ไปสู่ผู้ปกครองได้และสามารถแพร่ไปสู่ชุมชนในที่สุด

สามารถสรุปได้ว่า การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารที่เกิดขึ้นระหว่างเมืองใหญ่และชนบทนั้น จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนในชนบทมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะเป็นศูนย์กลางในการกระจายไอที เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในชนบท มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและสามารถเผยแพร่สู่ชุมชนได้

จากการศึกษาเอกสารพบว่า โรงเรียนบ้านสามขา ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ตั้งอยู่ที่ หมู่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ได้มีการจัดตั้งศูนย์อินเทอร์เน็ต เพื่อให้บริการแก่ประชาชนในชุมชน โดยทางโรงเรียนนั้นมีการดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากมูลนิธิไทยพัฒนาและมูลนิธิไทยคม ได้มอบคอมพิวเตอร์และเครื่องพิมพ์ ในระยะแรกนั้นได้ใช้อินเทอร์เน็ตจากดาวเทียม ซึ่งต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์ ซึ่งขณะนี้ได้กลายเป็นศูนย์ข้อมูลของบ้านสามขา นักเรียนของโรงเรียนบ้านสามขาได้ใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนการสอนในเวลากลางวันและในวันหยุดเยาวชนยังได้เข้ามาดูแลจัดเก็บค่าบริการจากจากผู้ใช้ ซึ่งเปิดโอกาสสำหรับทุกคนทั้งในและนอกชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาความสามารถของเยาวชนโดยการเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ซอฟต์แวร์ต่างๆ ที่สนใจและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ การตัดต่อเสียงและภาพ การถ่ายทำและตัดต่อวิดีโอ การจัดรายการวิทยุ การออกแบบกราฟิกสื่อสิ่งพิมพ์ การซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ และการสร้างเว็บไซต์ของชุมชน เป็นต้น

นักเรียนที่โรงเรียนบ้านสามขาอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้กับผู้ใหญ่และผู้ใหญ่เองก็มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ของตนเองให้กับเด็ก เช่น สอนภาษาล้านนาหรือสอนภูมิปัญญาชาวบ้านต่างๆ ให้เด็กและเยาวชน ซึ่งถือเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กัน (อดิศักดิ์ เกตุเรียน, 2545)

จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนบ้านสามขาได้ประยุกต์ใช้ศูนย์คอมพิวเตอร์เพื่อประโยชน์ในหลายโครงการของหมู่บ้าน คือ โครงการกองทุนสัจจะออมทรัพย์, ธนาคารสมองและธนาคารชุมชนสามขา-กรุงเทพฯ ซึ่งแต่ละโครงการนั้นได้ประสบความสำเร็จจนเป็นที่รู้จักของสื่อมวลชน ดังที่ได้มีการนำเสนอโครงการต่างๆ ของชุมชนบ้านสามขาและโรงเรียนผ่านทางหนังสือพิมพ์ วารสารและรายการโทรทัศน์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานในแต่ละโครงการของชุมชนและโรงเรียนบ้านสามขาจนมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จัก ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร (ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น) ได้เดินทางไปเยี่ยมชมเมื่อคราวไปดูงานที่ภาคเหนือ เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2546

2. รายการ “คิดได้ไง” ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ITV (ไอทีวี) ออกอากาศเรื่องเกี่ยวกับชุมชนบ้านสามขาเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 และ เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2547

3. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ลงบทความเรื่องความสำเร็จการแก้ปัญหาต่างๆ จนกลายเป็นชุมชนเข้มแข็งเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศฉบับวันที่ 4 ธันวาคม 2545

4. หนังสือผู้จัดการฉบับเดือนเมษายน 2545 เดินทางไปเยี่ยมชมและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของชุมชนและโรงเรียน

(<http://job.haii.or.th/baansamkha/index/php?option=com=frontpage&Itemid=1.html>)

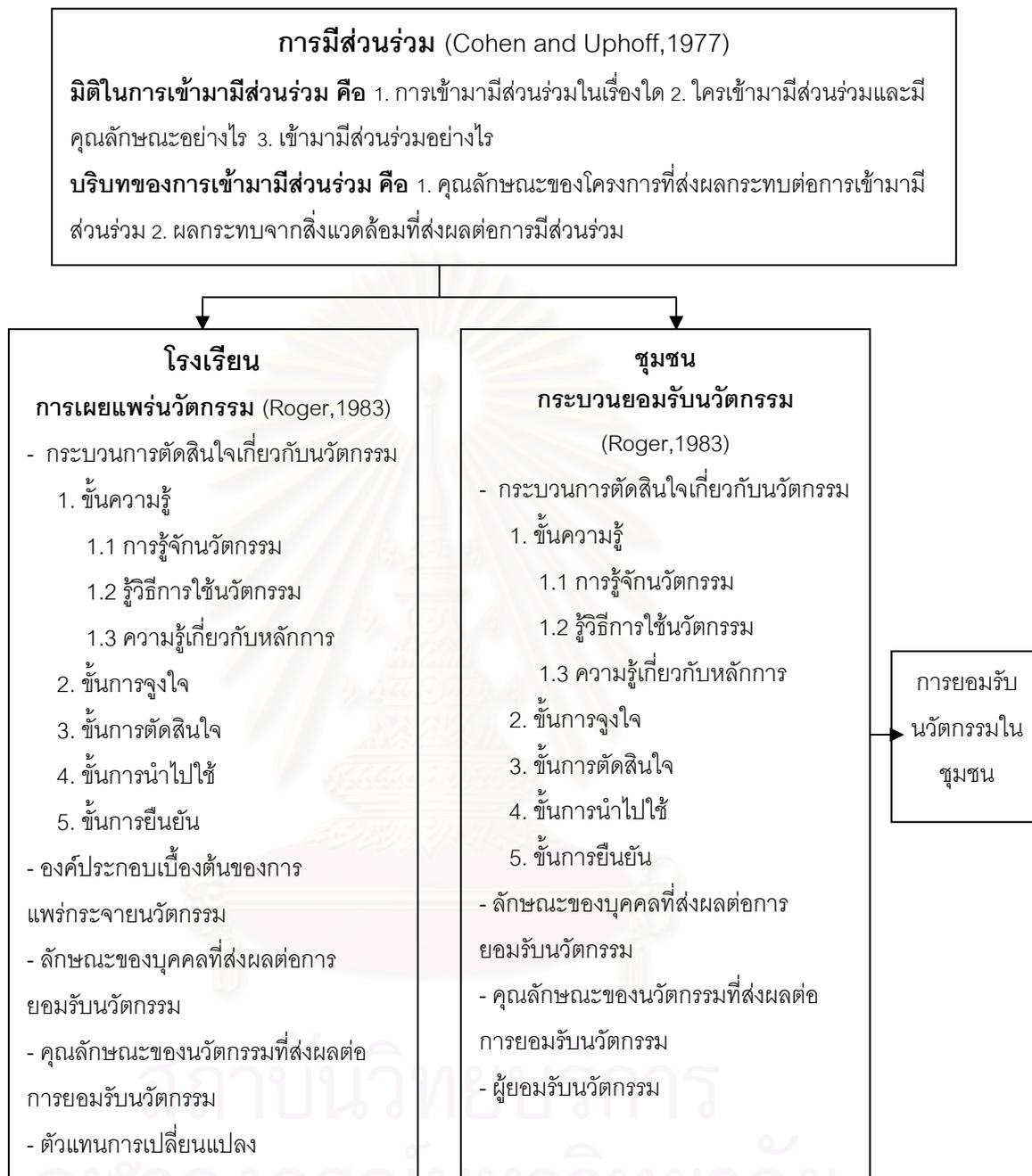
จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานและกระบวนการแพร่กระจายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนบ้านสามขาสู่ชุมชนและศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับของคนในชุมชนบ้านสามขา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชนเพื่อช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชนและกระบวนการยอมรับของคนในชุมชน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ โรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา หมู่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
2. ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่โรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา 5 เดือน เริ่มจากเดือนพฤศจิกายน 2548-มีนาคม 2549
3. การนำเสนอผลข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งเป็นข้อมูลที่เป็นจำนวนสถิติตัวเลขและส่วนของข้อมูลที่เป็นความบรรยาย

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษากระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนบ้านสามขาสู่ชุมชนบ้านสามขา ซึ่งได้มีการดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.2544 จนถึงช่วงเวลาที่ศึกษาวิจัย ผู้วิจัยศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 เดือน เริ่มจากเดือนพฤศจิกายน 2548-มีนาคม 2549 เพื่อศึกษากระบวนการเผยแพร่ของโรงเรียน โดยศึกษาเฉพาะในเวลาที่ผ่านมามาจนถึง ณ เวลาทำการศึกษาเท่านั้น และการวิจัยครั้งนี้ใช้ชื่อสมมุติในส่วนที่เป็นบุคคลและหากเป็นตำแหน่งและหน่วยงานที่กล่าวถึงนั้นเป็นตำแหน่งและหน่วยงานของบุคคลนั้นจริงๆ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อบุคคลนั้นๆ และตามหลักจรรยาบรรณของนักวิจัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นเรียนอนุบาล จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและได้รับสารสนเทศและข่าวสาร หมายถึง เข้าถึงคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อการใช้งานด้านสารสนเทศและการสื่อสาร มีสาเหตุมาจากระบบสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ รายได้ เชื้อชาติและวัฒนธรรม โดยเกิดขึ้นระหว่างประชากรในเขตเมืองและประชากรในเขตชนบท ซึ่งทำให้เกิดข้อจำกัดในการพัฒนาความรู้และศักยภาพของคนในชนบท

การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือกันดำเนินงานหรือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงและเกิดการพัฒนาระหว่างโรงเรียนบ้านสามขา กับชุมชนบ้านสามขา โดยพิจารณาจากมิติด้านการเข้ามามีส่วนร่วม คือ (1) เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใด (2) ใครเข้ามามีส่วนร่วม (3)

การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร และบริบทของการมีส่วนร่วมคือ (1) คุณลักษณะของโครงการที่ส่งผลกระทบต่อการเข้ามามีส่วนร่วม (2) ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วม

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) หมายถึง คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เครื่องมือและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ วิทยุชุมชน อินเทอร์เน็ต เครื่องมือ GPS (global positioning system) และ GIS (geography information system) เป็นต้น ที่โรงเรียนบ้านสามขาเผยแพร่สู่ชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนและลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ

กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานของโรงเรียนบ้านสามขา ผู้นำชุมชนบ้านสามขาและองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแพร่กระจายนวัตกรรมเพื่อให้ชุมชนบ้านสามขาเกิดการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้แก่ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เครื่องมือ GPS (global positioning system) และ GIS (geography information system) เป็นต้น

กระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หมายถึง การที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านสามขา รับทราบ สนใจ ตัดสินใจ ทดลองใช้และยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยการนำไปประยุกต์ใช้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เครื่องมือ GPS (global positioning system) และ GIS (geography information system) เป็นต้น

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และการยอมรับ หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ของโรงเรียนสู่ชุมชนและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารคือ ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของคนในชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัจจัยและกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. โรงเรียนและชุมชนอื่นๆ สามารถนำรูปแบบวิธีการกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศของคนในชุมชนบ้านสามขาไปปรับใช้ได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม การเผยแพร่ การยอมรับนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยและใช้เป็นพื้นฐานความรู้เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ การอธิบายปรากฏการณ์รวมถึงการสรุปและอภิปรายผลการวิจัย โดยนำเสนอการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วย
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 1.2 มิติของการมีส่วนร่วม
 - 1.3 บริบทและลักษณะของการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชน ประกอบด้วย
 - 2.1 ความหมายของชุมชน
 - 2.2 ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.3 การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.4 ความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้
 - 2.5 แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง
3. แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
 - 3.1 ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
 - 3.2 ความหมายของความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสาร
4. แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแพร่ นวัตกรรม
 - 4.1 ความหมายของนวัตกรรม
 - 4.2 องค์ประกอบเบื้องต้นของการแพร่กระจายนวัตกรรม
 - 4.3 ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม
 - 4.4 คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม
 - 4.5 ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง
 - 4.6 กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับยอมรับนวัตกรรม

4.7 ผู้ยอมรับนวัตกรรม

1. การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ในการพัฒนาชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุด โดยมีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

Cohen และ Uphoff (1977: 6) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมในแง่ของการพัฒนาชุมชนว่า ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ใน 4 คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ ด้านผลประโยชน์ และด้านการประเมินผลโครงการนั้นๆ

กรรณิกา ชมดี (2524) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกชน บุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบเพื่อรอดำเนินการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงพึงประสงค์

พจนา เทียนธาดา (2543) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลชุมชนได้มีบทบาทหรือพฤติกรรมในการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และอื่นๆ

พูลศรี ไม้ทอง (2543) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมกันของบุคคลต่างๆ ทั้งประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ที่ร่วมดำเนินการ ร่วมฟัง ร่วมคิด ร่วมออกความคิดเห็น ร่วมสำรวจปัญหา ร่วมลงทุน ร่วมรับผลประโยชน์ ตัดสินใจ ใช้ความคิด สร้างสรรค์ในการดำเนินงานและร่วมแก้ปัญหาในชุมชนของตน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนหรือองค์กรของประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นและชนบทในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนในรูปแบบของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาหรือยกระดับขีดความสามารถของตนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและปัจจัยเกี่ยวกับการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกๆ ด้านของตนที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมคือ การร่วมมือกันเพื่อที่จะพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน โดยดำเนินการมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินการ การแบ่งปันผลประโยชน์และการประเมิน เพื่อพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นให้ดีขึ้น

1.2 ประเภทของการมีส่วนร่วม

ประเภทของการมีส่วนร่วม คือ ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จนเสร็จสิ้นโครงการ โดย Cohen และ Uphoff (1977) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยได้เรียกว่า มิติของการมีส่วนร่วม (three dimension of participation: what? who? and how?) คือ การมีส่วนร่วมเรื่องใด ใครเข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมอย่างไร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในเรื่องใด (what participation are we concerned with?) ในมิตินี้ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (participation in decision-making) โดยการมีส่วนร่วมประเภทนี้แบ่งการเข้ามามีส่วนร่วมได้ 3 ขั้นตอนดังนี้

1.1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้น (initial decision) คือ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาในชุมชนแล้ว ทราบถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการทำอะไร ในการแก้ปัญหา นั้นแล้วตั้งคำถามว่า ใครที่จะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการนี้บ้าง เมื่อกำหนดผู้ที่จะดำเนินการได้แล้วจึงจัดการประชุมเพื่อดำเนินการต่อไป

1.1.2 การมีส่วนร่วมในขณะกำลังตัดสินใจ (on-going decision) เป็นขั้นที่มีการตัดสินใจเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลังของการแก้ปัญหา โดยมีบุคคลในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนเข้าร่วมประชุมเพื่อตัดสินใจ

1.1.3 การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการปฏิบัติงาน (operational decision) การตัดสินใจในขั้นนี้เกี่ยวข้องกับการกำหนดสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมว่าจะคัดเลือกใคร เพื่อทำหน้าที่อะไร โดยต้องคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถในการดำเนินงาน ติดต่อกับประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation) แบ่งได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1.2.1 การสนับสนุนด้านทรัพยากร (resource contribution) ซึ่งมีทรัพยากรที่สำคัญๆ ที่ต้องสนับสนุนคือ (1) ทรัพยากรบุคคลหรือคนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน (labor) (2) เครื่องมือที่โครงการต้องใช้ (3) ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นกับโครงการ ซึ่งต้องเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น อาจจะมาจากผู้นำชุมชน เป็นต้น

1.2.2 การบริหารงานและการประสานงาน (administration and coordination) เพื่อให้เกิดการขยายตัวของความร่วมมือ บุคคลทั้งฝ่ายคณะกรรมการและบุคคลฝ่ายดำเนินการต้องมีการติดต่อประสานงานกัน ซึ่งว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการเป็นอย่างยิ่ง

1.2.3 การขอความร่วมมือ (enlistment in program) เป็นการคาดหวังเกี่ยวกับการแสดงน้ำใจของบุคคลต่างๆ ในชุมชน โดยอาจมีส่วนของผลประโยชน์ที่จะได้รับเข้ามาเกี่ยวข้อง

1.3 การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (participation in benefits) และความเสียหาย (harmful consequences) สามารถแบ่งได้ 4 ด้านดังนี้

1.3.1 ผลประโยชน์ด้านวัสดุ (material benefits) ผลประโยชน์ในด้านนี้เกี่ยวข้องกับ รายได้และวัสดุที่จะได้รับ ซึ่งเป็นตัวกำหนดให้บุคคลนั้นๆ เล็งเห็นถึงการได้รับผลประโยชน์ที่มาจากเข้าร่วมโครงการ

1.3.2 ผลประโยชน์ด้านสังคม (social benefits) เป็นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับด้านการศึกษา นั่นคือเพื่อความก้าวหน้าทางด้านการศึกษา และด้านการได้รับการบริการและความภูมิใจ เช่น การบริการด้านสาธารณสุข ปรระปา ถนน การขนส่ง เป็นต้น

1.3.3 ผลประโยชน์ด้านตัวบุคคล (personal benefits) โดยบุคคลเล็งเห็นถึงว่าในการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นจะได้รับความเชื่อถือ (self-esteem) จากคนทั่วไปและยังได้รับอำนาจในการปกครอง อีกทั้งได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

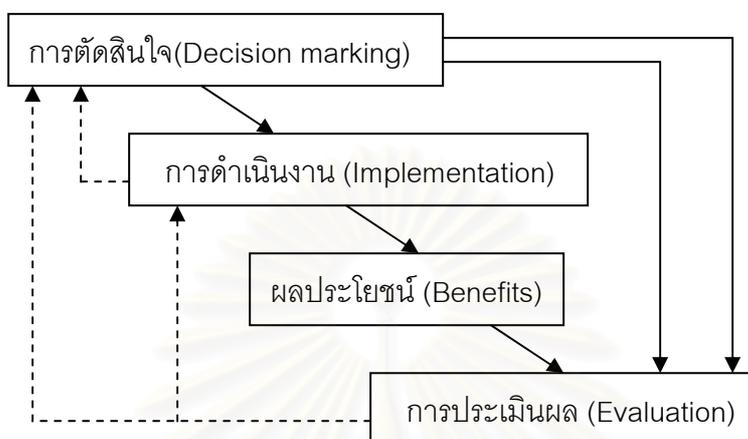
1.3.4 ผลเสียหายที่จะกระทบต่อผลประโยชน์ (harmful consequences) Cohen and Uphoff กล่าวว่าความเสียหายหรือผลกระทบในทางลบนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกโครงการ ดังนั้นจำเป็นต้องศึกษาถึงผลกระทบด้านนี้ด้วย

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมิน (participation evaluation) แบ่งได้เป็น 3 ด้านดังนี้

1.4.1 การประเมินด้านโครงการ (project-centered evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ทราบว่า ใครมีส่วนร่วมอย่างไร ซึ่งเป็นการประเมินจากประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน หรือบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1.4.2 การประเมินด้านกิจกรรม (political activities) เป็นการประเมินนโยบายที่เป็นตัวกำหนดกิจกรรม ซึ่งเป็นการประเมินที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

1.4.3 การประเมินผลงานโดยสาธารณชน (public opinion efforts) เป็นการประเมินโดยการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการของประชาชน เป็นการประเมินที่มาจากเสียงของประชาชนในชนซึ่งเป็นเสียงสะท้อนที่สำคัญที่สุด

แผนภาพที่ 2 ประเภทของการมีส่วนร่วม 4 ประเภท (ที่มา: Cohen และ Uphoff, 1977: 8)

2. ใครเข้ามามีส่วนร่วม (whose participation are we concerned with?) ในมิตินี้ Cohen and Uphoff ได้กล่าวถึงประเภทของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทและคุณลักษณะของบุคคลนั้นๆ

ด้านประเภทของบุคคล สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทดังนี้

2.1 บุคคลท้องถิ่นของชุมชน (local resident) คือ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน เช่น เกษตรกร ผู้ที่ถือครองครองที่ดิน ลูกจ้างที่ทำงานในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นต้น

2.2 ผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น (local leaders) ประกอบด้วยผู้นำ 4 ประเภทดังนี้

2.2.1 ผู้นำที่เป็นบุคคลในท้องถิ่น (informal leaders) เช่น บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เช่น ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น ผู้นำศาสนา หรือบุคคลอื่นที่อิทธิพลต่อประชาชนในชุมชนก็ได้

2.2.2 หัวหน้าสมาคม (association heads) ซึ่งเป็นสมาคมหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อชุมชน

2.2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนท้องถิ่น (local office-olders) ซึ่งเป็นบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ซึ่งสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานระดับสูงขึ้นไปได้

2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ (government personnel) เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สามารถติดต่อและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจมาจากอำเภอ จังหวัดหรืออาจมาจากหน่วยงานของภาครัฐที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ก็ได้

2.4 คนต่างชาติ (foreign personnel) กล่าวคือเป็นคนต่างชาติที่เข้ามาทำงานหรือทำโครงการอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ อยู่แล้ว โดยอาจจะเป็นผู้บริจาจากองค์ต่างชาติ อาสาสมัคร เช่น มิซซันนารี เป็นต้น หรืออาจเป็นชาวต่างชาติที่เข้ามาอาศัยในประเทศจนได้รับการโอนสัญชาติแล้ว อีกทั้งอาจจะเป็นชาวต่างชาติที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน

ด้านคุณลักษณะของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม (participation characteristics)
Cohen และ Uphoff ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. เพศและอายุ (age and sex) โดยอายุและเพศนั้นจะเกี่ยวข้องกับงานที่ได้รับมอบหมาย ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร เช่น งานบางประเภทต้องใช้เพศชายหรือ บางประเภทต้องใช้เพศหญิง และบางประเภทก็มีการกำหนดอายุ เป็นต้น

2. สถานภาพทางครอบครัว (family status) เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง เช่นโครงการบางประเภทต้องการหัวหน้าครอบครัวในการเข้ามีส่วนร่วม บางโครงการอาจต้องการสมาชิกคนอื่น ๆ เป็นต้น

3. การศึกษา (education) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานด้านเทคนิคที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน

4. ชนชั้นทางสังคม (social divisions) ได้แก่ ชนชาติ ศาสนา วรรณะ ภาคหรือแคว้นที่อาศัย ภาษา เผ่า ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลของการเข้าหรือไม่เข้ามีส่วนร่วมได้อย่างถูกต้องอีกด้วย

5. อาชีพ (occupation) ซึ่งในเขตชนบทนั้นสามารถแบ่งอาชีพได้ 2 ประเภท คือ อาชีพเกษตรกรรมและอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรม เช่น ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ เป็นต้น อาชีพมีส่วนในการอธิบายการเข้ามามีส่วนร่วมได้

6. ระดับรายได้และทรัพยากร (income level and sources) จำนวนรายได้และจำนวนทรัพยากรที่มีนั้นเป็นตัวกำหนดให้เข้ามามีส่วนร่วม เช่นเดียวกับการศึกษาและอาชีพ

7. ระยะเวลาในการเข้าร่วมโครงการและระยะทางจากที่ตั้งโครงการ (length of residence and distance of resident from project) ซึ่งจะส่งผลต่อการเดินทางและการเข้าร่วมกิจกรรม

8. สถานภาพของการครอบครองที่ดินและการว่าจ้างงาน (land and employment status) ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการตัดสินใจ การดำเนินงานและด้านผลประโยชน์

3. การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร (how is participation occurring with in the project?) มิตินี้ Cohen และ Uphoff ได้แบ่งเป็น 4 ประเด็นดังนี้

3.1 พื้นฐานของการมีส่วนร่วม (the basis of participation) แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

3.1.1 สิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม (impetus to participation) ซึ่งสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีทั้งส่วนที่เกิดจากชุมชนและส่วนที่เกิดจากภาครัฐ (เบื้องบนและเบื้องล่าง) เช่น ชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากมีคุณสมบัติตรงกับที่โครงการต้องการ เป็นต้น

3.1.2 สิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม (incentives for participation) เช่น ส่งผลดีต่อครอบครัว การได้เงินอุดหนุนหรือการได้เป็นอาสาสมัคร เป็นต้น

3.2 รูปแบบของการมีส่วนร่วม (the form of participation) แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบดังนี้

3.2.1 รูปแบบขององค์กร (organizational pattern) เป็นการกำหนดการเข้ามามีส่วนร่วมด้วยองค์กร ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ (1) การมีส่วนร่วมที่เกิดกับบุคคลและกลุ่มบุคคล คือ การเข้ามามีส่วนร่วมแบบคนเดียวหรือเป็นกลุ่มตั้งแต่เริ่มต้นโครงการใน การตัดสินใจ การดำเนินงานและรับผลประโยชน์ (2) ระดับความซับซ้อนขององค์กร เป็นการกำหนดการเข้ามีส่วนร่วม ยิ่งองค์กรมีความซับซ้อนมากเท่าไรการมีส่วนร่วมก็ต้องมีความชัดเจนและมีมาตรฐานในการดำเนินงานมากเท่านั้น

3.2.2 การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม (direct or indirect involvement) การมีส่วนร่วมโดยตรงนั้นเกิดจากการที่บุคคลนั้นๆ เข้ามาเป็นสมาชิกของโครงการเอง และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนการมีส่วนร่วมโดยอ้อมนั้นเกิดจากการมีส่วนร่วมโดยผ่านคนอื่น เช่น ผู้แทนโครงการ เป็นต้น

3.3 ขอบเขตของการมีส่วนร่วม (extent of participation) แบ่งได้ 2 ด้านดังนี้

3.3.1 ระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วม (time involved in participation) เป็นความถี่และระยะเวลาของการเข้ามามีส่วนร่วม โดย 2 สิ่งนี้สามารถทำให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการสามารถวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำและสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้าของโครงการได้

3.3.2 จำนวนและระยะของการเข้าร่วมกิจกรรม (number and range of participation) เป็นสิ่งที่บ่งบอกปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในโครงการและการเข้าร่วมกิจกรรม

3.4 ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม (effectiveness of participation) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้านดังนี้

3.4.1 ระดับของอำนาจที่ให้กับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม (degree of power accompanying participation) ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ ตามกิจกรรมที่ดูแล

3.4.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะ (example of interactions among characteristics) หมายถึงปฏิสัมพันธ์ของทุกข้อที่กล่าวมาในมิตินี้ กล่าวคือ ระหว่างการทำงานนั้นแต่ละฝ่ายจะต้องติดต่อสื่อสารกัน มีการรับช่วงงานต่อกันและบ่งบอกถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

นอกจากนี้ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ได้แบ่งมิติของการเข้ามามีส่วนร่วม (dimensions of participation) ไว้ 4 มิติดังนี้

1. การเตรียมการ (prerequisites to participation) เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเตรียมก่อนการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1.1 การให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อปลุกกระดมให้เห็นสภาพปัญหาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ตลอดจนความรู้และความคิดพื้นฐานที่เกี่ยวกับปัญหาเหล่านั้น

1.2 การรู้จักใช้ความรู้เกี่ยวกับความเชี่ยวชาญจากแหล่งต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาได้อย่างรวดเร็วและการตัดสินใจแก้ปัญหาได้ดี

1.3 การลงมือปฏิบัติงาน จะต้องสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม (aspects of participation) การมีส่วนร่วมหลายระดับ ตั้งแต่เป็นสมาชิกจนถึงเป็นผู้นำหรือเป็นประธานกรรมการ คือ

2.1 เป็นสมาชิก

2.2 เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม

2.3 เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ

2.4 เป็นกรรมการ

2.5 เป็นประธานกรรมการ

2.6 หน้าที่ของสมาชิกขณะทำการประชุม

2.7 บทบาทของสมาชิกขณะทำการประชุม

3. แบบอย่างของผู้มีส่วนร่วม (types of participation) ผู้มีส่วนร่วมมี 3 แบบดังนี้คือ

3.1 เป็นผู้กระทำการ คือ มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมโดยตรง

3.2 เป็นผู้รับผลการกระทำ คือ ได้รับผลจากกิจกรรมโดยตรง

3.3 เป็นสาธารณชนทั่วไป คือ ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงแต่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

4. **ขั้นตอนของการระดมการมีส่วนร่วม** (stages of organizational development for participation) พิจารณาได้ดังนี้

4.1 ขั้นตอนของการจัดตั้งองค์กร เป็นขั้นทำความรู้จักชุมชน เข้าใจความเป็นไปในชุมชน จำแนกกลุ่มประชาชนเป้าหมาย รวมกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยตรง (แม้จะจำนวนน้อย)

4.2 ขั้นทำงานสัมฤทธิ์ผล เป็นขั้นที่กลุ่มเล็กๆ ดังกล่าว ได้ทำกิจกรรมแล้วสัมฤทธิ์ผลจึงทำให้สามารถดึงประชาชนนอกกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

4.3 ขั้นต่อเนื่องหรือยุติ เป็นขั้นประเมินผลงานของกลุ่ม หากมีประโยชน์ก็ทำต่อเนื่องหากไร้ประโยชน์ก็ยุติ

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปมิติของการมีส่วนร่วมได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นเริ่มจากการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ด้านต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการนั้นๆ โดยประเภทของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นอาจมาจากที่ต่างๆ กันและมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลต่อรูปแบบพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ขอบเขตและประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม โดยลักษณะของการมีส่วนร่วมนั้นมีหลายระดับตั้งแต่สมาชิกจนถึงระดับผู้นำโครงการ

1.3 บริบทของการมีส่วนร่วม

Cohen และ Uphoff (1977) ได้กล่าวถึงบริบทของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

คุณลักษณะของโครงการที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วม (effects of project characteristics on participation) Cohen and Uphoff ได้กล่าวว่าการวิเคราะห์คุณลักษณะของโครงการ (analyzing project characteristics) ต้องวิเคราะห์โครงสร้างของโครงการคุณสมบัติของโครงการและคุณลักษณะของโครงการ โดยให้พิจารณาว่าโครงการที่เสนอนั้น มีการบูรณาการเพื่อการพัฒนาชนบทมากน้อยเพียงใด ศึกษารายการของโครงการที่จะใช้ในการดำเนินงาน และศึกษาแต่ละส่วนของโครงการ โดยคุณลักษณะของโครงการนั้นจะส่งผลกระทบต่อโครงการในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ผลกระทบของสิ่งที่นำเข้าสู่โครงการ (entry effects) แบ่งได้ 2 ด้านดังนี้

1.1 ความซับซ้อนของเทคโนโลยี (technological complexity) โดยโครงการที่จะพัฒนาชนบทส่วนมากแล้วจะเสนอขีดความสามารถของเทคโนโลยี โดยนำมาใช้ในทุขั้นตอนของการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การดำเนินงานและการประเมิน ซึ่งคุณลักษณะของ

เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากขึ้นไปนั้นจะเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะการใช้เทคโนโลยีนั้นๆ

1.2 ข้อกำหนดเกี่ยวกับทรัพยากร (resource requirements) ซึ่งเป็นข้อกำหนดในการเข้ามามีส่วนร่วมอีกอย่างหนึ่ง เช่น บางโครงการนั้นกำหนดผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมต้องถือสิทธิ์ครอบครองที่ดินหรือเป็นบุคคลที่มีเงิน เป็นต้น

2. ผลกระทบกับผลประโยชน์ที่มาจากโครงการ (benefits effects) แบ่งได้ 2 ด้านดังนี้

2.1 ผลประโยชน์ที่สามารถเห็นได้เด่นชัดจับต้องได้ (tangibility of benefits) เป็นผลประโยชน์ที่เปรียบเสมือนแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมและเกิดการยอมรับในนวัตกรรมนั้นในที่สุด

2.2 ความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ที่จะได้รับ (probability of benefits) เป็นผลประโยชน์ที่เกิดจากการคาดหวังเอาไว้ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่สามารถเกิดขึ้นได้แต่ในบางโครงการนั้นอาจมีความเสี่ยงแฝงอยู่

2.3 ผลประโยชน์ที่จะได้รับเลยทันที (immediacy of benefits) ซึ่งอาจเกิดขึ้นกับโครงการที่ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการไม่นาน ทำแล้วได้รับผลประโยชน์ในระยะเวลาอันสั้น

2.4 การกระจายของผลประโยชน์ (distribution of benefits) เป็นการขยายผลประโยชน์ที่ส่งกลุ่มอื่นหรือบุคคลอื่น โดยความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ในการกระจายผลประโยชน์นั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและอาจมีความไม่โปร่งใสในการบริหารงานก็ได้

3. ผลกระทบของการออกแบบโครงการ (design effects) แบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้

3.1 การเชื่อมโยงโครงการ (program linkage) สามารถทำได้โดยง่าย คือ การเขียนโครงการให้สามารถมีส่วนร่วมได้อย่างหลากหลายกับโครงการต่างๆ โดยในแต่ละองค์ประกอบของโครงการนั้นต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นโครงการเดี่ยวหรือโครงการที่มีหลายโครงการย่อยในนั้น

3.2 ความยืดหยุ่นของโครงการ (program flexibility) ซึ่งความยืดหยุ่นของโครงการเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้โครงการประสบความสำเร็จ ผู้นำโครงการต้องมีความยืดหยุ่นในการบริหารงานและดำเนินงาน ความยืดหยุ่นสามารถทำให้โครงการตอบสนองความต้องการที่เข้ามาเพิ่มในตอนนั้นได้ และยังส่งผลถึงความสำเร็จของโครงการอีกด้วย

3.3 ความสามารถในการเข้าถึงการบริหาร (administrative accessibility) โครงสร้างและการบริหารงานของโครงการจะส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดยต้องจัดระบบการบริหารให้มีความสะดวกสามารถติดต่อและประสานงานกันได้ทั้งในระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด อีกทั้งให้สามารถเข้าถึงการตัดสินใจและการดำเนินงานของโครงการนั้นๆ ด้วย

3.4 การบริหารอย่างครอบคลุม (administrative coverage) ในการดำเนินงานของคณะทำงาน (staff) ซึ่งนับเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญ ต้องมีความเพียงพอต่อการให้บริการดำเนินงานแก่สมาชิกหรือคนอื่นๆ การมีคณะทำงานอย่างเพียงพอเป็นการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มากขึ้น

ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม (effects of task environment on participation) ได้แก่ปัจจัยด้านต่างๆ 6 ด้านที่ส่งผลกระทบต่อการเข้ามามีส่วนร่วมดังนี้

1. **ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ** (physical and biological factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ลักษณะของประชาชน สิ่งแวดล้อมต่างๆ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วม เช่น ในสภาพภูมิประเทศที่กันดาร ภูเขาสูง การเดินทางลำบาก ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ เป็นต้น

2. **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ** (economic factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน เช่น การครอบครองที่ดิน การเป็นเจ้าของกิจการ เป็นต้น การมีอาชีพ รายได้ และมีการลงทุน ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งสิ้น

3. **ปัจจัยด้านการเมือง** (political factors) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อแต่ในขั้นของการตัดสินใจ (decision-making) ซึ่งเป็นปัจจัยที่มาจากภาครัฐและระบบการเมืองการปกครองทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น โดยจะรับคำสั่งปฏิบัติต่อกันตามลำดับของหน่วยงานจนมาถึงหน่วยงานในระดับท้องถิ่น

4. **ปัจจัยด้านสังคม** (social factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนหรือคนในชุมชนนั้นๆ โดยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กันของบุคคลในชุมชนที่เป็นเสมือนเครือญาติกัน (kinship) บุคคลหนึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อบุคคลต่อไปๆ ไปได้ อีกทั้งศาสนา ภาษา ความหลากหลายของกลุ่มบุคคลก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมเช่นกัน

5. **ปัจจัยด้านวัฒนธรรม** (cultural factors) ปัจจัยด้านสังคมและปัจจัยด้านวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยปัจจัยด้านวัฒนธรรมก็ได้รับผลมาจากปัจจัยด้าน

สังคม เช่น สังคมเกษตรกรรม ก็มีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นต้น อีกทั้งรวมถึงบทบาทของเพศ ทศนคติ ความเป็นชาตินิยมและบางวัฒนธรรมไม่ส่งเสริมให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมเป็นต้น ดังนั้นวัฒนธรรมจึงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอย่างยิ่ง

6. ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ (historical factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้น โดยเรื่องในอดีตที่ผ่านที่เกิดขึ้นกับชุมชนเป็นปัจจัยที่จะสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนหรือคนในชุมชนนั้นๆ

นอกจากนี้ Brenes (1994 อ้างถึงในนรินทรชัย พัฒนพงศา, 2547) ยังได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมซึ่งมีประเด็นสำคัญ 10 ประการดังนี้

1. ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ ควรต้องให้ผู้มีส่วนได้-เสีย เข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติหรือหากคณะผู้บริหารเห็นว่าเหมาะสมก็ให้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องของจริงๆ ด้วยเท่านั้นก็ได้

2. การมีส่วนร่วมนั้นมีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพโดย (1) ทางด้านปริมาณ ถ้ามีคนมามีส่วนร่วมมากก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้นมาก จากนั้นทำให้องค์กรทางสังคมก่อตัวขึ้น (2) ทางด้านคุณภาพ ควรให้มีส่วนร่วม มีมิติ ที่จะขัดขวางความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคลหรือความเป็นนาย-บ่าวกัน ให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกันจึงถือว่ามีคุณภาพดี

3. จะให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทางหรือจะเป็นแนวทาง คือ จะให้เพียงบุคคลต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องก็พอใจคิด ว่าบรรลุวัตถุประสงค์บางสิ่งแล้วหรือจะพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ต้องทำให้ดีให้การมีส่วนร่วมเป็นวิธีการหรือกระบวนการที่มีคุณภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดความสำเร็จที่ดียิ่งขึ้น

4. การมีส่วนร่วมนี้ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้ เช่น เวลาเกิดภัยพิบัติก็มีคนมาช่วยกัน เมื่อหมดภัยแล้วก็แยกกลับไปเช่นเดิม แต่ถ้ามีการตั้งเป็นองค์กรก็จะเกิดความร่วมมือที่ยาวนานขึ้นในพื้นที่กว้างขวาง

5. การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและการศึกษา เนื่องจากมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันไปด้วย จะเป็นเสมือนการให้การศึกษาแก่สังคมไปในขณะเดียวกัน

6. สถานการณ์การมีส่วนร่วมนั้นต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริง มิใช่ เกิดขึ้นจากการออกคำสั่งแต่จะสร้างขึ้นเอง เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้นต้องเกิดจากความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกิดแนวคิดประชาสังคม มีจิตสำนึกสาธารณะ เคารพความหลากหลายทางความคิด

7. มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณา เพื่อวางแผนดำเนินงานให้เหมาะสมว่าจะให้บุคคลใด กลุ่มใดเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดและโดยวิธีใด

8. การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้สภาพที่เป็นจริงมากขึ้น เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาปัญหาแล้วแก้ไข

9. คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่ มิได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมตัวกันเท่านั้น แต่มีความผูกพันกันเชื้ออาทรกัน มีค่านิยมร่วมกัน

10. ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะปณารมณชั้นประกอบไปบ้าง ซึ่งจะช่วยสร้างบรรยากาศในการทำงานให้ดีขึ้น

จะเห็นได้ว่าทั้งลักษณะของการออกแบบโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการและปัจจัยต่างๆ หลายประการที่จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ ซึ่งหากพิจารณาปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถส่งผลกระทบต่อโครงการทั้งด้านที่ส่งเสริมโครงการและด้านที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงคุณลักษณะ โครงการสร้างและวัตถุประสงค์ของโครงการให้มากที่สุด

2. แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชน

2.1 ความหมายของชุมชน

ได้มีผู้ให้ความหมายของชุมชนไว้ดังนี้

Robert M. Maclver (อ้างถึงในวิกิต ประกายหาญ, 2544) ชุมชนหมายถึง กลุ่มชนซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกัน มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความสนใจหลายๆ อย่างร่วมกัน มีตั้งแต่กลุ่มขนาดเล็ก เช่น หมู่บ้าน และขนาดใหญ่ เช่น เมืองเล็ก เมืองใหญ่ เป็นต้น

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2537) ได้กล่าวเกี่ยวกับชุมชนไว้ว่าประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 5 ประการดังนี้

1. ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่หรืออาณาเขตบริเวณหนึ่งๆ (geographic area) หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในอาณาเขตพื้นที่ภูมิศาสตร์หนึ่งตามแต่ความเหมาะสมของกลุ่มคนที่เลือกทำเลที่ตั้ง ซึ่งมักจะคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม เพื่อสามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

2. ชุมชนประกอบด้วยสมาชิกมาติดต่อกระทำระหว่างกันทางสังคม (social interaction) คือ ภายในชุมชนสมาชิกมีสถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกันไปจึงมีการกระทำระหว่างกันตามสถานภาพและบทบาทซึ่งมีเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

3. ชุมชนประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม (social relationship) คือ สมาชิกภายในชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อกัน ในหลายๆ ด้าน เช่น ความสัมพันธ์ด้านครอบครัว การศึกษา ศาสนา การเมือง การปกครองและสันตนาการ เป็นต้น

4. ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันทางด้านจิตใจต่อกันที่อยู่ (psycho-ecological relationship) การมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มคนรวมกัน เนื่องจากมีความผูกพันทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรักความผูกพันทางด้านจิตใจ เป็นการแสดงถึงความรักความผูกพันทางด้านอารมณ์ของสมาชิกที่มีต่อกันที่อยู่

5. ชุมชนจะมีศูนย์กลางบริเวณของกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม (central activities for utilization) คือ ชุมชนมีศูนย์กลางบริการทางด้านกิจกรรมการปกครอง การเศรษฐกิจ การศึกษา การศาสนา การสาธารณสุขและการพักผ่อน

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนหมายถึง การที่กลุ่มคนหนึ่งๆ มาอยู่รวมกันในภูมิประเทศที่ตรงกับอาชีพของตนเอง การอยู่รวมกันทำให้เกิดความผูกพันกันทั้งทางด้านเครือญาติและด้านจิตใจ มีความเกี่ยวเนื่องกันด้วยบทบาทหน้าที่และสถานภาพของแต่ละคน ทำให้เกิดความหลากหลายในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีศูนย์กลางของชุมชนเพื่อการประกอบกิจกรรมนั้นๆ

2.2 ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

มีผู้ให้ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ (2524) ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนคือสถาบันแห่งหนึ่งของชุมชน เป็นแหล่งให้การเรียนรู้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่สมาชิกของชุมชน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525) ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนเป็นแหล่งรวมวิชาการสาขาต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกในด้านการเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นศูนย์รวมของชุมชนกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นที่โรงเรียนอีกทั้งเป็นหน่วยผลิตวิชาการใหม่ๆ ให้กับชุมชน

อุทัย บุญประเสริฐ (2525) ได้ให้ความหมายว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นจะเกี่ยวกับการที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน โรงเรียนอาจจะมีบทบาทในการที่จะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนได้หลายประเภท ในขณะที่ชุมชนนั้นก็สามารถให้ความช่วยเหลือในการสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ ไม่น้อยเช่นกัน

เสนีย์ สังขพันธ์ (2531) ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมทำหน้าที่หลักในการให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบแก่เด็ก เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานในการจัดการศึกษาเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นแหล่งรวมวิชาการใหม่ๆ ให้กับชุมชน โดยโรงเรียนกับชุมชน

นั้นมีความสัมพันธ์กัน ฟังพาดูด้วยกันอย่างที่ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ ซึ่งได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

เสนีย์ สังขพันธ์ (2531) ได้ให้ความหมายว่าความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพัฒนาชุมชนและสังคม โรงเรียนเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและการปกครอง

สนานจิตร์ สุคนธ์ทรัพย์ (อ้างถึงในอุไรวรรณ ห่วงสกุล, 2539) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะโรงเรียนในชุมชนชนบท ซึ่งครูเปรียบเสมือนทรัพยากรทางสมองของชุมชน ทำหน้าที่ผลิตคนให้สนองความต้องการของชุมชนเป็นผู้ซึ่งจะให้คำปรึกษาหารือในสิ่งที่เป็นปัญหาของชุมชน

อุไรวรรณ ห่วงสกุล (2539) ได้ให้ความหมายว่าโรงเรียนกับชุมชนต้องเป็นไปในลักษณะที่ฟังพาดูด้วยกัน ร่วมมือกัน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปได้ด้วยดี โรงเรียนมีหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษาโดยชุมชนต้องคอยช่วยเหลือและพัฒนาการศึกษาโรงเรียนจึงจะดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

สามารถสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ว่าโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชน มีการช่วยเหลือฟังพาดูด้วยกันและเกี่ยวข้องกันอย่างที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

2.3 การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยมีผู้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2537) ได้กล่าวถึงความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนโดยกล่าวถึงด้านชุมชนไว้ดังนี้

1. บุคคล หมายถึง ความพร้อมของตัวบุคคลที่จะเข้าไปทำงานและให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นการยอมรับศักดิ์ศรีของประชาชน การมีความเชื่อและความเคารพในตัวประชาชน การให้โอกาสแสดงความคิดเห็น รวมถึงการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

2. การบริหาร หมายถึง การนำเอาระเบียบราชการหรือองค์การพัฒนาชุมชน ควบคู่กันในการนำมาปฏิบัติ

3. โครงสร้างชุมชน ประกอบด้วย

3.1 ลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชน

- 3.2 โครงสร้างของประชากรชุมชน
- 3.3 วัฒนธรรมชุมชนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม
- 3.4 ค่านิยมของชุมชน
- 3.5 คุณภาพของประชากร
- 3.6 โครงสร้างของอำนาจ
- 3.7 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
- 3.8 ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชน

ปรีชา คัมภีรปกรณ (อ้างถึงในชุมชนชาติ พวงสมจิตร 2540) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนในชุมชนไทยว่ามีหน้าที่ดังนี้

1. โรงเรียนในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ชุมชน โดยโรงเรียนมีบทบาทในการเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงและเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ชุมชน
2. โรงเรียนในฐานะสถาบันฝึกวิชา บทบาทของโรงเรียนคือ บทบาทที่เกี่ยวข้องตามหลักสูตรและบทบาทในการให้บริการชุมชน
3. โรงเรียนในฐานะเป็นแหล่งวิชาการของชุมชน โรงเรียนจึงควรมีบทบาทดังนี้
 - 3.1 ศูนย์ข่าวสาร
 - 3.2 ศูนย์รวมเกี่ยวกับความรู้ด้านอาชีพ
 - 3.3 ตัวอย่างการดำเนินงาน
 - 3.4 ศูนย์รวมวัฒนธรรม

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนกับชุมชนนั้นเป็นหน่วยงานที่ต้องทำงานร่วมกัน โดยเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านบริการ ด้านบุคคลและด้านโครงสร้างทางชุมชน ล้วนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนทั้งสิ้น โดยมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความสัมพันธ์หรือการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

ผลการศึกษาของดิลก พัฒน์วิชัยโชติ (2527) พบว่า กิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกรรมการศึกษา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญ กิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิษย์เก่าดีเด่นและวันศิษย์เก่า กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมาคมหรือมูลนิธิ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนศึกษาและกิจกรรมที่ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน

จากการศึกษาของอุไรวรรณ ห่วงสกุล (2539) พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ ปัจจัยด้านการเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียน ผู้บริหาร

โรงเรียน ครูและผู้นำชุมชนของท้องถิ่นเห็นว่าการดำเนินงานเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันมีการจัดทำ การเผยแพร่ข่าวสารในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์แล้วนำมาประเมินการดำเนินการ

งานวิจัยของชูชาติ พวงสมจิตร (2540) พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมกับโรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัยคือ กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ปัจจัยด้านสังคม กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับชุมชนและกลุ่ม ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติงานของ โรงเรียนและปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน

ดังที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนนั้น ประกอบไปด้วยปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ปัจจัย เกี่ยวกับชุมชน โดยมีความเกี่ยวเนื่องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ของโรงเรียนและชุมชนนั้น โดยมีกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่โรงเรียนและชุมชนเป็นผู้ดำเนินงานเป็นปัจจัย ที่ส่งเสริมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง อีกทั้งในการดำเนินการสร้างความสัมพันธ์นั้นการวางแผนและการ ดำเนินงานด้านประชาสัมพันธ์นับเป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นกัน

2.4 ความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้

ได้มีผู้กล่าวถึงชุมชนแห่งการเรียนรู้ดังนี้

ศิรินันท์ สารมณัฐ (2548) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเพื่อเป็นชุมชน แห่งการเรียนรู้ว่า คือ การที่ชุมชนทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนและสถานี อณามัย โดยการศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547) ได้กล่าวถึง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ว่า เป็นการที่ทุกคนในชุมชนร่วมมือกันเป็นแบบหุ้นส่วนและมีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการพัฒนา ประชาชนและคนในชุมชน

สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้หมายถึง การที่องค์กรและประชาชนใน ชุมชน ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและคนในชุมชน โดยการจัดการกระบวนการการเรียนรู้ที่เป็นการศึกษา ร่วมกันของทั้งชุมชน

2.5 แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็งเป็นแนวคิดในการพัฒนาชุมชน โดยมีผู้ให้ความหมายของชุมชน เข้มแข็งไว้ดังนี้

สุดาวดี ดิษฐกิจ (2543) กล่าวถึงแนวคิดชุมชนเข้มแข็งว่า คือ ชุมชนที่สามารถดำเนินการได้เองภายในชุมชน มีความเป็นองค์ประชาชน และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) กล่าวถึงความเข้มแข็งของชุมชนว่า คือ การที่ประชาชนในเมืองหรือชนบท รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน

สุรุฒิ ปัดไธธง (อ้างถึงในสุดาวดี ดิษฐกิจ, 2543) กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็งนั้นต้องประกอบคุณสมบัติดังนี้

1. สามารถพึ่งตนเองได้ คือ สามารถปรับตัวเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างต่อเนื่อง ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงด้วย
2. สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์และสามารถปรับตัวในการแก้ปัญหาของชุมชนได้
3. สามารถดำเนินหรือจัดการตนเองได้โดยไม่ต้องรอหรืออาศัยออกนอกชุมชน สามารถคิดวางแผนหรือดำเนินการ จัดการชีวิตของชุมชนโดยคนในชุมชนและเพื่อชุมชนได้
4. เป็นชุมชนที่อยู่ในระดับพออยู่พอกินอย่างพอเพียง
5. มีวัฒนธรรมเป็นรากฐานของชุมชน ดำรงอยู่อย่างคุณธรรม
6. มีอำนาจเพียงพอที่จะปะทะกับคนอื่นหรือนอกชุมชน ไม่มีการเสียเปรียบ ชุมชนต้องมีอำนาจในการต่อรองและคัดค้านต่อต้านอิทธิพลจากภายนอกชุมชนได้
7. ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างมีจิตสำนึกร่วมกันไม่แปลกแยกเป็นการมีส่วนร่วมที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมความเป็นเครือญาติกันของคนในชุมชน
8. มีทรัพยากรทั้งธรรมชาติและคนที่มีคุณภาพ สามารถจัดการกับทรัพยากรได้เองอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายที่กล่าวมาเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีการจัดการชุมชนโดยคนในชุมชน เพื่อชุมชน โดยมีรากฐานของวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชนเป็นสิ่งที่ดึงให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จนสามารถเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเอง

3. แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

3.1 ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษว่า Information and Communication Technologies ประกอบด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีต่างๆ ที่ใช้ติดต่อสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ทั่วไปและประกอบการศึกษา (<http://www.kented.org.uk/MGfL/ict/definition.htm>)

สุเมธ วงศ์พานิชเลิศ (อ้างถึงใน เกตุณี จุฑาวิจิตร, 2540) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศหรือไอที (IT) คือ เทคโนโลยีที่ใช้ในการแสวงหาและรวบรวมข้อมูลข่าวสารเพื่อการประมวลวิเคราะห์ เพื่อการเก็บสะสม เพื่อการส่งแพร่กระจายและเพื่อการนำสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ทั้งข้อความ เสียง ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วยกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงได้แก่ การรวมตัวของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีโทรคมนาคมเป็นหลัก

กิดานันท์ มลิทอง (2548) ได้ให้ความหมายของ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการจัดการฐานข้อมูล ประมวลข้อมูลให้เป็นสารสนเทศ รวบรวมและจัดเก็บอย่างเป็นระบบเพื่อค้นคืนนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไปและใช้เทคโนโลยีการสื่อสารความเร็วสูงเพื่อส่งผ่านสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว

มณีรัตน์ สิทธิโชค (2546) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ไว้ว่าเป็นการนำเครื่องมือทางเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอน

จากที่มีผู้ให้ความหมายไว้สามารถสรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ การนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสารมาจัดการสารสนเทศ เพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารและแพร่กระจายข่าวสารและสารสนเทศนั้นๆ โดยผ่านเทคโนโลยีสื่อสารความเร็วสูง

3.2 ความหมายของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ

ได้มีผู้ให้ความหมายของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศไว้ดังนี้

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศคือ ความไม่เสมอภาคของการเข้าถึงและการใช้คอมพิวเตอร์ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สังคม เศรษฐกิจหรือแม้กระทั่งการถือเชื้อชาติในบางประเทศ (องค์การ Computer In Homes ของประเทศนิวซีแลนด์, 2548)

Randal (2001) กล่าวว่า ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศคือ ความไม่เสมอภาคของการมีโทรศัพท์และคอมพิวเตอร์เพื่อการติดตั้งอินเทอร์เน็ต ซึ่งเกิดขึ้นกับประชากรบางกลุ่ม โดยในตอนนี้นี้อันได้แพร่ขยายมากขึ้นมีสาเหตุมาจากการศึกษา รายได้ และเชื้อชาติของกลุ่มประชากรนั้นๆ

ทวิศักดิ์ กอนันตกุลและคณะ (2545) ระบุว่าความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้มี 2 ระดับ คือ

1. ความเหลื่อมล้ำระหว่างประชากรกลุ่มต่างๆ ภายในประเทศที่มีโอกาสเข้าถึงสารสนเทศและความรู้แตกต่างกัน ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มประชากรที่มีลักษณะบางประการต่างกัน เช่น ระหว่างประชากรในเมืองใหญ่กับประชากรในชนบท ระหว่างประชากรที่มีเพศ อายุ ต่างกัน ระหว่างระดับผู้ที่มีการศึกษาต่างกัน เป็นต้น

2. ความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศต่างๆ ที่มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับและรูปแบบที่ต่างกัน ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา

สามารถสรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ การที่ผู้คนในชนบทที่มีอาชีพ รายได้ และการศึกษาที่ส่งผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ต โดยไม่มีการใช้อินเทอร์เน็ตหรือมีการใช้น้อย ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าถึงและได้รับสารสนเทศและข่าวสาร เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

4. แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแพร่นวัตกรรม

4.1 ความหมายของนวัตกรรม

ได้มีผู้ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ดังนี้

Barnett (1953, อ้างถึงใน เกศินี จุฑาวิจิตร, 2540) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่า แนวความคิดต่างๆ แบบแผนพฤติกรรมหรือสิ่งของใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม คำว่า ของใหม่ ในที่นี้ครอบคลุมไปถึงเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางทั้งสิ่งที่มองเห็น สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทั้งที่เป็นแบบแผนพฤติกรรม ความประพฤติตามระบบสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์ วิทยาการและสิ่งที่ไม่เห็นเป็นวัตถุ

นิพนธ์ สุขปรีดี (2545) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมว่า คือ ความคิดหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่ดีกว่าระบบเดิม พิสูจน์ได้ด้วยวิทยาศาสตร์และอยู่ระหว่างการเผยแพร่

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2540) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมคือ การผลิต การเรียนรู้และการใช้ประโยชน์ความคิดใหม่ให้เกิดผลทางเศรษฐกิจและสังคม

สวัสดิ์ ปุษบาคม (2517) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่า การปฏิบัติหรือกรรมวิธีที่นำเอาวิธีการใหม่มาใช้หรือการทบทวนการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิธีทำสิ่งต่างๆ ให้ดีกว่าเดิม คือทำให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จากความหมายที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า นวัตกรรมคือ ความคิด วิธีการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่แตกต่างและดีกว่าเดิม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ อีกทั้งทำให้เกิดการเผยแพร่สิ่งใหม่หรือความคิดใหม่นั้นๆ จากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งด้วย

4.2 องค์ประกอบเบื้องต้นของการแพร่กระจายนวัตกรรม

จากการศึกษาพบว่า Rogers (1983) ได้กล่าวถึงการแพร่กระจายนวัตกรรมและองค์ประกอบหลักเบื้องต้นของการแพร่กระจายนวัตกรรม ไว้ดังนี้

Rogers (1983) กล่าวว่า การแพร่กระจายนวัตกรรมคือ กระบวนการติดต่อสื่อสารหลายช่องทางที่เกี่ยวกับนวัตกรรมท่ามกลางสมาชิกจำนวนมากในระบบสังคม โดยการติดต่อสื่อสาร ทำให้เกิดการแบ่งปันข่าวสาร ความคิดใหม่ๆ จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งและไปสู่คนจำนวนมาก อีกทั้งการกระจายยังเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อเกิดสิ่งประดิษฐ์ใหม่ขึ้นมาจะมีการเผยแพร่ มีทั้งผู้ยอมรับและไม่ยอมรับ ซึ่งทั้งหมดจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดย Rogers ได้กล่าวถึงองค์ประกอบเบื้องต้นของการแพร่กระจายนวัตกรรมไว้ดังนี้

องค์ประกอบหลักเบื้องต้นของการแพร่กระจายนวัตกรรม (four main element in the diffusion of innovation)

1. **นวัตกรรม** (the innovation) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับความใหม่ของนวัตกรรม ที่มีส่วนสำคัญในการจูงใจให้เกิดการตัดสินใจยอมรับต่อไปหรือไม่ อีกทั้งยังต้องพิจารณาอีก ต่อไปว่า นวัตกรรมนั้นมีความจำเป็น เหมาะสมต่อตนเองหรือไม่อย่างไร นวัตกรรมตัวเดียวกันบางคนอาจจะยอมรับบางคนอาจจะไม่ยอมรับก็ได้ ซึ่งปัจจัยสำคัญ 5 ประการที่เกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นคือ (1) ประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง (2) ความเข้ากันได้หรือความสอดคล้องกับ

บุคคลนั้น (3) ความซับซ้อนของนวัตกรรม (4) ความสามารถในการนำไปทดลองใช้ (5) ความสามารถในการสังเกตนวัตกรรมได้

2. **ช่องทางการสื่อสาร** (communication channel) การสื่อสารเปรียบเสมือนส่วนสำคัญที่ทำหน้าที่แบ่งปันข่าวสารและความคิดใหม่ๆ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ซึ่งหมายถึงนวัตกรรมนั่นเอง การสื่อสารช่วยให้บุคคลเข้ามาสนใจนวัตกรรมนั้น โดยช่วยสื่อสารบอกรายละเอียดในด้านต่างๆ ของนวัตกรรมดังนี้ (1) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมนั้นๆ (2) ช่วยในการบอกต่อความรู้และประสบการณ์เดิมจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นๆ (3) ช่วยในการสื่อสารกับคนที่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ (4) ช่วยในการติดต่อสื่อสาร 2 ลักษณะคือการสื่อสารระหว่างบุคคล คือ การสื่อสารแบบ face to face และการสื่อสารมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

3. **ระยะเวลา** (over time) ระยะเวลาเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นในกระบวนการเผยแพร่วัตกรรม ระยะเวลาจะเกี่ยวข้องต่อการเผยแพร่คือ (1) ระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการตัดสินใจ (2) ความไวในการยอมรับนวัตกรรมนั้นๆ (3) ระดับการยอมรับนวัตกรรม

4. **ระบบสังคม** (a social system) หรือ**ด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้รับนวัตกรรม** (adopter) ในการแพร่กระจายนวัตกรรมนั้นระบบสังคมของผู้รับนวัตกรรมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากบุคคลต้องอาศัยอยู่ในสังคมภายใต้บรรทัดฐานทางสังคมที่ต่างกัน ซึ่งจะส่งผลในการแพร่กระจายนวัตกรรม โดยสามารถสรุปความเกี่ยวข้องด้านสังคมกับการแพร่กระจายนวัตกรรมได้ดังนี้

1) **โครงสร้างทางสังคม** (social structure) โครงสร้างทางสังคมจะส่งผลต่อความไวในการยอมรับนวัตกรรม

2) **ระบบบรรทัดฐานทางสังคม** (system norm) บรรทัดฐานทางสังคมเปรียบเสมือนพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ซึ่งเกี่ยวกับ ศาสนา องค์กร เป็นต้น

3) **ความคิดเห็นของผู้นำ** (opinion leader and change agents) โดยมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลในสังคมนั้น และจะกลายเป็นบรรทัดฐานในการประพฤติ ความคิดเห็นของผู้นำยังส่งผลต่อการสื่อสารอีกด้วย สำหรับผู้นำความเปลี่ยนแปลง (change agents) นั้น หากว่าผู้นำความเปลี่ยนแปลงมีลักษณะที่แตกต่างจากบุคคลในสังคมมากก็อาจเป็นอุปสรรคในการเผยแพร่วัตกรรมได้

4) **ประเภทของการตัดสินใจ** เกี่ยวกับการนวัตกรรม (types of innovation-decision) ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

(1) การตัดสินใจด้วยตนเอง (optional innovation-decision) เป็นการตัดสินใจที่บุคคลนั้นๆ มีอิสระในการตัดสินใจที่จะรับหรือไม่รับนวัตกรรม แต่ก็ยังมีของระบบบรรทัดฐานเข้ามาเกี่ยวข้องกับด้วย

(2) การตัดสินใจโดยกลุ่มบุคคลอื่น (collective innovation-decision) เป็นการตัดสินใจที่สมาชิกในสังคมมีความคิดเห็นพ้องกันว่า จะรับหรือไม่รับนวัตกรรม ซึ่งตกลงได้ความคิดใดก็ต้องคล้อยตามความคิดนั้น

(3) การตัดสินใจโดยผู้บังคับบัญชา (authority innovation-decision) เป็นการตัดสินใจโดยผู้ที่มีอำนาจ สถานภาพ ที่สูงกว่าบุคคลทั่วไป

5) ผลที่จะเกิดขึ้นจากนวัตกรรม (consequences of innovation) สามารถแบ่งได้ดังนี้

(1) เป็นสิ่งสมควรหรือไม่สมควร (desirable versus undesirable) เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ ว่าสมควรรับหรือไม่ อย่างไร โดยวิเคราะห์เกี่ยวกับระบบสังคมที่ตนอาศัยอยู่

(2) ทางตรงหรือทางอ้อม (direct versus indirect) เป็นการพิจารณาถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมหากว่ารับหรือไม่รับนวัตกรรมนั้น

(3) การทำนายหรือไม่ทำนาย (anticipated versus unanticipated) เป็นการคาดเดาล่วงหน้าว่าสมาชิกในสังคมจะรับหรือไม่รับนวัตกรรมแล้วจะส่งผลอย่างไรต่อสังคม

4.3 ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม

Rogers (1983) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ดังนี้

ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม (characteristics of adopter categories) ซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 ตัวแปรดังนี้

1. **ตัวแปรด้านลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ** (socioeconomic characteristics) ผู้ที่เป็นบุคคลที่มีระดับการศึกษาสูง สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง เมื่อมีนวัตกรรมที่ตรงกับความต้องการก็ทำให้เกิดการยอมรับได้รวดเร็วกว่าบุคคลที่ด้อยกว่า แต่ในกรณีนี้ไม่ได้หมายความว่า บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี เช่น เกษตรกร จะต้องยอมรับนวัตกรรมในกลุ่มนี้ เนื่องจากอาจไม่มีความสอดคล้องกับอาชีพ

2. **ตัวแปรด้านบุคลิกภาพ** (personality variables) ผู้ที่มีความสามารถในการเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีความมั่นใจในตนเองไม่ยึดติดกับสิ่งเดิมๆ มีความสามารถในการเข้าใจนามธรรม มีเหตุผล ฉลาด มีทัศนคติที่ดี มีความสามารถจัดการกับสิ่งที่ไม่แน่นอนและชอบความเสี่ยงภัย มี

ทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาและวิทยาศาสตร์ พบว่ามีความสามารถในการยอมรับนวัตกรรมที่เร็วกว่าผู้ที่ขาดคุณสมบัติที่กล่าวมา

3. **ตัวแปรด้านพฤติกรรมการสื่อสาร** (communication behavior) ผู้ที่มีส่วนร่วมกับสังคม มีการติดต่อสื่อสารกับระบบสังคม มีโอกาสในการเปิดรับสื่อมวลชน เปิดรับสื่อระหว่างบุคคล แสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรม มีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม เป็นผู้นำทางความคิดจะมีโอกาสในการยอมรับนวัตกรรมได้สูงและเร็วกว่าบุคคลอื่นที่ขาดคุณสมบัติที่กล่าวมา

4.4 คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม

Rogers (1983) ได้กล่าวถึงลักษณะของนวัตกรรมที่มีผลต่อความไวและระดับในการยอมรับนวัตกรรมไว้ 5 ประการดังนี้

คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม (perceived attributes of innovation)

1. **ประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง** (relative advantage) เป็นระดับของการยอมรับนวัตกรรมที่ผู้รับนวัตกรรมได้มองเห็นถึงประโยชน์ที่เกี่ยวข้องที่จะได้จากนวัตกรรมนั้นๆ โดยเริ่มเมื่อมีนวัตกรรมใหม่เข้ามาและเข้ามาแทนนวัตกรรมเก่าได้ดี

2. **ความเข้ากันได้** (compatibility) เป็นการยอมรับนวัตกรรมที่ผู้รับนั้น ต้องพิจารณาถึงความไปด้วยกันได้กับความเชื่อ คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม คำนึงถึงความเข้ากันได้กับความจำเป็นในปัจจุบันและประสบการณ์เดิมที่ผ่านมา

3. **ความซับซ้อนของนวัตกรรม** (complexity) ในการยอมรับนวัตกรรมนั้นผู้รับจะพิจารณาถึงความยากต่อการที่จะทำความเข้าใจและใช้นวัตกรรมนั้นๆ ซึ่งความยาก-ง่าย ของนวัตกรรมนั้นส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม นวัตกรรมที่เข้าใจง่ายก็จะเกิดการยอมรับได้มากและเร็วกว่านวัตกรรมที่ยากกว่า

4. **ความสามารถในการนำไปทดลองใช้** (trialability) หากว่านวัตกรรมนั้นสามารถทดลองใช้ได้ ก็จะส่งผลต่อการยอมรับได้มากกว่านวัตกรรมที่มีความยากในการทดลองใช้ เช่น ยากในการติดตั้ง เป็นต้น

5. **สามารถสังเกตผลของนวัตกรรมได้** (observability) เป็นการสังเกตเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ โดยนวัตกรรมที่สามารถสังเกตเห็นผลสำเร็จได้อย่างชัดเจนจะส่งผลให้เกิดการยอมรับที่มากกว่านวัตกรรมที่สังเกตเห็นผลสำเร็จได้ยาก

4.5 ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง

ได้มีผู้กล่าวถึงตัวแทนการเปลี่ยนแปลง เพื่อการเผยแพร่นวัตกรรมไว้ดังนี้

Rogers (1995) ได้กล่าวถึง ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (change agents) ว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างนวัตกรรมและผู้ใช้นวัตกรรมนั้นๆ โดยทำหน้าที่แนะนำนวัตกรรม ใช้การสื่อสารที่สามารถทำให้ผู้ที่ผู้ใช้เห็นว่านวัตกรรมนั้นๆ มีความจำเป็นต่อตัวเขา ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และการศึกษาในระดับสูง แต่ต้องสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ได้ โดยได้กล่าวถึงบทบาทของตัวแทนการเปลี่ยนแปลงไว้ดังนี้

1. **สร้างความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง** เป็นบทบาทเริ่มต้นที่ต้องแสดงให้ผู้คนเห็นพฤติกรรมที่เข้ามาช่วยเหลือของตัวแทนการเปลี่ยนแปลง โดยแนะนำทางเลือกใหม่ให้กับสังคมนั้นๆ ซึ่งให้เห็นความสำคัญของนวัตกรรมและทางออกของปัญหา

2. **สร้างความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล** เป็นสิ่งที่จำเป็นมากๆ ที่ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงจะต้องสร้างความสัมพันธ์ความคิดเป็นหนึ่งเดียว กับสังคมนั้นๆ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนการเปลี่ยนแปลงและสังคมให้เกิดความไว้วางใจเพื่อเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเรื่องนวัตกรรม

3. **การวิเคราะห์ปัญหา** เป็นหน้าที่ที่ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงจะต้องรับผิดชอบวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยชี้แนะนำทางเลือกให้กับชุมชน วิเคราะห์สถานการณ์ผ่านมุมมองของคนในสังคม

4. **มีความตั้งใจในการเปลี่ยนแปลง** หลังจากที่ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงได้มองเห็นทางออกของปัญหานั้นแล้ว จะต้องสร้างแรงจูงใจให้คนในสังคมเห็นผลสัมฤทธิ์ของนวัตกรรมนั้นๆ

5. **ตั้งใจปฏิบัติงานเพื่อการเปลี่ยนแปลง** ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อการแนะนำทั้งระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล โดยกระบวนการจูงใจและตัดสินใจต่อกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้นำชุมชนนั้นๆ

6. **สร้างให้เกิดการยอมรับอย่างสม่ำเสมอ** โดยตัวแทนการเปลี่ยนแปลงสามารถทำให้เกิดการยอมรับในขั้นที่สังคมนั้นๆ นำนวัตกรรมนั้นไปทดลองใช้ และสร้างเงื่อนไขใหม่ที่เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดรับนวัตกรรมนั้นๆ

7. **ความสัมพันธ์สู่ความสำเร็จในที่สุด** ความมุ่งหวังสำหรับตัวแทนการเปลี่ยนแปลงคือการที่สังคมนั้นๆ สามารถใช้นวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหาของเขาได้ และสามารถนำไปพัฒนาใช้ใน

งานอื่นๆ ได้อีกและให้ผู้ใช้เกิดความสามารถในการใช้ด้วยตนเอง แล้วหาคนในสังคมที่มีความสามารถ ไว้ใจได้เพื่อเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงต่อไป

ลำดี ทองธิว, สมเชาวน์ เนตรประเสริฐและสมพงษ์ จิตระดับ (2527) ได้กล่าวถึง เมื่อตัวกลางแทนเผยแพร่ได้มีโอกาสพบกับประชกรนั้น มีข้อถึงกระทำอยู่ 4 ประการ คือ

1. **แสดงความเป็นมิตรกับประชกร** ทั้งนี้เพราะประชกรอาจสงสัยต่อเจตนารมณ์ของตัวแทนการเผยแพร่อยู่มาก โดยเฉพาะถ้าตัวกลางการเผยแพร่ นั้นเป็นคนแปลกหน้า การยิ้ม การต้อนรับที่อบอุ่น การพูดจาด้วยน้ำใจไมตรีและการแสดงออกถึงความจริงใจทั้งวาจาและพฤติกรรม จะช่วยคลายความระแวงสงสัยได้มาก

2. **ทำตนให้คุ้นเคยกับประชกรโดยทั่วไป** ซึ่งหมายถึงการแต่งกาย การพูดจา ตลอดจนลักษณะความเป็นอยู่ของประชกร นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการมีความสนใจและรสนิยมที่คล้ายคลึงกับประชกรด้วย

3. **ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อประชกรให้มากที่สุด** โดยการให้ความช่วยเหลือทั้งการให้คำแนะนำ ให้ความคิดเห็น เอกสารและการแสดงออกทางพฤติกรรม

4. **การเป็นนักฟังที่ดี** ตัวแทนการเผยแพร่จะต้องรับฟังปัญหาของประชกรด้วยความสนใจและควรจะแสดงการรับรู้ เห็นอกเห็นใจประชกรอย่างจริงใจให้ประชกรมีความรู้สึก ว่าตัวแทนการเผยแพร่ นั้นเป็นส่วนหนึ่งของเขาด้วย

จะเห็นได้ว่าบทบาทของตัวแทนการเปลี่ยนแปลงนั้นส่งผลต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรม ซึ่งคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของตัวแทนการเปลี่ยนแปลงนั้น คือ การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย โดยต้องมีความเป็นมิตร เป็นนักฟังที่ดีและสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างดี

4.6 กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรม

การยอมรับนวัตกรรม คือ กระบวนการตัดสินใจที่จะใช้หรือไม่ใช้นวัตกรรม โดยมีกระบวนการในการตัดสินใจดังที่ Rogers (1983) ได้เสนอรูปแบบกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม (the innovation–decision process) ดังนี้

การยอมรับนวัตกรรม (Adoption of innovation)

1. **ขั้นความรู้** (knowledge stage) เป็นขั้นแรกที่บุคคลจะทำได้ทำความรู้จักกับนวัตกรรม โดยที่บุคคลนั้นได้เห็นนวัตกรรมแล้วและได้ทราบถึงประโยชน์จึงต้องทราบเกี่ยวกับนวัตกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะของนวัตกรรมดังนี้

1.1 การรู้จักนวัตกรรม (awareness-knowledge) เป็นการทำความรู้จักกับนวัตกรรมนั้นๆ โดยการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมจนเข้าใจ

1.2 รู้วิธีการใช้นวัตกรรม (how-to knowledge) เป็นขั้นที่สามารถการตอบคำถามได้ว่า นวัตกรรมนี้ใช้อย่างไร เหมาะกับงานลักษณะใด/ประเภทใด ซึ่งต้องเข้าใจวิธีการใช้ให้ถูกต้อง เพราะหากเข้าใจไม่ถูกต้องอาจส่งผลต่อการตัดสินใจปฏิเสธนวัตกรรมนั้น

1.3 ความรู้เกี่ยวกับหลักการ (principles knowledge) เป็นการทราบข้อมูลเกี่ยวกับหลักการ/หน้าที่ของนวัตกรรมนั้นๆ ซึ่งหากว่ารู้จักเพียงนวัตกรรมแต่ไม่รู้หลักการแล้วจะไม่สามารถใช้นวัตกรรมได้อย่างดีที่สุด

2. **ขั้นการจูงใจ** (persuasion stage) ขั้นนี้เกี่ยวกับทัศนคติความชอบ/ไม่ชอบ ความรู้สึก ซึ่งจะส่งผลต่อการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ ตามวิธีของแต่ละบุคคล โดยเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับตนเองแล้วประเมินนวัตกรรมนั้น โดยอาจรับข้อมูลมาจากสื่อมวลชนเพื่อยืนยันเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น กล่าวคือ ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อนวัตกรรมก็จะเป็นแรงจูงใจที่ส่งผลในการตัดสินใจขั้นต่อไป

3. **ขั้นการตัดสินใจ** (decision stage) เป็นขั้นตอนที่บุคคลจะเกิดการตัดสินใจยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรมนั้นๆ โดยการตัดสินใจนั้นขึ้นอยู่กับ การได้ทราบถึงประโยชน์ในขั้นที่ผ่านมาที่บุคคลได้รับ ซึ่งอาจมีการทดลองใช้นวัตกรรมนั้นก่อนเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจ มีทั้งการทดลองใช้ด้วยตนเองและการทดลองใช้ผ่านผู้อื่น กล่าวคือ บุคคลอื่นนั้นมีลักษณะการใช้งานที่คล้ายคลึงกันกับของตน ในการตัดสินใจยอมรับหรือไม่นั้นการตัดสินใจไม่ยอมรับสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ (1) การไม่ยอมรับโดยที่เกิดจากการได้ทราบและทดลองใช้นวัตกรรมนั้นๆ แล้ว (2) การไม่ยอมรับโดยที่ยังไม่ได้ศึกษาหรือทดลองใช้ ซึ่งอาจหมายถึงการไม่เคยที่จะคิดใช้นวัตกรรมนั้นเลย

4. **ขั้นการนำไปใช้** (implementation stage) ขั้นนี้เกิดเมื่อบุคคลได้ใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมนั้นๆ แล้ว โดยผ่านการตัดสินใจในขั้นที่ผ่านมา ในขั้นนี้จะต้องรู้วิธีการใช้และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหาเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ โดยอาจมีบุคคลจากองค์กรคอยดูแลและให้คำแนะนำในขณะใช้

5. **ขั้นการยืนยัน** (confirmation stage) เป็นขั้นที่เกิดเมื่อผู้ทดลองใช้นวัตกรรมในขั้นที่ผ่านมา ทดลองใช้แล้วทำให้ทราบถึงความจำเป็นและข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ ในจำนวนที่มากพอที่จะตัดสินใจว่าจะใช้นวัตกรรมนั้นต่อไปหรือไม่ ทัศนคติและแรงจูงใจเป็นส่วนสำคัญที่จะใช้ประกอบการตัดสินใจในขั้นนี้ อีกทั้งส่งผลมาจากการทดลองใช้ในขั้นที่ 4 หากว่านวัตกรรมนั้นไม่

ตรงกับความต้องการการใช้งานเขาจะไม่ใช้ต่อไปแต่หากว่าตรงกับสายงานและความต้องการเขาก็จะใช้ต่อไป

นอกจากนี้ Rogers (1983) ได้กล่าวถึงผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมโดยใช้ความไวในการรับนวัตกรรม (innovativeness) มาพิจารณาจะสามารถแบ่งผู้ยอมรับนวัตกรรมได้เป็น 5 กลุ่มดังนี้

4.7 ผู้ยอมรับนวัตกรรม (adopter categories)

1. **กลุ่มนวัตกรรม: พวกชอบเสี่ยง** (innovators: venturesome) เป็นกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นที่จะรับความรู้ใหม่ๆ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ๆ มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ มีความรู้ความสามารถในด้านงานเทคนิคที่ซับซ้อน ทั้งหมดนี้ส่งผลให้สามารถรับนวัตกรรมได้เร็วและมากที่สุด

2. **กลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่น: เอาใจใส่** (early adopters: respect) เป็นกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ที่มีส่วนร่วมทางสังคมมากกว่ากลุ่มนวัตกรรม โดยทำงานอยู่ในองค์กรหรือหน่วยงาน ระดับท้องถิ่น เป็นผู้นำชุมชนหรือผู้นำทางความคิด มีความรู้ความสามารถมากกว่าบุคคลอื่นๆ ในชุมชน อีกทั้งยังสามารถแนะนำเกี่ยวกับนวัตกรรมให้กับบุคคลอื่นได้

3. **กลุ่มที่เกิดการยอมรับในระยะเริ่มต้น: รอบคอบ** (early majority: deliberate) เป็นกลุ่มคนในสังคมที่มีการยอมรับนวัตกรรมก่อนบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่มคนสำคัญที่จะส่งผลต่อกระบวนการเผยแพร่กระจายนวัตกรรม เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีเครือข่ายเพื่อนหรือกลุ่มบุคคลอื่น

4. **กลุ่มที่เกิดการยอมรับในระยะหลัง: ขี้สงสัย** (late majority: skeptical) เป็นกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ที่นวัตกรรมในระยะหลัง ซึ่งเป็นการยอมรับที่เกิดจากแรงกดดันจากภาวะสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อบุคคลส่วนมากของสังคมยอมรับนวัตกรรมไปแล้วบุคคลดังกล่าวจึงเริ่มที่จะยอมรับบ้าง

5. **กลุ่มล่าช้า: ยึดมั่นประเพณี** (laggards: traditional) เป็นกลุ่มสุดท้ายที่ยอมรับนวัตกรรม เป็นกลุ่มคนที่ยึดมั่นในความคิดเดิม โดยส่วนมากอาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่แยกตัวออกจากสังคมที่เจริญแล้ว และไม่มีการติดต่อกับบุคคลอื่นนอกสังคม พวกเขาจะเริ่มรับนวัตกรรมก็ต่อเมื่อนวัตกรรมนั้นกลายเป็นวิถีชีวิตของบุคคลอื่นๆ ไปแล้ว

โดยมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมไว้ คือ การยอมรับนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับ รายได้ การได้รับความรู้และประสบการณ์ด้านนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา ประสบการณ์สอนและประสบการณ์ทางวิชาการของครู โดยอภิญา ซอหะซัน (2537); จงรักษ์ แต้ยบูล (2545) และวีรภูมน์ พึ่งเจริญ (2538) ได้ศึกษาและพบว่า องค์ประกอบกับการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษามีความสัมพันธ์กับ คุณค่าของ

นวัตกรรม ความสะดวกในการใช้นวัตกรรม นวัตกรรมที่มีความกลมกลืนกับสภาพสังคมของครู ผู้บริหารสนับสนุนการใช้นวัตกรรม ความเป็นนวัตกรรมสำเร็จรูป นโยบายสนับสนุนการฝึกอบรม ความสนใจในการสนใจศึกษาหาความรู้ของครูและราคาของนวัตกรรม อีกทั้งจรัญชัย แต้ยกุล (2545) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรม คือ ปัจจัยด้านคุณสมบัติของ นวัตกรรม คือ การเห็นผลสำเร็จของนวัตกรรมนั้นได้อย่างชัดเจนเป็นนวัตกรรมที่ไม่สิ้นเปลือง ค่าใช้จ่ายมากและเป็นนวัตกรรมที่ใช้ง่าย สะดวก ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ปัจจัยด้านสภาพสังคมใน โรงเรียน คือ การฝึกอบรมและมีบรรยากาศเอื้อต่อการใช้นวัตกรรมและฝ่ายบริหารสนับสนุนในการ ใช้นวัตกรรม ปัจจัยด้านแหล่งสนับสนุนจากภายนอกโรงเรียน คือ การฝึกอบรมและสัมมนาและ พบว่า วุฒิการศึกษาและระดับชั้นสอนที่ต่างกันไม่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ยกเว้น ประสบการณ์ในการอบรมที่ต่างกันซึ่งส่งผลต่อการยอมรับ

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แนวคิด เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และนวัตกรรมนั้น สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา ข้อมูลครั้งนี้คือ แนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff (1977) คือ มิติของการมีส่วนร่วม และบริบทของการมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแพร่วัตกรรม ของ Rogers (1983) คือ องค์ประกอบเบื้องต้นของการแพร่กระจายนวัตกรรม กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม ลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับ ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ผู้ ยอมรับนวัตกรรม และตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (รายละเอียดประกอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย หน้า 8)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียน
 ผู้ชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง โดยการศึกษา
 เฉพาะกรณี ซึ่งมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การเลือกกรณีศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยพิจารณา
 จากโรงเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการช่วยลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในการ
 เข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศของคนในชุมชน จากการศึกษาค้นคว้าทำให้ได้โรงเรียนโรงเรียนบ้าน
 สามขาและชุมชนบ้านสามขาเป็นกรณีศึกษา

โรงเรียนบ้านสามขาชุมชนและชุมชนบ้านสามขาตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ต.หัวเสือ อ.แม่ทะ จ.
 ลำปาง มีประชากรในชุมชน จำนวน 675 คน โรงเรียนบ้านสามขาเป็นโรงเรียนในสังกัด
 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนักเรียนจำนวน 38 คน ครูจำนวน 3 คน เปิดทำการเรียนการ
 สอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสามขามีลักษณะที่ตรงกับ
 เกณฑ์ในการพิจารณากรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้คือ

1) โรงเรียนมีการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเพื่อให้บริการแก่
 ประชาชนในชุมชนและคนทั่วไป โดยเปิดให้บริการตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน (เดือน
 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

2) มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผ่านโครงการต่างๆ ซึ่งมี
 หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามาสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือ จนได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านที่
 สามารถผสมผสานเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาชาวบ้านได้อย่างลงตัว

3) โรงเรียนบ้านสามขา กับชุมชนบ้านสามขามีความสัมพันธ์อันดีซึ่งส่งผลให้
 ชุมชนบ้านสามขามีชื่อเสียงด้านชุมชนเข้มแข็งและชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมี
 ส่วนร่วม การประสานการทำงานระหว่างคนในชุมชนและระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษา

1. ครูโรงเรียนบ้านสามขาจำนวน 3 คน
2. นักเรียนจำนวน 38 คน

3. ผู้นำชุมชนและบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้งที่มาจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 15 คน

4. ผู้ให้ข้อมูลโดยแบบสอบถาม คือ ประชากรชุมชนบ้านสามขา จำนวน 675 คน สุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamanae, 1970: 88 อ้างถึงในประคอง กรรณสูตร, 2535) ด้วยความเชื่อมั่น 95% ซึ่งยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ 5% จากจำนวนประชากร 675 คน ได้กลุ่มตัวอย่างสำหรับตอบแบบสอบถามจำนวน 100 คน

สามารถสรุปผู้ที่ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้คือ

1. ผู้ให้ข้อมูลจากโรงเรียน คือ ครูอัญชลิ
2. ผู้ให้ข้อมูลจากชุมชน คือ พ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) คณะกรรมการหมู่บ้าน ทีมเยาวชนชาวบ้านที่ตอบแบบสอบถาม
3. ผู้ให้ข้อมูลจากองค์กรสนับสนุน คือ ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถสรุปได้ดังนี้

1. วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับครูอัญชลิ คือ เข้าพบครูอัญชลิและทักทายพูดคุยทุกวัน และมีการช่วยเหลืองานด้านการเรียนการสอน เช่น ช่วยสอน ช่วยงานด้านดูแลเด็กนักเรียนในเวลาครูอัญชลิไม่อยู่ และช่วยเหลืองานทั่วไป เช่น การช่วยต้อนรับสื่อมวลชนหรือผู้มาศึกษาดูงาน การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางครูอัญชลิจัดขึ้น เช่น ค่ายการศึกษา เป็นต้น

2. วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับทีมเยาวชน คือ การเข้าร่วมกิจกรรมกับทีมเยาวชนโดยเป็นเสมือนหนึ่งในทีมเยาวชนด้วย มีการปรึกษาหารือ คัดกิจกรรมต่างๆ ในการจัดค่าย การศึกษาร่วมกัน พบปะพูดคุยอย่างเป็นกันเอง ให้คำปรึกษาในเรื่องการเรียนและเรื่องทั่วไป เป็นต้น

3. วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน คือ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทักทายพูดคุย ช่วยเหลืองานและเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมือนว่าเป็นชาวบ้านคนหนึ่ง ในชุมชนเช่นคนอื่นๆ เช่น ช่วยงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ เกี่ยวข้าว สร้างฝายแม่ั่ว เป็นต้น

4. วิธีการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ การแนะนำตนเองโดยผ่านครูอัญชลิ และเข้าร่วมกิจกรรมกับทางองค์กรสนับสนุน เช่น การเข้าค่ายการศึกษา ค่ายประหยัดพลังงานหรือการลงพื้นที่ชุมชนด้วยกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้กับหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาเอกสาร (documentary study) ซึ่งประกอบด้วยเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนและชุมชน
- 2) เอกสารเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนและชุมชน
- 3) เอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและชุมชนทั้งหน่วยงานเอกชนและราชการ

- 4) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน

3.2 การสังเกต (observation) โดยผู้วิจัยใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant as observer) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (complete observer) โดยการสังเกตทั้งสองผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาในประเด็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนและศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้าสู่ชุมชน ใช้กรอบในการสังเกตดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช , 2547)

1) การกระทำ (acts) คือ การใช้ชีวิตประจำวัน การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภายในศูนย์อินเทอร์เน็ตของโรงเรียน บ้านสามขาหรือการกระทำอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจต่อเทคโนโลยีสารสนเทศสารสนเทศของคนในโรงเรียนและชุมชน โดยผู้วิจัยจะสังเกต เหตุการณ์ภายในของศูนย์อินเทอร์เน็ตจากการกระทำของบุคคล ดังนี้

- (1) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของศูนย์
- (2) การปฏิบัติงานของครู , นักเรียน
- (3) ผู้ที่เข้ามาใช้บริการ
- (4) เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) แบบแผนกระทำ (activities) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นขั้นตอนและมีลักษณะที่ต่อเนื่องจนเป็นแบบแผน โดยผู้วิจัยจะสังเกต ดังนี้

- (1) การทำงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านอินเทอร์เน็ตไม่ว่าจะเป็นผลิตเว็บไซต์โรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา การนำอินเทอร์เน็ตไปใช้ในโครงการต่างๆ ของหมู่บ้าน

(2) การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงการให้บริการที่ศูนย์อินเทอร์เน็ตในโรงเรียนบ้านสามขาในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและบริบทของความเกี่ยวข้องที่ต้องมาใช้อินเทอร์เน็ต ทำให้ได้ทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับการยอมรับศูนย์อินเทอร์เน็ต ซึ่งหมายถึงการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศของคนในชุมชน

(3) การเข้าร่วมงานประเพณีหรือวันสำคัญต่างๆ ของคนในชุมชนที่เพื่อจะได้ทราบถึงบทบาท หน้าที่และความคิดเห็นของคนในชุมชน ซึ่งแสดงถึงการมีส่วนร่วมและปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วม

3) ความหมาย (meaning) การให้ความหมายแก่การกระทำหรือแบบแผนพฤติกรรมเพื่อบอกถึงว่าบุคคลนั้นๆ ในเหตุการณ์ต่างๆ ที่สังเกตว่ามีความเชื่อ โลกทัศน์ ทักษะคิด เกี่ยวกับการชุมชนและโรงเรียนบ้านสามขา ศูนย์อินเทอร์เน็ต และการทำงานของหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งโครงการอินเทอร์เน็ตและโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากศูนย์อินเทอร์เน็ตอย่างไร โดยผู้วิจัยจะตีความตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลจะได้มาจากการสังเกตในข้อ 1 และ 2

4) ความสัมพันธ์ (relationship) สังเกตทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่ม ทั้งความสัมพันธ์ที่ราบรื่นและขัดแย้งเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะสังเกตความสัมพันธ์ในการร่วมกันทำงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มหรือหน่วยงานในการดำเนินงานโครงการศูนย์อินเทอร์เน็ต

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มหรือหน่วยงานในการดำเนินงานด้านโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากศูนย์อินเทอร์เน็ต

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มหรือหน่วยงานในการดำเนินงานด้านอื่นๆ ทั้งที่เป็นงานในส่วนของชุมชนและของโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์และแสดงถึงการมีส่วนร่วม เช่น งานประจำปีของชุมชน หรือ งานประจำปีของโรงเรียน กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ละเอียดและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน (participation) สังเกตจากการที่บุคคลให้ความร่วมมือและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ เพื่อให้เข้าใจถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ที่ดีและขัดแย้งได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยจะสังเกต ดังนี้

(1) พฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มในการดำเนินงานโครงการศูนย์อินเทอร์เน็ต

(2) พฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มในการดำเนินงานด้านโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากศูนย์อินเทอร์เน็ต

(3) พฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มในการดำเนินงานด้านอื่นๆ ทั้งที่เป็นงานในส่วนของชุมชนและของโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์และแสดงถึงการมีส่วนร่วม เช่น งานประจำปีของชุมชน หรือ งานประจำปีของโรงเรียน กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ละเอียดและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

6) สภาพสังคม (setting) คือ สภาพสังคมในภาพรวมทุกแห่งทุกมุม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยผู้วิจัยจะสังเกต ดังนี้

(1) ภาพรวมของการดำเนินงานโครงการศูนย์อินเทอร์เน็ต

(2) ภาพรวมของคนในชุมชนบ้านสามขาที่แสดงให้เห็นถึงการลดช่องว่างในการได้รับข่าวสารและสารสนเทศ

(3) ภาพรวมของการดำเนินงานด้านโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากศูนย์อินเทอร์เน็ต

(4) ภาพรวมของบุคคลในชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับนวัตกรรมจากศูนย์ อินเทอร์เน็ต

(5) ภาพรวมการดำเนินงานด้านอื่นๆ ทั้งที่เป็นงานในส่วนของชุมชนและของโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์และแสดงถึงการมีส่วนร่วม เช่น งานประจำปีของชุมชน หรือ งานประจำปีของโรงเรียน กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ละเอียดและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.3 การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ คือ (informal interview) ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง (open interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) เพื่อศึกษาข้อมูลทั้งการศึกษาชุมชนและศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้าสู่ชุมชน โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบ Snowball Technique ซึ่งครั้งแรกจะเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้วิจัยทราบว่าผู้วิจัยต้องสัมภาษณ์ใครต่อไปและควรหาข้อมูลด้วยวิธีการใดเพิ่มเติม โดยมีขั้นตอนในการสัมภาษณ์ดังนี้

1) กำหนดจุดทั้งหมดในการสัมภาษณ์ โดยมี 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ที่ต้องกำหนดจุดมุ่งหมาย คือ (1) สัมภาษณ์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชนและ (2) สัมภาษณ์เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยจะศึกษากระบวนการมีส่วนร่วม

ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กระบวนการแพร่กระจายเทคโนโลยีสารสนเทศจากโรงเรียนสู่ชุมชนและกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของคนในชุมชน

2) การเลือกบุคคลเพื่อทำการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะเริ่มจากบุคคลที่มีบทบาทในการจัดการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุด โดยการใช้ Snowball technique ซึ่งสุลีมาน วงศ์สุภาพ (2537) ได้กล่าวไว้ว่าคือ เทคนิคที่ใช้สำหรับการเข้าถึงตัวบุคคลที่ศึกษาดังนี้

(1) บุคคลหนึ่งที่มีบุคลิกภาพตามที่ต้องการ ซึ่งผู้วิจัยจะสัมภาษณ์และสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้บุคคลกลุ่มนี้ระบุบุคคลอื่นที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการศึกษา

(2) ศึกษาบุคคลที่ได้รับการระบุมาจากบุคคลแรกและจะได้รับการระบุต่อไปจนเห็นเป็นโครงร่างของสิ่งที่ผู้วิจัยศึกษา

3) การสร้างความคุ้นเคยและการสัมภาษณ์ โดยหลังจากที่ผู้วิจัยเลือกตัวบุคคลที่จะสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มเข้าพบกับบุคคลดังกล่าว โดยแนะนำตนเองและแจ้งวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ให้ทราบและตกลงถึงการทำงานร่วมกันว่าต้องทำอะไร

3.4 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นและการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต สำหรับประชาชนในชุมชนจำนวน 100 คน เพื่อวัดการลดความเหลื่อมล้ำในการได้รับข่าวสารและสารสนเทศ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปคำถามที่จะใช้ในการสร้างแบบสอบถาม สามารถแบ่งแบบสอบถามเป็น 6 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 ลักษณะแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกคำตอบ (Check list) จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพและรายได้

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกคำตอบ (check list) จำนวน 8 ข้อ เช่น สื่อที่รับข้อมูลข่าวสาร การรู้จักอินเทอร์เน็ต คุณสมบัติหรือประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตที่ทราบ การทราบเรื่องศูนย์อินเทอร์เน็ต โรงเรียนบ้านสามขา ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ตอนที่ 3 ความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ต เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกคำตอบ จำนวน 5 ข้อ เช่น ระยะเวลาที่ใช้บริการที่ใช้อินเทอร์เน็ตที่ศูนย์อินเทอร์เน็ตโรงเรียนบ้านสามขา จำนวนชั่วโมงในการใช้อินเทอร์เน็ตแต่ละครั้ง ช่วงเวลาที่ใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ตอนที่ 4 ประโยชน์จากการใช้อินเทอร์เน็ต เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกคำตอบ จำนวน 8 ข้อ เช่น เพื่อการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ เพื่อค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา เป็นต้น

ตอนที่ 5 ความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้นและโปรแกรมสำเร็จรูปเบื้องต้น เป็นแบบสอบถามชนิดประเมินค่า 4 ระดับ จำนวน 29 ข้อ เช่น ความสามารถเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ได้ ความสามารถใช้แป้นพิมพ์ได้ ความสามารถใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ตอนที่ 6 ความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต เป็นแบบสอบถามชนิดประเมินค่า 4 ระดับ จำนวน 13 ข้อ เช่น ความสามารถเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตได้ ความสามารถค้นหาข้อมูลโดยใช้ เสิร์ช เอ็นจิน (search engine) ความสามารถตอบ-ส่งและลบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้ เป็นต้น

3.4.2 วิธีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลต่างๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างข้อคำถามโดยใช้กรอบแนวคิด (ดูรายละเอียดในกรอบแนวคิดในการพัฒนาแบบสอบถามในภาคผนวก ข)
2. นำแบบสอบถามที่สร้างไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำในการตรวจแก้ไขด้านเนื้อหาและภาษา
3. การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยการนำแบบสอบถามไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ซึ่งได้ค่า IOC = 0.8 - 1 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และสามารถนำไปตรวจสอบความเที่ยงต่อไปได้
4. การตรวจสอบความเที่ยง โดยการนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง (try out) จำนวน 30 ชุด และนำมาวิเคราะห์ความเที่ยงโดยวิธี Cronbach's Alpha Coefficient พบว่าได้ค่าความเที่ยงของข้อมูลคือ ด้านความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปได้ 0.94 และด้านความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ต ได้ 0.92
5. นำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวบ้านบ้านสามขา จำนวน 100 คน

3.4.3 เกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถาม

การให้คะแนนที่เกี่ยวกับคำตอบของการตอบแบบสอบถามด้าน ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป และความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ต คือ แบบประมาณค่า 4 ระดับ ให้คะแนนตามลำดับดังนี้ 3 คือ ความสามารถระดับมาก 2 คือ ความสามารถระดับปานกลาง 1 คือ ความสามารถระดับน้อย 0 คือ ไม่มีความสามารถ โดยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ให้คะแนนดังนี้ (ประคอง กรรณสูตร, 2535)

ระดับคะแนนตั้งแต่ 0.00-0.49 หมายถึง ไม่มีความสามารถ

ระดับคะแนนตั้งแต่ 0.50-1.49 หมายถึง มีความสามารถน้อย

ระดับคะแนนตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง มีความสามารถปานกลาง

ระดับคะแนนตั้งแต่ 2.50-3.00 หมายถึง มีความสามารถมาก

โดยสามารถสรุปวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยเรื่อง การเผยแพร่เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้าน สามขา จังหวัดลำปาง ได้ดังในตารางที่ 1 ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 วิธีการรวบรวมข้อมูลในการศึกษา

วัตถุประสงค์	ประเภทของข้อมูล	วิธีการรวบรวม	แหล่งข้อมูล
1. เพื่อศึกษากระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชนเพื่อช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ	1. ประวัติความเป็นมาและข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนบ้านสามขา	ศึกษาเอกสาร, การสัมภาษณ์	เอกสาร, ชาวบ้าน, ครูโรงเรียนบ้านสามขา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชนและกระบวนการยอมรับของคนในชุมชน	2. ความเป็นมาของศูนย์อินเทอร์เน็ตชุมชนบ้านสามขา	ศึกษาเอกสาร, การสัมภาษณ์	เอกสาร, ครูโรงเรียนบ้านสามขา, ชาวบ้าน, เยาวชน, ผู้ที่เกี่ยวข้อง
	3. กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของโรงเรียนสู่ชุมชน	ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ, การสัมภาษณ์, การสังเกต	เอกสารต่างๆ, เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน, วิทยุทัศน์, ครูโรงเรียนบ้านสามขาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ชาวบ้าน, เยาวชน, เด็กนักเรียน, เยาวชน, เด็กนักเรียน
	4. ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต	ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ, การสัมภาษณ์, การสังเกต	เอกสารต่างๆ, เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน, ครูโรงเรียนบ้านสามขาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ชาวบ้าน
	5. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และยอมรับ	แบบสอบถาม, การสัมภาษณ์, การสังเกต	เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน, ครูโรงเรียนบ้านสามขาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ชาวบ้าน, เยาวชน, เด็กนักเรียน

4. การตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพตามหลักการดังนี้ (สุภาวงศ์ จันทวานิช , 2547)

1. การให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้องโดยการอ่านข้อมูลที่ผู้วิจัยบันทึกไว้ โดยจะใช้กับข้อมูลที่เป็นส่วนของข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชน

2. การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยพิจารณาจากแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่และแหล่งบุคคล ซึ่งหมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคลนั้นข้อมูลจะยังเหมือนเดิมหรือไม่

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยจะใช้ทั้งการสังเกต การสัมภาษณ์และการศึกษาจากเอกสารควบคู่ไปด้วย

5. ระยะเวลาในการวิจัย

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จำนวน 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2548 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2549 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1.1 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2548 ผู้วิจัยเดินทางไปสำรวจโรงเรียนและชุมชนบ้านสามขาเพื่อทำความเข้าใจและแนะนำตนเองเบื้องต้นแก่ครูโรงเรียนบ้านสามขาและผู้นำชุมชน จำนวน 4 วัน คือ ตั้งแต่วันที่ 18-21 ตุลาคม พ.ศ. 2548

1.2 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลโดยการฝังตัวที่ชุมชนบ้านสามขา โดยเข้าพักที่บ้านพักครูโรงเรียนบ้านสามขา แนะนำตนเองอย่างเป็นทางการกับครู นักเรียนโรงเรียนบ้านสามขาและชาวบ้านสามขา การเก็บข้อมูลเริ่มจากทำความเข้าใจกับข้อมูลพื้นฐานและความเป็นมาของชุมชนบ้านสามขาว่าจะมาถึงปัจจุบันเกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อีกทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ของชาวบ้าน โดยการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ ดังนี้

- เดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคม แนะนำตนเองทำความเข้าใจและสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนและชุมชนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมค่ายการเรียนรู้ร่วมกันของโรงเรียนบ้านสามขา โรงเรียนหนองข่าเหยงและโรงเรียนดรุณสิกขาลัย ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ถึง วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2549 และงานทั่วไปในชุมชนผู้วิจัยก็ไป

ร่วมในทุกงาน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ งานบวช เป็นต้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นกับสมาชิกในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ รวมทั้งเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา กระบวนการเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของคนในชุมชนไปด้วย

- เดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2549 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจำนวน 100 ชุด และเก็บข้อมูลด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของโรงเรียนสู่ชุมชนด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนหรือชาวบ้านเป็นผู้จัดอย่างสม่ำเสมอ เช่น เข้าร่วมการประชุมประจำเดือน การเข้าฟังการบรรยายเกี่ยวกับชุมชนบ้านสามขากับผู้มาดูงานจากหน่วยงานต่างๆ สำรวจเส้นทางสร้างฝายแม้ว การสร้างฝายแม้ว (Check dam) การเกี่ยวข้าว เป็นต้น

- เดือนมกราคม พ.ศ. 2548 เก็บข้อมูลเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนหรือชุมชนเป็นผู้จัดอย่างสม่ำเสมอ เช่น ค่ายาคณิตศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางกับนักเรียนโรงเรียนบ้านสามขา ค่าประหยัดพลังงานของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกับชุมชนบ้านสามขา การมีส่วนร่วมในการต้อนรับผู้มาดูงานจากหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

- เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 เก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน พร้อมกับการเก็บข้อมูลพฤติกรรมของชาวบ้านในชุมชนจำนวน 11 กรณี

* เนื่องจากผู้วิจัยต้องสังเกตการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา เพื่อศึกษาการยอมรับการใช้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตและบทบาทหน้าที่ของครูอัญชลิต่อการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น การติดต่อประสานงาน การประชุมดำเนินโครงการ การเข้ารับการศึกษาหรือกับองค์กรสนับสนุน อีกทั้งการสัมภาษณ์ครูอัญชลิ หรือบุคคลจากองค์กรสนับสนุน เป็นต้น ที่โรงเรียนบ้านสามขา ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ช่วยสอนวิชาคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เวลา 09.00 น. ถึง 10.30 น. ของวันจันทร์ พุธและศุกร์ และสอนวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เวลา 09.00 น. ถึง 10.30 น. ของวันอังคารและพฤหัสบดี และช่วยงานต่างๆ กับทางโรงเรียนตามความสะดวกของผู้วิจัยและการขอความช่วยเหลือของทางโรงเรียน เพื่อการสังเกตและสัมภาษณ์ดังที่กล่าวมา

5.2 วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล เริ่มวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลในเดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือนเมษายน พ.ศ. 2549 เป็นเวลา 2 เดือนครึ่ง วิเคราะห์-สังเคราะห์ ร่วมกับการเก็บข้อมูลซ้ำและเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบกับกรอบแนวคิด และสร้างสมมติฐานเบื้องต้นขึ้น โดยมีการปรับกรอบแนวคิดและสมมติฐานให้เหมาะสมครอบคลุม กับบริบท โดยเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไปจนแน่ใจว่าได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอในทุกแง่มุม โดยมี ขั้นตอนดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ ตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้ (สุภาวงศ์ จันทวานิช , 2547)

1. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (typological analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ (typologies) หมายถึง ขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป การจำแนกแบ่งวิธีการได้เป็น 2 แบบ คือ แบบที่ใช้แนวคิดทฤษฎี ได้แก่ คือ จำแนกตามการกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสภาพสังคม และไม่ใช่ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึกหรือ ประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบ โดยการนำข้อมูลมาเทียบเป็นปรากฏการณ์ให้มีความเป็นนามธรรมมากขึ้น โดยการเปรียบเทียบเหตุการณ์ ประมวลประเภทของข้อมูลและคุณลักษณะ ขยายวงของการเปรียบเทียบแล้วเลือกเฟ้นเหตุการณ์ที่เป็นกุญแจสำคัญและสร้างข้อสรุปอะไร มีความหมายว่าอย่างไร

3. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุป ข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น ความเป็นอยู่ในสังคม เป็นต้น โดยหากข้อมูลนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว หากได้รับการยืนยันแล้วจึงถือเป็นข้อสรุปที่มีความเป็นนามธรรมในระดับต้นๆ โดยใช้การบันทึกเหตุการณ์ว่า ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร กับใคร เพราะอะไร

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งได้จากแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS for window เพื่อค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยพื้นฐาน และ t-test ซึ่งแบบสอบถามมีทั้งหมด 100 ชุด ได้รับคืนจำนวน 100 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการรวบรวมข้อมูลคือ การศึกษาเอกสาร การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ข้อสมมติแทนข้อมูลที่เป็นชื่อบุคคล อันเป็นจรรยาบรรณของนักวิจัย เพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล โดยเลือกกรณีศึกษาด้วยวิธีการเจาะจง เนื้อหาในบทนี้ออกเป็น 4 ตอนด้วยกันดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนและโรงเรียน ประกอบด้วย ประวัติชุมชนบ้านสามขา ขนาดและที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพ อาชีพ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของคนในชุมชน บ้านสามขาชุมชนเข้มแข็ง ข้อมูลจำนวนประชากรของชุมชนบ้านสามขา โรงเรียนบ้านสามขาและ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในชุมชนบ้านสามขา

ตอนที่ 2 ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา ประกอบด้วย ความเป็นมา สภาพปัญหา และความต้องการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของคนในชุมชน มิติของการเข้ามามีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและบริบทของการเข้ามามีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

ตอนที่ 3 กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการเผยแพร่และการยอมรับ คือ ชั้นความรู้ ชั้นการจูงใจ ชั้นการตัดสินใจ ชั้นการนำไปใช้และชั้นการยืนยัน การลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ ประกอบด้วย ปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนและโรงเรียน

ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนและโรงเรียนสามขานั้นเป็นข้อมูลที่กล่าวถึงความเป็นมาและลักษณะทั่วไปของชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.1 ประวัติชุมชนบ้านสามขา

ข้อมูลจากเอกสารและชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า ย้อนไปประมาณปี 2300 ที่นี้ยังเป็นป่าและเริ่มมีผู้คนอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นี่โดยสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มคนที่มาจากในตัวอำเภอเมืองของจังหวัดลำปาง ซึ่งตอนนั้นชาวบ้านยังนิยมล่าสัตว์เนื่องจากสภาพภูมิประเทศยังอุดมสมบูรณ์กว่าตอนนี้นัก โดยตำนานเล่าว่า วันหนึ่งชาวบ้านคนหนึ่งได้เข้าไปล่าสัตว์ในป่าเหมือนเช่นทุกวันและล่าเก้ง (บางคนเล่าว่าเป็น กวาง) ได้ตัวหนึ่ง แต่เนื่องจากเก้งตัวนี้มีขนาดใหญ่มาก จึงเอากลับมาบ้านไม่ได้ก็เลยตัดสินใจตัดขาข้างหนึ่งเอามาก่อน และเอาไปไม่มาปิดเก้งส่วนที่เหลือทิ้งเอาไว้ในป่านั้น วันรุ่งขึ้นจึงเข้าไปเอาเก้งส่วนที่เหลือ เมื่อไปถึงปรากฏว่าเก้งตัวนั้นหายไป เมื่อเดินดูจึงพบว่าเก้งตัวนั้นถูกลูกใหญ่ตัวหนึ่งลากเข้าไปกินในถ้ำที่อยู่ในบริเวณนั้น ชาวคนนั้นจึงไปบอกชาวบ้านให้มาช่วยกันล่าเพื่อเอาเก้ง โดยชาวบ้านได้ฆ่าสุนัขตัวหนึ่งเพื่อใช้เป็นเหยื่อในการล่อให้ลูกใหญ่ออกมากินสุนัข ในที่สุดชาวบ้านก็สามารถล่าลูกใหญ่ตัวนั้นได้สำเร็จ แล้วช่วยกันลากซากของลูกใหญ่กลับมาที่ชุมชน จัดการแบ่งลูกใหญ่เป็นส่วนๆ แล้วแจกให้กับคนทั้งหมดบ้าน ยกเว้นหญิงหม้ายคนเดียวที่ไม่ได้รับส่วนแบ่งเนื่องจากไม่ได้ไปช่วยล่าลูกใหญ่ออกมาจากถ้ำตั้งแต่ตอนแรก และในคืนนั้นหญิงหม้ายคนนั้นก็ฝันว่ามีเทวดาเดินมาบอกตนว่าหากเกิดเสียงอีกที่กครึกโครมเพียงใดในคืนนี้ก็อย่าออกจากบ้านเป็นอันขาด เมื่อหญิงหม้ายตกใจตื่นจากฝันก็ได้ยินเสียงดังเหมือนกับที่เทวดาได้บอกในฝัน หญิงหม้ายจึงไม่กล้าออกจากบ้านมาดูว่าเกิดอะไรขึ้น ครั้นรุ่งสางหญิงหม้ายเดินออกมาดูก็ปรากฏว่าแผ่นดินถล่ม ทำให้ทั้งหมดบ้านถูกดินทับอยู่ใต้ดินทั้งหมด หญิงหม้ายจึงย้ายไปอยู่ในถ้ำนั้นแทน ปัจจุบันเรียกว่า ถ้ำย่าเถ็ก และสถานที่แผ่นดินถล่มเรียกว่า โป่งหล่ม

เมื่อเวลาผ่านไปก็มีคนจากชุมชนใกล้เคียงเข้ามาตั้งรกรากใหม่อีก และเรียกสถานที่แห่งนี้ ตามจำนวนขาของเก้งที่เหลืออยู่ว่า บ้านสามขา

1.2 ที่ตั้งและขนาดและลักษณะทางกายภาพ

ข้อมูลจากเอกสารพบว่า บ้านสามขาตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากจังหวัดลำปางประมาณ 45 กิโลเมตร อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดลำปาง ใช้ถนนสายลำปาง-เด่นชัย มีอาณาเขตติดต่อกับ ทิศเหนือติดบ้านทุ่ง อำเภอ แม่ทะ

ทิศใต้ติดบ้านดอนไฟ อำเภอแม่ทะ ทิศตะวันออกติดอำเภอลอง จังหวัดแพร่ และทิศตะวันตกติดบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอแม่ทะ สภาพพื้นที่เป็นพื้นราบต่างระดับ มีภูเขาและป่าไม้ล้อมรอบ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 16,200 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำจำนวน 12,000 ไร่ จำนวนครัวเรือนมีทั้งสิ้น 154 ครัวเรือน ประชากรชาย 324 คน หญิง 351 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 9 มกราคม 2549)

1.3 อาชีพ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของคนในชุมชน

จากการศึกษาข้อมูล การสัมภาษณ์ชาวบ้าน และการสังเกตโดยการเดินสำรวจในชุมชนและพบปะพูดคุยกับชาวบ้านพบว่า อาชีพของคนที่นี่ส่วนมากเป็นเกษตรกร คือ ทำนา ถ้าหมดจากหน้านาจะปลูกพืชจำพวก หอมแดง กระเทียม หรือถั่วลิสง มีการเสริมรายได้ด้วยการเลี้ยงสัตว์ เช่น โค เป็นต้น หรือ รับจ้างทั่วไป เช่น กรรมกร รับจ้างทำดอกไม้ประดิษฐ์ที่มีโรงงานเองในชุมชน โดยคนในชุมชนเอง นอกจากนั้นก็จะมีอาชีพรับราชการบ้างส่วนมากเป็นข้าราชการครู ทหาร เป็นแม่ค้า พ่อค้าหรือประกอบธุรกิจส่วนตัว ชาวบ้านสามขามีวัฒนธรรมประเพณีที่เหมือนกับชาวเหนือทั่วไป เช่น งานทำบุญปีใหม่ งานวันลอยกระทง เป็นต้น ส่วนวิถีชีวิตนั้น ชาวบ้านที่นี่นับถือผีแบบชาวเหนือทั่วไป ซึ่งมีการนับถือผีบ้าน ผีประจำหมู่บ้าน และผีขุนน้ำหรือผีป่า มีการเซ่นไว้ผีตามเทศกาลต่างๆ ชาวบ้านทุกคนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ อีกทั้งที่นี่ยังอยู่กันแบบระบบเครือญาติ ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ชาวบ้านที่นี่มีน้ำใจแก่คนอื่น ทุกคนในชุมชนและนอกชุมชน จากการสัมภาษณ์พ่อหลวงพบว่า ชุมชนบ้านสามขากำลังอยู่กันแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกผักปลอดสารพิษ ทำนาข้าวไว้ทานเอง

1.4 บ้านสามขาชุมชนเข้มแข็ง

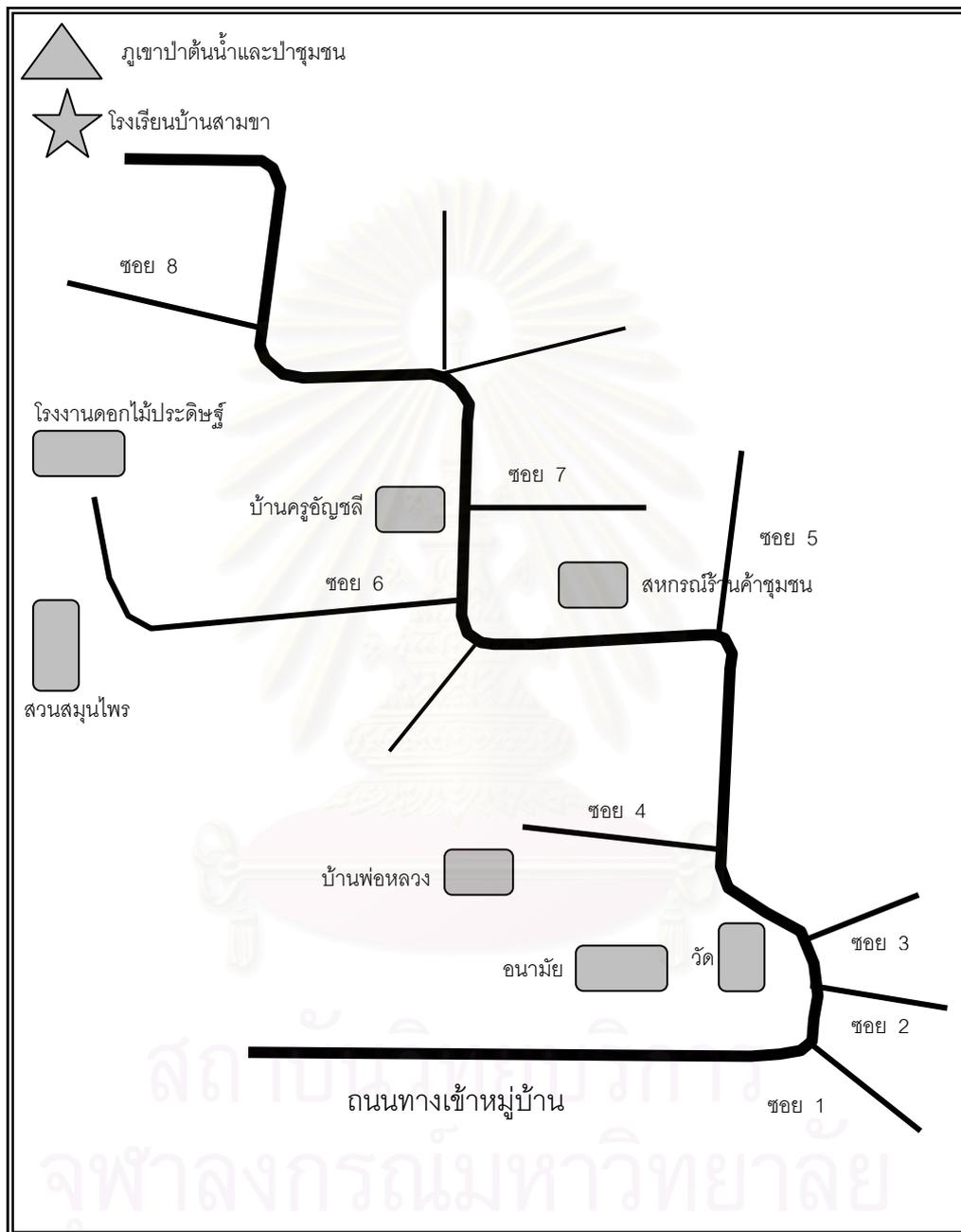
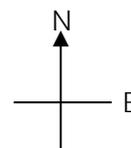
ข้อมูลจากเอกสารและการสังเกต การเข้ามาศึกษาดูงานของหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านสามขาเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงเนื่องจากเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยมีชื่อเสียงในเรื่องการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยของคนในชุมชนที่จ่ายเงินสูงกว่ารายได้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นทางชุมชนซึ่งนำด้วยผู้ใหญ่บ้านหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “พ่อหลวง” เป็นผู้นำ โดยพ่อหลวงได้ร่วมมือกับชาวชุมชนเพื่อแก้ปัญหานี้สิน โดยการหันมาจัดการกับชุมชนให้เป็นชุมชนที่ไม่มีเหล้า บุหรี่ ยาเสพติดและรณรงค์ให้ชาวบ้านเลิกใช้สินค้าฟุ่มเฟือยและที่สำคัญคือการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อตรวจสอบตนเองในทุกเดือนว่าตนเองใช้จ่ายและมีรายรับเท่าไร หาร้อยไร เพื่อตัดการซื้อสินค้าหรือการใช้จ่ายเงินที่ฟุ่มเฟือยออกไป ให้อยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง นับเป็นเวลา 10 ปีที่เริ่มแก้ปัญหามา จนปัจจุบันนี้กลายเป็นชุมชนเข้มแข็ง จะเห็นได้จากข้อมูลผู้ที่เข้ามาดูงานตั้งเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2543 จนถึงเดือนมกราคม 2549 พบว่ามีผู้มาศึกษาดูงานจำนวนประมาณ 25,000 คนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

จากการศึกษาเอกสาร เรื่อง บ้านสามขาจากอดีตถึงปัจจุบัน และการให้สัมภาษณ์ของพ่อหลวง พบว่า การบริหารจัดการและการปกครองของชุมชนบ้านสามขามีกฎระเบียบที่ทุกคนร่วมกันคิดขึ้นมา แบ่งการปกครองเป็นหัวหมวด 16 หมวด แต่ละหมวดรับผิดชอบ 10 ครัวเรือน ซึ่งประกอบไปด้วยกฎระเบียบต่างๆ เช่น ระเบียบว่าด้วยการปกครอง ระเบียบว่าคณะกรรมการตรวจสอบ ระเบียบว่าด้วยการแก้ปัญหาสารเสพติด ระเบียบว่าด้วยการใช้อ่างน้ำเพื่อการเกษตร ระเบียบว่าด้วยการใช้น้ำประปา ระเบียบว่าด้วยการจัดการป่า ระเบียบกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นกฎระเบียบที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม โดยหากใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษหรือปรับเป็นเงิน เช่น ในกรณีที่เกิดการทะเลาะวิวาทชกต่อย ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายเริ่มก่อนจะต้องเสียค่าปรับเข้ากองกลาง 300 บาท ส่วนผู้เสียหายหรือผู้ถูกต่อยจะต้องเรียกค่าเสียหายตามความเหมาะสม หรือในงานศพไม่เลี้ยงสุรา โดยเฉพาะในงานคืนสวดทำห้ามเลี้ยงสุราโดยเด็ดขาด ถ้าฝ่าฝืนเจ้าภาพจะถูกปรับ 500 บาท โดยหักจากเงินฌาปนกิจของหมู่บ้าน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับชุมชนบ้านสามขาจะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านสามขามีการจัดการชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยมีพ่อหลวงเป็นผู้นำและจากการช่วยกันแก้ปัญหาและระเบียบหมู่บ้านที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกันของคนในชุมชนที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเรื่อยมาจนเมื่อ พ.ศ. 2544 ได้มีการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนสามขา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามาของหน่วยงานทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน ชุมชนกับโรงเรียนที่นี่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจึงร่วมมือกันในทุกโครงการเพื่อนำชาวบ้านในชุมชนไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่า เมื่อการดำเนินการตามโครงการต่างๆ ประสบความสำเร็จจนมีชื่อเสียง ทางชุมชนบ้านสามขาจึงกลายเป็นชุมชนที่มีต้นทุนทางสังคม หลายโครงการจากภาครัฐและเอกชนที่เลือกชุมชนบ้านสามขาเป็นชุมชนนำร่องดำเนินการโครงการต่างๆ นั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถแสดงแผนที่ชุมชนบ้านสามขาได้ดังนี้

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 3 แผนที่ชุมชนบ้านสามขา

1.5 ข้อมูลจำนวนประชากรของชุมชนบ้านสามขา

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรแยกตามกลุ่มอายุ/เพศ บ้านสามขา หมู่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง*

ช่วงอายุ	ชาย (คน)	ร้อยละ	หญิง (คน)	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1 – 9	25	3.70	24	3.55	49	7.25
10 – 19	43	6.37	50	7.40	93	13.77
20 – 29	44	6.51	55	8.14	99	14.66
30 – 39	60	8.88	59	8.74	119	17.62
40 – 49	53	7.85	53	7.85	106	15.70
50 – 59	47	6.96	55	8.14	102	15.11
60 – 69	21	3.11	22	3.25	43	6.37
70 – 79	15	2.22	19	2.81	34	5.03
80 ขึ้นไป	13	1.92	14	2.07	27	4
ไม่ทราบ	3	0.4	-	-	3	0.4
รวม	324	48	351	52	675	100

* ข้อมูลจากสถานีอนามัยบ้านสามขา

** เป็นจำนวนที่รวมคนที่มิใช่อยู่ในทะเบียนบ้านแต่ไม่ได้อาศัยอยู่ตอนนี้จริง นับถึงวันที่ 9 มกราคม 2549

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า ประชากรของชุมชนบ้านสามขาที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ประชากรที่มีช่วงอายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.62 รองลงมาคืออายุ 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.70 และอายุ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.11 ตามลำดับ โดยมีประชากรหญิงมากกว่าประชากรชาย

1.6 โรงเรียนบ้านสามขา

จากการสังเกต โดยการสำรวจบริเวณโรงเรียนและชุมชน พบว่า โรงเรียนบ้านสามขาตั้งอยู่บริเวณที่เป็นด้านในสุดของชุมชน ติดกับภูเขาป่าต้นน้ำ (ดูภาพประกอบจากแผนภาพที่ 3) ของทางชุมชน สภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนนั้นอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กประกอบด้วยอาคารต่างๆ ดังนี้

1. **อาคารห้องพักครู** เป็นอาคารไม้ที่ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างอาคารเรียนทั้ง 2 หน้าสนามฟุตบอล แบ่งเป็น 3 ห้อง ห้องแรกเป็นห้องพักครู ซึ่งมีโต๊ะยาวสำหรับประชุม มีคอมพิวเตอร์ 2 เครื่อง เครื่องพิมพ์ 1 เครื่อง มีตู้เย็น 1 หลัง โทรทัศน์ 1 เครื่อง เครื่องเล่นวีดีทัศน์ 1 เครื่อง มีตู้เก็บอุปกรณ์การสอนและเอกสารต่างๆ 4 ตู้ โทรศัพท์ 1 เครื่อง และมีห้องเล็กๆ สำหรับครูใหญ่ทำงาน 1 ห้อง อีก 2 นั้นแบ่งเป็นห้องดนตรีไทย (วงชะลื้อ ซอ ซึง) ของทางภาคเหนือ 1 ห้อง มีโต๊ะหมู่บูชาและพระพุทธรูปขนาดเล็กในห้องนี้ และอีกห้องเป็นห้องสมุดขนาดเล็ก ที่มีหนังสือจำนวนไม่มากแต่สภาพหนังสือยังดีมาก เนื่องจากนักเรียนดูแลเป็นอย่างดี ส่วนด้านหลังของอาคารนี้เป็นแปลงผักและโรงเพาะชำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

2. **อาคารศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา** เป็นอาคารปูน มี 2 ห้อง แบ่งเป็นห้องเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 1 ห้องเรียนและอีกห้องซึ่งเป็นห้องที่มีขนาดเท่ากับ 2 ห้องเรียน เป็นศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและธนาคารบ้านสามขา-กรุงเทพฯ อีกทั้งยังเป็นห้องที่ครูอัญชลีครูโรงเรียนบ้านสามขาซึ่งเป็นผู้ติดต่อประสานงานในโครงการต่างๆ กับองค์กรที่สนับสนุนใช้ต้อนรับแขกที่มาดูงาน มาประชุม หรือมาเยี่ยมชมศูนย์คอมพิวเตอร์และธนาคารชุมชนบ้านสามขา-กรุงเทพฯ

3. **อาคารเรียนชั้นเด็กเล็ก** เป็นอาคารปูนที่แบ่งเป็น 3 ห้อง คือห้องเรียนสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 ห้อง เป็นห้องเก็บของ 1 ห้องและเป็นห้องพยาบาล 1 ห้อง ด้านหลังอาคารเรียนหลังนี้มีที่ดื่มน้ำรวมของนักเรียนทุกคน

4. **อาคารโรงอาหาร** เป็นอาคารปูนและไม้ผสมกันโดยแบ่งอาคารนี้เป็น 2 ส่วน ส่วนที่เป็นห้องคือสร้างด้วยไม้นั้นใช้เป็นห้องครัวในการประกอบอาหาร มีอุปกรณ์เกี่ยวกับการทำครัวครบถ้วน ทั้งเตาแก๊ส อ่างล้างจาน ก๊อกน้ำ ตู้กับข้าว ชั้นเก็บจาน ส่วนที่เป็นปูนนั้นแบ่งออกเป็น ส่วนที่เป็นห้องโถงแบบอาคารเอนกประสงค์ ซึ่งใช้เป็นที่รับประทานอาหารกลางวันของเด็กนักเรียน และบางครั้งก็ใช้สังสรรค์ระหว่างครูโรงเรียนบ้านสามขากับผู้มาเยือน อีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นห้องที่เก็บคอมพิวเตอร์เก่าๆ ที่ไม่สามารถใช้งานได้แล้วไว้เป็นจำนวนมาก

5. **อาคารวัฒนธรรม** เป็นอาคารเล็กๆ ที่มีเพียง 2 ห้อง เป็นอาคารไม้ยกพื้นสูงจากพื้นดินต้องไต่บันได 3 ชั้น ในการเดินขึ้นบนอาคาร เป็นอาคารที่เป็นห้องโถงเนื่องจากขาดการดูแล มีเพียงเก้าอี้และโต๊ะเก่าๆ ไม่กี่ตัว

6. **อาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก** เป็นอาคารปูนขนาดเล็กที่มี 1 ห้องเรียน เปิดรับเด็กตั้งแต่อายุ 3 ปี ถึง 5 ปี

7. **อาคารบ้านพักครู** มี 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนเป็นไม้ มี 2 ห้องนอน 1 ห้องน้ำ

8. **อาคารตีบปาละปัญญา** เป็นอาคารที่อยู่ติดกับอาคารวัฒนธรรม ตรงกันข้ามกับอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งมีสนามฟุตบอลกั้นระหว่าง เป็นอาคารที่เปิดบริการเป็นที่พักให้กับผู้มาเยือนแบบค้างคืน (long Stay) มี 2 ห้องนอน 2 ห้องน้ำ และ 1 ห้องเอนกประสงค์เพื่อประกอบกิจกรรมของผู้มาพัก

9. **ศาลาพระพุทธรูป** เป็นฐานพระพุทธรูปขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ที่ทางเข้าโรงเรียน ตรงกันข้ามกับบ้านพักครู ในบริเวณสนามเด็กเล่น

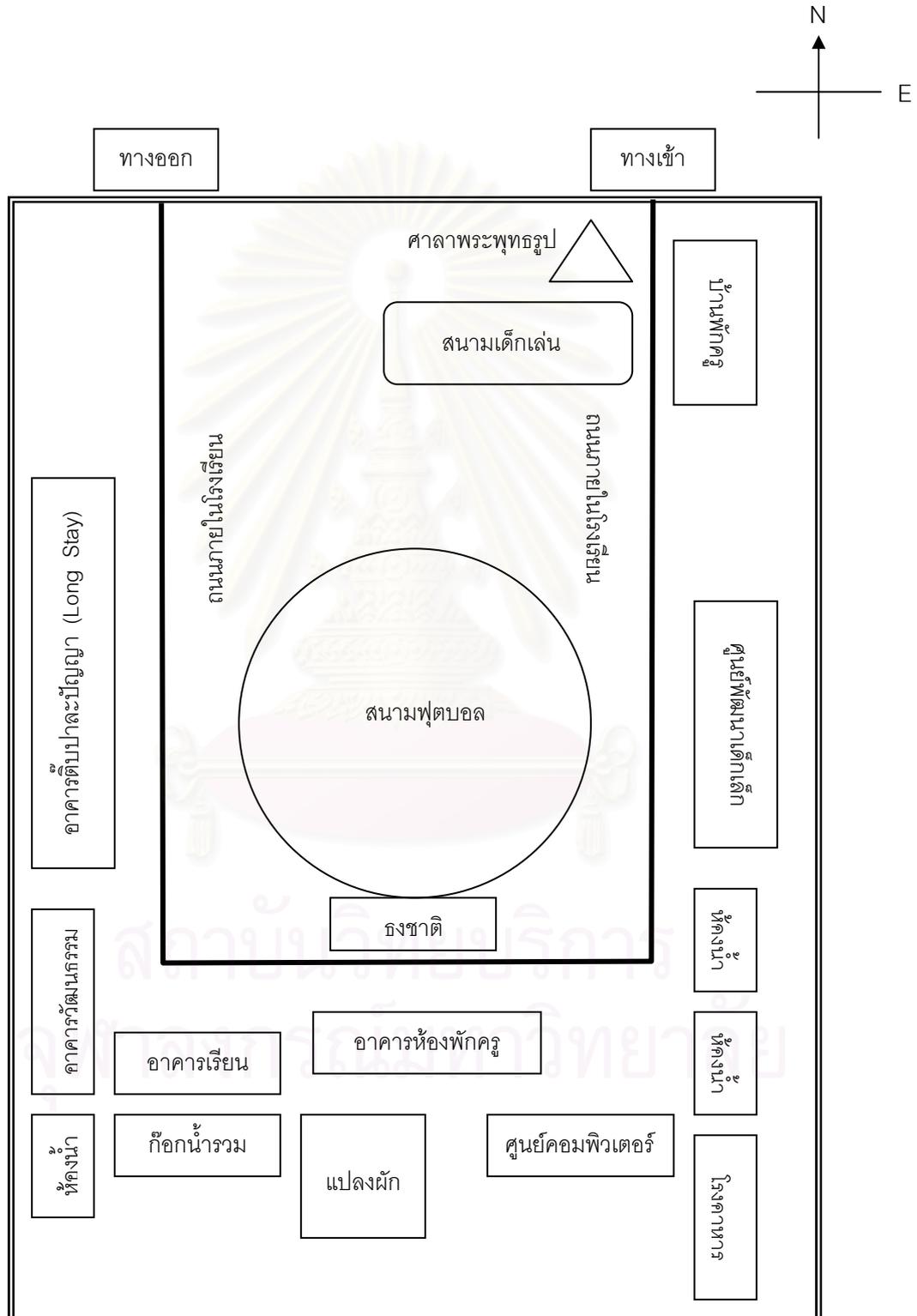
10. **ห้องน้ำ** โรงเรียนบ้านสามขามีห้องน้ำ 3 อาคาร ตั้งอยู่บริเวณอาคารที่มีศูนย์คอมพิวเตอร์ 2 อาคาร และอีกที่หนึ่งอยู่บริเวณระหว่างอาคารเรียนของนักเรียนชั้นอนุบาล-นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และก็อยู่บริเวณหลังจากที่ตึมน้ำรวมไปเล็กน้อย

11. **สนามฟุตบอล** อยู่บริเวณด้านหน้าอาคารห้องพักครู มีที่ตั้งธงชาติ ทั้งเด็กนักเรียนและเยาวชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชนสามารถใช้สนามฟุตบอลได้ อีกทั้งทางโรงเรียนยังใช้เป็นสถานที่ปล่อยโคลมลอยหากมีผู้มาดูงานที่พักแบบค้างคืนต้องการจะปล่อยโคลมไฟ

โรงเรียนบ้านสามขาเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ปัจจุบัน (เดือน กุมภาพันธ์ 2549) มีนักเรียนจำนวน 38 คน เป็นนักเรียนชั้นอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 20 คน และเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 18 คน ครูโรงเรียนบ้านสามขาซึ่งมีจำนวน 3 คน ซึ่งเป็นครูใหญ่ 1 คน และครูปฏิบัติการสอน 2 คน สำหรับการแต่งกายนั้นแต่งกายชุดนักเรียนปกติแต่ในวันศุกร์จะสวมเสื้อหม้อฮ่อมสีน้ำเงินกับกางเกงหรือกระโปรงและฝึกเล่นดนตรีละล้อ ซอ ซึ่ง ที่ห้องดนตรีก่อนจะเข้าเรียน ใช้เวลาประมาณ 30 นาที หลังจากเข้าแถว ในฤดูร้อนหรือฤดูฝนเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จะมาทำความสะอาดชั้นเรียน ศูนย์คอมพิวเตอร์และธนาคารบ้านสามขา-กรุงเทพฯ ตั้งแต่เวลาประมาณ 5 นาฬิกา 30 นาที จนถึงเวลาประมาณ 6 นาฬิกา 30 นาที ก็เดินกลับบ้านไปอาบน้ำแต่งตัวแล้วมาโรงเรียนกันอีกครั้ง ตอนประมาณ 7 นาฬิกา 30 นาที ส่วนในฤดูหนาวนั้นเนื่องจากอากาศหนาวมาก การทำความสะอาดชั้นเรียนจึงเริ่มขึ้นเมื่อมาถึงโรงเรียนตอน 7 นาฬิกา 30 นาที นักเรียนเข้าเรียนคาบแรกตอนเวลา 9 นาฬิกา เลิกเรียนเวลา 16 นาฬิกา ซึ่งส่วนมากแล้วเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จะเรียนต่อจนถึงประมาณ 5-6 โมงเย็นแล้วค่อยกลับบ้าน จากการสังเกตพบว่า ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนมีความไวใจ เคารพและ

ศรัทธาครูอุทิศชีซึ่งเป็นครูที่สอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นอย่างมาก จึงไม่ว่าอะไรหากว่านักเรียนจะกลับบ้านช้ากว่าที่ปกติ

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปเป็นแผนผังโรงเรียนบ้านสามขาได้ดังนี้

แผนภาพที่ 4 แผนผังโรงเรียนบ้านสามขา

โรงเรียนบ้านสามขาเป็นโรงเรียนมีครูจำนวน 3 คน คือ ครูสมภพ เป็นครูใหญ่ ครูอัญชลี และครูอรอนงค์ เป็นครูปฏิบัติการสอน จากการสังเกตลักษณะการทำงาน การติดต่อประสานงานของครูทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน (เนื่องจากผู้วิจัยต้องเก็บข้อมูลด้านการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน จึงมีการสังเกต การสัมภาษณ์ การทำงานตามโครงการต่างๆ ของโรงเรียนกับองค์กรสนับสนุนมากที่สุด) พบว่า ครูอัญชลีมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนมากที่สุด โดยเฉพาะการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหรือองค์กรสนับสนุนตามโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านสามขาและโรงเรียนบ้านสามขา โดยมีครูสมภพและครูอรอนงค์เป็นผู้ให้การสนับสนุนและคอยให้การช่วยเหลือในด้านต่างๆ ทั้งการทำงานตามความรับผิดชอบที่ครูอัญชลีมอบหมายและการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ จากการสังเกตพบว่า แม้ว่าครูสมภพซึ่งเป็นครูใหญ่จะไม่ มีบทบาทในการประสานงานตามโครงการต่างๆ อย่างเด่นชัด แต่เป็นการทำงานที่ลงตัว เนื่องจากครูอัญชลีเป็นครูในพื้นที่และมีความอาวุโสกว่าและครูทั้งสองท่านจึงสามารถติดต่อประสานงาน และมีความเข้าใจปัญหาและการดำเนินโครงการต่างๆ ในชุมชนอย่างถ่องแท้มากกว่า โดยครูสมภพและครูอรอนงค์ยินดีที่จะคอยช่วยเหลือและเข้าร่วมโครงการต่างๆ ตามความรับผิดชอบ เป็นผู้สนับสนุนที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ครูอัญชลี ครูสมภพ ครูใหญ่โรงเรียนบ้านสามขา ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการทำงานภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

“ผมก็มีส่วนร่วมในบางส่วน ส่วนมากโครงการที่เข้ามาก็เป็นเบ็ดเสร็จ บางครั้งผมก็ต้องเซ็นอนุมัติโครงการต่างๆ ซึ่งครูอัญชลีเป็นผู้ดำเนินการที่มีความเหมาะสมเนื่องจากครูอัญชลีเป็นคนเก่งมีความสามารถในการทำงานคนหนึ่ง” (สมภพ. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2548.)

อีกทั้งครูอรอนงค์ได้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ว่า

“พอมีโครงการต่างๆ มาครูอัญชลีก็บอกกับพี่ ว่าโครงการมีลักษณะอย่างไร และจะให้พี่ช่วยในส่วนไหน ตั้งแต่เริ่มต้นการมีศูนย์คอมพิวเตอร์พี่ก็ช่วยครูอัญชลีมาตลอด ครูอัญชลีเป็นเสมือนหัวหน้าของการทำงานตามโครงการต่างๆ พี่ก็คอยช่วยตามความสามารถ” (อรอนงค์. สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2548.)

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับระบบการทำงาน การประสานงานของคณะครูโรงเรียนบ้านสามขาสามารถพิจารณาได้ว่า ครูอัญชลีเป็นหัวหน้าในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ โดยมีครูสมภพและครูอรอนงค์ เป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน จนเกิดเป็นรูปแบบการทำงานที่ไม่ใช่

ครูใหญ่เพียงเท่านั้นที่ต้องเป็นหัวหน้าในการทำงานในโรงเรียน การให้การสนับสนุนแก่บุคลากรในโรงเรียนในการจัดและประกอบกิจกรรมก็เป็นการส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนเช่นกัน

1.7 คำนิยามศัพท์เฉพาะของชุมชนบ้านสามขา

ในระยะเวลา 4 เดือนตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ที่ผู้วิจัยฝังตัวในชุมชนบ้านสามขาเพื่อเก็บข้อมูลนั้น จากการศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสาร การสังเกต ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ พบว่า ชุมชนบ้านสามขามีลักษณะพิเศษซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของชุมชนบ้านสามขา ซึ่งทำให้ต้องให้คำนิยามความหมายของคำเหล่านี้เพื่อสร้างความเข้าใจในบริบทของชุมชนบ้านสามขามากยิ่งขึ้น ดังนี้

1.7.1 โรงเรียนบ้านสามขา ไม่ได้หมายความว่ามีความเพียงว่ามีเพียงโรงเรียนบ้านสามขาเท่านั้น แต่ครอบคลุมบริบทด้วยหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนบ้านสามขา ร่วมกับโรงเรียนบ้านสามขาตามโครงการต่างๆ นั้นหมายถึงว่า โรงเรียนบ้านสามขา หมายถึง คณะครูในโรงเรียนบ้านสามขา นักเรียน ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง องค์กรสนับสนุนที่มาจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทีมเยาวชนและอาสาสมัครทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เข้ามาช่วยให้ความรู้แก่นักเรียนในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ตามความสะดวก

1.7.2 วิธีชุมชนของชุมชนบ้านสามขา ที่มี ระเบียบหมู่บ้านสามขา ที่เปรียบเสมือนกฎหมายปกครองเฉพาะท้องถิ่นสามขา ออกขึ้นโดยการช่วยกันออกความคิดเห็นของชาวบ้านสามขาทุกคน เช่น ระเบียบว่าด้วยการปกครอง ระเบียบว่าด้วยการจัดการป่า ระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบ เป็นต้น โดยจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของที่นี่คือ การมีมติประชาคม ซึ่งเกิดขึ้นในการนำเสนอโครงการต่างๆ ทุกโครงการไม่ว่าโครงการนั้นจะเป็นโครงการที่ใครเป็นผู้คิดขึ้น อาจจะเป็นชาวบ้านหรือหน่วยงานอื่นที่เข้ามานำเสนอโครงการ จะต้องแจ้งให้ที่ประชุมชุมชนรับทราบและทำการพิจารณาต่อไปว่าจะผ่านมติประชาคมหรือไม่

1.7.3 ทีมเยาวชน คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการต่างๆ ทั้งที่เป็นโครงการของทางโรงเรียนและชุมชน โดยจากการศึกษาพบว่า บุคคลที่มีอายุมากที่สุดของทีมเยาวชนในขณะที่ยุวิจัยเก็บข้อมูลคือ บุคคลที่มาอายุ 28 ปี ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปข้อมูลที่ได้พบว่า ทีมเยาวชนคือ บุคคลที่มีอายุ 13-28 ปี

1.7.4 แนวคิด Constructionism ของชุมชนบ้านสามขาหมายถึง การให้ชาวบ้านได้เป็นผู้ดำเนินการศึกษาข้อมูล ในส่วนที่เกิดปัญหาขึ้นภายในชุมชนว่าจะจัดการหรือจะแก้ปัญหา

อย่างไร โดยมีครูอัญชลี ซึ่งเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะนำ (Facilitator) ของบ้านสามขา เป็นผู้ให้คำแนะนำ แล้วจัดโครงการการเรียนรู้ร่วมกันทั้งชุมชนเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีระบบ โดยมีองค์กรสนับสนุนเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและสนับสนุนด้านต่างๆ ในโครงการการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งจะนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละโครงการ

ตอนที่ 2 ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาตั้งอยู่ในอาคารเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนบ้านสามขา โดยมีครูอัญชลี เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และทีมเยาวชนเป็นผู้ดูแลให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ 2549) ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาที่มีความเป็นมาในการจัดตั้งและดำเนินการให้บริการดังนี้

2.1 ความเป็นมา สภาพปัญหาและความต้องการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของคนในชุมชน

จากการศึกษาเอกสาร เรื่อง การเรียนรู้ของชุมชนบ้านสามขาและเรื่องเล่าทะเลเซ็นเตอร์ และจากการสัมภาษณ์ ครูอัญชลี ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง พ่อหลวงชาวบ้านและทีมเยาวชน พบว่า ย้อนไปเมื่อเดือน มีนาคมปี พ.ศ. 2544 ชุมชนบ้านสามขาซึ่งประกอบด้วย ชาวบ้านสามขาและคณะครูโรงเรียนบ้านสามขา ได้เข้าร่วมการสัมมนาเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งทิพย์ช้างของจังหวัดลำปางเรื่องประโยชน์ของการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ซึ่งมีผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง บรรยายเรื่อง ประโยชน์ของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยในตอนนั้นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการประกาศาความรู้หรือ Light House ด้วย ซึ่งเป็นโครงการที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิด Constructionism และการสัมมนาครั้งนั้นทำให้ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ได้รู้จักกับครูอัญชลี ซึ่งเป็นครูโรงเรียนบ้านสามขาที่เข้าอบรมด้วยและนั่นเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการรู้จักที่ทำให้หลังจากนั้นไม่นาน ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ได้เชิญชวนให้ครูอัญชลี นำเด็กและเยาวชนจำนวน 6 คนเข้าร่วมการสังเกตการณ์การอบรมการใช้คอมพิวเตอร์ ที่ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง จัดร่วมกับโรงเรียนบ้านพอนเป็นจำนวน 10 วัน โดยใช้เวลาตอนเย็นหลังเลิกเรียน

หลังจากการร่วมสังเกตการณ์แล้วครูอัญชลีและเยาวชนคิดว่า ทางโรงเรียนบ้านสามขา น่าจะมีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต มาใช้สำหรับฝึกการใช้ในสิ่งที่นักเรียนไปอบรมมา ซึ่งในตอนนั้นที่โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์จำนวน 1 เครื่อง เป็นเครื่องที่ชาวออสเตรเลียซึ่งเพื่อนของครูอัญชลีบริจาคมาให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของเด็กและเยาวชน ทางครูอัญชลีและเยาวชนจึงได้เข้าประชุมกับทางชุมชนเพื่อที่จะให้ทางชุมชนและกองทุนการศึกษาพระครูศิริรัตนกิจ บริจาคคอมพิวเตอร์ให้กับทางโรงเรียนอีก 1 เครื่อง ทางกองทุนการศึกษาจึงบริจาคมาอีก 1 เครื่อง รวมเป็น 2 เครื่อง ซึ่งจากการสัมภาษณ์เยาวชนคนหนึ่งได้กล่าวถึงการขอคอมพิวเตอร์จากกองทุนการศึกษาในครั้งนั้นว่าเป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ของทางครูอัญชลีกับเยาวชนที่จะช่วยให้ช่วยให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีคอมพิวเตอร์ ดังนี้

“...ตอนนั้นเราขอคอมพิวเตอร์จากกองทุนเพราะว่าเราตั้งใจที่จะให้ทางชุมชนของเรามีสักเครื่องก่อนที่เราจะไปอบรมอีกครั้งและทางมูลนิธิศึกษาพัฒนาจะบริจาคให้เรา เพราะจะให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความสำคัญของคอมพิวเตอร์ก่อน ให้คนในชุมชนเกิดความคิดแบบนั้นก่อนที่จะให้คนอื่นบริจาคมา...” (ศรายุทธ. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2548.)

จากนั้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 ครูอัญชลีได้พานักเรียนและทีมเยาวชนเข้ารับการอบรม จำนวน 40 คน ไปอบรมเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตตามแนวคิด Constructionism ซึ่งเป็นการอบรมการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมไมโครโปรเซสเซอร์ เลโก้โลโก้ การทำเว็บไซต์ เป็นต้น ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นการอบรมที่จัดให้กับเด็กและเยาวชนโรงเรียนบ้านสามขาอย่างเต็มรูปแบบครั้งแรก จำนวน 10 วัน โดยผู้เข้ารับการอบรมต้องไปพักแรมที่นั่น มีผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนตามไปดูแลนักเรียนด้วย หลังจากอบรมเสร็จ ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ได้บริจาคคอมพิวเตอร์ให้กับทางโรงเรียนบ้านสามขาจำนวน 3 เครื่องเพื่อให้ให้นักเรียนได้ใช้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2544 มีคอมพิวเตอร์จำนวน 5 เครื่องเมื่อรวมกับของเดิมที่มีอยู่ แต่ยังไม่มียินเทอร์เน็ต เมื่อกลับมาจากการอบรมทางครูอัญชลีได้นำเรื่องการเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ด้วยระบบอินเทอร์เน็ตเข้ามาในที่โรงเรียนบ้านสามขาเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา เนื่องจากในเวลานั้นคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนของนักเรียนเป็นอย่างมาก ทางชุมชนได้รับเรื่องและดำเนินการประชาคมกัน ผลปรากฏว่า เรื่องนี้ไม่ผ่านประชาคม เพราะชาวบ้านยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพียงพอที่จะตัดสินใจ

ต่อมาครูอัญชลี กลุ่มเยาวชนและเด็กบ้านสามขาจึงช่วยกันอธิบายเรื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้กับทางชุมชนได้เข้าใจ และเข้าชี้แจงกับทางที่ประชุมอีกครั้ง แต่ก็ยังไม่ผ่านมติประชาคมชุมชน เนื่องจากชาวบ้านยังอยากจะฟังเรื่องวิธีการจัดการ วิธีการป้องกันเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสมและเรื่องงบประมาณรวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ ครูอัญชลีและเยาวชนจึงช่วยกันคิดเรื่องการจัดการศูนย์คอมพิวเตอร์ว่าจะดำเนินการอย่างไรและนำเรื่องนี้เข้าที่ประชาคมอีกครั้งและทางชุมชนได้มีมติให้ผ่านในที่สุด

ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาจึงเกิดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2544 โดยทางมูลนิธิศึกษาพัฒนาได้บริจาคคอมพิวเตอร์ให้แล้วแต่ยังคงสภาพใช้งานได้ดีมาให้เรื่อยๆ โดยทยอยนำมาให้ โดยในขณะเดียวกันทางครูอัญชลี เยาวชนและชาวบ้าน ได้แบ่งห้องเรียน 2 ห้องเพื่อจัดเป็นศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา เปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป ในระยะแรกนั้นได้ใช้ระบบอินเทอร์เน็ตผ่านดาวเทียม (IP Star) ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นใช้คู่สายโทรศัพท์สาธารณะที่วัดบ้านสามขา สำหรับการบริการนั้นคิดค่าใช้จ่ายบริการเป็นชั่วโมง เริ่มต้นที่ 15 บาทต่อชั่วโมง หลังจากนั้นมีปัญหาเรื่องอินเทอร์เน็ตระบบคู่สายโทรศัพท์ที่หลุดบ่อยจึงกลับมาใช้อินเทอร์เน็ตจากดาวเทียม IP Star เหมือนเดิม โดยมีมูลนิธิไทยคมเข้ามาดูแลในส่วนนี้ และในปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ 2549) ทางศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาใช้อินเทอร์เน็ตของบริษัทสามารถ จำกัด โดยตอนนี้เปิดให้บริการฟรีเพราะอยู่ในช่วงแรกของการติดตั้ง โดยในการติดตั้งระบบต่างๆ ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์นั้นได้ทางศูนย์อิเล็กทรอนิกส์เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เข้ามาดูแลระบบทั้งหมด การเปิดให้บริการนั้นให้ทีมเยาวชนและเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เข้ามาบริหารจัดการศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา โดยจัดแบ่งเป็นเวรมาดูแลและให้บริการแก่ผู้ที่เข้ามาใช้บริการ โดยมีครูอัญชลีเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้การบริการดำเนินไปอย่างเรียบร้อยไม่เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้น

2.2 สภาพปัจจุบันของศูนย์คอมพิวเตอร์บ้านสามขา

การสังเกตสภาพทั่วไปของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและสภาพทั่วไปของการเปิดบริการ พบว่า ปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขามีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้บริการจำนวน 25 เครื่อง และมีคอมพิวเตอร์สำหรับการสร้างเว็บไซต์ (server) 1 เครื่อง คอมพิวเตอร์ที่ใช้สำหรับงานตัดต่อ 1 เครื่องและคอมพิวเตอร์สำหรับโครงการธนาคารสมอง 1 เครื่อง อีกทั้งทางโรงเรียนและชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาหลายอย่าง ดังนี้

1. เปิดบริการอินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษาค้นคว้าของเด็ก เยาวชนและบุคคลทั่วไป โดยเปิดบริการ จันทร์-ศุกร์ เปิดบริการตั้งแต่ 09:00-18:00 น. วันอาทิตย์ เปิดบริการตั้งแต่ 09:00-15:00 น.

2. เป็นสถานที่สำหรับประชุมระหว่างครูโรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนเนื่องด้วยโครงการต่างๆ

3. เป็นสถานที่สำหรับต้อนรับผู้มาเยือนมา ดูงาน ประชุมหรือมาติดต่อประสานงานตามโครงการต่างๆ

อีกทั้งพบว่า ครูอัญชลีจะประจำอยู่ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์เพื่อเป็นคนกลางในการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือจากนอกชุมชนกับทางชุมชนและกับทีมเด็กและเยาวชน แม้ว่าปัจจุบันนี้จะมีผู้ที่เข้ามาใช้บริการน้อยกว่าระยะแรกที่เปิดให้บริการโดยข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์และแบบสอบถามพบว่า ตั้งแต่ปี 2545-2549 มีผู้ที่เข้ามาใช้บริการลดลง โดยในปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ 2549) จากแบบสอบถามพบว่ามีจำนวนผู้มีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต คือ เยาวชน (คือผู้ที่มีอายุ 13-28 ปี จากจำนวนที่ตอบแบบสอบถาม 45 คน) พบว่าผู้ที่มีความสามารถใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ 45 คน คิดเป็นร้อยละ 95.74 และปัจจุบันนี้มีผู้ที่ยังใช้บริการจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 61.70 ของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นเยาวชน และชาวบ้าน (คือผู้ที่มีอายุ 30-59 ปี จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 51 คน) พบว่ามีผู้ที่สามารถใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 35.29 และพบว่าปัจจุบันชาวบ้านที่ยังใช้บริการอยู่จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 19.60 ของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นชาวบ้าน

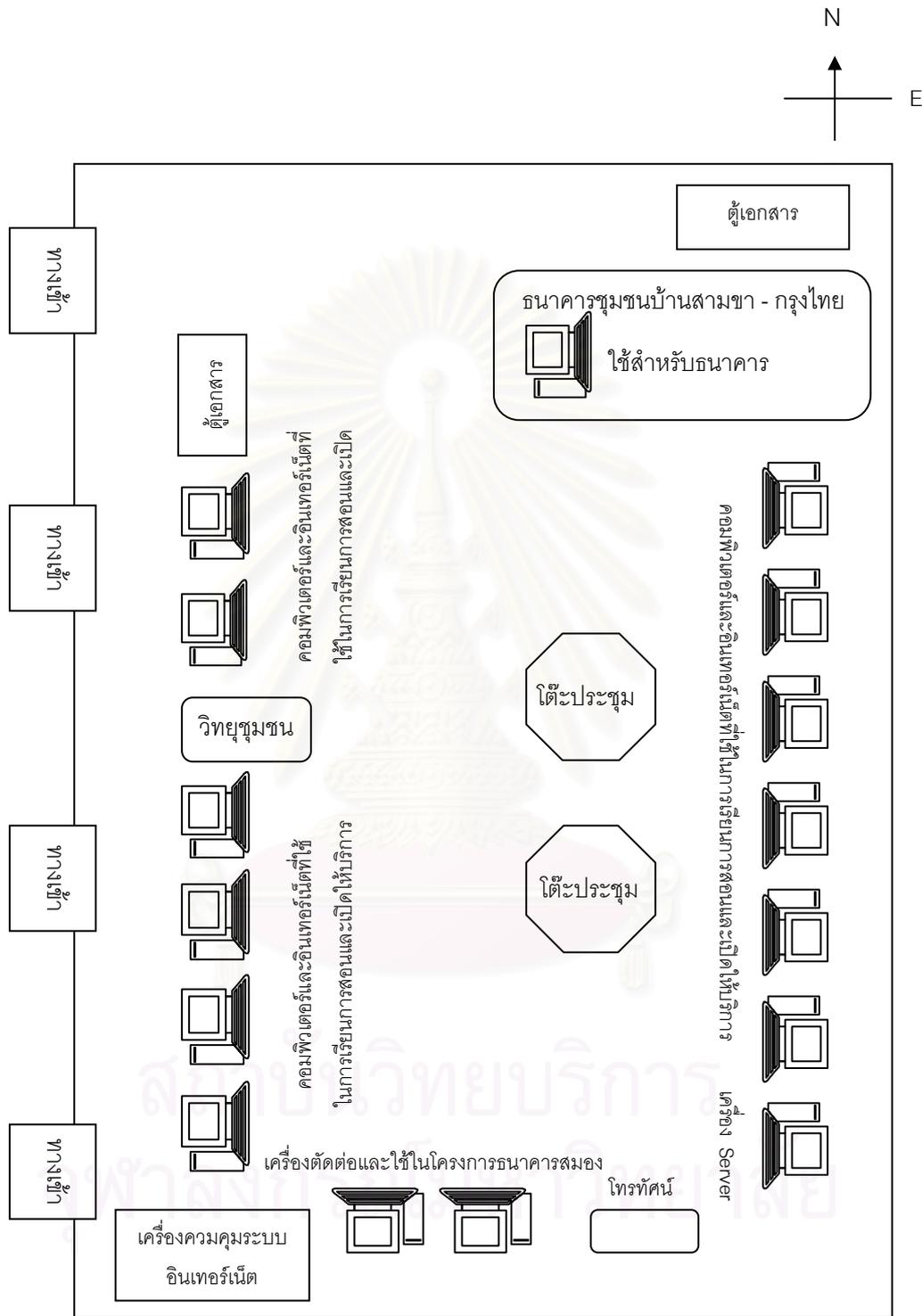
จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับความเป็นมาของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาสามารถสรุปความเป็นมาได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 5 ความเป็นมาของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถแสดงแผนผังภายในของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาได้ดังนี้

แผนภาพที่ 6 แผนผังห้องศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

2.2 มิติของการเข้ามามีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดตั้งศูนย์ คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา เกิดจากการจัดตั้งร่วมกันระหว่างโรงเรียนบ้านสามขา ซึ่งนำโดยครูอัญชลี ทีมเยาวชน ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและองค์กรสนับสนุน กับชุมชนบ้านสามขา จาก การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมรวมทั้งการสัมภาษณ์พบว่าทางโรงเรียนและ ชุมชนมีมิติและบริบทของการมีส่วนร่วมกันซึ่งตรงตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff (1977) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

จากการศึกษาเอกสาร เรื่อง การเรียนรู้ของชุมชนบ้านสามขาและเรื่อง เล่าเทเลเซ็นเตอร์ และจากการสัมภาษณ์ ครูอัญชลี ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง พ่อหลวงและชาวบ้าน และทีมเยาวชน พบว่า ทางโรงเรียนและชุมชนนั้น เกิดการทำงานร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น โดยทางครูอัญชลีแจ้งให้ทราบว่า จะนำ คอมพิวเตอร์เข้ามาที่ชุมชนเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา และได้เข้าปรึกษากับ ทางชุมชนเพื่อตัดสินใจร่วมกัน จากนั้นทางคณะกรรมการหมู่บ้านจึงได้นำเรื่องนี้เข้าที่ประชุม เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจตามหลักการประชาธิปไตยและในที่สุดโครงการศูนย์คอมพิวเตอร์ ชุมชนบ้านสามขา ก็เกิดขึ้น และในการปฏิบัติงานของศูนย์คอมพิวเตอร์ชาวบ้านก็มีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจด้วย เช่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการต่างๆ

2.2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ผลการสังเกตสภาพทั่วไปของการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านเกี่ยวกับ โครงการต่างๆ การศึกษาเอกสาร เรื่อง การเรียนรู้ของชุมชนบ้านสามขาและเรื่องเล่าเทเลเซ็นเตอร์ และจากการสัมภาษณ์ ครูอัญชลี ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัด ลำปาง พ่อหลวงและชาวบ้าน และทีมเยาวชน พบว่า เมื่อเริ่มมีคอมพิวเตอร์เข้ามานั้น ทางโรงเรียน และชุมชนก็ได้ดำเนินงานร่วมกัน โดยทางโรงเรียนนั้นได้ขอความร่วมมือไปยังชุมชนเพื่อให้เข้ามา ช่วยในด้านต่างๆ เช่น การปรับปรุงอาคารเรียนที่จะใช้เป็นห้องศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา การขอความร่วมมือกับผู้ปกครองของทีมเยาวชนที่ต้องมีหน้าที่ดูแลศูนย์คอมพิวเตอร์ การขอความ ร่วมมือในในการจัดผู้เข้ามาดูแลตรวจสอบการทำงานของศูนย์คอมพิวเตอร์ อีกทั้งเมื่อมีโครงการ ต่อยอดเข้ามาทางโรงเรียนได้ทางชุมชนเข้ามาช่วยดูแลทั้งเรื่อง การต้อนรับผู้มาดูงาน การ ทำอาหาร การจัดห้องพักเป็นต้น

2.2.3 การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์

ข้อมูลจากการสังเกตการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านในโครงการต่างๆ ที่เข้ามาพัฒนาชุมชนบ้านสามขา และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า เมื่อมีศูนย์คอมพิวเตอร์เกิดขึ้น โครงการเรียนรู้ต่างๆ ก็เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมีผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ที่เห็นได้เด่นชัดคือ เด็กและเยาวชน รวมทั้งชาวบ้านที่นี้ได้มีศูนย์การศึกษาเกิดขึ้นใหม่ เป็นทั้งแหล่งค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆ เป็นทั้งแหล่งติดต่อประสานงาน และที่สำคัญปัจจุบันนี้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ไม่มีวันจบสิ้น ซึ่งมีประโยชน์อย่างมากเมื่อได้มีโครงการต่อยอดต่างๆ เข้ามา ชาวบ้านในชุมชนต่างได้ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็น ชาวบ้านที่ต้องทำอาหารให้กับผู้มาศึกษาดูงาน ชาวบ้านที่เปิดให้บริการบ้านของตนเองเป็นที่พัก (home stay) ชาวบ้านที่ขายของ ขายอาหาร ต่างมีรายได้กับจำนวนเงินมากมายที่เข้ามาเป็นค่าตอบแทน และนักธุรกิจชุมชนยังได้มีโอกาสแสดงสินค้าของตนกับบุคคลภายนอก เป็นการโฆษณาที่ไม่ต้องเสียค่าโฆษณาแต่อย่างใด และการที่ชุมชนและโรงเรียนมีชื่อเสียงนั้น ชาวบ้านที่นี่ก็กลายเป็นบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของสังคม ชุมชนมีมูลค่าทางสังคมมากขึ้น โครงการการเรียนรู้ต่างๆ ที่เข้ากล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เข้ามาสร้างผลประโยชน์ให้กับชาวบ้านอย่างมหาศาล เพราะนั่นคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ชาวบ้านที่นี่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผลประโยชน์เหล่านี้สามารถลดความเสียหายเล็กๆ น้อยๆ อย่างเช่น ช่วงที่มีอินเทอร์เน็ตรั่วในระยะแรกเด็กและเยาวชนหลายคนที่สร้างความหนักใจให้กับพ่อแม่เพราะต้องจ่ายค่าชั่วโมง อินเทอร์เน็ตให้กับบุตรหลาน อีกทั้งในด้านตัวบุคคลเองนั้นผู้นำชุมชนหรือครูอัญชลิและผู้ที่เกี่ยวข้องก็ต่างได้รับประโยชน์ในแง่ของการเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง เมื่อสื่อมวลชนเข้ามาทำข่าวและได้เผยแพร่ภาพนั้นออกสู่สาธารณะชน

2.2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมิน

จากการสังเกตโดยการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของชุมชนบ้านสามขา และสภาพการทำงานของครูอัญชลิกับชาวบ้านและองค์กรสนับสนุน พบว่า โดยส่วนมากหากเป็นโครงการต่างๆ แล้วทางโรงเรียนจะเป็นผู้ประเมินผลร่วมกันองค์กรสนับสนุน ส่วนทางชุมชนนั้นจะได้มีส่วนร่วมในการประเมินต่อเมื่อโครงการนั้นๆ ส่งผลกระทบต่อชุมชนด้วย สำหรับการประเมินโครงการศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขานั้น ชาวบ้านจะแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมต่อโครงการ ซึ่งถือว่าเป็นการประเมินโดยสาธารณะชน เป็นเสียงสะท้อนที่สำคัญต่อการดำเนินโครงการต่อ การปรับปรุงโครงการหรือยุบโครงการ แต่โครงการศูนย์คอมพิวเตอร์นั้นเป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อชุมชนชาวบ้านจึงเห็นด้วยกับโครงการนี้

2.2.5 การเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลต่างๆ

ผลจากการสัมภาษณ์ครูอัญชลี ทีมเยาวชนและชาวบ้าน ร่วมกับการสังเกตลักษณะการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือองค์กรสนับสนุนต่างๆ กับครูอัญชลี พบว่าบุคคลในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นพ่อหลวงและชาวบ้านเป็นบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การประชาคม โดยประชาชนเป็นผู้ออกเสียงเองว่าควรจะให้มีศูนย์คอมพิวเตอร์หรือไม่ สำหรับหน่วยงานจากรัฐนั้นมีศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นหน่วยงานราชการหน่วยหนึ่งที่เข้ามาดูแลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ แต่โดยส่วนมากแล้วหน่วยงานที่เข้ามาภายหลังเป็นหน่วยงานภาคเอกชนที่ได้รับการติดต่อจากประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา อีกทั้งยังมีชาวต่างชาติที่เป็นเพื่อนของครูอัญชลีได้บริจาคคอมพิวเตอร์ให้กับทางโรงเรียน 1 เครื่อง เพื่อการใช้งานทั่วไปของโรงเรียน โดยสามารถสรุปการเข้ามามีส่วนร่วมของบุคคลต่างๆ คือ

1. สนับสนุนในเรื่องของเครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต เครื่องมือ GPS และกล้องดิจิทัล เป็นต้น
2. สนับสนุนทางการเงิน
3. ให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูอัญชลี ทีมเยาวชนและชาวบ้านเรื่องโครงการต่างๆ
4. ติดต่อประสานงานระหว่างบุคคลและระหว่างหน่วยงาน
5. วิทยากรในการอบรมตามโครงการต่างๆ

สำหรับคุณลักษณะของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้น จากการสังเกตชาวบ้านที่เข้ามาร่วมโครงการ พบว่า ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นเป็นบุคคลที่มีอายุอยู่ในช่วง 13-50 ปี โดยที่มีช่วงอายุห่างกันมากขนาดนี้เพราะว่าที่นี่มีโครงการต่อยอดจากโครงการศูนย์คอมพิวเตอร์หลายโครงการ ดังนั้นเพื่อความเหมาะสมและความถนัดในการรับภาระงาน จึงมีคนหลายคนที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ แต่สำหรับศูนย์คอมพิวเตอร์นั้น ผู้ที่เข้ามาช่วย ส่วนมากจะเป็นเด็กรุ่นใหม่ที่สนใจเรื่องของเทคโนโลยีและมีความรู้เบื้องต้น คือ กลุ่มเยาวชนและเด็กบ้านสามขา ที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่า “ทีมเยาวชน” โดยสมาชิกในทีมเยาวชนมีอายุอยู่ในช่วง 13-28 ปี ซึ่งได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมโครงการได้

2.2.6 พื้นฐาน ขอบเขตและลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วม

จากการสังเกตสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในเรื่องการมีส่วนร่วม โดยผ่านการประชุม การเข้าร่วมกิจกรรมประจำปี งานต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น งานศพ งานขึ้นบ้าน

ใหม่ เป็นต้นและการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ทำให้ทราบว่า สิ่ง que กระตุ้นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านสามชานนั้น เกิดขึ้นได้จากสาเหตุหลายประการ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การดำเนินชีวิตแบบระบบเครือญาติ เป็นกลุ่มคนที่เกิดมาจากสายเลือดเดียวกัน อันเป็นค่าที่ทรงพลังสามารถกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความรักกัน สามัคคีกัน ช่วยเหลือกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเริ่มจากการช่วยเหลือกันแบบญาติ กลายเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกลุ่มย่อย และรวมตัวเป็นกลุ่มใหญ่และพัฒนาเป็นการมีส่วนร่วมทั้งชุมชน การจัดตั้งโครงการศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามชานนั้น สิ่ง que กระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมคือ คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตนั้นส่งผลต่อบุตรหลานของเขา เขาเลยต้องเข้ามาดูแล ตรวจสอบ ประเมิน ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นเป็นแบบระบบเครือญาติ หน้าที่นี้ใครว่างและเหมาะสมกับตัวเขา เขาสามารถทำได้ก็เข้ามาช่วยได้เลย และถ้าคิดจะออกจากโครงการก็สามารถทำได้ ต่อเมื่อพร้อมก็เข้ามาช่วยใหม่ได้ ซึ่งสามารถติดต่อกับครูอัญชลีเพื่อเข้าร่วมโครงการได้

2.3 บริบทของการเข้ามามีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามชาน

การที่ชาวบ้านชุมชนบ้านสามชานเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามชานมาน้อยเพียงใดนั้น คุณสมบัติและคุณลักษณะของโครงการย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม จากการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์พบว่าทางโรงเรียนและชุมชนมีบริบทของการมีส่วนร่วมกันซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ผลจากความซับซ้อนของเทคโนโลยี

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านร่วมกับการสังเกตการใช้บริการของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามชาน สามารถสรุปได้ว่า คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่ซับซ้อนสำหรับชาวบ้าน ในเบื้องต้นนั้นชาวบ้านยังขาดความรู้ที่แท้จริงในการเข้าใจประโยชน์และโทษของอินเทอร์เน็ต ความไม่รู้นี้เองที่เป็นอุปสรรคใหญ่ในการดำเนินโครงการในระยะแรก เนื่องจากมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยเป็นจำนวนมาก เพราะไม่ทราบว่ามีแนวทางการป้องกันโทษของอินเทอร์เน็ตได้อย่างไร จึงทำให้โครงการต้องดำเนินการอย่างค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไปเนื่องจากต้องใช้เวลาให้ชาวบ้านได้รู้จักและเข้าใจคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมากพอที่จะทำการประชาคมในแต่ละครั้ง จนผ่านมติประชาคมในที่สุด

2.3.2 ผลประโยชน์ที่มาจากโครงการ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทีมเยาวชน ชาวบ้านและครูอัญชลี และการสังเกตเกี่ยวกับประโยชน์ที่มาจากโครงการต่างๆ พบว่า ประโยชน์ที่มาจากโครงการศูนย์

คอมพิวเตอร์และชุมชนบ้านสามขาเป็นประโยชน์ที่สามารถเห็นได้ในทันที เนื่องจากเยาวชนและชาวบ้านส่วนหนึ่งต้องการที่จะใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในตอนนั้น ความคาดหวังที่จะได้ใช้ประโยชน์จากศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาจึงเป็นสิ่งกระตุ้นที่ให้ชาวบ้านตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนี้ อีกทั้งชาวบ้านยังได้ผลประโยชน์จากโครงการต่อยอดต่างๆ เช่น โครงการวิจัยป่าชุมชน โครงการธนาคารบ้านสามขา-กรุงเทพฯ โครงการธนาคารสมอง เป็นต้น

2.3.3 ผลที่มาจากกรอกแบบโครงการ

จากการสัมภาษณ์ครูอัญชลีและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและการสังเกตเกี่ยวกับคุณลักษณะและวัตถุประสงค์ของโครงการ การเชื่อมต่อโครงการเก่าและโครงการใหม่ พบว่า โครงการศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาออกแบบมาให้สามารถเชื่อมต่อของโครงการที่เป็นโครงการต่อยอดอีกหลายโครงการ เป็นการออกแบบโครงการที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ที่จะดำเนินโครงการแต่ละโครงการนั้น อีกทั้งประกอบกับความยืดหยุ่นของโครงการ โดยจะสังเกตได้จาก การไม่ได้กำหนดเวลาต้องใช้เวลาเพื่อทำความเข้าใจและให้ความรู้กับชาวบ้านเรื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตก่อนที่จะเข้าประชาคมเพื่อนำคอมพิวเตอร์เข้ามา อีกทั้งศูนย์คอมพิวเตอร์นั้นมีจุดเด่นที่ผู้ประสานงาน ซึ่งก็คือ ครูอัญชลีที่มีบุคลิกภาพกระฉับกระเฉงสามารถติดต่อประสานงานได้ทั้งในชุมชน นอกชุมชน ในประเทศและต่างประเทศ

2.3.4 ผลจากสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ

เอกสาร เรื่อง บ้านสามขาจากอดีตถึงปัจจุบันและรายงานวิจัยเรื่องรูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านสามขา การสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ และจากการสังเกตการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ระบุว่า สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งโครงการศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนสามขา มีหลายประการด้วยกัน อาทิ ชุมชนบ้านสามขาเป็นชุมชนเล็กๆ การเป็นสังคมเกษตรกรรม ชาวบ้านสามขาจึงอยู่กันแบบปฐมภูมิ มีความเกี่ยวข้องกันแบบเครือญาติ จึงง่ายต่อการประชาสัมพันธ์โครงการในรูปแบบต่างๆ เช่น การบอกกล่าวแบบเผชิญหน้า การประกาศทางหอกระจายเสียง เป็นต้น และคนที่นี่คิดว่าตนเองนั้นเป็นลูกหลานเจ้าพ่อตีบปาละ ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนบ้านสามขา เป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของชาวบ้าน ซึ่งตามประวัติที่ศึกษาแล้วว่า ท่านเข้าต่อสู้กับทหารพม่าจนชนะ ชาวบ้านจึงศรัทธาในความกล้าหาญของท่านและยึดถือแบบอย่างในเรื่องความกล้าหาญ ความภาคภูมิใจที่ได้เกิดเป็นคนสามขา ความเชื่อและความศรัทธาในตัวเจ้าพ่อตีบปาละมีส่วนในการที่จะส่งผลให้โครงการต่างๆ ที่เข้ามาจึงดำเนินไปได้เพราะชาวบ้านจะตั้งใจจริงในการดำเนินแต่ละโครงการให้สำเร็จ

ตอนที่ 3 กระบวนการเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน

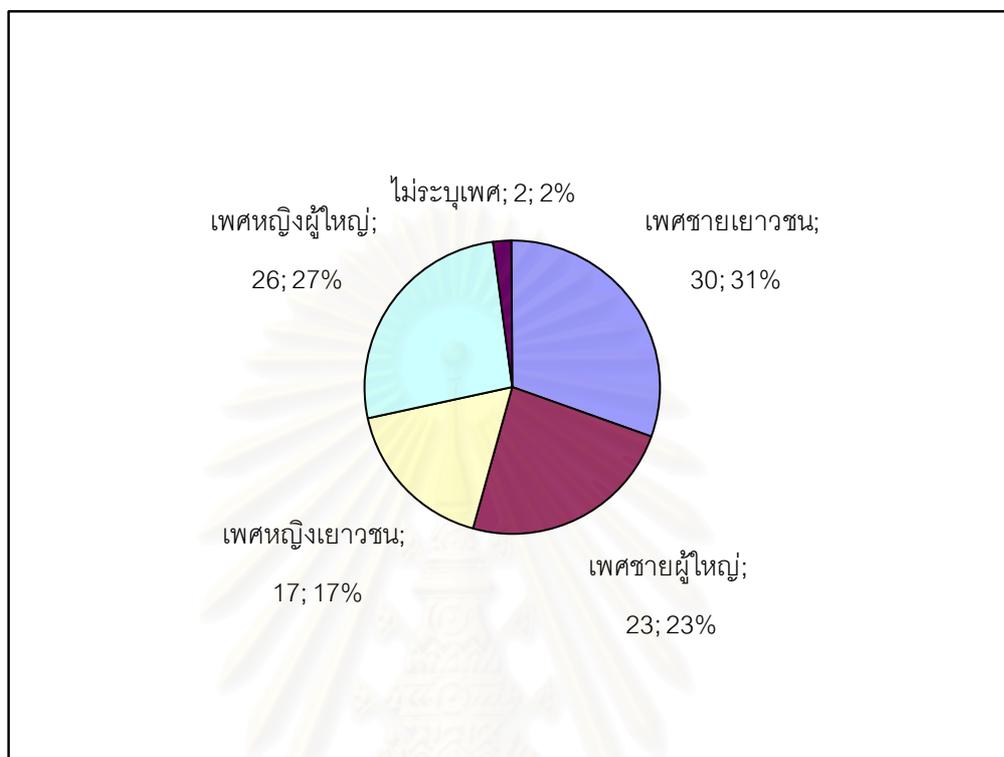
กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เกิดขึ้นโดยที่เมื่อมีการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาแล้ว ทางครูอัญชลี และทีมเยาวชน (ชื่อเต็มคือ กลุ่มเยาวชนและเด็กบ้านสามขา ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “ทีมเยาวชน” เนื่องจากเป็นคำที่ครูอัญชลี ชาวบ้านสามขาและผู้ที่เกี่ยวข้องใช้เรียกแทนชื่อเต็ม) ได้เชิญชวนให้ทางชาวบ้านเข้ามาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา หลังจากนั้นจึงได้เสนอโครงการต่างๆ ที่เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนั้นๆ โดยผ่านการประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ โดยแต่ละโครงการนั้นเป็นโครงการที่ครูอัญชลีได้เสนอให้แก่ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและองค์กรสนับสนุนพิจารณา ซึ่งเป็นโครงการที่เกิดจากความต้องการของชาวบ้าน เป็นปัญหาของชาวบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือ เนื่องจากครูอัญชลีเป็นคนในชุมชนบ้านสามขาจึงมองเห็นปัญหานั้นและทราบถึงความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง อีกทั้งเยาวชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่น่าเสนอโครงการเช่นเดียวกัน โดยทีมเยาวชนคิดโครงการขึ้นมาแล้วเสนอต่อครูอัญชลีให้พิจารณาให้คำปรึกษาและแนะนำแล้วหากมีความเป็นไปได้ในการจัดตั้ง ครูอัญชลีจะนำโครงการนั้นเสนอกับประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและองค์กรสนับสนุนพิจารณาอีกครั้งเพื่อดำเนินโครงการ โดยสามารถสรุปผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการต่างๆ ได้ดังนี้

1. ตัวแทนภายในชุมชน คือ ครูอัญชลีและทีมเยาวชน
2. ตัวแทนภายนอกชุมชน คือ ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง และองค์กรสนับสนุน
3. ชุมชนบ้านสามขา คือ ชาวบ้านชุมชนบ้านสามขา

จากการศึกษาพบว่าในกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนนั้น หากใช้ทฤษฎีช่องทางการสื่อสาร (communication channel) ของ Rogers (1983) พบว่าทางโรงเรียนมีวิธีการติดต่อสื่อสารกับทางชุมชนโดยวิธีดังนี้

1. การสื่อสารแบบเผชิญหน้า (face to face communication)
2. การใช้ที่ประชุม (mass communication)
3. การใช้หอกระจายเสียง (mass communication)

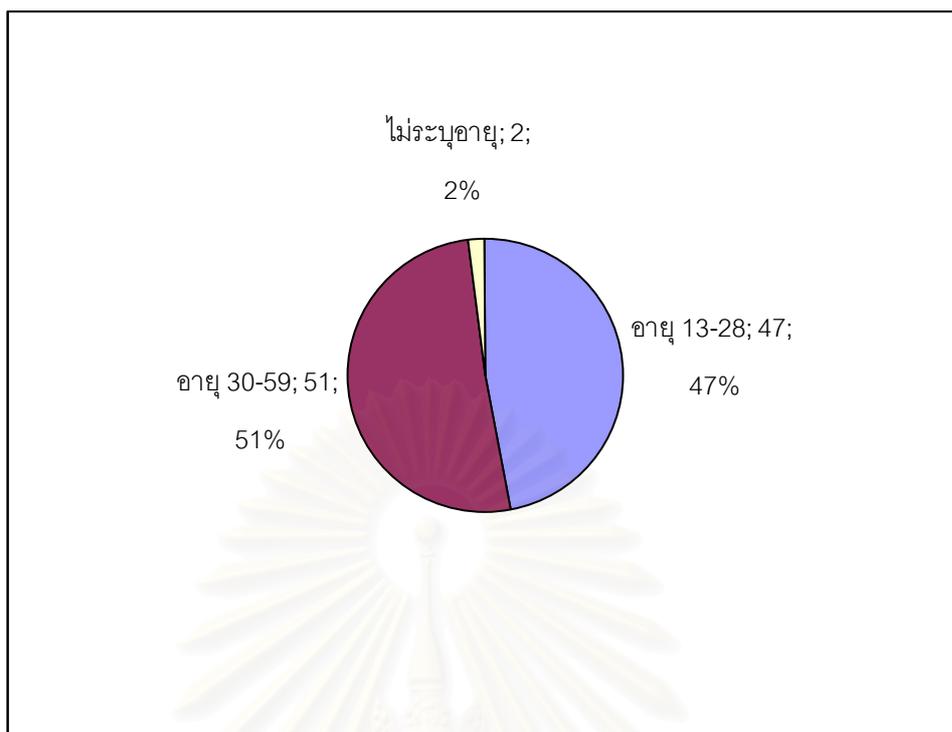
จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในเรื่องของข้อมูลทั่วไป ซึ่งเป็นพื้นฐานในการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ มีข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้ (n=100)

แผนภูมิที่ 1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

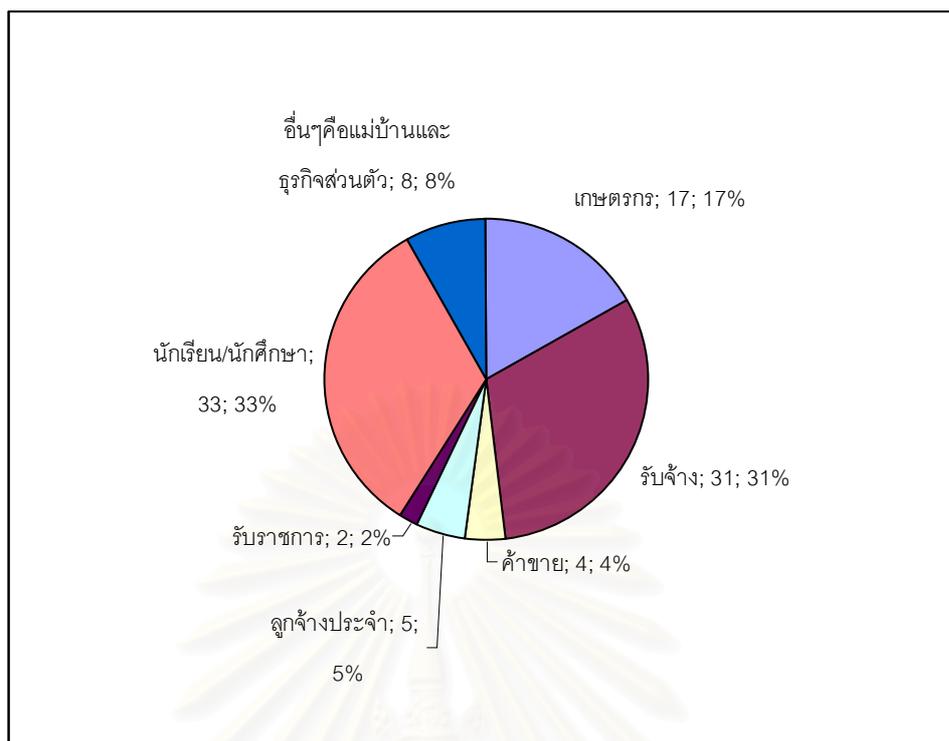
จากแผนภูมิที่ 1 สามารถสรุปได้ว่าจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 100 คน พบว่าเป็นเพศชายที่คิดเป็นทีมเยาวชน (ผู้ที่มีอายุ 13-28) จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 31 และเพศหญิงที่คิดเป็นทีมเยาวชน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17 เพศชายที่คิดเป็นชาวบ้าน (ผู้ที่มีอายุ 30-59) จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 24 เพศหญิงที่คิดเป็นชาวบ้าน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 27 และไม่ระบุเพศ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 2 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

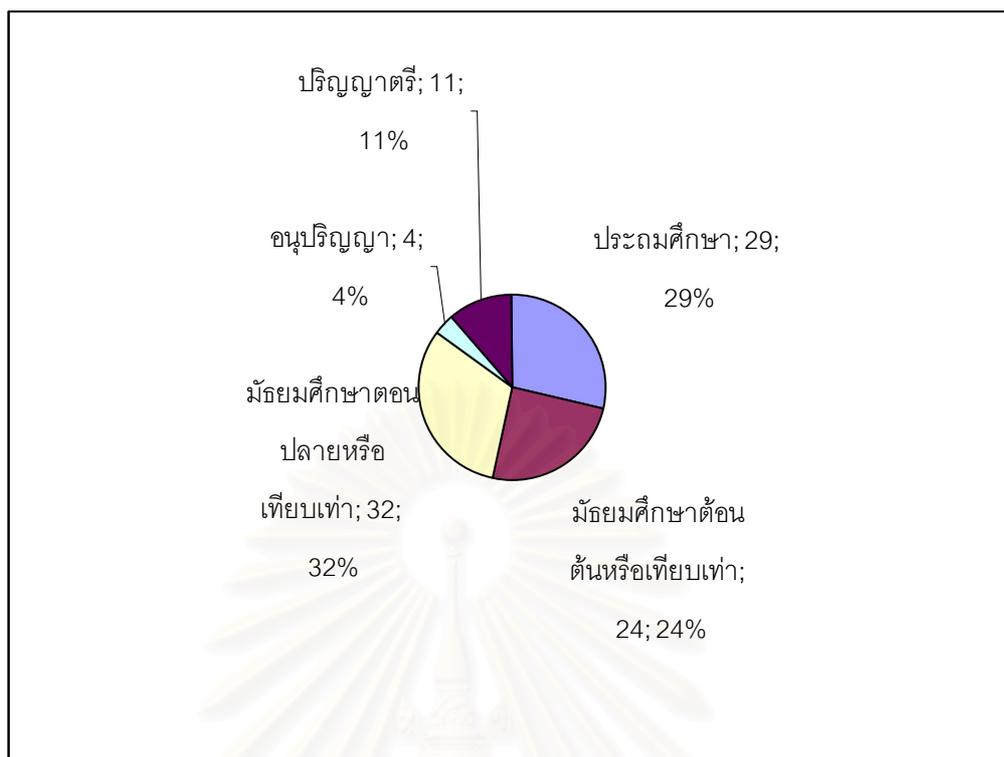
จากแผนภูมิที่ 2 สามารถสรุปได้ว่าจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 100 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 13-28 ปี จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 47 ซึ่งคิดเป็นจำนวนที่มียาวชน ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 30-59 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 51 ซึ่งคิดเป็นจำนวนชาวบ้าน และไม่ระบุอายุจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2

แผนภูมิที่ 3 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากแผนภูมิที่ 3 สามารถสรุปได้ว่าจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 100 คน พบว่ามีผู้ประกอบอาชีพดังนี้ เกษตรกร จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 17 รับจ้าง จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 31 ค้าขาย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4 ลูกจ้างประจำ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5 รับราชการ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 33 และอื่นๆ คือ ธุรกิจส่วนตัวและแม่บ้าน จำนวน 8 คนคิดเป็นร้อยละ 8

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 4 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากแผนภูมิที่ 4 สามารถสรุปได้ว่าจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 100 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษา คือ ประถมศึกษา จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29 มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 24 มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 32 อนุปริญญา จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4 และปริญญาตรี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11

การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จากโรงเรียนสู่ชุมชน เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ที่ครูอัญชลีได้นำเยาวชนเข้ารับการอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตตามแนวคิด Constructionism และได้้นำเรื่องการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา ทำการประชาคม 3 ครั้ง และเกิดเป็นศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนสามขาที่เปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป หากพิจารณาตาม Rogers (1983) ได้กล่าวถึงกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมไว้ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นความรู้ ขั้นการสนใจ ขั้นการตัดสินใจ ขั้นการนำไปใช้และขั้นการยืนยันการตัดสินใจการใช้ โดยในระยะแรกทางครูอัญชลีและเยาวชนได้เผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตและเมื่อมีโครงการต่างๆ เข้ามาครูอัญชลีและทีมเยาวชนจึงช่วยกันเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศต่อไป โดยคนในชุมชนหรือ

ชาวบ้านเป็นผู้ยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้น ซึ่งมีรายละเอียดในการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2549 (เดือนกุมภาพันธ์) ได้ดังต่อไปนี้

3.1 ชั้นความรู้ (knowledge stage)

เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาได้เปิดให้บริการแก่ชุมชนบ้านสามขา ครูอัญชลีและทีมเยาวชนซึ่งเปรียบเสมือนผู้ช่วยคนสำคัญของครูอัญชลีได้ช่วยกันเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแก่ชุมชน โดยเริ่มต้นที่การเผยแพร่การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ ที่ใช้ในโครงการต่อยอดต่างๆ ที่จะมีเมื่อมีการเปิดให้บริการศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา ซึ่งครูอัญชลีได้กล่าวถึงทีมเยาวชนที่มาช่วยงานในตอนนั้นไว้ดังนี้

“...เรามีทีมเยาวชนที่เป็นเสมือนกระบอกเสียงของเรา เราฟอร์มทีมกันก่อนแล้วเราให้เขาช่วยเราบอกแก่ชาวบ้าน...” (ครูอัญชลี, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2549.)

หลังจากครูอัญชลีได้จัดทีมเยาวชนเพื่อให้เป็นกระบอกเสียงในการช่วยกันเผยแพร่ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตและแนวทางในการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ที่ชุมชนสามขาแล้ว ครูอัญชลีและทีมเยาวชนได้ช่วยกันเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่นำมาใช้ในโครงการต่อยอดต่างๆ โดยจากการสังเกตลักษณะการทำงานด้านการเผยแพร่ของครูอัญชลีและทีมเยาวชน จากการสัมภาษณ์ครูอัญชลี ชาวบ้านและทีมเยาวชนถึงเหตุการณ์ในการเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ 2549) พบว่าในระยะแรกนั้นครูอัญชลีและเยาวชนได้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตและเมื่อมีโครงการต่างๆ เข้ามาก็ได้ช่วยกันเผยแพร่ โดยสามารถสรุปวิธีการเผยแพร่ในขั้นที่ 1 ชั้นความรู้ ได้คือ การบอกกล่าวให้ความรู้แบบเผชิญหน้าและการบอกกล่าวให้ความรู้ใช้ที่ประชุม ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 3

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนผู้ชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2549 ชั้นความรู้ ซึ่งประกอบด้วย การรู้จักนวัตกรรม รู้วิธีการใช้นวัตกรรมและความรู้เกี่ยวกับหลักการ

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
1)บอกกล่าวแบบ เผชิญหน้าและ 2) การใช้ที่ประชุม ในการให้ความรู้ เกี่ยวกับ ICT ที่จะ ใช้ในแต่ละโครงการ ต่างๆ* โดยบอกชื่อ, คุณสมบัติ, วิธีการใช้ ,และ ลักษณะของงานที่ ใช้ ICT ชนิดนี้ เป็น ต้น	ในปี พ.ศ. 2544 ครูอัญชลีและทีมเยาวชนให้ความรู้แก่ ผู้ปกครองและชาวบ้านบ้านใกล้เคียงโดย อธิบาย แบบเผชิญหน้าเกี่ยวกับสิ่งที่เยาวชนไปอบรมมาเรื่อง คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับ ประโยชน์ หลักการใช้และคุณสมบัติของอินเทอร์เน็ตเพื่อ ดำเนินการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา และเมื่อศูนย์ คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเปิด ให้บริการก็มีโครงการต่อยอดต่างๆเข้ามาทางครูอัญชลี และทีมเยาวชนก็ได้ช่วยกันเผยแพร่ ICT ต่างๆ ที่ใช้ใน แต่ละโครงการ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ วิธีใช้และคุณสมบัติของ ICT เป็นการแนะนำ ICT ที่จะ ใช้ในแต่ละโครงการให้ชาวบ้านได้รู้จัก	ชาวบ้านเริ่มยอมรับมากขึ้นเพราะบาง คนนั้นได้ไปอบรมกับบุตรหลานทำให้ เป็นกระบอกเสียงต่อๆ กันไปจนในที่สุด ก็ผ่านมติประชาคมและผลของการ อธิบาย ชี้แจงและให้ความรู้ในแต่ละ โครงการนั้นชาวบ้านให้การตอบรับที่ดี โดยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นและความรู้เดิมที่มีเกี่ยวกับ ICT ชนิดต่างๆ ในแต่ละโครงการ	✓	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
1) บอกกล่าวแบบ เผชิญหน้าและ 2) การใช้ที่ประชุม ในการให้ความรู้ เกี่ยวกับโครงการ ฝึกอบรมการใช้ คอมพิวเตอร์และ อินเทอร์เน็ตให้กับ พ่อบ้านและแม่บ้าน	ทีมเยาวชนเป็นผู้จัดตั้งโครงการนี้โดยมีครูอัญชลีและ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นที่ปรึกษาโครงการ เพื่อที่จะให้ ชาวบ้านได้เข้ามาฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ภายหลังจากที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเปิด ให้บริการ โดยทีมเยาวชนและครูอัญชลีได้ให้ความรู้ เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในเรื่องของ หลักการใช้งาน คุณสมบัติ เป็นต้น	ชาวบ้านให้ความสนใจเรื่องการอบรม เป็นอย่างมาก โดยพ่อบ้านแม่บ้านที่มี รายชื่อที่จะเข้ารับการอบรมต่างๆ ตื่นตัว ที่จะได้รับการอบรม พยายามที่จะทำ ความเข้าใจกับความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตที่ครูอัญชลีและทีม เยาวชนอธิบายให้ฟัง โดยการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั่วไป		✓ (เคย ดำเนินการใน ปี 2544)
1) บอกกล่าวแบบ เผชิญหน้าและ 2) การใช้ที่ประชุม ในการให้ความรู้ เกี่ยวกับคำภาษา	เยาวชนเป็นผู้จัดค่ายนี้ เนื่องจากอยากรักษาภาษา ล้านนาเอาไว้ในคอมพิวเตอร์เพื่อให้คนรุ่นหลังที่ สามารถใช้คอมพิวเตอร์พิมพ์ภาษาล้านนาได้ โดยมีครู อัญชลีและผู้อำนวยการศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นที่ปรึกษาโครงการ โดย	ชาวบ้านที่อ่านและเขียนภาษาล้านนา ได้นั้นมีจำนวนน้อยมาก โดยมีชาวบ้าน เพียง 1 คน เท่านั้นที่มีความสามารถ เชี่ยวชาญมากที่สุด และเข้าร่วม โครงการอย่างเต็มรูปแบบ ส่วนชาวบ้าน		✓ (เคย ดำเนินการใน ปี 2546)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
ล้านนา	ครูอัญชลีและทีมเยาวชนได้ให้ความรู้และหลักการ วิธีการใช้ เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้ใน การบันทึกภาษาล้านนาให้กับชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วม การฝึกครั้งนี้	คนอื่นๆ เพียงรับทราบเท่านั้น		

* รายละเอียดของแต่ละโครงการดูตารางที่ 10 หน้า 105

จะเห็นได้ว่าการเผยแพร่ความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในชั้นความรู้นั้น ครูอัญชลีได้ร่วมมือกับทีมเยาวชนเพื่อให้ความรู้แก่ชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาดังคำให้สัมภาษณ์ของเยาวชนคนหนึ่งว่า

“...เราชี้แจงให้ชาวบ้านฟังว่าเราจะดำเนินการกันอย่างไรและมีวิธีการอย่างไรที่จะจัดการกับเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม และเราพร้อมให้ทางผู้ใหญ่เข้าตรวจสอบได้ตลอดเวลา...” (พิมลพรรณ. สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2548.)

เนื่องจากการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขานั้นต้องทำการประชาคมถึง 3 ครั้ง จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า ในครั้งนั้นที่ชาวบ้านยังไม่ยอมรับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในการประชาคม 2 ครั้งแรกนั้น เพราะยังไม่มีความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์มากพอที่จะให้เข้าใจในสิ่งที่ครูอัญชลีและเยาวชนให้ความรู้ในที่ประชุม โดยชาวบ้านกล่าวว่า

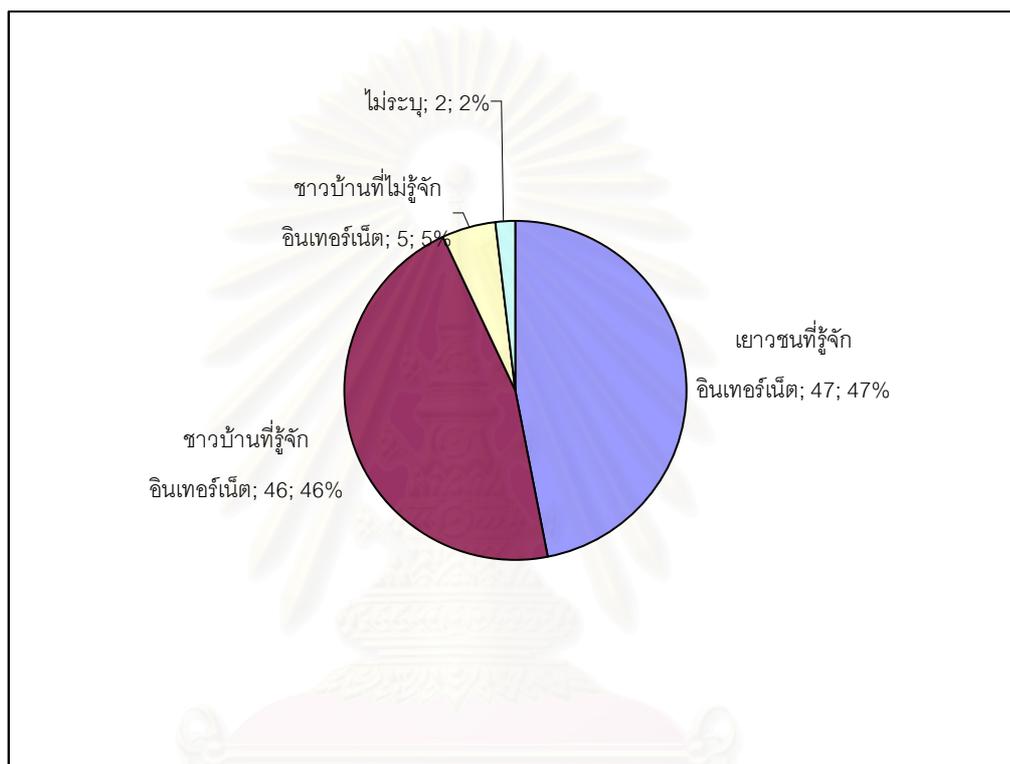
“...เราไม่รู้ว่าคอมพิวเตอร์คืออะไร เลยไม่รู้จะยกมือให้ผ่านได้อย่างไร ในเมื่อยังไม่รู้ดีพอ...” (กัลยา. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2548.)

“...ไม่เห็นด้วยเลย เนื่องจากว่าถ้าเอามาแล้วกลัวว่าลูกจะไปติดเกม เปลืองเงิน และเสียการเรียน...” (นิตยา. สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2549.)

“...ในตอนนั้นเรายังไม่รู้ว่ามันเป็นอย่างไร หน้าตาของมันเป็นอย่างไร เราก็ยังไม่รู้ เคยได้ดูในทีวีเห็นว่ามีเด็กเข้าไปดูภาพโป๊ลามกและเล่นเกมกัน เราก็กลัวว่าเด็กของเรามันจะเป็นแบบนั้นด้วย เลยยกมือไม่ให้นำเข้ามา เพราะความไม่รู้จักจริงๆ แต่ตอนนี้รู้แล้วนะการประชาคมครั้งที่ 3 จึงยกมือให้ผ่านเพราะลูกของเราเองก็จำเป็นต้องใช้เหมือนกัน ไม่อยากให้ลูกไปใช้เน็ตในเมืองวันหยุดเพราะมันเสียดายกว่าใช้ที่นี่...” (สิทธิชัย. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2548.)

สามารถสรุปได้ว่าการยอมรับในตอนแรกนั้นมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ไม่ยอมรับเนื่องจากความไม่รู้ จนครูอัญชลีและเยาวชนได้ให้ความรู้และอธิบายแนวทางในการจัดการบริหารป้องกันเว็บไซต์ที่ไม่สุภาพ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ชุมชนจึงมีมติประชาคมให้สามารถดำเนินการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาดได้ และจากข้อมูลจากแบบสอบถาม ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 100 คน จากประชากรบ้านสามขาจำนวน 675 คน พบข้อมูลพื้นฐาน

ของผู้ตอบแบบสอบถามที่กล่าวมาในเบื้องต้นและข้อมูลเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้คือ ในปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเปิดบริการมาประมาณ 5 ปี ข้อมูลจากแบบสอบถามทำให้ทราบว่า มีจำนวนผู้รู้จักอินเทอร์เน็ตจำนวนและผู้ที่ได้รับทราบประโยชน์ของอินเทอร์เน็ต ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 100 คน จากจำนวนประชากรของบ้านสามขา 675 คน ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 การรู้จักอินเทอร์เน็ตของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากแผนภูมิที่ 5 สามารถสรุปได้ว่าจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 100 คน พบว่า จากเยาวชนจำนวน 47 คน ทุกคนรู้จักอินเทอร์เน็ต ชาวบ้านจำนวน 51 คน รู้จักอินเทอร์เน็ต จำนวน 46 คนและไม่รู้จักอินเทอร์เน็ต จำนวน 5 คน ไม่ระบุ จำนวน 2 คน

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละผู้ตอบแบบสอบถามที่รับทราบคุณสมบัติหรือประโยชน์ของอินเทอร์เน็ต (n=100)

คุณสมบัติหรือประโยชน์ของอินเทอร์เน็ต	จำนวน	ร้อยละ
ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์	72	72
สนทนาพูดคุยสดหรือแช็ต	54	54
ฟังเพลง/ดูรายการต่างๆ	53	53
ค้นหาข้อมูลข่าวสาร	88	88
ซื้อสินค้า	41	41
อื่นๆ ได้แก่ เล่นเกมส์	5	5

จากตารางที่ 4 สามารถสรุปได้ว่าจากผู้ตอบแบบสอบถาม 100 คน มีผู้รับทราบคุณสมบัติหรือประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตคือ ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้ จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 72 สนทนาพูดคุยสดหรือแช็ตได้ จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 54 ฟังเพลง/ดูรายการต่างๆ ได้ จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 53 ค้นหาข้อมูลข่าวสารได้ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 88 ซื้อสินค้าได้ จำนวน 41 คิดเป็นร้อยละ 41 และอื่นๆ คือ เล่นเกมส์ได้

ตารางที่ 5 จำนวนร้อยละผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากสื่อ (n=100)

การรับทราบข้อมูลข่าวสารจากสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
บุคคลต่างๆ	46	46
หนังสือพิมพ์	79	79
นิตยสาร	33	33
วิทยุ	80	80
โทรทัศน์	95	95
อินเทอร์เน็ต	48	48
อื่นๆ ได้แก่ หอกระจายเสียง	2	2

จากตารางที่ 5 สามารถสรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ คือ มีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์มากที่สุดคือ ร้อยละ 95 รองลงมาคือ วิทยุ ร้อยละ 80 และรองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 79 และมีการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ตจากบุคคลต่างๆ นิตยสารและหอกระจายเสียงของชุมชนตามลำดับ คือ ร้อยละ 48, 46, 33 และ 2

ข้อมูลจากแบบสอบถามเรื่อง การศึกษา อาชีพ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น และการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญต่อการเปิดรับการให้ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจากครูอัญชลีและทีมเยาวชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากชาวบ้านนั้นส่วนใหญ่แล้วประกอบอาชีพรับจ้าง เกษตรกรและลูกจ้างประจำ ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่สะดวกและไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตโดยตรง และที่สำคัญการเปิดรับสื่อของชาวบ้านซึ่งรับสื่อจากโทรทัศน์มากที่สุดคือ ร้อยละ 95 และผู้ที่รับสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น จากผู้ตอบแบบสอบถาม 100 คน มีผู้ที่มีอายุ 30-59 ปี จำนวน 51 คน รับสื่อจากอินเทอร์เน็ตจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.92 ซึ่งนับเป็นจำนวนที่น้อยมาก

จากที่กล่าวมาเบื้องต้นเกี่ยวกับการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของครูอัญชลีและทีมเยาวชน ในขั้นที่ 1 ชั้นความรู้ สามารถสรุปได้ว่า การให้ความรู้นั้นสามารถทำให้ชาวบ้านรู้จักและรับทราบคุณสมบัติหรือประโยชน์ของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ใช้ในโครงการต่างๆ ต่อไป

3. 2 ขั้นการจูงใจ (persuasion stage)

ในขั้นการจูงใจครูอัญชลีและเยาวชนได้ช่วยกันเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยในระยะแรกได้จูงใจให้ชาวบ้านเข้ารับการอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตและเชิญชวนผู้ที่ใช้คอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตเป็นให้เข้าใช้บริการ และในระยะต่อมาได้เชิญชวนให้ชาวบ้านได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยผ่านโครงการต่างๆ โดยจากการสังเกตลักษณะการทำงานด้านการเผยแพร่ของครูอัญชลีและทีมเยาวชน จากการสัมภาษณ์ครูอัญชลี ชาวบ้านและทีมเยาวชนถึงเหตุการณ์ในการเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ผ่านมามาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ 2549) พบว่าครูอัญชลีและเยาวชนเชิญชวนชาวบ้านโดยการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุม ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2549 ชั้นการจูงใจ

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
1) บอกกล่าวแบบ เผชิญหน้าและ 2) ใช้ที่ประชุมเพื่อ ประชา สัมพันธ์ เชิญชวนเกี่ยวกับ การโครงการต่างๆ*	ครูอัญชลีและเยาวชนช่วยกันเชิญชวนชาวบ้านโดย ชี้แจงให้เห็นถึง ประโยชน์ที่จะตามมาหากมีการ ดำเนินงานตามโครงการนั้นๆ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าร่วม โครงการ ต่างๆ* ด้วยการพูดให้เห็นถึงประโยชน์และ ผลดีที่จะตามมาในการช่วยแก้ปัญหาของหมู่บ้าน เช่น พูดให้เห็นข้อดีของการนำ คอมพิวเตอร์มาใช้ใน โครงการสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านสามขา ที่ช่วยใน การจัดการบัญชีและเงินปันผลที่ใช้เวลาอย่างรวดเร็ว และแม่นยำ การนำเครื่องมือ GPS (Global Positioning System) มาใช้ในการกำหนดตำแหน่งการ สร้างฝายแม่ั่ว เป็นต้น	ชาวบ้านเห็นความสำคัญของโครงการ ต่างๆ มากขึ้น โดยมีการพูดคุยกันเรื่อง เกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการต่างๆ ที่รับทราบมาจากครูอัญชลีและทีม เยาวชนทั้งแบบเผชิญหน้าและในที่ ประชุม	✓	
1) บอกกล่าวแบบ เผชิญหน้า	ครูอัญชลีและเยาวชนช่วยกันเชิญชวนชาวบ้านไปร่วม การอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตโดยการ	ชาวบ้านจำนวน 30 คน เป็นพ่อบ้าน 15 คน และแม่บ้าน 15 คน เข้าร่วมการ		✓ (เคย ดำเนินการใน

ตารางที่ 6

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
2) ใช้ที่ประชุมเพื่อ ประชาสัมพันธ์เชิญ ชวน เกี่ยวกับการอบรม พ่อบ้านแม่บ้าน	บอกชาวบ้านด้วยตนเองเวลาพบเจอกับชาวบ้านตาม สถานที่ต่างๆ เช่น ร้านค้า โรงเรียน ถนน เป็นต้น และ ให้เด็กนักเรียนและเยาวชนที่มีรายชื่อผู้ปกครองเข้ารับ การอบรมด้วยช่วยกันเชิญชวนผู้ปกครองและเพื่อน บ้านโดยเน้นให้เห็นประโยชน์ ของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต	อบรมโดยมีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็น ด้วยกับการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์โดย บ้านคนที่ไม่ได้มีรายชื่อไปอบรมบางคน ตัดสินใจไปเข้าร่วมการอบรมหรือไป สังเกตการณ์ดูเพื่อนอบรมด้วย		ปี 2544)
1) บอกกล่าวแบบ เผชิญหน้าและ 2) ใช้ที่ประชุมเพื่อ ประชาสัมพันธ์เชิญ ชวนเรื่องค่ายภาษา ล้านนา	ครูอัญชลีและทีมเยาวชนได้เชิญชวนโดยการบอกกล่าว เวลาที่พบปะกับชาวบ้าน เช่น ร้านค้า โรงเรียน เพื่อน บ้าน เป็นต้น ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในการ อ่านและเขียนภาษาล้านนาเข้าร่วมโครงการ โดยการ บอกโดยผู้สนใจและหากไม่มีความสามารถเรื่องภาษา ล้านนานั้นสามารถเข้า สังเกตการณ์และร่วมฝึกได้	ชาวบ้านมีความยินดีและพอใจกับค่าย ภาษาล้านนามาก เนื่องจากเป็นค่ายที่ อนุรักษ์ความเป็นล้านนาเอาไว้ จึงยินดี ที่จะให้ความร่วมมือเพียงแต่ชาวบ้าน ส่วนใหญ่นั้นไม่มีความรู้ความสามารถ เรื่องภาษาล้านนาจึงให้ความสนใจแต่ ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ		✓ (เคย ดำเนินการใน ปี 2546)

* รายละเอียดของแต่ละโครงการดูตารางที่ 10 หน้า 105

การเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในระยะแรกและการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในระยะต่อมา ในชั้นการจูงใจ ครูอัญชลีและทีมเยาวชนยังคงช่วยกันเผยแพร่ โดยในการเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในระยะแรกนั้นทีมเยาวชนได้จัดโครงการอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้พ่อบ้านกับแม่บ้านอย่างละ 15 คน โดยจากการสัมภาษณ์เยาวชนคนหนึ่งเกี่ยวกับการจัดการอบรมพ่อบ้านแม่บ้านในครั้งนั้นว่า

“...เราต้องการให้ทั้งชาวบ้านที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยไปหัดใช้อินเทอร์เน็ต จะได้เห็นว่าอินเทอร์เน็ตเป็นอย่างไร ตอนนั้นพวกเรานั่งเขียนรายชื่อว่าจะจะให้ใครมาบ้างและให้พ่อหลวงประกาศให้ทางหอกระจายเสียงตอนเช้าค่ะ...” (พิมลพรรณ. สัมภาษณ์, 4 ธันวาคม 2548.)

สำหรับชาวบ้านนั้นเมื่อทางครูอัญชลีและทีมเยาวชนเชิญชวนให้ไปเข้าร่วมการอบรมพ่อบ้านแม่บ้าน ส่วนมากแล้วต่างเห็นด้วยกับการจัดการอบรมในครั้งนั้น โดยจากการให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านซึ่งได้กล่าวไว้ดังนี้

“...ครูอัญชลีเขามาบอกกับพี่เองเลย เขามาชวนให้ไปอบรมใช้คอมพิวเตอร์โรงเรียนนั่นแหละ พี่ก็รับปากว่าจะไป...” (นงเยาว์. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2549.)

“...พี่ไม่คิดอะไรมากหรอก เพราะพี่อยากไปอบรมอยู่แล้ว ลูกของพี่ก็เป็นทีมเยาวชนที่นั่น...” (อุษา. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2549.)

“...พี่ว่างอยู่แล้วไงก็เลยไปอบรม ลูกก็อยู่ที่นั่นกับเด็กเยาวชน ครูอัญชลีมาชวนด้วยแหละ เขาอุตสาห์มาชวนด้วยตนเอง เกรงใจครูเขาด้วยก็เลยไป...” (สุชาติ. สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2549.)

การประกาศการอบรมพ่อบ้านแม่บ้านในครั้งนั้นเป็นการบอกกล่าวให้ทราบโดยทั่วกันทั้งชุมชนว่า ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเปิดบริการอย่างเป็นทางการแล้ว โดยข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 100 คน พบว่ามีผู้ทราบว่าโรงเรียนเปิดให้บริการศูนย์คอมพิวเตอร์จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 95 จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพบว่าการอบรมพ่อบ้านแม่บ้านใช้เวลาประมาณ 1 เดือน โดยอบรมวันละประมาณ 2 ชั่วโมง มีผู้เข้าร่วมการอบรมในวันแรกครบตามจำนวน 30 คน ในวันต่อมานั้นก็ไม่ครบบ้าง ครบบ้าง เนื่องจากผู้เข้าอบรมมีความจำเป็นที่มาเข้าอบรมไม่ได้ เช่น เหนื่อยจากทำงาน ติดธุระ เป็นต้น ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วผู้เข้าร่วม

การอบรมใช้เวลาในการอบรมอยู่ที่ประมาณ 7 วันต่อ 1 คน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า มีชาวบ้านที่แม้จะรับทราบที่โรงเรียนบ้านสามขามีสูนย์คอมพิวเตอร์เพื่อเปิดให้บริการแต่ไม่เคยไปที่ศูนย์บริการเลย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กรณีศึกษาผู้ที่ไม่เคยไปอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา (อบรมพ่อแม่บ้านในปี 2544) จำนวน 5 คน

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการเข้ารับการอบรมการใช้คอมพิวเตอร์ในโครงการอบรมพ่อแม่บ้าน (ปี 2544) พบว่ามีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ไม่ได้เข้ารับการอบรม โดยสุ่มเลือกชาวบ้าน จำนวน 5 คน มาสัมภาษณ์ถึงสาเหตุของการที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในโครงการอบรมพ่อแม่บ้านและบางคนนั้นไม่เคยไปที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาด้วย จากการสัมภาษณ์ พบว่า สาเหตุของการไม่เข้ารับการอบรมดังนี้

1. ไม่มีเวลา
2. ไม่มีคนพาไป/ไม่มีใครไปเป็นเพื่อน
3. กลัวคอมพิวเตอร์/อายเพื่อน
4. สายตาไม่ดี
5. การรู้ภาษาอังกฤษ

สามารถสรุปรายละเอียดของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ได้ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 สรุปสาเหตุของผู้ที่ไม่เข้าอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในโครงการอบรมพ่อแม่บ้านแม่บ้าน ปี 2544

สาเหตุ	รายชื่อ				
	กัลยา	สากล	อารยา	พุทธิพงษ์	วีระพงษ์
1. ไม่มีเวลา/ไม่มีเวลา	✓	✓	✓		✓
2. ไม่มีคนพาไป/ไม่มีใครไปเป็นเพื่อน	✓		✓		
3. กลัวคอมพิวเตอร์/อายเพื่อน		✓		✓	
4. สายตาไม่ดี			✓		
5. การรู้ภาษาอังกฤษ				✓	

ดังมีรายละเอียดการสัมภาษณ์ดังนี้

1. **นางกัลยา** อายุ 48 ปี ประกอบอาชีพค้าขาย สามีมีอาชีพรับจ้าง (ช่างไม้) อยู่กับสามีตามลำพัง ลูกทำงานที่จังหวัดลำพูน นานๆ สักครั้งจึงกลับมาเยี่ยมบ้าน จากการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 พบว่า สาเหตุที่นางกัลยาไม่เคยไปอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์เลยนั้นเนื่องจากความไม่สะดวกหลายอย่าง ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...ที่น้ำไม่เคยไปเพราะน้ำไม่ว่าง ต้องอยู่ดูแลร้านทั้งวัน ครูอัญชลีเขามอบอกนะว่าให้ไป ลองฝึกดู แต่น้ำไม่ได้ไปเอง...”

และเมื่อผู้วิจัยถามว่ากลัวคอมพิวเตอร์หรือเปล่า น้ำกัลยาตอบว่า

“...น้ำไม่ได้กลัวคอมฯนะ แต่ไม่มีใครพาไป ถ้าว่างๆ มีคนพาไปน้ำก็ไปนะ น้ำชอบเรียนรู้อยู่แล้ว...”

สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่นางกัลยาไม่เคยไปที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ เนื่องจากไม่มีเวลาว่าง เนื่องจากต้องดูแลร้านค้าและไม่มีคนที่พาไปหรือไม่มีเพื่อนที่จะไปฝึกการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

2. **นายสากล** อายุ 50 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรและเป็นช่างแกะสลักไม้เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จ ภรรยาเป็นเกษตรกรเช่นกัน จากการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 พบว่า นายสากลไม่เคยไปอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา โดยให้สัมภาษณ์ว่า

“...น้ำได้ยินครูอัญชลีเชิญชวนให้ไปอบรมที่โรงเรียนนั่นแหละ แต่น้ำไม่ได้ไปเพราะไม่มีเวลาไป ต้องทำงานและน้ำก็กลัวคอมฯนิดหน่อยด้วย ไม่ค่อยกล้าไปแตะมัน ที่บ้านน้ำก็มีคอมฯของลูกสาว แต่น้ำไม่เคยไปยุ่งเลย ลูกสาวบอกว่ามันมีประโยชน์หลายอย่างแต่น้ำเองที่ไม่ได้ฝึก...”

สามารถสรุปได้ว่า ที่นายสากลไม่เคยไปอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเนื่องจากไม่มีเวลาเพราะต้องทำงานและนายสากลมีความรู้สึกกลัวคอมพิวเตอร์ด้วย

3. **นางอารยา** อายุ 57 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกร สามีเป็นเกษตรกรและเคยเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน อยู่กันสองสามีภรรยา ลูกๆ ประกอบอาชีพและแต่งงานและย้ายไปอยู่กับคู่สมรส จากการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 พบว่า นางอารยาไม่เคยไปอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา โดยให้สัมภาษณ์ว่า

“...ป้าไม่ไปเพราะสายตาไม่ค่อยดี ได้ยินข่าวแล้วว่าครูอัญชลีให้ไปเรียนคอมฯ ได้ที่โรงเรียน แต่น้ำไม่ได้ไป เพราะไม่มีเวลา ไม่ถูกพาไปด้วย ไม่รู้จะไปกับใคร คนที่ไปส่วนมากมีลูกเป็นเด็กๆ ที่นั่น...”

สามารถสรุปได้ว่าที่นางอารยาไม่ได้ไปอบรมคอมพิวเตอร์ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา นั้น เนื่องจาก ไม่มีเวลาเพราะต้องทำงานและไม่มีลูกพาไปทำให้ขาดความมั่นใจในการเข้าร่วมการอบรม

4. นายพุทธิพงศ์ อายุ 22 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรและหาของป่าขาย อาศัยอยู่กับแม่ที่มีอายุมากแล้ว หาเลี้ยงครอบครัวโดยลำพัง จากการสังเกตพบว่านายพุทธิพงศ์ มีบุคลิกภาพที่ขี้อาย เวลาพูดคุยไม่กล้าสบตา พูดน้อย และเก็บตัวอยู่แต่ที่บ้านและบนภูเขาไปเข้าไปหาของป่ามาขาย จากการสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ทำให้ทราบสาเหตุของการไม่เคยไปอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา คือ

“...ผมรู้ว่าครูอัญชลีเขาบอกชาวบ้านให้เข้าไปเรียนคอมฯ ได้ แต่ผมไม่กล้า ผมไม่เข้าใจคอมพิวเตอร์ว่ามันยังไง ผมกลัวไปทำพัง ภาษาอังกฤษผมก็อ่อนที่เรียนมาเกือบลืมไปหมดแล้ว ใครมาชวนผมจะเดินหนีเลยนะ ไม่รู้เหมือนกันมันอาย...”

เมื่อผู้วิจัยถามว่า อายุยังน้อยทำไมกลัวคอมพิวเตอร์ และในศูนย์คอมพิวเตอร์ก็มีเพื่อนๆ รุ่นเดียวกันหลายคน ทำไมไม่ให้เขาสอนให้ นายพุทธิพงศ์ ตอบว่า

“...ผมอายพวกเพื่อนๆ ผมนั้นแหละที่ ผมอายุที่ต้องให้พวกเขามาสอนผม ทั้งๆ ที่เรียนประถมมาด้วยกัน แต่ผมไม่ได้เรียนต่ออย่างพวกเขา และผมก็กลัวว่าเขาจะหัวเราะเยาะเอาว่า ผมใช้ไม่เป็น ผมเลยไม่ไปดีกว่า อีกอย่างอาชีพอย่างผมหาเข้ากินค่าจะเอาเวลาที่ไหนไปนั่งเรียนคอมฯ...”

สามารถสรุปสาเหตุที่นายพุทธิพงศ์ ไม่ได้เข้ารับการอบรมคอมพิวเตอร์ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา คือ มีความรู้สึกกลัวคอมพิวเตอร์ อายเพื่อนๆ รุ่นเดียวกันที่ต้องมาฝึกใช้คอมพิวเตอร์ให้กับตนเองและไม่มีเวลาเพราะต้องประกอบอาชีพหารายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว

5. นายวีระพงษ์ อายุ 22 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรและหาของป่าขาย อาศัยอยู่กับครอบครัวใหญ่ ทุกคนในบ้านมีหน้าที่ต้องช่วยกันทำมาหากิน จากการสัมภาษณ์นาย วีระพงษ์ได้กล่าวว่า

“...ผมทราบว่ามีการสอนคอมพิวเตอร์ที่โรงเรียน มีอินเทอร์เน็ตด้วย แต่ผมไม่มีเวลาเลยต้องทำมาหากิน ผมไม่ได้กลัวคอมพิวเตอร์นะ ถ้าพาผมไปฝึกตอนนี้ผมก็เอา...”

สามารถสรุปได้ว่าสาเหตุที่นายวีระพงษ์ไม่เคยไปอบรมการใช้คอมพิวเตอร์ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา เนื่องจากไม่มีเวลา ต้องทำงาน เนื่องจากการสังเกตพบว่านายวีระพงษ์ต้องไปทำงานหาของป่าบนภูเขาซึ่งต้องใช้เวลา 1-3 วันในบางครั้งจึงกลับลงมา จึงไม่มีเวลา

3.3 ขั้นการตัดสินใจ (decision stage)

ขั้นนี้เป็นขั้นตอนที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจของกระบวนการยอมรับ ในขั้นนี้ครูอัญชลีและเยาวชนได้ช่วยกันเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในระยะแรกและเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศในระยะต่อมา โดยจากการสังเกตลักษณะการทำงานด้านการเผยแพร่ของครูอัญชลีที่มียาวชนและองค์กรสนับสนุน จากการสัมภาษณ์ครูอัญชลี ชาวบ้านและทีมเยาวชนถึงเหตุการณ์ในการเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ 2549) พบว่าครูอัญชลีและทีมเยาวชนได้ใช้วิธีในการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ การบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและใช้ที่ประชุมโดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่เกี่ยวข้องของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ การจัดการอบรมเพื่อให้ได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจริงๆ และการไปศึกษาดูงานเพื่อให้เห็นรูปแบบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 8

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2549 ชั้นการตัดสินใจ

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
1) การบอกกล่าว แบบเผชิญหน้าและ 2) ใช้ที่ประชุมโดย ชี้ให้เห็นถึง ประโยชน์ที่ เกี่ยวข้องกับ เทคโนโลยี สารสนเทศและการ สื่อสาร (ICT) ต่างๆ	ครูอัญชลีและทีมเยาวชนได้ช่วยกันชี้แจงให้ชาวบ้าน เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ ICT โดยการ กล่าวยกตัวอย่างข้อดีของ ICT นั้นๆ เช่น ข้อดีของการ ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น และกล่าวให้ เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องใช้ ICT นั้นๆ เช่น เล่าถึงปัญหาที่เกิดกับการใช้ระบบบัญชีโดย การกรอกข้อมูลด้วยตนเองของงานกลุ่มสัจจะออม ทรัพย์และชี้ให้เห็นข้อดีและความจำเป็นที่ต้องใช้โปร แกรม Excel เพื่อที่จะสามารถจัดงานบัญชีให้เป็น ระบบและมีการคำนวณอย่างแม่นยำ เป็นต้น	ชาวบ้านเข้าใจและเห็นความสำคัญของ ICT มากขึ้น โดยเมื่อเห็นถึงการ เปลี่ยนแปลงของสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น เช่น เห็นถึงความรวดเร็วและเป็นระบบ แม่นยำ ของการทำงานด้านบัญชี เป็น ต้น ส่งผลให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อ ICT มากขึ้นและตัดสินใจเข้าร่วม โครงการต่างๆ ตามความเหมาะสมและ ความถนัดของตนเอง	✓	
3) การจัดการอบรม ตามโครงการ ต่างๆ* เพื่อให้ได้ใช้ เทคโนโลยี สารสนเทศและการ	ครูอัญชลี ทีมเยาวชนและองค์กรสนับสนุนช่วยกันคิด และจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เข้า มาร่วมในโครงการต่างๆ โดยการจัดการอบรมให้ ชาวบ้านได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ที่ประยุกต์ใช้ในโครงการนั้นๆ โดยที่มหาวิทยาลัย	ทั้งผู้เข้ารับการอบรม เจ้าหน้าที่ใน โครงการต่างๆ และชาวบ้านที่ได้รับ ผลประโยชน์ ต่างพอใจกับการจัดอบรม ICT เป็นอย่างมาก เนื่องจากได้เห็น ผลประโยชน์จาก ICT นั้นๆ อย่าง	✓	

ตารางที่ 8 (ต่อ)

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
สื่อสาร (ICT) จริงๆ	ปูนซีเมนต์ไทย ล้ำปาง (จำกัด) มหาชน เป็นต้น หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้นๆ มาดูแลการอบรมการฝึกใช้ มาเป็นผู้แนะนำการใช้ ICT เพื่อให้เห็นถึงความจำเป็นและประโยชน์ในการใช้ ICT เช่น การจัดอบรมการใช้โปรแกรม Visual access ที่ใช้งานด้านงานบัญชีของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนและธนาคารบ้านสามขา-กรุงเทพฯ โดยเจ้าหน้าที่จาก	ทันท่วงที ดังนั้นชาวบ้านจึงให้ความร่วมมือในการเข้ารับการอบรมในทุกครั้งที่มีการอบรม เนื่องจากทราบว่ามันคือการได้พัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชนไปด้วย		
4) การไปศึกษาดูงานเพื่อให้เห็นรูปแบบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)	ครูอัญชลี ทีมเยาวชนและองค์กรสนับสนุนที่เกี่ยวข้องของแต่ละโครงการได้จัดให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการต่างๆ ตามแต่ละของโครงการ ไปศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และเพื่อให้เห็นถึงรูปแบบและกระบวนการในการใช้ ICT ในการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับชีวิตประจำวัน อีกทั้งเป็นการให้ชาวบ้านได้เห็นถึง	ชาวบ้านที่ได้ไปศึกษาดูงานมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานและการจัดการใช้ ICT เพื่อการพัฒนาชุมชนมากขึ้น โดยมีผลตอบรับที่ดี ชาวบ้านได้เข้ามาร่วมโครงการและฝึกใช้ ICT ตามรูปแบบที่ได้ไปศึกษามา	✓	

ตารางที่ 8 (ต่อ)

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
	ขั้นตอนการดำเนินโครงการและการใช้ ICT ว่าเป็นอย่างไร เช่น การพาชาวบ้านไปศึกษาดูงานเรื่องการป้องกันไฟป่าที่ศูนย์พัฒนาการศึกษาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ชาวบ้านได้เห็นถึงการใช้ ICT ซึ่งประกอบด้วย GPS, GIS (Geography information system), คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในการประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ และนำมาซึ่งการดำเนินงานในโครงการวิจัยป่าชุมชนที่ชุมชนบ้านสามขา เป็นต้น			
การจัดอบรม พ่อบ้านแม่บ้าน	การอบรมพ่อบ้านแม่บ้านใช้เวลาประมาณจัด 1 เดือน ใช้เวลาประมาณวันละ 2 ชั่วโมงในตอนเย็นๆ ตั้งแต่เวลา 5 โมงเย็น ถึง 1 ทุ่ม โดยประมาณ ก่อนการอบรม 1 วัน พ่อหลวงจะ ประกาศรายชื่อของผู้เข้าร่วมอบรมทางหอกระจายเสียง และทีมเยาวชนจะเป็นผู้ดูแล	พ่อบ้านและแม่บ้านที่มีรายชื่อเข้าร่วมการอบรมในแต่ละวันเข้าร่วมการอบรมอย่างพร้อมเพรียงในวันแรกของการอบรม ในวันต่อมาก็มีผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมอบรมได้บ้าง แต่จะกลับมาอีกในวัน		✓ (เคย ดำเนินการใน ปี 2544)

ตารางที่ 8 (ต่อ)

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
	และแนะนำ ฝึกการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้กับพ่อบ้านหรือแม่บ้านที่เข้าร่วมการอบรม ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วมีผู้เข้าร่วมการอบรมมาฝึกใช้ประมาณคนละ 1 อาทิตย์	ต่อไปที่มีเวลาซึ่งจะไม่สม่ำเสมอในการอบรม แต่ชาวบ้านมีความตื่นตัวที่จะเข้าอบรมเนื่องจากไม่เคยฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมาก่อน		
การจัดค่ายภาษาล้านนา	ครูอัญชลีและทีมเยาวชนได้จัดการอบรมค่ายภาษาล้านนา โดยเน้นที่ให้นักเรียนและทีมเยาวชนได้เรียนภาษาล้านนาจากชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในการอ่านและเขียนภาษาล้านนา ได้ใช้โปรแกรม Boonkit ในการฝึกพิมพ์ภาษาล้านนาในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยมีชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในภาษาล้านนาดูแลและฝึกให้เด็กเยาวชน	ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องภาษาล้านนามีจำนวนน้อย จึงมีเพียง 1 คนเท่านั้นที่เข้าไปช่วยอบรมให้กับเด็กและเยาวชน โดยชาวบ้านได้ฝึกการพิมพ์ภาษาล้านนาด้วยคอมพิวเตอร์ด้วย และสามารถทำได้เป็นอย่างดี		✓ (เคย ดำเนินการใน ปี 2546)

* รายละเอียดของแต่ละโครงการดูตารางที่ 10 หน้า 105

การจัดโครงการอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้กับพ่อบ้านและแม่บ้านของครูชัยสิทธิ์และเยาวชนนับเป็นโครงการแรกเมื่อศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป เป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านตัดสินใจไปเยี่ยมชมศูนย์คอมพิวเตอร์แม้จะไม่เข้าร่วมการอบรมก็ตาม ดังคำให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านดังนี้

“...ตอนนั้นน้ำไม่ได้เข้าร่วมอบรม เพราะติดธุระแต่พอตอนเย็นๆ เห็นเขาไปกันน้ำก็ไปยื่นดูเขาอบรมกันเหมือนกันนะ...” (ทัศนีย์. สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2549.)

ส่วนผู้ที่ได้เข้าอบรมได้ให้เหตุผลในการเข้าอบรมไว้ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ดังนี้

“...เป็นการอบรมที่แบบกันเอง ลูกของเราสอนให้เราเอง ตอนแรกพี่คิดว่ามันจะยากแต่พอไปอบรมพี่ชอบมาก พี่ทำได้เด็ดๆ ให้ทำอะไรเราก็ทำตามไม่ยากเลย...” (นงเยาว์. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2549.)

“...ไปกับลูกนั่นแหละและลูกอีกนั่นแหละที่สอนให้ พี่ตอนเย็นหลังกลับมาจากทุ่งนา เขาประกาศชื่อทางหอกระจายเสียงตั้งแต่เช้าทุกเช้าที่เขาจัดการอบรม สนุกดีพี่ชอบ เราจะได้ใช้เน็ตเป็นแต่สายตาพี่ไม่ค่อยดี...” (จิตติมา. สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2549.)

“...ตอนนั้นไปกับลูกอยู่ประมาณ 1 อาทิตย์ให้เขาสอนให้ เราก็ไม่เป็นเลยแต่ไม่ยากหรอก ถือว่าเราทำได้และลูกก็ให้กำลังใจตลอด ลูกเขาอยากให้เราไปอบรม เขาอยากให้เราใช้เน็ตเป็น...” (อรวรรณ. สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2549.)

ในขั้นที่ 3 ขั้นการตัดสินใจ สามารถสรุปได้ คือ มีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่มีรายชื่ออบรมพ่อบ้านแม่บ้าน จำนวน 30 คน เข้ารับการอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา และข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 100 คน มีผู้ที่มีอายุ 30-59 ปี ตอบแบบสอบถามเป็นจำนวน 51 คน ซึ่งเป็นชาวบ้านตามข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น (ไม่รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 13-28 ปี ซึ่งคิดเป็นทีมเยาวชน) โดยมีผู้ที่สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 35.29 ซึ่งมีจำนวนผู้ที่เคยผ่านการอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67

3.4 ขั้นการนำไปใช้ (implementation stage)

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากที่ชาวบ้านได้ไปทดลองใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ศูนย์คอมพิวเตอร์แล้ว ซึ่งในขั้นนี้ครูอัญชลีและทีมเยาวชนได้ช่วยกันเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยการเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ต่อหลังจากที่อบรมไปเสร็จแล้ว นอกจากนั้นครูอัญชลี องค์กรสนับสนุนและทีมเยาวชนได้มีโครงการต่อยอดต่างๆ เช่น โครงการค่ายภาษาล้านนา โครงการวิจัยป่าชุมชน โครงการเรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) เป็นต้น (ดูรายละเอียดตารางที่ 10 หน้า 105-109) โดยจากการสังเกตลักษณะการทำงานด้านการเผยแพร่ของครูอัญชลีและทีมเยาวชน จากการสัมภาษณ์ครูอัญชลี ชาวบ้านและทีมเยาวชนถึงเหตุการณ์ในการเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ผ่านมามาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ 2549) พบว่าครูอัญชลี องค์กรสนับสนุนและทีมเยาวชนได้เผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 9

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2549 ขึ้นการนำไปใช้

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
1) การทดลองใช้ ICT ตามโครงการ ต่างๆ*	ครูอัญชลี องค์กรสนับสนุนและทีมเยาวชนหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการอบรมและทดลองการใช้ ICT ให้แก่ชาวบ้านตามที่ประยุกต์ใช้ในแต่ละโครงการ* คือ การอบรมการใช้เครื่องมือ GPS, แผนที่ GIS เพื่อใช้ ในโครงการวิจัยป่าชุมชน อบรมการใช้โปรแกรม Visual access เพื่อใช้ในโครงการธนาคารบ้านสามขา- กรุงไทยและโครงการร้านค้าสหกรณ์ชุมชนบ้านสามขา การอบรมโปรแกรม Excel เพื่อใช้ในโครงการกองทุน สัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น (รายละเอียดดูในตารางที่ 8 หน้า 10)	ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการต่างๆ ด้วย ความเต็มใจและเข้ารับการอบรมและได้ ฝึกใช้ ICT ครบถ้วนตามจำนวนที่แต่ละ โครงการกำหนด เนื่องจากเล็งเห็นถึง ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและ ชุมชน เช่น โครงการวิจัยป่าชุมชน เป็น โครงการที่นำ ICT มาประยุกต์ใช้ได้ อย่างลงตัวและชาวบ้านได้รับประโยชน์ ในด้านการเกษตรหลังจากที่มีการ จัดระบบป่าและน้ำ เป็นต้น	✓	
2) การประเมินผล สำเร็จของโครงการ ต่างๆ*	ครูอัญชลี องค์กรสนับสนุนและทีมเยาวชน ได้ช่วยกัน ประเมินโครงการต่างๆ ที่ได้ดำเนินไป โดยได้แบ่งส่วนที่ ต่างฝ่ายรับผิดชอบ โดยการทำรายงานสรุปผลการ ดำเนินโครงการ ส่วนชาวบ้านนั้นได้ร่วมการประเมิน	ชาวบ้านได้รับทราบความสำเร็จจาก โครงการต่างๆ โดยผ่านการสรุปผล รายงานการดำเนินโครงการ ซึ่งจาก ความสำเร็จของในแต่ละโครงการทำให้	✓	

ตารางที่ 9 (ต่อ)

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
	โครงการเช่นกันโดยหากไปดูงานมาและเข้าร่วมโครงการในส่วนใดส่วนหนึ่งแล้วก็ต้องส่งรายงานผลการศึกษาดูงานด้วย อีกทั้งการประเมินโครงการนั้นส่งผลต่อการยอมรับในขั้นต่อไป เนื่องจากที่ผ่านมาโครงการต่างๆ เป็นโครงการที่เข้ามาพัฒนาชุมชนและเห็นผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างทันท่วงที การประเมินโครงการนั้นเป็นสิ่งที่ใช้ตรวจสอบการยอมรับ ICT ของชาวบ้าน	ชาวบ้านพอใจและเกิดการยอมรับที่จะใช้ ICT นั้น		
การใช้ประโยชน์จากผู้เข้ารับการอบรมพ่อบ้านแม่บ้าน	ครูอัญชลีได้แบ่งหน้าที่ให้กับชาวบ้านที่อบรมพ่อบ้านแม่บ้านและมีความสามารถในการใช้ คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ในระดับหนึ่งแล้ว มาช่วยในโครงการต่างๆ ที่ประยุกต์ใช้ ICT เช่น ช่วยในการพิมพ์งานเอกสารต่างๆ หรือจัดเป็นเจ้าหน้าที่ร้านค้าสหกรณ์ เป็นต้น	ชาวบ้านที่สามารถใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้เข้าช่วยงานในโครงการต่างๆ ด้วยความเต็มใจและรู้สึกภูมิใจในตนเองที่สามารถใช้เทคโนโลยีได้และทำให้สามารถช่วยชุมชนได้	✓	

ตารางที่ 9 (ต่อ)

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
การใช้ประโยชน์ จากคำย่ภาษา ล้านนา	ครูอัญชลีได้ดำเนินการต่อยอดจากโครงการค่ายภาษา ล้านนาโดยการให้ชาวบ้านช่วยกันบันทึกตำรายา สมุนไพรพื้นบ้านที่เขียนด้วยภาษาล้านนา มาบันทึกไว้ ด้วยโปรแกรม Boonkit และแปลเป็นภาษาไทยเพื่อ บันทึกไว้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังต่อไป	ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถ ช่วยกันแปลตำรายาสมุนไพรเพื่อให้ได้ บันทึกเอาไว้ในคอมพิวเตอร์ด้วยความ ภาคภูมิใจ	✓	

* รายละเอียดของแต่ละโครงการดูตารางที่ 10 หน้า 105

จากที่กล่าวมาข้างต้นในชั้นที่ 4 ขั้นการนำไปใช้ สามารถสรุปได้ว่า ครูอัญชลี องค์กรสนับสนุนและทีมเยาวชน ได้เผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยให้ชาวบ้านได้ทดลองใช้ ICT นั้นๆ ตามโครงการต่างๆ และหลังจากการดำเนินการผ่านไปแล้วจะประเมินผลการดำเนินโครงการเพื่อให้เห็นถึงความสำเร็จของโครงการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และใช้ประโยชน์จากโครงการบางโครงการที่ดำเนินเสร็จสิ้นแล้ว โดยสามารถสรุปโครงการต่างๆ ที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) ได้ดังตารางที่ 10

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 แสดงโครงการต่างๆ ที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

โครงการ ที่	ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	การประยุกต์ใช้ ICT	จำนวนผู้ใช้ ICT	จำนวนผู้ที่ได้รับประโยชน์	ระยะเวลาที่ดำเนิน โครงการ
1	ค่าย ICT	เพื่ออบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้แก่เยาวชนเพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาและนำมาอบรมให้กับชาวบ้าน	ใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต กล้องวิดีโอ กล้องดิจิทัล โปรแกรมสำเร็จรูปต่างๆ เช่น โปรแกรมตัดต่อวิดีโอ การสร้างเว็บไซต์ เป็นต้น	เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และทีมเยาวชนจำนวนประมาณ 40 คน	เด็กนักเรียนและเยาวชนที่เข้ารับการอบรมโดยตรงและชาวบ้านที่ได้รับผลประโยชน์จากการเข้ารับการอบรมต่อและเพื่อการนำเสนอเป็นวิดีโอของชุมชนต่อผู้มาศึกษาดูงาน	พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)
2	โครงการอบรมพ่อแม่แม่บ้าน	เพื่ออบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้กับชาวบ้าน	ฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต	พ่อบ้าน 15 คนและแม่บ้าน 15 คน รวม 30 คน	ผู้เข้าอบรมจำนวน 30 คน จะได้ฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้เป็นและเพื่อเป็นแกนนำในโครงการต่างๆ	พ.ศ. 2544*
3	โครงการสหกรณ์ร้านค้า ชุมชนบ้าน สามขา	เป็นสหกรณ์ร้านค้าที่ขายของราคาถูกให้กับสมาชิก มีการปันผล	โปรแกรม Visual Access เพื่อการใช้งานด้านบัญชีและเงินปันผล	เจ้าหน้าที่ สหกรณ์จำนวน 5 คน	สมาชิกสหกรณ์ซึ่งเป็นชาวบ้านสามขาทั้งชุมชน	พ.ศ. 2545 ถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

โครงการที่	ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	การประยุกต์ใช้ ICT	จำนวนผู้ใช้ ICT	จำนวนผู้ที่ได้รับประโยชน์	ระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ
4	โครงการ ธนาคารสมอง	เป็นธนาคารที่ดำเนินการ โดยทีมเยาวชน เปิดให้กู้ เงินแก่ชาวบ้านที่มี โครงการจะทำแต่ขาด เงินทุน ในวงเงินที่ไม่สูง มากนัก	โปรแกรม Excelเพื่อการใช้งาน ด้านบัญชี	เจ้าหน้าที่ ธนาคาร สมองจำนวน คน 15 คน ซึ่งเป็นทีม เยาวชน	ชาวบ้านสามขาที่ใช้บริการของ ธนาคารสมอง	พ.ศ. 2545 ถึง ปัจจุบัน (เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)
5	โครงการ วิจัยป่าชุมชน	เพื่อสำรวจและแก้ปัญหา น้ำและป่า ชุมชน สำรวจ สมุนไพร เส้นทางเดิน ป่า จุดสร้างฝายแม้ว (check dam) เป็นต้น	ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ในการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องใน การดำเนินโครงการใช้กล้องวิดีโอ ทัศนียภาพ กล้องดิจิทัล ในการ บันทึกภาพ ใช้เครื่องมือ GPS ใน การกำหนดจุดปักที่พื้นที่เส้นทาง เดินป่า สร้างฝายแม้ว หรือ สมุนไพร ใช้ GIS ในการลง ตำแหน่งในแผนที่ดาวเทียม	นักเรียน ทีมเยาวชน และชาวบ้านที่เข้า ร่วมโครงการ แบ่งเป็นชาวบ้าน จำนวนประมาณ 7 คนเด็กและเยาวชน ประมาณ 20 คน (GIS ใช้เป็นเฉพาะ เยาวชน)	ชาวบ้านสามขาทั้งชุมชน เนื่องจากเป็นโครงการเกี่ยวกับ ป่าต้นน้ำซึ่งจะส่งผลโดยตรง กับ เกษตรกร	พ.ศ. 2546 ถึง ปัจจุบัน (เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

โครงการที่	ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	การประยุกต์ใช้ ICT	จำนวนผู้ใช้ ICT	จำนวนผู้ที่ได้รับประโยชน์	ระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ
6	ธนาคารชุมชนบ้านสามขา-กรุงเทพฯ	เป็นโครงการธนาคารชุมชนที่ดำเนินการร่วมกันกับธนาคารกรุงเทพ สาขาแม่ทะ อำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง เพื่อให้บริการแก่คนในชุมชน ผาก ถอนและกู้เงินเหมือนธนาคารทั่วไป	โปรแกรม Visual Access เพื่อการใช้งานด้านบัญชี	เจ้าหน้าที่ ธนาคารชุมชนบ้านสามขา-กรุงเทพฯ จำนวน 2 คน	ชาวบ้านสามขาที่เข้าใช้บริการที่ธนาคาร	พ.ศ. 2546ถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)
7	โครงการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์	เป็นการออมเงินของทุกคนที่นี้ทุกวันที่ 5 ของเดือน เพื่อให้ชาวบ้านรู้จักการออมเงิน โดยเปิดให้กู้เงินได้ด้วย	โปรแกรม Excelเพื่อการใช้งานด้านบัญชีและเงินปันผล	เจ้าหน้าที่กลุ่มสัจจะออมทรัพย์จำนวน 4 คน	ชาวบ้านสามขาทุกคน เนื่องจากทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์	พ.ศ. 2546 ถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)
8	โครงการ Contract farming	เป็นการปลูกผักทองญี่ปุ่นของชาวบ้านกับบริษัท Leo food เชียงใหม่ จำกัด เพื่อให้ชาวบ้านลองปลูกพืชหมุนเวียนอย่างอื่นเมื่อหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จ	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในการติดต่อกับทางบริษัทเมื่อเกิดปัญหาในการเพาะปลูกหรือต้องการให้ทางบริษัทช่วยเหลือหรือขายผลผลิต	นักเรียนหรือเยาวชนที่ทางชาวบ้านที่ปลูกผักทองติดต่อมาให้ช่วยเหลือในการติดต่อทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์	ชาวบ้านที่เข้าร่วมปลูกผักทอง เพราะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว	พ.ศ. 2546 ถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

โครงการที่	ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	การประยุกต์ใช้ ICT	จำนวนผู้ใช้ ICT	จำนวนผู้ที่ได้รับประโยชน์	ระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ
9	โครงการวิทยุชุมชน F.M. 108 เมกกะ เฮิร์ต	เพื่อใช้ในการกระจายข่าวและ สาระความรู้ให้แก่ชาวบ้านใน ชุมชน	เครื่องส่งสัญญาณวิทยุ กระจาย เสียง	นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นผู้ผลิตเปลี่ยนเวร กันมาจัดรายการใน ช่วงเวลาพักกลางวัน ของเวลาเรียน	ชาวบ้านได้รับทราบ ข่าวสารความรู้	พ.ศ. 2546 ถึง ปัจจุบัน (เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)
10	โครงการค่ายภาษา ล้านนา	เป็นโครงการที่ทีมเยาวชนคิด ขึ้นมาเพื่อต้องการอนุรักษ์ ภาษาล้านนาซึ่งเป็นวัฒนธรรม ของภาคเหนือไว้ให้ลูกหลาน โดยนำมาใส่ในโปรแกรมที่ สร้างขึ้นมาเฉพาะ	โปรแกรมภาษาที่สร้างขึ้น เฉพาะเพื่อให้พิมพ์ภาษา ล้านนาจากแป้นพิมพ์ปกติ ได้ เรียกโปรแกรม Boonkit	ทีมเยาวชนที่เข้าร่วม โครงการประมาณ 30 คนแต่ที่ใช้โปรแกรมได้ ประมาณ 7 คนและ ชาวบ้านอีก 1 คน ที่ เป็นคุณตาที่สามารถ อ่านภาษาล้านนาได้ และได้ฝึกพิมพ์กับ โปรแกรมคอมพิวเตอร์	ชาวบ้านได้ประโยชน์จาก การที่ได้อนุรักษ์ภาษา ล้านนาเอาไว้เพื่อให้คนรุ่น หลังได้ใช้ต่อไปโดยผ่าน คอมพิวเตอร์	พ.ศ. 2546 *

ตารางที่ 10 (ต่อ)

โครงการที่	ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	การประยุกต์ใช้ ICT	จำนวนผู้ใช้ ICT	จำนวนผู้ที่ได้รับประโยชน์	ระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ
11	โครงการโทรศัพท์สำหรับติดต่อภายในชุมชน	เพื่อการติดต่อที่สะดวก ประหยัดเวลาและพลังงาน เพื่อหน่วยงานภายในชุมชน คือ โรงเรียน สถานีอนามัย สหกรณ์ ร้านค้าชุมชน บ้านครูอัญชลี อาคารตีบปาละปัญญา (Long stay)	โทรศัพท์ที่ใช้สำหรับติดต่อภายใน	บุคคลที่ต้องการใช้โทรศัพท์ซึ่งจะเป็นใครก็ได้ที่มีความจำเป็นและความประสงค์ที่จะใช้	ชาวบ้านที่ใช้โทรศัพท์	พ.ศ. 2547 ถึง ปัจจุบัน (เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)
12	โครงการรณรงค์ให้ชาวบ้านเรียน การศึกษานอกโรงเรียน(กศน.)	เพื่อให้ชาวบ้านที่ต้องการศึกษาต่อเข้าเรียน กศน. เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและนำความรู้มาช่วยพัฒนาหมู่บ้าน	คอมพิวเตอร์กับ อินเทอร์เน็ต โดยต้องใช้คอมพิวเตอร์และ อินเทอร์เน็ตได้จึงสามารถ ผ่านการประเมินผลการเรียนให้ผ่าน	ผู้ที่เข้าเรียน กศน. จำนวน 43 คน	ผู้ที่เข้าเรียน กศน. คือได้ พัฒนาตนเองและชาวบ้าน คนอื่นได้ประโยชน์จากการที่จะมีผู้ที่มีความรู้มา ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน	พ.ศ. 2547 ถึง ปัจจุบัน (เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

* โครงการไม่ต่อเนื่อง

จากตารางที่ 10 หากพิจารณาตามแนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วม รูปแบบของการมีส่วนร่วมและขอบเขตของการมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff (1977) พบว่า โครงการที่กล่าวมานั้น มีการออกแบบโครงการที่ยืดหยุ่นให้เป็นโครงการที่ต่อยอดกันไป เพื่อเป็นโครงการที่ช่วยพัฒนาชุมชนอย่างครอบคลุม เปิดโอกาสให้บุคคลต่างๆ เข้ามาร่วมได้โดยแต่ละคนต่างมีหน้าที่และกิจกรรมที่ต้องรับผิดชอบต่างๆ กัน มีการปฏิสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.5 ขั้นการยืนยัน (confirmation stage)

ขั้นการยืนยันเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากที่ชาวบ้านได้ไปอบรมและทดลองใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ศูนย์คอมพิวเตอร์แล้ว และหลังจากที่เข้าร่วมการทดลองใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในโครงการต่างๆ และพิจารณาจากการไปใช้ว่าจะตัดสินใจใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตหรือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นๆ ต่อไปหรือไม่ โดยตั้งแต่ขั้นที่ 1 ขั้นความรู้และจนถึงขั้นที่ 4 ขั้นการนำไปใช้ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจทั้งสิ้น ซึ่งในขั้นนี้ครูอัญชลีและทีมเยาวชนได้ช่วยกันเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยการประยุกต์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไว้ในโครงการต่างๆ เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ โดยจากการสังเกตลักษณะการทำงานด้านการเผยแพร่ของครูอัญชลี อดิศร สนับสนุนและทีมเยาวชน จากการสัมภาษณ์ครูอัญชลี ชาวบ้าน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและทีมเยาวชนถึงเหตุการณ์ในการเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ผ่านมามาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ 2549) พบว่าครูอัญชลีและทีมเยาวชนได้เผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในขั้นนี้โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยได้บรรจุการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไว้ในโครงการเรียนรู้ของชุมชน (C_village) ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 11

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 การเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2549 ชั้นการยืนยัน

การเผยแพร่	กิจกรรม	ผลตอบรับและการยอมรับ	ปัจจุบันยัง ดำเนินการอยู่	ไม่ดำเนินการ แล้ว
การประยุกต์ใช้ ICT ในโครงการต่างๆ* โดยการบรรจุ แผนการใช้ ICT ไว้ ในโครงการเรียนรู้ ของชุมชน (C_village)	ครูอัญชลีและองค์กรสนับสนุนได้ช่วยกันสร้างแผน โครงการเรียนรู้ของชุมชน (Village that learn) โดย บรรจุแผนการใช้ ICT ไว้ในโครงการต่างๆ ของชุมชน (C_village) เช่น การบรรจุการใช้คอมพิวเตอร์และ อินเทอร์เน็ตไว้ในการศึกษาผู้ใหญ่ (กศน.) โดย จัดเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่ผู้เรียนต้อง สามารถใช้ คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้จึงจะผ่านการประเมิน	ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จาก ICT ทั้ง ทางตรงและทางอ้อม โดยหากชาวบ้าน คนใดมีหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละ โครงการก็ได้ช่วยอย่างเต็มที่ แม้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่ได้ฝึกใช้ คอมพิวเตอร์ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์แต่การ ยอมรับของชาวบ้าน คือ การยอมรับ โครงการต่างๆ ที่สอดแทรกเข้ามาตาม โครงการต่างๆ	✓	

* รายละเอียดของแต่ละโครงการดูตารางที่ 10 หน้า 105

ในชั้นที่ 5 ชั้นยืนยันการใช้ สามารถสรุปได้ว่า ชาวบ้านที่ยังใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตรวมทั้งเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ นั้นเป็นชาวบ้านที่เข้ามาร่วมงานกับทางโรงเรียนในโครงการต่างๆ ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำงานเพื่อส่วนรวม อีกทั้งผู้ที่เข้ามาเรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ซึ่งมีจำนวน 43 คน ยังคงมีการใช้เพื่อการค้นคว้าหาข้อมูลทำรายงาน โดยข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่าปัจจุบันนี้มีผู้ที่ยังใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์แบ่งเป็นเยาวชนและชาวบ้านทั่วไปดังนี้ จากจำนวนเยาวชนที่ตอบแบบสอบถาม 47 คน (อายุตั้งแต่ 13-28 ปี) พบว่ามีจำนวนผู้ที่ยังใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 61.70 ของจำนวนเยาวชนทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนชาวบ้านมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 51 คน (อายุ 30-59 ปี) พบว่ามีจำนวนผู้ที่ยังใช้บริการจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 19.60 จากจำนวนชาวบ้านทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม อีกทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ระดับการศึกษาและการเปิดรับสื่อของชาวบ้านสามขาไม่เอื้อต่อการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ดังข้อมูลที่กล่าวไว้ในชั้นที่ 4 ชั้นการนำไปใช้ และสามารถสรุปโครงการที่ได้บรรจุการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อเป็นโครงการการเรียนรู้ของชุมชน ได้ดังตาราง 12

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 โครงการการเรียนรู้ของชุมชนที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ชื่อโครงการ	ICT ที่ใช้	ลักษณะของการใช้ ICT
1. ค่าย ICT	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต	ใช้ในการพิมพ์เอกสาร ติดต่อสื่อสาร ค้นหาหาความรู้ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร
2. ร้านค้าสหกรณ์ บ้านสามขา	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และโปรแกรม Visual access	งานด้านบัญชี
3. ธนาคารสมอง	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และโปรแกรม Excel	งานด้านบัญชี
4. วิจัยป่าชุมชน	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ,GPS, GIS	ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ค้นหา ข้อมูลข่าวสาร GPS ใช้ในการ กำหนดพิกัดพื้นที่และ GIS ใช้ ในการสร้างแผนที่ดาวเทียม
5. ธนาคารบ้านสามขา- กรุงเทพฯ	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และโปรแกรม Visual access	งานด้านบัญชี
6. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และโปรแกรม Excel	งานด้านบัญชี
7. Constract farming	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต	ใช้ในการติดต่อสื่อสาร
8. วิทยุชุมชน	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และเครื่องส่งสัญญาณวิทยุ ชุมชน	ใช้ในการเผยแพร่ข่าวสารและ ความรู้
9. โทรศัพท์ติดต่อ ภายในชุมชน	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์ติดต่อภายใน	ใช้ในการติดต่อสื่อสาร
10. ทรนรงค์ให้ชาวบ้าน เรียน กศน.	คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต	ใช้ประกอบการศึกษา ค้นหา ข้อมูลข่าวสาร พิมพ์เอกสาร

ผลจากการสังเกตและสัมภาษณ์พบว่า ชาวบ้านที่ไปใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์มีจำนวนน้อยมาก จะมีเพียงคนที่ทำงานให้กับโครงการต่างๆ และผู้ที่เรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) น้อยครั้งที่จะได้เห็นชาวบ้านมาใช้บริการ ดังข้อมูลที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น สำหรับเยาวชนนั้นมีจำนวนน้อยลงไปมากเช่นกัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้ที่เคยไปใช้บริการหรืออบรมแล้วใช้บริการน้อยลงนั้น มีจำนวนมากทั้งเยาวชนและชาวบ้าน ดังกรณีตัวอย่าง 6 บุคคล แบ่งเป็น เยาวชน 3 คนและชาวบ้าน 3 คน ดังนี้

กรณีศึกษาผู้ที่เคยไปอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) แล้วใช้บริการน้อยลง จำนวน 6 คน

กรณีศึกษาเยาวชน จำนวน 3 คน

จากการสังเกตการใช้บริการของทีมเยาวชนที่ศูนย์คอมพิวเตอร์บ้านสามขา พบว่ามีทีมเยาวชนเข้ามาใช้บริการน้อยลง ได้สอบถามอย่างง่ายทีมเยาวชนที่ใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์น้อยลง มาสัมภาษณ์จำนวน 3 คน พบสาเหตุการไปใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์บ้านสามขาน้อยลงดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 สาเหตุที่เยาวชนใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาน้อยลง

สาเหตุ	รายชื่อ		
	จุฑามาศ	ศรายุทธ	วิชัยรัตน์
1. ใช้บริการที่โรงเรียนที่ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน	✓		
2. มีคอมพิวเตอร์เอง		✓	
3. ไม่มีเกมส์ออนไลน์		✓	
4. เบื่ออินเทอร์เน็ต			✓
5. ไม่มีเวลา	✓		
6. ค่าบริการการใช้อินเทอร์เน็ต	✓	✓	

จากตารางที่ 13 สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่เยาวชนที่เคยใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาน้อยลง คือ

1. ใช้บริการที่โรงเรียนที่ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน
2. ที่บ้านมีคอมพิวเตอร์
3. ไม่มีเกมส์ออนไลน์

4. เบื่ออินเทอร์เน็ต
5. ค่าบริการ
6. ไม่มีเวลา

ซึ่งมีรายละเอียดในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. **เด็กหญิงจุฑามาศ** อายุ 14 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนในเมืองลำปางแห่งหนึ่ง จากการให้สัมภาษณ์พบว่า เด็กหญิงจุฑามาศ เป็นหนึ่งในทีมเยาวชนที่ยังช่วยงานครูอัญชลีอยู่ในปัจจุบัน แต่ไม่ใช้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา โดยจุฑามาศให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2548 เกี่ยวกับสาเหตุที่ไม่เข้าใช้บริการ คือ

“...ไม่ใช่ที่ศูนย์คอมฯแล้วค่ะ เพราะใช้ที่โรงเรียนตอนไปเรียนหนังสือในเมือง อีกอย่างกลับมาถึงบ้านก็เย็นมากแล้วต้องทำการบ้านเลยไม่ค่อยได้ไปค่ะ...”

สามารถสรุปได้ว่าสาเหตุที่เด็กหญิงจุฑามาศไม่เข้าใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาในปัจจุบันนี้ เนื่องจากมีความสะดวกในการใช้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของโรงเรียนที่ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน และเนื่องจากกลับมาจากโรงเรียนถึงบ้านในตอนเย็นแล้วไม่มีเวลาไปใช้บริการด้วย

2. **นายศรายุทธ** อายุ 21 ปี นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สถาบันระดับอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง นายศรายุทธเปรียบเสมือนหัวหน้าทีมเยาวชนในตอนนี้งานกับครูอัญชลีด้วยความขยันและวางแผนงานอย่างต่อเนื่อง จากการให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2548 พบว่าปัจจุบันนี้ นายศรายุทธไม่ค่อยได้ใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาแล้ว แม้ว่าจะต้องไปประชุมทีมเยาวชนหรือช่วยงานครูอัญชลีที่นั่นก็ตาม โดยศรายุทธได้กล่าวว่า

“...ไม่ใช่แล้วพี่ ที่บ้านผมมีคอมฯและอีกอย่างไม่มีเกมออนไลน์ให้เล่น นานๆ ไปที่หนึ่ง เพราะเน็ตมันชอบหลุดด้วย...”

สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่นายศรายุทธไม่ค่อยได้ใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเหมือนก่อนนั้น เนื่องจากที่บ้านของนายศรายุทธมีคอมพิวเตอร์แล้ว จึงมีความสะดวกที่จะใช้คอมพิวเตอร์ของตนเอง ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้วยและอีกทั้งที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาไม่มีเกมออนไลน์ให้เล่น ซึ่งเป็นที่นิยมในทีมเยาวชน การไปใช้บริการที่อื่นเพื่อให้ได้เล่นเกมด้วย

3. นายวิชัยรัตน์ อายุ 17 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เป็นหนึ่งในทีมเยาวชนที่ช่วยเหลืองานด้านต่างๆ ให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2548 ถึงสาเหตุที่ทำให้มาใช้บริการน้อยลงว่า

“...ไม่ค่อยได้ไปแล้วละ แต่ก็ยังไปอยู่บ้างนะ หากว่าต้องการที่จะค้นหางานส่ง อาจารย์ ชี้แจงไป มันเบื่อเน็ตแล้วพี่...”

จากการให้สัมภาษณ์สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่นายวิชัยรัตน์ไปใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์น้อยลง คือ เบื่ออินเทอร์เน็ต เนื่องจากนายวิชัยรัตน์เคยเล่นอินเทอร์เน็ตในครั้งที่มีศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาในระยะแรก มาถึงปัจจุบันจึงเกิดความเบื่อหน่ายไม่อยากจะใช้บริการอีก

กรณีศึกษาชาวบ้านจำนวน 3 คน

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า ชาวบ้านที่เคยผ่านการอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในโครงการอบรมพ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งเคยใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา กลับมาใช้บริการน้อยลง และจากสังเกตการเข้าใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา ของชาวบ้าน พบว่าชาวบ้านเข้ามาใช้บริการน้อยลง ได้สุ่มอย่างง่ายชาวบ้านที่ใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์น้อยลงมาสัมภาษณ์จำนวน 3 คน พบสาเหตุการไปใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์บ้านสามขาน้อยลงดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 สาเหตุที่ชาวบ้านที่เคยใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและใช้บริการน้อยลง

สาเหตุ	รายชื่อ		
	จิตติมา	นงเยาว์	ฤดี
1. ไม่มีเวลา/ต้องทำงาน	✓		
2. ปวดหัว ปวดตา เมื่อยตามตัว	✓		✓
3. ไม่เกี่ยวกับอาชีพ	✓		
4. ไม่มีเพื่อนไป		✓	
5. ลูกไม่สอนให้			✓
6. การรู้ภาษาอังกฤษ			✓

จากตารางที่ 14 สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่ชาวบ้านใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา น้อยลง คือ

1. ไม่มีเวลา/ต้องทำงาน
2. ปวดหัว ปวดตา เมื่อยตามตัว
3. ไม่เกี่ยวกับอาชีพ
4. ไม่มีเพื่อนที่ไปด้วยกัน
5. ลูกไม่สอนให้
6. การรู้ภาษาอังกฤษ

ซึ่งมีรายละเอียดในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. **นางจิตติมา** อายุ 33 ปี อาชีพเกษตรกรและรับจ้างทำอาหารแก่คณะครูงานที่มาดูงานที่ชุมชนบ้านสามขาและเข้าพักแรมที่อาคารตีบปาละปัญญา (long stay) ลูกของนางจิตติมาเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนบ้านสามขา จากการสังเกตพบว่านางจิตติมาเป็นบุคคลที่ใจดี และคล่องแคล่วในการทำงาน เป็นผู้ที่เคยเข้าอบรมพอบ้านแม่บ้าน โดยให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2549 ว่า

“...ตอนนั้นไปอบรมประมาณ 1 อาทิตย์ ไปกับลูกให้ลูกสอนให้ ตอนที่น่าไปมีคนไปไม่เยอะ เขาทำงานกันทั้งนั้น ...ถึงตอนนี้ไม่ไปแล้ว ปวดหัว ปวดตา และไม่รู้จักไปใช้อะไร มันไม่เกี่ยวกับอาชีพของเรา ไม่จำเป็นต้องใช้...”

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่นางจิตติมา ไม่ใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์แล้วเนื่องจาก ปวดหัว ปวดตา จากการใช้คอมพิวเตอร์และไม่เกี่ยวกับอาชีพที่ตนทำอยู่

2. **นางนงเยาว์** อายุ 30 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรและรับจ้างประดิษฐ์ดอกไม้ประดิษฐ์ สามีประกอบอาชีพพนักงานบริษัทแห่งหนึ่งในตัวเมืองลำปาง เป็นแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนบ้านสามขา จากการสังเกตนางนงเยาว์เป็นบุคคลที่มีความคล่องแคล่วในการสนทนาและทำงานอย่างรวดเร็ว ใจดี เป็นผู้ที่เคยเข้าอบรมพอบ้านแม่บ้าน โดยให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2549 เกี่ยวกับการไม่ใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาในปัจจุบันว่า

“...ไม่ได้ไปแล้ว ไม่มีเพื่อนไป พอดีเพื่อนที่ไปด้วยกันประจำเขาไปทำงานกรุงเทพฯ ก็เลยไม่ไปแล้วอีกอย่างต้องทำมาหากิน ที่ต้องนั่งทำดอกไม้ทั้งวันแบบนี้เลยไม่มีเวลาไป...”

สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่นางนงเยาว์ไม่ใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา ในปัจจุบันนั้น คือ ไม่มีเวลา ต้องทำงานและไม่มีเพื่อนที่จะไปด้วยกัน

3. **นางฤดี** อายุ 42 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกร สามีประกอบอาชีพเกษตรกรและเป็นผู้แทนเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเสือ ของหมู่ที่ 6 บ้านสามขา นางฤดีมีลูกเป็นทึมเยาวชนที่มีความสามารถคนหนึ่ง เข้ารับการอบรมพ่อแม่บ้านแม่บ้านโดยการชักชวนของลูกและเลิกเข้ารับการอบรมก็เพราะลูกเช่นกัน นำฤดีให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2549 ไว้ดังนี้

“...ลูกไม่ยอมสอนให้ เขาบอกว่าแม่พิมพ์ซ้ำเขาเบือที่จะสอน น้ำก็เมื่อย และภาษาอังกฤษด้วยมันยาก ก็เลยไม่ได้ไปอีกเลย...”

จากการสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุที่นางฤดีไม่เข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่องและไม่เข้าใช้บริการในปัจจุบันนั้น เนื่องจาก ลูกไม่สอนให้ และเมื่อยเวลานั่งนานๆ อีกทั้งเรื่องภาษาอังกฤษที่ไม่มีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอ

จากการสังเกตการเข้าใช้บริการของทึมเยาวชนและชาวบ้านสามขาที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา และการสัมภาษณ์ชาวบ้านและทึมเยาวชนเกี่ยวกับสาเหตุของการใช้บริการน้อยลงดังที่กล่าวมาข้างต้น อีกทั้งการสัมภาษณ์ครูอัญชลิและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง พบว่า ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะเข้าใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาน้อยลงแต่ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตโดยผ่านโครงการต่างๆ คือ

1. ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างครูอัญชลิกับองค์กรสนับสนุนหรือเยาวชนกับองค์กรสนับสนุน เช่น การใช้ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น
2. ใช้ในการพิมพ์เอกสารต่างๆ ที่ต้องใช้ในการดำเนินการตามโครงการต่างๆ
3. ใช้ในการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อประกอบการทำโครงการต่างๆ

จากการศึกษาเอกสาร เรื่อง การเรียนรู้ของชุมชนบ้านสามขาและเรื่องเล่าเทเลเซ็นเตอร์ การสัมภาษณ์ทึมเยาวชนครูอัญชลิ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา และชาวบ้าน และจากการสังเกตการดำเนินงานในโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการตอนที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล เช่น โครงการวิจัยป่าชุมชน เป็นต้น สามารถสรุปวิธีการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทางครูอัญชลิ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ทึมเยาวชนและองค์กรสนับสนุนใช้ในแต่ละปีได้ดังนี้

1. ปี พ.ศ. 2544 ครูอัญชลิ ทีมเยาวชนและองค์กรสนับสนุน ได้ช่วยกันเผยแพร่โดยใช้วิธีการบอกกล่าวเรื่องความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตแบบเผชิญหน้า การบอกกล่าวโดยใช้ที่ประชุมซึ่งใช้ชี้แจง อธิบาย การดำเนินโครงการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา การใช้หอกระจายเสียงประกาศรายชื่อผู้เข้าร่วมอบรมและการอบรม ซึ่งวิธีการทั้งหมดได้ใช้ในการบอกกล่าวและเชิญชวนให้เยาวชนไปอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตโดยใช้โปรแกรมไมโครเวิร์ดและให้ชาวบ้านเข้าใจเรื่องปัญหาและความจำเป็นของการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา และเมื่อโครงการจัดตั้งผ่านมติประชาคม ก็ได้ใช้วิธีการเหล่านี้ในการเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามาใช้บริการและเข้าร่วมการอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้แก่พ่อแม่บ้านแม่บ้าน

2. ปี พ.ศ. 2545 ครูอัญชลิ ทีมเยาวชนและองค์กรสนับสนุน ได้ใช้วิธีการนำเสนอโครงการที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยการบอกกล่าวประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการต่างๆ แบบเผชิญหน้าและใช้ที่ประชุม การใช้หอกระจายเสียงประกาศรายชื่อผู้เข้าร่วมการอบรม ซึ่งวิธีการทั้งหมดได้ใช้ในการบอกกล่าวและเชิญชวนให้เยาวชนเข้าร่วมการอบรมค่าย ICT เรื่องการลงโปรแกรมและการซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นการอบรมของเยาวชนและใช้ในการดำเนินการโครงการสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านสามขาและโครงการธนาคารสมอง

3. ปี พ.ศ. 2546 ครูอัญชลิ ทีมเยาวชนและองค์กรสนับสนุน ได้ใช้วิธีการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและใช้ที่ประชุมในการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการต่อเนื่องต่างๆ ที่ยังดำเนินการและโครงการใหม่ การสรุปและรายงานผลการดำเนินงานของโครงการในปีที่ผ่านมา การใช้หอกระจายเสียงในการประกาศรายชื่อผู้เข้าร่วมการอบรมและการอบรมชาวบ้านและเยาวชนตามโครงการต่างๆ เช่น อบรมการใช้เครื่องมือ GPS เป็นต้น ซึ่งโครงการในปีนี้คือ การอบรมค่าย ICT ซึ่งเป็นการอบรมการใช้กล้องดิจิทัลและการสร้างเว็บไซต์ เป็นการอบรมของเยาวชนโครงการวิจัยป่าชุมชน ธนาคารชุมชนบ้านสามขา-กรุงเทพฯ โครงการ Contract Farming โครงการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ โครงการวิทยุชุมชน F.M. 108 เมกกะเฮิร์ตและค่ายภาษาล้านนา

4. ปี พ.ศ. 2547 ครูอัญชลิ ทีมเยาวชนและองค์กรสนับสนุน ได้ใช้วิธีการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและที่ประชุมโดยใช้ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการต่อเนื่องและโครงการใหม่ที่จะเกิดขึ้น การสรุปและรายงานผลโครงการที่ผ่านมา และชี้แจง อธิบายโครงการใหม่ การใช้หอกระจายเสียงประกาศรายชื่อผู้เข้าร่วมการอบรมและการอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารตามโครงการต่างๆ มีการอบรมค่าย ICT เรื่องการใช้กล้องวิดีโอ: Photo Journalism เพื่อพัฒนาการถ่ายภาพนิ่งและวิดีโอ ซึ่งเป็นการอบรมของเยาวชน และในโครงการที่ประยุกต์ใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ โครงการโทรศัพท์สำหรับติดต่อภายในชุมชนและโครงการรณรงค์ให้ชาวบ้านเรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)

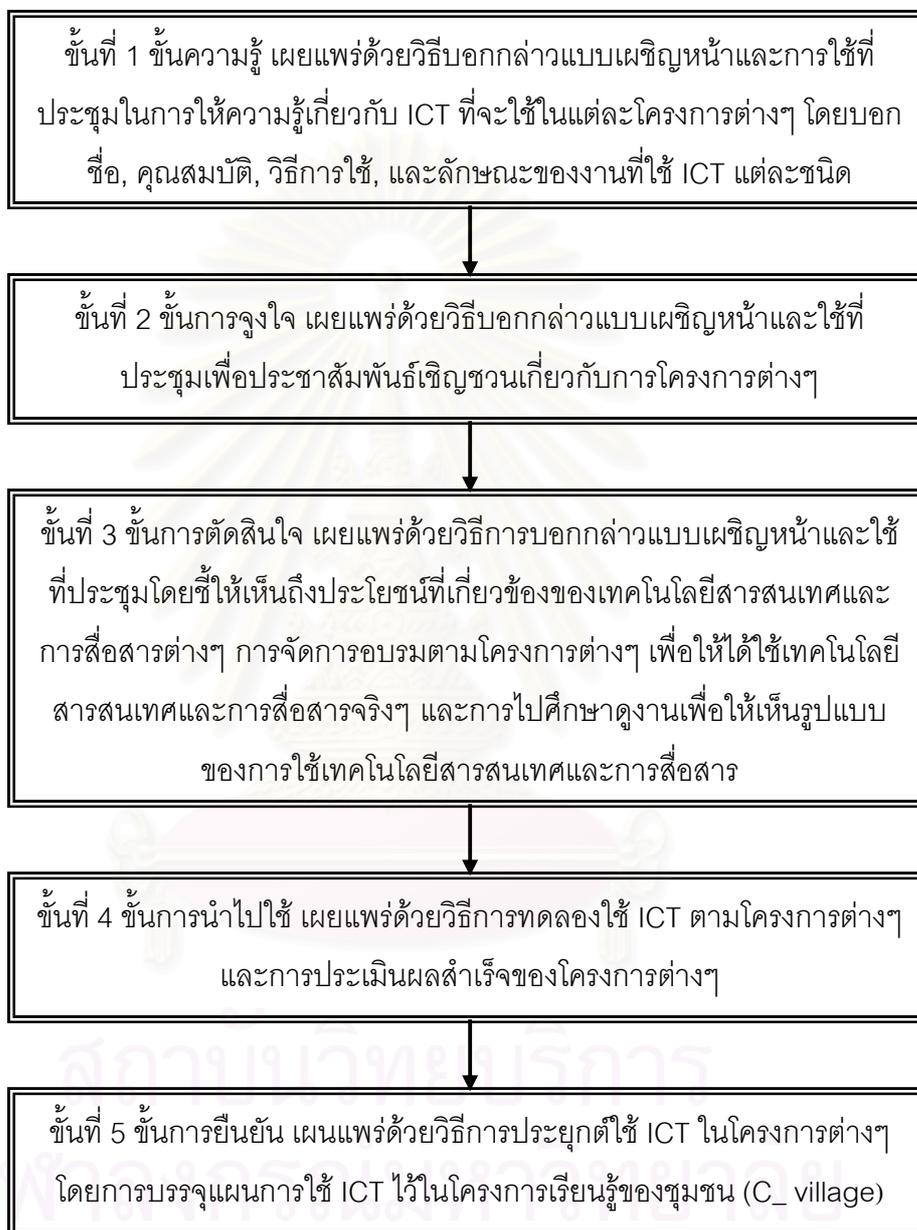
5. ปี พ.ศ. 2548 ครูอัญชลี ทิมเยาวชนและองค์กรสนับสนุน ได้ใช้วิธีการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและที่ประชุมในการย้ำเรื่องโครงการต่างๆ ที่ยังดำเนินการ โดยเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการ เช่น การเข้าเรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) การบอกกล่าวโดยใช้ที่ประชุมเพื่อการกล่าวสรุปผลการปฏิบัติงานตามโครงการที่ผ่านมา เช่น รายงานความคืบหน้าและความสำเร็จในการแก้ปัญหาชุมชนอันเป็นผลมาจากโครงการต่างๆ เป็นต้น การใช้หอกระจายเสียงประกาศรายชื่อผู้เข้าร่วมอบรมและการอบรมโครงการต่างๆ โดยในปีนี้มีอบรมค่าย ICT เรื่อง การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์และการสร้างเว็บไซต์ชุมชนสำหรับเยาวชน

6. ปี พ.ศ. 2549 (เดือนกุมภาพันธ์) ครูอัญชลี ทิมเยาวชนและองค์กรสนับสนุน ได้ใช้วิธีการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและมาประชุมในการเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้าเรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) การบอกกล่าวโดยใช้ที่ประชุมเพื่อรายงานผลความก้าวหน้าและผลการปฏิบัติงานของโครงการต่อเนื่องต่างๆ จากปีที่ผ่านมาและสร้างแนวทางในการขยายเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) ที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถสรุปโครงการที่เป็นโครงการต่อเนื่องที่ยังดำเนินการจนถึงปัจจุบันได้ดังนี้

1. โครงการสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านสามขา
2. ธนาคารชุมชนบ้านสามขา – กรุงเทพฯ
3. โครงการสัจจะออมทรัพย์
4. โครงการธนาคารสมอง
5. โครงการวิจัยป่าชุมชน
6. ค่าย ICT
7. โครงการโทรศัพท์สำหรับติดต่อภายในชุมชน
8. วิทยุชุมชน F.M. 108 เมกกะเฮิร์ต
9. การรณรงค์ให้ชาวบ้านเรียนการศึกษานอกโรงเรียน
10. โครงการ Contract Farming

จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาเกี่ยวกับการเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนทั้ง 5 ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม (the innovation–decision process) ของ Rogers (1983) สามารถสรุปกระบวนการเผยแพร่ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 7 กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ของโรงเรียนบ้านสามขาสู่ชุมชน ตามขั้นตอนกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม (the innovation–decision process) ของ Rogers (1983)

ที่กล่าวมาเกี่ยวกับ 5 ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม (the innovation–decision process) ของ Rogers (1983) พบว่า วิธีการที่ครูอัญชลี ทีมเยาวชนและองค์กรสนับสนุน ใช้ในกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสู่ชุมชนบ้านสามขา นั้น คือ วิธีการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้า เป็นวิธีการที่ใช้มากที่สุด ซึ่งเป็นการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้า โนม่น้าว จูงใจและให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งครูอัญชลีบอกชาวบ้านด้วยตนเองและบอกกล่าวผ่านเยาวชนไปบอกผู้ปกครอง เป็นวิธีการเผยแพร่ที่มีความสำคัญมากที่สุด ดังที่ครูอัญชลีให้สัมภาษณ์ว่า

“...วิธีการบอกแบบปากต่อปากโดยเราเป็นผู้บอกเองนับว่ามีความสำคัญที่สุด และใช้ได้ผลมากที่สุด เพราะสังคมที่นี้เชื่อต่อการใช้วิธีการนี้เราอยู่กันอย่างใกล้ชิด จะทำอะไรก็ต้องบอกกัน ส่วนการบอกผ่านเยาวชนนั้นนับเป็นวิธีที่ทำให้ชาวบ้านเชื่อเรามากขึ้น เพราะใครมาพูดให้ฟังก็ไม่เท่าลูกหลานของเขาพูดให้ฟัง เขาจะเชื่อมากกว่า...” (อัญชลี. สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2549.)

ซึ่งสามารถสรุปกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อประยุกต์ใช้ในโครงการต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) และวิธีการเผยแพร่ตามทฤษฎีกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม 5 ขั้นตอน ของ Rogers (1983) ได้ดังนี้ โดยใช้สัญลักษณ์แทนวิธีการเผยแพร่ คือ

แทนการบอกกล่าวและเชิญชวนแบบเผชิญหน้า

แทนการบอกกล่าวและเชิญชวนโดยใช้ที่ประชุม

แทนการอบรม

แทนการศึกษาดูงาน

แทนการนำไปทดลองใช้จริง

แทนการประเมินความสำเร็จของโครงการ

แทนการประยุกต์ใช้ในโครงการต่างๆ โดยการบรรจุไว้เป็นแผนการเรียนรู้ของชุมชน

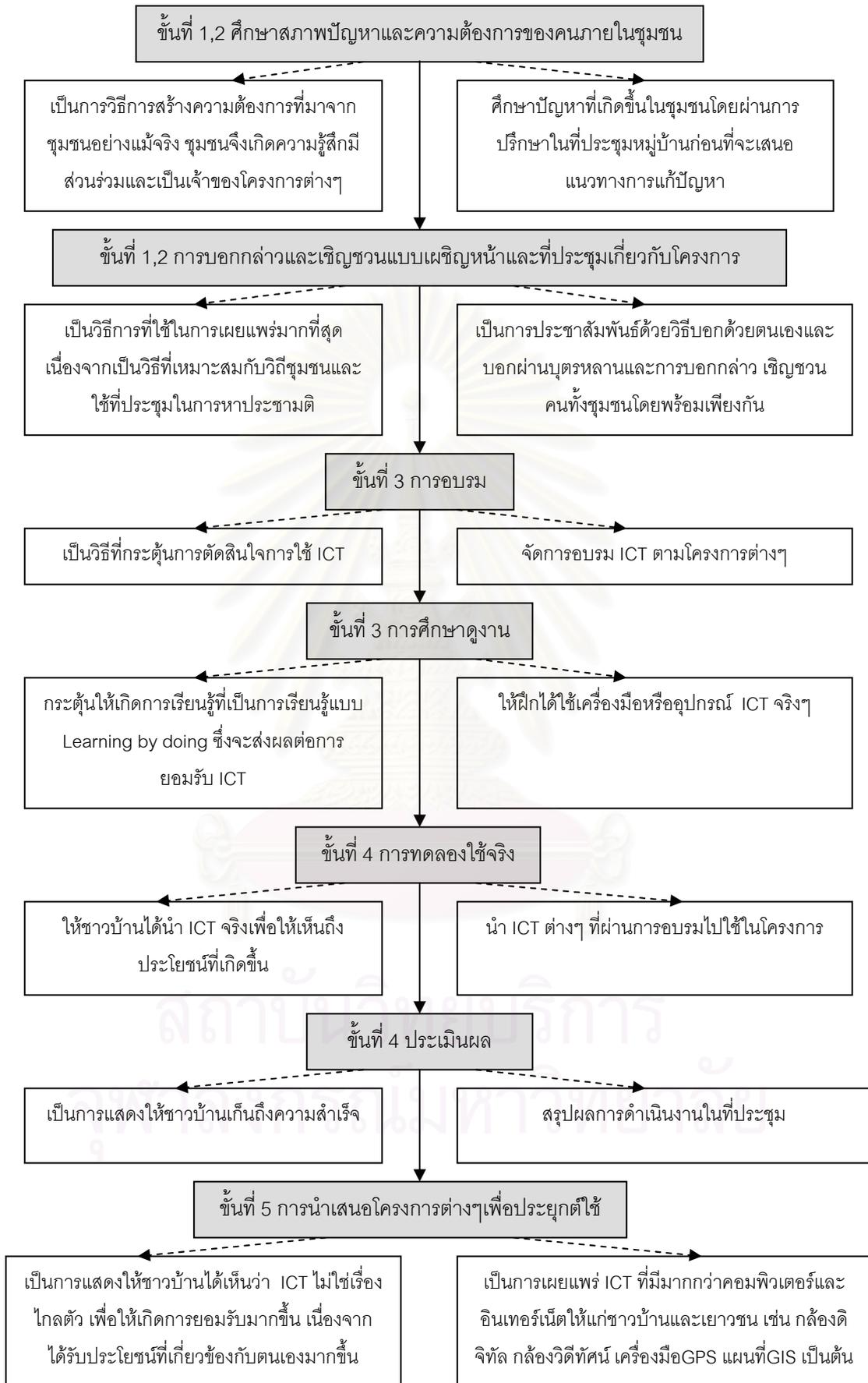
*

แทนโครงการที่ไม่ต่อเนื่อง

จากที่ตารางที่กล่าวมาและจากที่กล่าวมาในเรื่องกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม 5
ขั้น สามารถสรุปได้ว่าในปัจจุบันนี้ ครูอัญชลี ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ
จังหวัดลำปาง ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ทีมเยาวชนและองค์กรสนับสนุน ได้ใช้กระบวนการ
เผยแพร่ อยู่ 5 วิธี คือ เริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนแล้ว
นำเสนอโครงการต่างๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาช่วยใน
โครงการนั้นๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน จากนั้นจึงเริ่มต้นการ
เผยแพร่ โดยผ่านกระบวนการเผยแพร่คือการบอกกล่าวและเชิญชวนแบบเผชิญหน้าและที่ประชุม
การศึกษาดูงาน การอบรม ทดลองใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับโครงการจริงๆ การ
ประเมินผลการดำเนินโครงการและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยได้
บรรจุเป็นแผนการพัฒนาชุมชนตามโครงการการเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละโครงการหรือแต่ละค่ายที่
ดำเนินการนั้นจะมีรูปแบบวิธีการเผยแพร่ที่มีลำดับขั้นตอนเหมือนกัน ดังนั้นจึงสามารถสรุปขั้นตอน
กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจากโรงเรียนสู่ชุมชนตามแนวคิดเกี่ยวกับ
กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983) ได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 8 ขั้นตอนกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของโรงเรียนสู่ชุมชนตามแนวคิดกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983)

3.6 การลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนบ้านสามขาที่กล่าวมาทั้งในเรื่องของการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้าใช้บริการและการประยุกต์ใช้ในโครงการต่อยอดต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะลดช่องว่างของการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยจากข้อมูลเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ในหน้าที่ 105 จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโครงการต่างๆ โดยชาวบ้านได้ฝึกใช้เอง ซึ่งชาวบ้านที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเองก็จะได้รับประโยชน์ทางตรงส่วนชาวบ้านที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรงก็จะได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนั้นๆ อีกทั้งจากการศึกษาเอกสาร เรื่อง การเรียนรู้ของชุมชนบ้านสามขาและเรื่องเล่า เทเลเซ็นเตอร์และการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ครูอัญชลี ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง และทีมเยาวชน พบว่า ในระยะแรกที่มีการประชาคมเพื่อจะจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาชาวบ้านส่วนมากยังไม่รู้จักอินเทอร์เน็ต ครูอัญชลีและทีมเยาวชนจึงช่วยกันอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติ หลักการใช้งาน วิธีการใช้ และประโยชน์ของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้ชาวบ้านฟัง จนชาวบ้านมีมติให้จัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาได้ในที่สุด

จากการสังเกตการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ 2549) พบว่าชาวบ้านที่รู้จักคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต อีกทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นๆ อีกมากมาย เช่น กล้องดิจิทัล เครื่อง GPS GIS และโปรแกรมต่างๆ ที่ชาวบ้านได้ใช้งานในโครงการต่างๆ มีการดำเนินชีวิตแบบชุมชนเข้มแข็งที่ผสมผสานเทคโนโลยีได้อย่างลงตัว ทั้งชาวบ้านและทีมเยาวชนสามารถพูดคุยในเรื่องเทคโนโลยีได้อย่างเข้าใจ จากการสังเกตการสนทนาและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของชาวบ้าน พบว่า ชาวบ้านไม่มีความเขินอายที่จะใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่ต้องใช้ในแต่ละโครงการ อีกทั้งมีความเข้าใจในการกล่าวถึงเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการลดลงของช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศภายในชุมชนได้ โดยข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 100 ชุด จากประชากรบ้านสามขาจำนวน 675 คน พบว่ามีผู้ที่มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจำนวน 63 คน โดยแบ่งเป็นชาวบ้าน คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 30-59 ปี จำนวน 51 คน มีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 35.29 และเยาวชน คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 13-28 ปี จำนวน 47 คน มีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 95.74 โดยแสดงความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ดังตารางที่ 16-19 ดังนี้

ตารางที่ 16 ค่าสถิติพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป ของชาวบ้านที่ระบุว่ามีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป (ผู้ที่มีอายุ 30-59 จากแบบสอบถาม) (n = 18)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
1. สามารถเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ได้	2.22	.73	-.38	-.90	ปานกลาง
2. สามารถใช้สัญลักษณ์หรือไอคอนที่หน้าจอคอมพิวเตอร์ได้ (icon on desktop)	1.50	1.04	-.17	-1.01	ปานกลาง
3. ใช้ไดรฟ์ต่างๆ ใน My computer ได้	1.39	1.03	.15	-1.00	น้อย
4. ใช้เครื่องพิมพ์ (printer) ได้	1.44	1.04	-.01	-1.06	น้อย
5. เชื่อมต่อกล้องดิจิทัลกับคอมพิวเตอร์และบันทึกภาพไว้ในคอมพิวเตอร์ได้	.61	.91	1.43	1.33	น้อย
6. ใช้เครื่องสแกนเนอร์ได้	.67	.90	1.29	1.08	น้อย
7. เปิด/ปิด ย่อและขยายหน้าจอในขณะที่ท่านใช้งานได้	1.67	1.02	-.68	-.57	ปานกลาง
8. ใช้โปรแกรมโน้ตแพด (notepad) เวิร์ดแพด (wordpad) เพนท์ (paint) เครื่องคิดเลข (calculator) เล่นเกม (games) ได้	.94	.99	.52	-1.04	น้อย
9. ใช้แป้นพิมพ์ได้	1.83	.70	.25	-.77	ปานกลาง
10. ใช้เมาส์ได้	2.11	.67	-.13	-.53	ปานกลาง
11. รู้จักซีพียู (CPU) และสามารถดูแลรักษาได้	1.22	1.06	.17	-1.25	น้อย
12. เปิด/ปิดโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ต์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	1.50	1.04	-.17	-1.01	ปานกลาง

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นใน การใช้คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
13. สร้างเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์ พอยน์т เอ็กเซลล์ เป็นต้น	1.06	1.11	.46	-1.26	น้อย
14. ตั้งค่านำกระดาษของเอกสาร ในโปรแกรมต่างๆได้เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	1.06	1.16	.64	-1.07	น้อย
15. เปลี่ยนขนาด สี และสร้าง ลักษณะพิเศษให้ตัวอักษรได้ เช่น เปลี่ยนสี เพิ่มหรือลดขนาดเปลี่ยน ตัวอักษรเป็นตัวหนาตัวเอียงและขีด เส้นใต้ในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	1.39	1.09	-.29	-1.42	น้อย
16. จัดคอลัมน์ของเอกสารต่างๆได้ เช่น แบ่งการพิมพ์เป็น 2 คอลัมน์ ในโปรแกรมต่างๆได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เป็นต้น	.89	1.07	.87	-.52	น้อย
17. เพิ่มเลขหน้าในเอกสารใน โปรแกรมต่างๆได้ เช่นไมโครซอฟต์ เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	.83	.98	.78	-.60	น้อย

ตาราง 16 (ต่อ)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นใน การใช้คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
18. บันทึก เปิดและลบเอกสารจาก โปรแกรมต่างๆได้เช่น ไมโครซอฟต์ เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	1.39	1.19	.06	-1.55	น้อย
19. เพิ่มรูปภาพในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์ พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	1.06	1.01	.55	-.88	น้อย
20. เพิ่มแผนภูมิแผนภาพใน โปรแกรมต่างๆได้เช่น ไมโครซอฟต์ เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	.89	1.07	.87	-.52	น้อย
21. คัดลอก ลบ ย้ายข้อความใน เอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	1.06	1.16	.38	-1.56	น้อย
22. สร้างหรือวาดตารางใน โปรแกรมต่างๆได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เป็นต้น	1.17	1.09	.23	-1.39	น้อย
23. พิมพ์ข้อความในตารางใน โปรแกรมต่างๆได้เช่น ไมโครซอฟต์ เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	1.33	1.08	.17	-1.19	น้อย

ตาราง 16 (ต่อ)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นใน การใช้คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
24. สร้างโฟลเดอร์ใหม่ (new folder) ในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ดพาวเวอร์พอยน์ เอกเซล เป็นต้น	.94	1.11	.70	-.97	น้อย
25. ตั้งชื่อเปลี่ยนชื่อเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอกเซล เป็นต้น	1.06	1.11	.46	-1.26	น้อย
26. พิมพ์ข้อความที่ขอบกระดาษทั้งขอบบนและขอบล่างของเอกสารได้	1.17	1.09	.23	-1.39	น้อย
27. คำนวณจากโปรแกรมเอกเซล เช่น การคำนวณบัญชีรายรับ-รายจ่าย เป็นต้น	1.22	1.06	.17	-1.25	น้อย
28. พิมพ์ผลหรือปริญญานจากโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอกเซล เป็นต้น	1.11	1.23	.40	-1.60	น้อย
29. อื่นๆ ได้แก่ แผ่นพับ	.06	.236	4.24	18.00	ไม่มีความสามารถ
รวม	1.19	1.00	0.45	-0.25	น้อย

จากตารางที่ 16 พบว่าความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูปของชาวบ้านสามขาโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับน้อย $\bar{x} = 1.19$ โดยชาวบ้านมีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปในระดับมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) ความรู้ความสามารถในการเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ในระดับปานกลางโดยพิจารณาจากค่า $\bar{x} = 2.22$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ (skewness) เท่ากับ -0.38 คือเบ้ซ้าย หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ได้มากกว่า $\bar{x} = 2.22$ หากพิจารณาค่าความโด่ง (kurtosis) เท่ากับ -0.90 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ แบบกระจายตัว 2) ชาวบ้านมีความรู้ความสามารถในการใช้เมาส์ในระดับปานกลาง โดยพิจารณาจากค่า $\bar{x} = 2.11$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ -0.13 คือเบ้ซ้าย หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการใช้เมาส์ได้มากกว่า $\bar{x} = 2.11$ และหากพิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ -0.53 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการใช้เมาส์แบบกระจายตัว 3) ชาวบ้านมีความรู้ความสามารถในการเปิด/ปิด ย่อและขยายหน้าจอในขณะที่ท่านใช้งานได้ในระดับปานกลาง โดยพิจารณาจากค่า $\bar{x} = 1.67$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ -0.68 คือเบ้ซ้าย หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการเปิด/ปิด ย่อและขยายหน้าจอในขณะที่ท่านใช้งานได้มากกว่า $\bar{x} = 1.67$ และหากพิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ -0.57 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการเปิด/ปิด ย่อและขยายหน้าจอในขณะที่ท่านใช้งานได้ แบบกระจายตัว และความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูปในระดับที่น้อยที่สุดคือ ด้านความสามารถอื่นๆ นั้น พบว่า $\bar{x} = 0.06$ หมายถึง ไม่มีความสามารถ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ 4.24 คือเบ้ขวา หมายถึง คนส่วนมากมีความรู้ความสามารถอื่นๆ น้อยกว่า $\bar{x} = 0.06$ และหากพิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ 18.00 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถอื่นๆ แบบกระจุกตัว เป็นต้น

ตารางที่ 17 ค่าสถิติพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ตของชาวบ้านที่ระบุว่ามีความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต (ผู้ที่มีอายุ 30-59 จากแบบสอบถาม) (n = 18)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
1. เข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตได้	1.39	1.03	-.20	-1.20	น้อย
2. ใช้เว็ลด์ไวด์เว็บ (WWW) ได้	1.28	1.07	.01	-1.37	น้อย
3. ค้นหาข้อมูลโดยใช้ เสิร์ชเอนจิน (search engine) ได้ เช่น Google, Yahoo เป็นต้น	1.26	1.01	.28	-1.78	น้อย
4. ใช้เครื่องมือเชื่อมโยง (link) ในการค้นหาข้อมูลได้ เช่น ลูกศรไปหน้าต่อไปหรือกลับหน้าที่ผ่านมา สัญลักษณ์รูปมือที่บริเวณข้อความต่างๆ เป็นต้น	1.33	.97	.09	-.83	น้อย
5. คัดลอก บันทึกข้อมูลและถ่ายโอนข้อมูลและภาพที่ค้นหาได้ เช่น สามารถบันทึกหรือเซฟข้อมูลและภาพลงในไดรฟ์ต่างๆ (save web page as) เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป	1.06	1.11	.46	-1.26	น้อย
6. ตอบ ส่งและลบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้	.83	1.04	1.06	.07	น้อย
7. ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ทั้งแบบส่งให้คนเดียวและส่งให้ทีละหลายๆ คนได้	.83	1.25	1.06	.07	น้อย
8. ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แบบแนบเอกสาร (file attachments) ได้	.61	1.03	1.62	1.50	น้อย

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นใน การใช้คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
9. บันทึกและจัดกลุ่มชื่อจดหมาย อิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลต่างๆ (e-mail address) ได้(chat) เช่น เอ็มเอสเอ็น (MSN) ไอซีคว (ICQ) เป็นต้น	.89	1.18	.95	-.66	น้อย
10. ใช้โปรแกรมสนทนาพูดคุยทาง อินเทอร์เน็ตได้	.61	.91	1.43	1.33	น้อย
11. ใช้กระดานสนทนาหรือเว็บ บอร์ดเพื่อแสดงความคิดเห็นได้	.78	1.11	1.06	-.37	น้อย
12. แก้ปัญหาเบื้องต้นเมื่อเกิด ปัญหาในขณะที่ใช้อินเทอร์เน็ตได้	.61	.91	1.43	1.33	น้อย
13. อื่นๆ ได้แก่ สร้างเว็บไซต์ นำเสนอ ข้อมูลแบบ GIS	.00	.00	.	.	ไม่มี ความสามารถ
รวม	0.88	0.98	0.71	-0.24	น้อย

จากตารางที่ 17 พบว่าความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ตของ
ชาวบ้านสามขา โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับน้อย $\bar{x} = .88$ โดยชาวบ้านมีความรู้ความสามารถใน
การใช้อินเทอร์เน็ตในระดับมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) ความรู้ความสามารถในการเข้าสู่ระบบ
อินเทอร์เน็ตในระดับน้อย โดยพิจารณาจากค่า $\bar{x} = 1.39$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ -
.20 คือ เบ้ซ้าย หมายถึง คนส่วนใหญ่มีกู้ความสามารถในการเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตได้
มากกว่า $\bar{x} = 1.39$ และหากพิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ -1.20 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมี
ความรู้ความสามารถในการเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต แบบกระจายตัว 2) ชาวบ้านมีความรู้
ความสามารถในการใช้เครื่องมือเชื่อมโยง (link) ในการค้นหาข้อมูล เช่น ลูกศรไปหน้าต่อไป หรือ
กลับหน้าที่ผ่านมา สัญลักษณ์รูปมือที่บริเวณข้อความต่างๆ เป็นต้น ในระดับน้อย โดยพิจารณา

จากค่า $\bar{x} = 1.33$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ $.09$ คือเบ้ขวา หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือเชื่อมโยงในการค้นหาข้อมูล เช่น ลูกศรไปหน้าต่อไปหรือกลับหน้าที่ผ่านมา สัญลักษณ์รูปมือที่บริเวณข้อความต่างๆ เป็นต้น ได้น้อยกว่า $\bar{x} = 1.33$ และหากพิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ $-.83$ แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือเชื่อมโยงในการค้นหาข้อมูล เช่น ลูกศรไปหน้าต่อไปหรือกลับหน้าที่ผ่านมา สัญลักษณ์รูปมือที่บริเวณข้อความต่างๆ เป็นต้น แบบกระจายตัว 3) ความรู้ความสามารถในการใช้เว็ลด์ไวด์เว็บ (WWW) ได้ในระดับน้อย โดยพิจารณาจากค่า $\bar{x} = 1.28$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ $.01$ คือ เบ้ขวา หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการใช้เว็ลด์ไวด์เว็บได้ในน้อยกว่า $\bar{x} = 1.28$ และหากพิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ -1.37 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการใช้เว็ลด์ไวด์เว็บได้ในแบบกระจายตัว และความรู้ความสามารถของชาวบ้านในการใช้อินเทอร์เน็ตในระดับน้อยที่สุดคือ ความรู้ความสามารถในการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แบบแนบเอกสาร (file attachments) นั้นอยู่ในระดับน้อย โดย พบว่า $\bar{x} = .61$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ 1.06 คือเบ้ขวา หมายถึง คนส่วนมากมีความรู้ความสามารถในการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แบบแนบเอกสารน้อยกว่า $\bar{x} = .61$ และหากพิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ 1.33 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แบบแนบเอกสาร แบบกระจายตัว เป็นต้น

ตารางที่ 18 ค่าสถิติพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปของเยาวชนที่ระบุว่ามีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป (ผู้ที่มีอายุ 13-28 จากแบบสอบถาม) (n = 45)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
1. สามารถเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ได้	2.84	.36	-1.96	1.95	มาก
2. สามารถใช้สัญรูปหรือไอคอนที่หน้าจอคอมพิวเตอร์ได้ (icon on desktop)	2.42	.72	-1.22	1.55	ปานกลาง
3. ใช้ไดรฟ์ต่างๆ ใน My computer ได้	2.18	.83	-.35	-1.47	ปานกลาง
4. ใช้เครื่องพิมพ์ (printer) ได้	2.44	.72	-1.29	1.67	ปานกลาง
5. เชื่อมต่อกล้องดิจิทัลกับคอมพิวเตอร์และบันทึกภาพไว้ในคอมพิวเตอร์ได้	1.58	.94	-.23	-.76	ปานกลาง
6. ใช้เครื่องสแกนเนอร์ได้	1.42	1.01	.01	-1.06	น้อย
7. เปิด/ปิด ย่อและขยายหน้าจอในขณะที่ท่านใช้งานได้	2.42	.75	-1.22	1.15	ปานกลาง
8. ใช้โปรแกรมโน้ตแพด (notepad) เวิร์ดแพด (wordpad) เพนท์ (paint) เครื่องคิดเลข (calculator) เล่นเกม (games) ได้	2.24	.77	-.76	.13	ปานกลาง
9. ใช้แป้นพิมพ์ได้	2.36	.80	-1.02	.27	ปานกลาง
10. ใช้เมาส์ได้	2.67	.60	-1.66	1.77	มาก
11. รู้จักซีพียู (CPU) และสามารถดูแลรักษาได้	2.36	.83	-1.51	2.72	ปานกลาง
12. เปิด/ปิดโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ต์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.47	.81	-1.06	2.15	ปานกลาง

ตารางที่ 18 (ต่อ)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นใน การใช้คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
13. สร้างเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์ พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.47	.75	-1.36	1.41	ปานกลาง
14. ตั้งค่านำกระดาษของเอกสาร ในโปรแกรมต่างๆได้เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.40	.78	-1.45	2.23	ปานกลาง
15. เปลี่ยนขนาด สี และสร้าง ลักษณะพิเศษให้ตัวอักษรได้ เช่น เปลี่ยนสี เพิ่มหรือลดขนาดเปลี่ยน ตัวอักษรเป็นตัวหนาตัวเอียงและขีด เส้นใต้ในโปรแกรมต่างๆได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.42	.65	-.70	-.48	ปานกลาง
16. จัดคอลัมน์ของเอกสารต่างๆได้ เช่น แบ่งการพิมพ์เป็น 2 คอลัมน์ ในโปรแกรมต่างๆได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ ท์ เป็นต้น	2.07	.75	-.78	1.01	ปานกลาง
17. เพิ่มเลขหน้าในเอกสารใน โปรแกรมต่างๆได้ เช่นไมโครซอฟต์ เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.07	.78	-.41	-.37	ปานกลาง

ตาราง 18 (ต่อ)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นใน การใช้คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
18. บันทึก เปิดและลบเอกสารจาก โปรแกรมต่างๆได้เช่น ไมโครซอฟต์ เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.49	.66	-1.43	3.01	ปานกลาง
19. เพิ่มรูปภาพในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์ พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.36	.74	-1.04	.91	ปานกลาง
20. เพิ่มแผนภูมิแผนภาพใน โปรแกรมต่างๆได้เช่น ไมโครซอฟต์ เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.11	.81	-.75	.35	ปานกลาง
21. คัดลอก ลบ ย้ายข้อความใน เอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.38	.80	-1.35	1.64	ปานกลาง
22. สร้างหรือวาดตารางใน โปรแกรมต่างๆได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เป็นต้น	2.22	.85	-.91	.25	ปานกลาง
23. พิมพ์ข้อความในตารางใน โปรแกรมต่างๆได้เช่น ไมโครซอฟต์ เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	2.33	.79	-.96	.21	ปานกลาง

ตาราง 18 (ต่อ)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นใน การใช้คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
24. สร้างโฟลเดอร์ใหม่ (new folder) ในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ดพาวเวอร์พอยน์ เอกเซลล์ เป็นต้น	2.36	.83	-1.26	1.14	ปานกลาง
25. ตั้งชื่อเปลี่ยนชื่อเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอกเซลล์ เป็นต้น	2.49	.78	-1.42	1.23	ปานกลาง
26. พิมพ์ข้อความที่ขอบกระดาษทั้งขอบบนและขอบล่างของเอกสารได้	2.18	.80	-.88	.63	ปานกลาง
27. คำนวณจากโปรแกรมเอกเซลล์ เช่น การคำนวณบัญชีรายรับ-รายจ่าย เป็นต้น	2.11	.80	-.48	-.50	ปานกลาง
28. พิมพ์ผลหรือปริญญานจากโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอกเซลล์ เป็นต้น	2.33	.70	-.98	1.29	ปานกลาง
29. อื่นๆ ได้แก่ ประกอบคอมพิวเตอร์ตัดต่อวิดีโอ แผ่นพับ	.13	.50	3.59	11.43	น้อย
รวม	2.21	0.75	0.87	1.21	ปานกลาง

จากตารางที่ 18 พบว่าความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปของเยาวชน โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง $\bar{x} = 2.21$ โดยเยาวชนมีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปในระดับมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) ความรู้ความสามารถในการเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ในระดับมาก โดยพิจารณาจากค่า $\bar{x} = 2.84$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ -1.96 คือเบ้ซ้าย หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ได้มากกว่า $\bar{x} = 2.84$ และหากพิจารณาค่าความโค้ง เท่ากับ 1.95 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ แบบกระจายตัว 2) ความรู้ความสามารถในการใช้เมาส์ได้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจากค่า $\bar{x} = 2.67$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ -1.66 คือเบ้ซ้าย หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการใช้เมาส์ได้มากกว่า $\bar{x} = 2.67$ และหากพิจารณาค่าความโค้ง เท่ากับ 1.77 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการใช้เมาส์ แบบกระจายตัว 3) เยาวชนมีความรู้ความสามารถในการบันทึก เปิดและลบเอกสารจากโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจากค่า $\bar{x} = 2.49$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ -1.43 คือเบ้ซ้าย หมายถึง คนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการบันทึก เปิดและลบเอกสารจากโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น ได้มากกว่า $\bar{x} = 2.49$ และหากพิจารณาค่าความโค้ง เท่ากับ 3.01 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการบันทึก เปิดและลบเอกสารจากโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น แบบกระจุกตัว และความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตในระดับน้อยที่สุดคือ อีกทั้งด้านความสามารถอื่นๆ นั้น พบว่า $\bar{x} = .13$ หมายถึง ไม่มีความสามารถ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ 3.59 คือเบ้ขวา หมายถึง คนส่วนมากมีความรู้ความสามารถอื่นๆ น้อยกว่า $\bar{x} = .13$ และหากพิจารณาค่าความโค้ง เท่ากับ 11.43 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถอื่นๆ แบบกระจุกตัว เป็นต้น

ตารางที่ 19 ค่าสถิติพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชนที่ระบุว่ามีความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต (ผู้ที่มีอายุ 13-28 จากแบบสอบถาม) (n = 45)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
1. เข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตได้	2.69	.55	-1.64	1.88	มาก
2. ใช้เว็ลด์ไวด์เว็บ (WWW) ได้	2.69	.55	-1.64	1.88	มาก
3. ค้นหาข้อมูลโดยใช้ เสิร์ชเอนจิน (search engine) ได้ เช่น Google , Yahoo เป็นต้น	1.42	.65	.80	.29	น้อย
4. ใช้เครื่องมือเชื่อมโยง (link) ในการค้นหาข้อมูลได้ เช่น ลูกรูไปหน้าต่อไปหรือกลับหน้าที่ผ่านมา สัญลักษณ์รูปมือที่บริเวณข้อความต่างๆ เป็นต้น	2.29	.75	-.87	.46	ปานกลาง
5. คัดลอก บันทึกข้อมูลและถ่ายโอนข้อมูลและภาพที่ค้นหาได้ เช่น สามารถบันทึกหรือเซฟข้อมูลและภาพลงในไดรฟ์ต่างๆ (save web page as) เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป	2.42	.69	-1.22	2.03	ปานกลาง
6. ตอบ ส่งและลบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้	2.40	.86	-1.33	.97	ปานกลาง
7. ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ทั้งแบบส่งให้คนเดียวและส่งให้ทีละหลายๆ คนได้	2.27	.88	-.97	.01	ปานกลาง
8. ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แบบแนบเอกสาร(file attachments) ได้	1.76	1.00	-.18	-1.07	ปานกลาง

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นใน การใช้คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Mean	S.D.	Sk.	Ku.	ระดับ
9. บันทึกและจัดกลุ่มชื่อจดหมาย อิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลต่างๆ (e-mail address) ได้(chat) เช่น เอ็มเอสเอ็น (MSN) ไอซีคิว (ICQ) เป็นต้น	2.16	.90	-.70	-.50	ปานกลาง
10. ใช้โปรแกรมสนทนาพูดคุยทาง อินเทอร์เน็ตได้	2.38	.86	-1.28	.87	ปานกลาง
11. ใช้กระดานสนทนาหรือเว็บ บอร์ดเพื่อแสดงความคิดเห็นได้	2.04	.90	-.47	-.78	ปานกลาง
12. แก้ปัญหาเบื้องต้นเมื่อเกิด ปัญหาในขณะที่ใช้อินเทอร์เน็ตได้	1.96	.82	-.42	-.29	ปานกลาง
13. อื่นๆ ได้แก่ สร้างเว็บไซต์ นำเสนอ ข้อมูลแบบ GIS	.04	.29	6.70	45.00	น้อย
รวม	2.04	0.75	-0.25	3.90	ปานกลาง

จากตารางที่ 19 พบว่าความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชน
สามขา โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง $\bar{x} = 2.04$ โดยเยาวชนมีความรู้ความสามารถในการ
ใช้อินเทอร์เน็ตในระดับมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ 1) ในการเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตในระดับมาก
โดยพิจารณาจากค่า $\bar{x} = 2.69$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ -1.64 คือเบ้ซ้าย หมายถึง
คนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในการเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตได้มากกว่า $\bar{x} = 2.69$ และหาก
พิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ 1.88 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการเข้า
สู่ระบบอินเทอร์เน็ต แบบกระจายตัว 2) ความรู้ความสามารถในการใช้เว็ลด์ไวด์เว็บ (WWW) ได้ใน
ระดับปานกลาง โดยพบว่า $\bar{x} = 2.69$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ 1.64 คือเบ้ซ้าย
หมายถึง คนส่วนมากมีความรู้ความสามารถในการใช้เว็ลด์ไวด์เว็บได้มากกว่า $\bar{x} = 2.69$ และหาก

พิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ 1.88 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการใช้เว็ลต์ไวด์เว็บได้ แบบกระจายตัว เป็นต้น 3) ความรู้ความสามารถในการคัดลอก บันทึกข้อมูลและถ่ายโอนข้อมูลและภาพที่ค้นหาได้ เช่น สามารถบันทึกหรือเซฟข้อมูลและภาพลงในไดร์ต่างๆ (save web page as) เพื่อนำมาใช้ในประโยชน์ต่อไปได้ ในระดับปานกลาง โดย พบว่า $\bar{x} = 2.42$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ -1.22 คือเบ้ซ้าย หมายถึง คนส่วนมากมีความรู้ความสามารถในการคัดลอก บันทึกข้อมูลและถ่ายโอนข้อมูลและภาพที่ค้นหาได้ เช่น สามารถบันทึกหรือเซฟข้อมูลและภาพลงในไดร์ต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในประโยชน์ต่อไปได้ มากกว่า $\bar{x} = 2.42$ และหากพิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ 2.03 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถในการคัดลอก บันทึกข้อมูลและถ่ายโอนข้อมูลและภาพที่ค้นหาได้ เช่น สามารถบันทึกหรือเซฟข้อมูลและภาพลงในไดร์ต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในประโยชน์ต่อไปได้ แบบกระจายตัว และความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตที่เยาวชนมีความรู้ความสามารถในระดับน้อยที่สุดคือ ความรู้ความสามารถอื่นๆ ในระดับปานกลาง โดย พบว่า $\bar{x} = .04$ และเมื่อพิจารณาจากความเบ้ เท่ากับ 6.70 คือเบ้ขวา หมายถึง คนส่วนมากมีความรู้ความสามารถอื่นๆ น้อยกว่า $\bar{x} = .04$ และหากพิจารณาค่าความโด่ง เท่ากับ 45.00 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความสามารถอื่นๆ แบบกระจุกตัว

ข้อมูลดังกล่าวมาสามารถสรุปให้เห็นความแตกต่างของความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของชาวบ้านและเยาวชน ดังนี้

ตารางที่ 20 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปของชาวบ้านและเยาวชนที่ระบุว่ามีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปได้

กลุ่มผู้ใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	t	S.D.	sig
กลุ่มชาวบ้าน (30-59 ปี)	18	1.19	-4.82*	.82	.000
ทีมเยาวชน (13-28 ปี)	45	2.21		.54	

* p < .01

จากตารางสามารถสรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปของชาวบ้านและเยาวชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 21 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตของชาวบ้านและเยาวชนที่ระบุว่ามีความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตได้

กลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ต	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	t	S.D.	sig
กลุ่มชาวบ้าน (30-59 ปี)	18	.88	-5.46*	.82	.000
ทีมเยาวชน (13-28 ปี)	45	2.04		.54	

* $p < .01$

จากตารางสามารถสรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตของชาวบ้านและเยาวชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อมูลจากแบบสอบถามที่กล่าวมาเบื้องต้นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตทั้งของเยาวชนและชาวบ้าน แสดงให้เห็นว่าทั้งชาวบ้านและเยาวชนนั้นมีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และจากจำนวนชาวบ้านผู้ตอบแบบสอบถาม 51 คน มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 35.29 และจากเยาวชนที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 47 คน มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 95.74 โดยเฉลี่ยชาวบ้านมีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในระดับน้อย และโดยเฉลี่ยเยาวชนมีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการลดช่องว่างในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารของคนในชุมชน โดยข้อมูลจากความสามารถของชาวบ้านในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตแสดงให้เห็นถึงการเข้าถึงสารสนเทศและข่าวสาร ถึงแม้ว่าความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตนั้นจะอยู่ในระดับน้อยและแสดงให้เห็นถึงพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การเข้าถึงสารสนเทศและข่าวสารในระดับที่ดีขึ้นไป อีกทั้งการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่ชุมชนบ้านสามขา ไม่ได้หมายความว่าความเพียงการใช้อินเทอร์เน็ตได้เท่านั้น เนื่องจากที่บ้านสามขามีโครงการต่างๆ ที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตามที่ได้กล่าวมาในตอนที่ 3 และทางโรงเรียนได้เผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นๆ แก่ชาวบ้านทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทั้งจากทางตรงและทางอ้อม จากการสังเกตการดำเนินชีวิตของชาวบ้านสามขา พบว่าโครงการต่างๆ เหล่านี้ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาจากรากฐานของชีวิต เมื่อมีความกินดีอยู่ดี ชาวบ้านจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งการฝึกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอยู่เป็นประจำเนื่องจากจำเป็นต้องใช้ในโครงการต่างๆ นั้น ส่งผล

ให้ชาวบ้านรู้จักและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านั้นเป็น ช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน

จากการศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์พบว่า ชุมชนบ้านสามขาเป็นชุมชนที่กำลังพัฒนาชุมชนเน้นการเรียนรู้ของคนในชุมชนโดยใช้แนวคิด Constructionism ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ร่วมกันของทางโรงเรียนและชุมชน ซึ่งให้ชุมชนเป็นผู้เรียนรู้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาช่วยในการเรียนรู้และแก้ปัญหานั้นๆ ชุมชนสามขาซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนบ้านสามขาที่เป็นเสมือนผู้เผยแพร่เทคโนโลยีการสื่อสาร ดังนั้นในการเผยแพร่และการยอมรับย่อมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน แบ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเผยแพร่และปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับ ดังนี้

4.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน

จากทฤษฎีตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (change agents) ของ Rogers (1995) ได้กล่าวถึงบทบาทของตัวแทนการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างนวัตกรรมและนวัตกรรมนั้นๆ โดยจากการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนและชุมชนและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยการสังเกตผู้ที่เข้ามาติดต่อประสานงานที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและการสัมภาษณ์ครูอัญชลี ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและทีมเยาวชน พบว่า ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง และองค์กรสนับสนุน มีลักษณะที่ตรงตามทฤษฎีตัวแทนการเปลี่ยนแปลงของ Rogers คือ เป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน (external change agents) ส่วนครูอัญชลีและทีมเยาวชนนั้นมีบทบาทในการให้ความรู้และเชิญชวนชาวบ้านเกี่ยวกับโครงการต่างๆ และวิธีการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเสมือนผู้แนะนำและให้คำปรึกษาที่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด จากการพิจารณาพบว่า ครูอัญชลีและทีมเยาวชนเป็นผู้ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาภายในชุมชน (internal facilitators) ซึ่งสามารถกล่าวรายละเอียดได้ดังนี้

4.1.1 ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน (external change agents) ได้แก่ ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง และองค์กรสนับสนุน

จากการสัมภาษณ์ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา พบว่าใน พ.ศ. 2544 ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาได้เข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา โดยมีบทบาทตั้งแต่เริ่มต้นในการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ ดำเนินการ ให้คำปรึกษา จนถึงปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) สามารถสรุปบทบาทหน้าที่และกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางได้ดังนี้

4.1.1.1 บทบาทและหน้าที่ของปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา

1) **วางแผนและจัดทำโครงการเพื่อการเรียนรู้** เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลความต้องการ ปัญหาของคนภายในชุมชน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ และบริหารจัดการในการดำเนินโครงการว่าจะดำเนินไปอย่างไร จะให้ใครเข้ามามีส่วนร่วมตอนไหน อย่างไร จะประเมินโครงการและรายงานผลอย่างไร

2) **การให้คำปรึกษาและแนะนำ** ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ได้ให้คำปรึกษากับครูอัญชิตีและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ในโครงการต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อการดำเนินโครงการอย่างราบรื่นและสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

3) **เข้าร่วมกิจกรรม** ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา จะเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นกับทางชุมชนบ้านสามขาบ้างเป็นบางกิจกรรมหรือบางโครงการ โดยมาเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้านสามขาที่ให้ความเคารพปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาเป็นอย่างมาก

4) **ติดต่อประสานงานและสนับสนุนด้าน ICT** ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาได้ติดต่อประสานงานกับองค์กรสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อขอรับบริจาคและจัดหาคอมพิวเตอร์ให้กับศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

5) **ติดตามและประเมินโครงการ** ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาได้ติดตามความคืบหน้าในการดำเนินโครงการต่างๆ ของชุมชนบ้านสามขา เพื่อประเมินความสำเร็จของโครงการนั้นๆ ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของประธานมูลนิธิศึกษาพัฒน์ในการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ การวางแผนการพัฒนาชุมชนบ้านสามขา ในรูปแบบของโครงการเพื่อการเรียนรู้ ให้คำปรึกษาและแนะนำ เข้าร่วมในการจัดกิจกรรมติดต่อประสานงานกับองค์กรสนับสนุนเพื่อการสนับสนุนด้านอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการดำเนินโครงการและติดตามการดำเนินงานของโครงการเพื่อประเมินผลงาน

4.1.1.2 บทบาทและหน้าที่ของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

1) **ให้คำปรึกษาและแนะนำ** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางจะเดินทางมาที่ชุมชนบ้านสามขาเป็นประจำ เพื่อคอยให้คำปรึกษาและแนะนำอย่างใกล้ชิดทั้งครูอัญชลีและชาวบ้านที่เข้ามาร่วมดำเนินโครงการ เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างชุมชนกับบุคคลภายนอกชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา

2) **เข้าร่วมกิจกรรม** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางจะเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนและชุมชนบ้านสามขาอย่างสม่ำเสมอ โดยจะนำบุคคลจากสถาบันต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศมาบ้านสามขาเพื่อศึกษาดูงานของโรงเรียนและชุมชน

3) **ติดต่อประสานงานและสนับสนุนด้าน ICT** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางได้ติดต่อประสานงานกับองค์กรสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อขอรับบริจาคคอมพิวเตอร์ให้กับศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

4) **ติดตามและประเมินโครงการ** ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางได้ติดตามความคืบหน้าในการดำเนินโครงการต่างๆ โดยเข้าหารือกับครูอัญชลี เพื่อประเมินความสำเร็จของโครงการนั้นๆ ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางในการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารคือ ให้คำปรึกษาและแนะนำ เข้าร่วมในการจัดกิจกรรมติดต่อประสานงานกับองค์กรสนับสนุนและติดตามและประเมินผลงานของโครงการต่างๆ

กระบวนการเผยแพร่ ICT ของประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

1) **จัดทำแผนการจัดโครงการเพื่อการเรียนรู้ของชุมชน** โครงการต่างๆ ในปัจจุบัน เป็นโครงการที่เป็นความต้องการของชาวบ้าน เนื่องจากการเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนและเกิดการแก้ไขปัญหานั้นๆ เมื่อครูอัญชลี ทราบปัญหาจึงเข้าปรึกษากับประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง แล้วจึงช่วยกันจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนบ้านสามขาด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้ชุมชนบ้านสามขาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (village that learn) โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตามความเหมาะสมและความจำเป็นของโครงการนั้นๆ ดังที่ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ได้กล่าวในการให้สัมภาษณ์ว่า

“...เราใช้การเรียนรู้เป็นเครื่องมือ เพราะฉะนั้นมันไม่ใช่เรื่อง
ไอทีอย่างเดียว มันเป็นเรื่องของการจัดการเรียนรู้ บริหาร
จัดการต่างๆ มันไม่ได้อยู่ๆ แล้วเรารู้ขึ้นมาทำหลายอย่างแต่
เราทำไปปรับปรุงแก้ไขไปหลายอย่าง ไม่ใช่ผมเข้ามาชักชวน
เขา แต่เขาให้ผมเข้ามาช่วยเหลือเขาในตอนแรก พูดอีกทีก็
เหมือนว่าเรามาสร้างห้องแล็บขนาดใหญ่และที่นี่ก็เป็น lab
โครงการทั้งหลายที่เราทำก็ผ่านคณะกรรมการ ผ่านประชาคม
เราก็เดินหน้า เราก็หาทางทำงานกันต่อไป เพราะฉะนั้นความ
เป็นเจ้าของก็คือประชาชนที่นี่ ใครช่วยอะไรได้ก็ช่วย ชุมชน
และชาวบ้านที่นี่ก็มีส่วนร่วมด้วยดีมาตลอด...” (ผู้อำนวยการ
ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง.
สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2548.)

2) **การดำเนินการจัดโครงการต่างๆ** ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออก
โรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา จะเสนอการอบรมต่างๆ โดย
ส่วนมากแล้วเป็นการจัดอบรมเพื่อให้ชาวบ้านได้ฝึกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารตาม
โครงการต่างๆ เช่น อบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต อบรมการใช้กล้องวิดีโอ อบรม
การใช้เครื่องมือ GPS ให้กับชาวบ้านและเยาวชน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางในการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารคือ ให้คำปรึกษาและแนะนำ เข้าร่วมในการจัดกิจกรรมและติดต่อประสานงานกับองค์กรสนับสนุน และเมื่อพิจารณาลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ตามแนวคิดของ Rogers (1983) แล้วพบว่าประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง มีลักษณะสอดคล้องกับทฤษฎีดังนี้

1) **ด้านลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ** จากการศึกษาข้อมูลและการสังเกตพบว่า ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นบุคคลที่เป็นรู้จักของคนในสังคม มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งส่งผลดีต่อการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือ น่าเคารพ อีกทั้งประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนนี้นั้นยังดำรงตำแหน่งต่างๆ ในองค์กรเอกชนต่างๆ ที่สามารถแนะนำให้องค์กรเหล่านั้นเข้ามาช่วยเหลือชุมชนบ้านสามขาได้

2) **ด้านบุคลิกภาพ** จากการศึกษาข้อมูลและการสังเกตพบว่า ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นบุคคลที่มีความคล่องแคล่วในการติดต่อประสานงานและลักษณะภายนอกพบว่าเป็นกันเองในการพูดคุย ใจดี เข้ากับชาวบ้านได้ ซึ่งส่งผลต่อการประสานงานและความเชื่อมั่นที่ชาวบ้านต่างยอมรับและเคารพ ดังที่ชาวบ้านให้สัมภาษณ์ดังนี้

“...ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาเปรียบเสมือนญาติผู้ใหญ่ของคนสามขา ท่านใจดีเข้ามาพัฒนาที่นี่โดยมีแต่ให้กับให้ คนที่นี่รักและเคารพท่านมาก...” (สมพงษ์. สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2549.)

“...ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนเป็นคนดีนะ ท่านช่วยที่นี่หลายอย่าง ทำงานรวมกันกับครูอัญชลินันท์และ ท่านเข้ามาพัฒนาที่นี่ ชาวบ้านที่นี่มีแต่ได้กับได้...” (กัลยา. สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2548.)

3) **ด้านพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร** จากการศึกษาข้อมูลและการสังเกตพบว่า ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงของสังคม สามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่างๆ เพื่อประสานงานกับ

องค์กรสนับสนุนให้มาช่วยศึกษาและพัฒนาโครงการต่างๆ ของชุมชนบ้านสามขา และทั้งสองท่านมีโอกาสได้รับสื่อหลายทาง ซึ่งส่งผลให้เกิดอำนาจทางการสื่อสาร ให้เป็นบุคคลที่มีข้อมูลและสามารถสื่อสารข้อเท็จจริงให้ผู้อื่นยอมรับในข้อมูลนั้นๆ ได้ อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นๆ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีคุณวุฒิและวัยวุฒิที่น้อยกว่า เช่น ในการสัมภาษณ์ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ท่านได้กล่าวเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นไว้ดังนี้

“...สิ่งที่สำคัญมากที่สุดของการทำงานเป็นทีมคือ รับฟังความคิดเห็นคนอื่นด้วยใจบริสุทธิ์...” (ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา. สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2548.)

4.1.1.3 บทบาทและหน้าที่ขององค์กรสนับสนุน

ปีพ.ศ. 2544 ที่เริ่มมีองค์กรสนับสนุนเข้ามาในชุมชนบ้านสามขา โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นองค์กรสนับสนุนองค์กรแรกที่เข้ามาและได้ติดต่อกับประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาเพื่อปรึกษาและขอความสนับสนุนเรื่องการบริจาคมพิวเตอร์แก่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา หลังจากนั้นก็ได้มีองค์กรสนับสนุนอื่นๆ เข้ามาหลายองค์กรเพื่อดำเนินโครงการต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งทั้งหมดมาจากการติดต่อประสานงานประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา จากการสัมภาษณ์ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาซึ่งได้กล่าวถึงครูอัญชลีและชุมชนบ้านสามขาดังนี้

“...ในการอบรมที่ กศน. ลำปาง ครูอัญชลีเขาบอกว่าแนวคิด Constructionism นี้ดี...พอเขาบอกว่าอยากได้คอมพิวเตอร์ ผมก็บอกเลยว่าผมจะเอามาให้...ผมรู้จักที่นี่ 5 ปีมาแล้ว เขาขาดอะไรผมหาให้ ผมไม่ได้ให้เงิน ผมหาปัญญาให้เขา” (ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2548.)

การมาเยี่ยมชมชุมชนบ้านสามขาของประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ทำให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาชุมชนที่นี่ เนื่องจากที่นี่มีความพร้อมทางด้านชุมชนอยู่มาก ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา จึงติดต่อกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการพัฒนา ดังนั้นในการจัดตั้งและดำเนินการทำให้บริการของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขานั้นจึงมีหลายองค์กรที่เข้ามาสนับสนุนและมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. **มูลนิธิศึกษาพัฒนา** ให้คำปรึกษาแนะนำและติดต่อประสานงานกับองค์กรต่างๆ เพื่อให้การดำเนินโครงการศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและโครงการต่อยอดต่างๆ ให้ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องด้วยดี

2. **ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง** เป็นหน่วยงานที่ดูแลให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ครูอัญชลี เยาวชนและชาวบ้านและติดต่อประสานงานกับประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา อีกทั้งช่วยกันดำเนินโครงการต่างๆ

3. **บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)** ได้บริจาคคอมพิวเตอร์ใช้แล้วแต่มีสภาพการใช้งานที่ดีให้แก่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและยังให้พนักงานของบริษัทปูนซีเมนต์ ลำปาง (จำกัด) มหาชน เข้ามาฝึกอบรมโปรแกรมต่างๆ ที่ใช้เฉพาะในโครงการต่างๆ ให้แก่ผู้ใช้ เช่น ฝึกให้ชาวบ้านที่รับผิดชอบการบัญชีของสหกรณ์นำคำชุมชนบ้านสามขาใช้โปรแกรมสำหรับใช้ในงานสหกรณ์ เป็นต้น

4. **ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค)** เป็นผู้ดูแลและพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา โดยจะจัดกลุ่มผู้ติดตั้งและตรวจสอบ ทดสอบระบบมาทุกประมาณ 3-4 เดือน อีกทั้งได้ติดตั้งและดูแลระบบวิทยุชุมชน F.M. 108 เมกกะเฮิร์ตด้วย

5. **มูลนิธิไทยคม** ให้ความสะดวกเรื่องการดำเนินการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตโดยใช้ดาวเทียม IP Star

6. **สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร** ศูนย์อิเล็กทรอนิกส์เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค) ดูแลและฝึกสอนการทำเว็บไซต์ให้แก่เยาวชน เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลต่างๆ ลงในเว็บไซต์ชุมชนได้เอง

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับองค์กรสนับสนุนนั้น จะเห็นได้ว่าองค์กรต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไปเพื่อช่วยกันพัฒนาชุมชนบ้านสามขา เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการต่างๆ ที่กำลังดำเนินอยู่

4.1.2 **ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน (internal facilitators)** ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูอัญชลีและทีมเยาวชน เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่เกิด เติบโต เป็นลูกหลานของบ้านสามขาและทำงานที่ชุมชนบ้านสามขา จึงรับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ในการเสนอโครงการต่างๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหาแก่ชุมชนจึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับชาวบ้านสามขาเป็นอย่างมาก จากการสังเกตลักษณะการทำงาน of ครูอัญชลีพบว่าครูอัญชลีมีบทบาทและหน้าที่ดังนี้

4.1.2.1 บทบาทและหน้าที่ของครูอัญชลี คือ

1) **ติดต่อประสานงาน** ครูอัญชลีจะทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน คือ ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ทีมเยาวชนและองค์กรสนับสนุน ซึ่งเริ่มทำหน้าที่นี้ตั้งแต่ครูอัญชลีเสนอโครงการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาแก่ชุมชนบ้านสามขาและเมื่อมีหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ เข้ามาซึ่งผ่านการติดต่อจากประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาตามโครงการต่างๆ ครูอัญชลีจึงทำหน้าที่รับภาระงานต่อจากผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ จังหวัดลำปางและประธานมูลนิธิศึกษาเพื่อติดต่อประสานงานและประสานงานกับทีมเยาวชนในการดำเนินงานต่อไป

2) **เป็นที่ปรึกษาและแนะนำให้กับเยาวชนและชาวบ้าน** ในการดำเนินงานการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาหรือดำเนินงานตามโครงการต่อยอดต่างๆ ครูอัญชลีจะเป็นผู้อธิบายถึงโครงการนั้นๆ ให้เยาวชนและชาวบ้านส่วนที่เป็นผู้นำหรือผู้เข้าร่วมโครงการฟัง และประชุมร่วมกันเพื่อแจกแจงภาระงานให้แก่ฝ่ายรับผิดชอบ

3) **นำเสนอโครงการตามความต้องการของชุมชน** ครูอัญชลีจะสังเกตและศึกษาข้อมูล ความต้องการ สภาพปัญหาและรับฟังความคิดเห็นความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หรือรับฟังโครงการต่างๆ จากทีมเยาวชนบ้านสามขา แล้วนำโครงการต่างๆ เหล่านั้นเข้าเสนอต่อผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา เพื่อปรึกษากันถึงความเป็นไปได้ของโครงการและการทำงานต่อไป

4) **ติดตามและประเมินโครงการ** ครูอัญชลีได้เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ด้วยตลอด เนื่องจากต้องการติดตามความคืบหน้าในการดำเนินโครงการเพื่อประเมินความสำเร็จของโครงการนั้นๆ ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ครูอัญชลีมีบทบาทและหน้าที่ในการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ ติดต่อประสานงาน เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำแก่เยาวชนและชาวบ้านอีกทั้งรับฟังความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับโครงการและนำเสนอโครงการนั้นๆ และประเมินโครงการโดยการรายงานผลดีผลเสียผลกระทบที่มีต่อโครงการและที่มาจากโครงการให้แก่ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนและชาวบ้านได้รับทราบ

กระบวนการเผยแพร่ ICT ของครูอัญชลี

1) การสร้างทีมเยาวชน คือ ในระยะแรกนั้นครูอัญชลีได้เผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้กับทีมเยาวชนก่อน โดยเป็นกลยุทธ์ในการสร้างทีมเยาวชนที่มีอยู่เดิมแล้วนั้นให้แข็งแกร่งมากขึ้น เพื่อได้ช่วยครูอัญชลีเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อไปตามโครงการต่างๆ ที่ได้กล่าวมาในตารางที่ 10 หน้า 105-109

2) การเสนอโครงการต่างๆ แก่ชุมชน เป็นการเสนอโครงการที่ผ่านการคิดและปรึกษาหารือกับทางประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องมาแล้ว โดยเป็นโครงการที่มาจากปัญหาและความต้องการของชุมชนและเมื่อเกิดการยอมรับในเบื้องต้นจากครูอัญชลีจึงมีการแจ้งให้ที่ประชุมหมู่บ้านรับทราบและดำเนินการเพื่อหามาติประชาคมต่อไป

หากพิจารณาคุณสมบัติของครูอัญชลีที่มีความสามารถและคล่องแคล่วในการปฏิบัติงานและเปิดรับสิ่งใหม่ๆ ได้เป็นอย่างดีและได้เผยแพร่สิ่งที่ได้รับมานั้นตามลักษณะของบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983) ซึ่งมีตัวแปรด้านลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ ด้านบุคลิกภาพและด้านพฤติกรรมการสื่อสารแล้ว ครูอัญชลีมีคุณสมบัติตามที่ Rogers ได้กล่าวไว้ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ จากการศึกษาข้อมูลและการสังเกตครูอัญชลีเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจพบว่า อาชีพรับราชการครูนั้นเป็นอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้สูงพอสมควร เป็นที่เคารพและชาวบ้านในชุมชนให้ความศรัทธาเป็นอย่างมาก ชาวบ้านที่นี่ให้ความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ครูอัญชลีเป็นอย่างมาก เนื่องจากท่านเป็นครูที่เป็นคนในพื้นที่ เกิดที่บ้านสามขา สมรสกับคนบ้านสามขา และพัฒนาบ้านสามขามาโดยตลอด อีกทั้งในทางเศรษฐกิจแล้ว ครูอัญชลีเป็นครูที่ไม่มีหนี้สิน ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างเรื่องการดำเนินชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง ถือศีลกินเจทั้งท่านและคู่สมรสของท่าน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านได้กล่าวว่า

“...ครูอัญชลีไม่มีหนี้สินเลยและมีเงินเก็บด้วย เป็นคนไม่ฟุ้งเฟ้อ ดูจากบัญชีครัวเรือนของท่านและบัญชีสัจจะออมทรัพย์ก็ไม่มีหนี้สินมีแต่เงินฝาก...” (สโรชา. สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2548.)

“...ครูท่านเป็นคนดีมาก บ้านสามขาถ้าไม่มีท่านก็คงไม่เหมือนทุกวันนี้ ทั้งท่านและพ่อหลวงช่วยกันมาตลอด ท่านทำงานทั้งวันทุกวันไม่มีวันหยุด ชาวบ้านที่รักท่านมาก...”
(กัลยา. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2548.)

“...ครูคนนี้เป็นนักพัฒนา ท่านช่วยเหลือบ้านสามขาหลายอย่าง เป็นคนดี ชยันมาก ท่านทำงานตลอดเดี๋ยวทำโน่นเดี๋ยวทำนี่ บางทีก็ชวนเราไปช่วยเราไม่เป็นท่านก็แนะนำให้ ทั้งสองคนเล่นนะแฟนท่านก็เหมือนกัน ช่วยชาวบ้านตลอด...”
(วิลาวัลย์. สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2549.)

“...ครูเป็นคนเก่งมาก กับฝรั่งที่มาดูงานท่านก็พูดกับฝรั่งเองนะ ท่านพูดภาษาอังกฤษเก่งมาก บ้านท่านก็มีฝรั่งมาพักอยู่เป็นประจำ เพื่อนท่านบ้าง มาเป็นนักวิจัยบ้าง แต่ท่านสมถะนะ ท่านไม่แต่งตัว ไม่ฟุ่มเฟือยใครมาพักบ้านท่านบางทีก็ต้องกินเจเหมือนท่านนะ...” (นารี. สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2548.)

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าครูอัญชลิบุคคลที่ชาวบ้านให้ความนับถือ ศรัทธาและเป็นที่รักของชาวบ้าน เนื่องจากตลอดเวลาที่ผ่านมาท่านทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมาตลอด โครงการต่างๆ ที่ชุมชนบ้านสามขาจะดำเนินไปได้ต้องมีท่านเป็นหนึ่งในทีมงาน อีกทั้งท่านเป็นคนที่มีความขยันทำงาน มีความสามารถหลายด้าน ท่านทำตัวเป็นแบบอย่างให้แก่คนในชุมชนทั้งด้านความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต หลักการทำงาน เป็นต้น

2) **ด้านบุคลิกภาพ** จากการสังเกตบุคลิกภาพ พบว่าครูอัญชลิ นั้นมีความคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉงในการทำงานและติดต่อประสานงาน อีกทั้งยังเปิดรับฟังในสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นความรู้ไม่ว่าผู้ที่สนทนาด้วยนั้นจะอ่อนอาวุโสกว่าหรือมีวุฒิการศึกษาน้อยกว่าก็ตาม ดังเช่น จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการไปอบรมเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตและอินเทอร์เน็ตตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบ Constructionism ครูอัญชลิได้กล่าวว่า

“...ตอนนั้นครูยังไม่รู้เลยว่า Constructionism คืออะไร จนเมื่อการอบรมผ่านไปมาทำโครงการ village that learn และ C_village ที่สามขาเองจึงต้องศึกษาแนวคิดนี้อีกครั้งและจึง

เข้าใจ ต้องศึกษาและเปิดใจรับค้ะถึงจะรู้...” (อัญชลี. 5
กุมภาพันธ์ 2549.)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าครูอัญชลีมีการเปิดใจและกล้าที่จะรับพิจารณาสิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามา อีกทั้งได้ศึกษาเพิ่มเติมหากว่าเกิดความไม่กระจ่างกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นบุคลิกที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมเป็นอย่างยิ่ง

3) ด้านพฤติกรรมการสื่อสาร ด้วยอาชีพแล้วทำให้ครูอัญชลีมีโอกาสในการพบปะผู้คนและมีการติดต่อสื่อสารกับผู้คนทั้งในและนอกชุมชน มีโอกาสในการเปิดรับสื่อต่างๆ ได้มากกว่าคนอื่น ๆ ในชุมชน เนื่องจากหน้าที่การงานนั้นจำเป็นต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ อยู่ตลอดเวลา จากการสังเกตลักษณะการทำงานของครูอัญชลีพบว่า ครูอัญชลีมีการติดต่อประสานงานกับบุคคลต่างๆ อยู่ตลอดเวลา โดยใช้วิธีการในการติดต่อสื่อสารหลายช่องทาง เช่น ใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ใช้โทรศัพท์ ใช้การบอกกล่าวโดยตนเอง ใช้เยาวชนให้บอกกล่าวแทนตนเอง เป็นต้น

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับปัจจัยด้านตัวแทนภายในชุมชน (Internal facilitators) พบว่าครูอัญชลีเป็นตัวแทนในชุมชนคนแรกในการยอมรับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยหากพิจารณาตามกลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรม (adopter categories) พบว่าครูอัญชลีคือ ผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่น (early adopter) เนื่องจากเป็นคนหนึ่งที่มีบทบาทในชุมชน มีความรู้ความสามารถมากกว่าบุคคลอื่นๆ ในชุมชน อาชีพครูนั้นเปรียบเสมือนเป็นผู้นำทางความคิด มีความสามารถในการแนะนำเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้กับชาวบ้านได้ ซึ่งหากพิจารณาองค์ประกอบหลักเบื้องต้นของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ส่งผลต่อแพร่กระจายสู่ชุมชน (four main elements in the diffusion of innovation) ของ Rogers (1983) พบว่าคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็นนวัตกรรมที่มีความใหม่ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจูงใจทำให้ชาวบ้านตัดสินใจเข้ามาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

4.1.2.2 ทีมเยาวชน

กลุ่มเยาวชนและเด็กบ้านสามขา หรือ ทีมเยาวชน เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2543 โดยเยาวชนจำนวน 2 คน คือ พิมลพรรณและศรายุทธ ได้ไปสมัครเป็นเครือข่ายเยาวชนตามโครงการเครือข่ายเยาวชนที่จะมีอยู่ทุกจังหวัด จากนั้นพิมลพรรณได้เป็นเลขาเครือข่ายเยาวชนจังหวัดลำปาง และได้เข้าร่วมโครงการต่างๆ ที่ทางเครือข่ายจัดขึ้น จนมีอยู่ครั้งหนึ่งทางชุมชนบ้านสามขาได้เป็นเจ้าของในการจัดค่ายอนุรักษ์ทรัพยากรและธรรมชาติ ชื่อ ค่ายตามรอยผาพิม โดยมีพิมลพรรณเป็นหัวหน้าทีมเยาวชนทั้งหมดในการจัดค่ายครั้งนี้ ค่ายนี้มีเยาวชนจากที่ต่างๆ ใน

จังหวัดลำปางเข้าร่วมกันอย่างมาก และถือว่าเป็นก้าวแรกที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง จนเกิดการรวมตัวกันเป็นทีมเยาวชนบ้านสามขา ซึ่งเป็นเพื่อน ๆ น้อง ๆ ที่ร่วมกันทำค่ายตามรอยผาพื้มด้วยกันมา หลังจากรวมตัวกันได้ไม่นาน ครูอัญชลีได้ชวนให้ไปอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตตามแนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบ Costructionism ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นการร่วมงานกันครั้งแรกของทีมเยาวชนกับครูอัญชลี จากนั้นกลุ่มเยาวชนจึงได้ร่วมงานกับครูอัญชลีมาตลอดจนถึงทุกวันนี้

สำหรับการเผยแพร่คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตนั้น ทีมเยาวชนมีบทบาทสำคัญตั้งแต่ขั้นตอนในการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา โดยช่วยให้ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตแก่ชาวบ้าน อีกทั้งเข้าร่วมอภิปรายชี้แจงในที่ประชุม เรื่องความต้องการและความจำเป็นที่จะให้มีการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ ที่ต้องใช้เพื่อการศึกษา และมาตรการป้องกันเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม แนวทางในการบริหารจัดการศูนย์คอมพิวเตอร์และแนวทางในการหาค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้โครงการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนสามขาผ่านมติประชาคม หลังจากที่มีศูนย์คอมพิวเตอร์แล้วทีมเยาวชนยังต้องรับภาระหนักในการเปิดบริการ และหาค่าใช้จ่ายเรื่องค่าชั่วโมงอินเทอร์เน็ต โดยเยาวชนได้ช่วยกันขายขนม เครื่องดื่ม และของที่ระลึกเพื่อนำเงินมาจ่ายค่าชั่วโมงอินเทอร์เน็ตและบำรุงโครงการ อีกทั้งได้เปิดการอบรมให้กลุ่มพ่อบ้านและแม่บ้านจำนวน 30 คน โดยมีทีมเยาวชนจัดเวรเพื่อให้บริการ จนถึงปัจจุบัน ทางทีมเยาวชนยังช่วยเหลืองานที่โรงเรียนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ในทุกโครงการของโรงเรียนและชุมชนบ้านสามขาจะมีเยาวชนเข้ามาเกี่ยวข้อง จากการสังเกตเหตุการณ์ค่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง 3 โรงเรียนคือ โรงเรียนบ้านสามขา โรงเรียนดรุณสิกขาลัยและโรงเรียนบ้านหนองขาหย่าง พบว่า ทีมเยาวชนจัดประชุมกันเพื่อเตรียมค่ายเป็นการประชุมก่อนที่จะมีค่ายร่วมเดือน และหลังจากที่ได้แบ่งหน้าที่กันเสร็จแล้วเยาวชนแต่ละคนก็ไปจัดการเตรียมเรื่องที่ตนเองรับผิดชอบ ซึ่งหน้าที่ที่แบ่งกันไปในนั้นก็ต่างเป็นหน้าที่ที่ต่างคนต่างถนัดและเคยทำหน้าที่นี้มาก่อน เพื่อความสะดวกรวดเร็วและป้องกันความผิดพลาดของการทำงาน หลังจากที่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เลิกเรียน ทางทีมเยาวชนซึ่งส่วนมากเป็นกลุ่มเด็กนักเรียนชั้นมัธยมที่กลับมาจากโรงเรียนในเมืองต๋อนเย็นพอดี ทั้งหมดเข้าร่วมประชุมกันที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนสามขา ตั้งแต่เวลาเย็นประมาณ 1 ทุ่ม จนถึงประมาณ 4 ทุ่ม บางคนก็ขอมการแสดง บางคนสร้างคอมลอย บางคนคิดเรื่องฐานแต่ละฐานที่จะใช้ในการเดินทางไกล และจะประชุมความก้าวหน้าของแต่ละคนที่รับผิดชอบงานในทุกวัน ยิ่งใกล้วันงานทางทีมเยาวชนก็ยิ่งต้องทำงานหนักมาก และเมื่อวันงานมาถึงทุกอย่างก็ดำเนินไปอย่างที่วางแผนไว้บ้าง บางอย่างก็ต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อความยืดหยุ่น และผ่านไปได้ด้วยดี

บทบาทและหน้าที่ของทีมเยาวชน

1) **ติดต่อประสานงานและดำเนินงานตามความรับผิดชอบ** โดยทางผู้นำทีมเยาวชนจำนวน 2-3 คน จะรับภาระงานมาจากครูอัญชลี และนางงานนั้นมากระจายไปตามสมาชิกเยาวชนตามความสามารถ ความเหมาะสมและความถนัดของแต่ละคน โดยผู้นำทีมเยาวชนจะเป็นผู้คอยติดต่อประสานงานกับครูอัญชลีเพื่อรายงานความก้าวหน้าของงานที่รับผิดชอบตลอดระยะเวลาที่ดำเนินค่ายหรือโครงการนั้นๆ อีกทั้งต้องประสานงานในชุมชนด้วยตนเองด้วย เนื่องจากเยาวชนเป็นลูกหลานของคนในชุมชนดังนั้นในการติดต่อประสานงานบางเรื่องที่ยาวชนสามารถตัดสินใจเองได้ เยาวชนก็สามารถประสานงานไปได้โดยไม่ต้องรอการตัดสินใจของครูอัญชลี

2) **เสนอการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมโครงการที่ประยุกต์ใช้ ICT ต่างๆ** เยาวชนสามารถเสนอแนวคิดในการจัดค่ายหรือโครงการต่างๆ ได้ตามที่เยาวชนมีมติกันมา โดยที่ผ่านมานั้นเยาวชนได้เสนอโครงการเพื่อให้ทางครูอัญชลี ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา พิจารณาและให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินโครงการนั้นๆ เช่น โครงการค่ายภาษาล้านนา โครงการค่ายอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตแบบลูกสอนพ่อและแม่ โครงการค่าย English Camp โครงการค่ายการบ้าน เป็นต้น

3) **ร่วมกันดำเนินโครงการต่างๆ** เยาวชนเปรียบเสมือนพลังสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการต่างๆ ที่ผ่านที่ประชุมแล้ว เนื่องจากครูอัญชลีจะกระจายงานให้เยาวชนได้รับผิดชอบและเยาวชนนั้นเป็นแรงงานสำคัญจำนวนมากที่ช่วยกันปฏิบัติงานนั้นตามหน้าที่กำหนดและตกลงกันจนงานหรือโครงการนั้นๆ เสร็จสิ้นและยังมีหน้าที่ในการสรุปรายงานที่ทำมาทั้งหมดให้กับครูอัญชลีเพื่อรายงานผลตอบกลับในส่วนที่แต่ละคนรับผิดชอบด้วย จากการสังเกตอาจกล่าวได้ว่าทีมเยาวชนเป็นเสมือนหัวใจของการดำเนินงานหรือโครงการต่างๆ หากไม่มีทีมเยาวชนหรือขาดเยาวชนที่มีความสามารถในการดำเนินงานแล้วโครงการหรือค่ายต่างๆ ก็จะดำเนินต่อไปไม่ได้ หรืออีกประการหนึ่งคือ โครงการต่างๆ ที่เยาวชนเป็นผู้ดูแลตั้งแต่เริ่มต้นจะดำเนินต่อไปไม่ได้เลยหากว่าเยาวชนขาดคนใดคนหนึ่งที่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถไป เช่น ในปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) พิมลพรรณซึ่งเคยเป็นหัวหน้าทีมเยาวชนนั้นได้ย้ายไปทำงานที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ทำให้ในบางโครงการนั้นต้องหยุดหรืองดจัดไป อาทิ โครงการค่ายภาษาล้านนา โครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้พ่อบ้านแม่บ้าน เป็นต้น

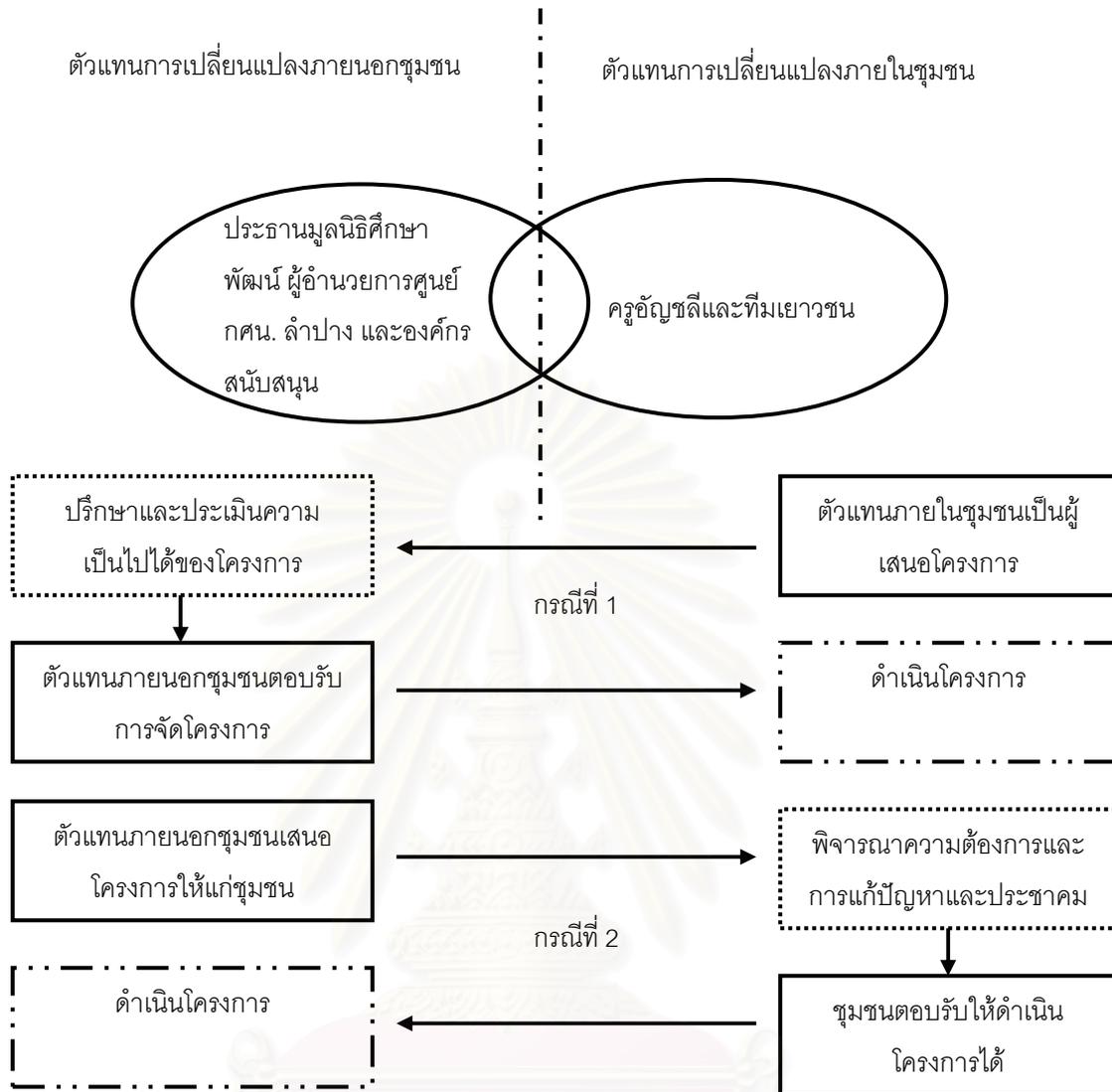
จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับทีมเยาวชนสามารถสรุปได้ว่า ทีมเยาวชนนั้นเปรียบเสมือนทีมงานที่เป็นผู้ช่วยของครูอัญชลี ทำหน้าที่และมีบทบาทในการติดต่อ

ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและจัดตั้งโครงการต่างๆ โดยตอนนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) ทีมเยาวชนรุ่นแรกที่อยู่ครูอัญชลีจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาไปด้วยกันนั้น ได้แยกย้ายไปศึกษาต่อนอกพื้นที่ชุมชนบ้านสามขาหรือออกไปทำงานที่อื่น จึงทำให้ขาดการสานต่อโครงการต่างๆ บางโครงการที่จะส่งเสริมให้ชาวบ้านไปใช้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่ศูนย์คอมพิวเตอร์จึงไม่ได้จัดอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่พ่อบ้านแม่บ้าน โครงการค่ายภาษาล้านนา เป็นต้น จากการสังเกตและการศึกษาข้อมูลพบว่า ในบางเทอมที่เปิดภาคเรียนได้มีทีมเยาวชนรุ่นแรกมาช่วยกันจัดค่ายต่างๆ เพื่อน้องๆ เยาวชนรุ่นหลัง ซึ่งสำหรับทีมเยาวชนรุ่นปัจจุบันนี้ยังขาดผู้นำทีมที่มีความสามารถในการเป็นผู้นำเพื่อคิดโครงการต่างๆ ได้เหมือนอย่างเยาวชนรุ่นที่ผ่านมาและประกอบกับโครงการต่างๆ ที่เข้ามาอย่างต่อเนื่องทำให้ครูอัญชลีและทีมเยาวชนต้องเข้ามาช่วยในการโครงการปัจจุบัน ไม่มีเวลามากพอที่จะสานต่อโครงการเดิมที่เป็นโครงการที่จะส่งผลต่อการยอมรับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของชาวบ้านโดยตรง

สามารถสรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร

4.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของชุมชน

จากการศึกษาข้อมูล การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ พบว่า ในกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของคนในชุมชนนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับ สามารถสรุปได้ คือ สภาพทางสังคมและวิถีชุมชน การใช้บริการที่สถานศึกษาปัจจุบัน การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์ คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับและลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4.2.1.1 สภาพทางสังคมและวิถีชุมชน

จากการสังเกตการดำเนินชีวิตของชาวบ้านชุมชนบ้านสามขา พบว่า ปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยอมรับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของชาวบ้านชุมชนสามขา คือ ปัจจัยสภาพทางสังคมและวิถีชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1.1.1 ความเป็นชุมชนขนาดเล็ก

จากการสังเกตสภาพพื้นที่ การเดินทางภายในชุมชน การดำเนินชีวิตของคนในชุมชน พบว่าบ้านสามขานั้นเป็นชุมชนที่น่าอยู่ เนื่องจากมีภูเขาล้อมรอบและการรวมตัวกันของชุมชน เป็นชุมชนเล็กๆ ที่มีบ้านของชาวบ้านติดกัน อาณาเขตของชุมชนจึงไม่กว้างมากนัก สามารถเดินเท้าตั้งแต่เข้าหมู่บ้านจนถึงท้ายหมู่บ้านได้อย่างสะดวก ซึ่งเป็นปัจจัยอีกข้อหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการยอมรับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของโรงเรียนสู่ชุมชน เนื่องจากชุมชนเล็กๆ นั้น ง่ายต่อการรับทราบเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เมื่อมีเรื่องการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์และโครงการต่างๆ เข้ามา ชาวบ้านจึงสามารถรับทราบได้ในเวลาอันรวดเร็วและบอกต่อๆ กันไป ทำให้เกิดการยอมรับในวงกว้าง อีกทั้งชุมชนเล็กๆ นั้นไม่ต้องเสียค่าเดินทางในการไปที่ศูนย์คอมพิวเตอร์หรือโรงเรียนบ้านสามขาเพื่อเข้าร่วมโครงการต่างๆ ความสะดวกในการเดินทางส่งผลต่อการไปใช้บริการ ดังคำให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านคนหนึ่งว่า

“...พอจะไปศูนย์คอม เพื่อไปอบรมก็ต้องรอดูเพื่อนๆ เขาก่อน
ว่าเขาจะไปมั๊ย จะได้มีเพื่อนตอนเย็นๆ ก็ชวนกันเดินกันไป...”
(นางเยาว์. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2549.)

การชวนกันไปบอกกันไปในลักษณะนี้นั้นเป็นการส่งผลดีต่อการยอมรับ อีกทั้งชุมชนขนาดเล็กสามารถใช้หอกระจายเสียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการสังเกตพบว่า

เมื่อมีผู้ประกาศเรื่องใดทางหอกระจายเสียง ชาวบ้านต่างวางงานที่ทำอยู่ ฟังสิ่งที่ประกาศก่อน และพ่อหลวงก็ใช้หอกระจายข่าวนี้ประกาศผู้เข้าร่วมการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในครั้งที่เยาวชนจัดการอบรมพ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันนี้พ่อหลวงก็ยังใช้หอกระจายเสียงประกาศรายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมหรืออบรมในโครงการต่างๆ

4.2.1.1.2 ระบบเครือญาติ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านและการสังเกตรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวบ้านชุมชนบ้านสามขา พบว่า คนบ้านสามขามาจากสายเลือดเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทรงพลังสามารถกระตุ้นในคนในชุมชนเกิดความรักกัน สามัคคีกัน ช่วยเหลือกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมและช่วยเหลือกัน ซึ่งเริ่มจากการช่วยเหลือกันแบบญาติ จากนั้นจึงพัฒนาเป็นการมีส่วนร่วม สำหรับศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขานั้น สิ่งทีกระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมและกลายเป็นการยอมรับในที่สุด คือ คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตนั้นส่งผลต่อบุตรหลานของเขา เขาเลยต้องเข้ามาดูแล ตรวจสอบ ประเมิน และนั่นคือการมีส่วนร่วมนั่นเอง เป็นการทำให้ลูกหลาน ดังคำให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านคนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน กล่าวว่า

“...ที่นี้อยู่กันแบบเครือญาติ คนเหนือเรียกว่า น้าถือผีเดียวกัน ความเป็นพี่น้อง ความสามัคคี การมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จึงเป็นเรื่องปกติของคนสามขา เราใช้หลักการนี้เป็นแรงเสริมในการปกครองชุมชน...” (สิทธิชัย. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2548.)

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าระบบเครือญาตินั้นเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นทำให้ชาวบ้านได้เห็นมุมมองของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในด้านประโยชน์มากขึ้นและส่งผลต่อการยอมรับ เนื่องจากได้ทราบถึงประโยชน์และระบบการบริหารจัดการมากขึ้น

4.2.1.1.3 การมีส่วนร่วม

จากการสังเกตการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้าน เช่น งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่หรืองานช่วยเหลือชุมชนตามโครงการต่างๆ พบว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านสามขามีนิสัยรักการมีส่วนร่วม เช่น การมีโครงการที่ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้งขึ้นมา เช่น โครงการแปรรูปกล้วยชุมชนบ้านสามขา โครงการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ โครงการสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านสามขา เป็นต้น และในโครงการที่มาจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากครูอัญชลี องค์กรสนับสนุน ทางชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี การเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ และที่ศูนย์

คอมพิวเตอรืชุมชนบ้านสามขาเป็นสิ่งที่มาจกนินัยรักการมีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจากการที่ชุมชนบ้านสามขาได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการปกครองก่อนแล้วการมีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ ก็ตามมาด้วย เช่น การประชาคมที่สร้างนินัยการมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดการแสดงความคิดเห็นและกล้าที่จะเสนอการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินโครงการตามความต้องการของกลุ่มนั้นๆ ต่อที่ประชุม จากการศึกษาเอกสารเรื่อง บ้านสามขาจากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า ชุมชนบ้านสามขามีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่างๆ ประมาณ 40 กลุ่ม

4.2.1.1.4 การเปิดใจรับสิ่งใหม่ จากการสังเกตการแสดงความคิดเห็นของชาวบ้านในการสนทนาตามสถานที่ต่างๆ และในที่ประชุม พบว่า ชาวบ้านสามขาเป็นผู้ที่เปิดใจรับสิ่งใหม่ๆ โดยจากการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านเวลาที่เข้าร่วมประชุมหรืออบรมกับองค์กรสนับสนุนต่างๆ พบว่าชาวบ้านสามขาไม่เขินอายต่อบุคคลนั้นๆ โดยกล้าที่จะแสดงออกทางความคิดเห็นแม้ว่าบางครั้งจะขัดแย้งกับทางหน่วยงานนั้นๆ ก็ตาม และที่สำคัญโรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขามีการจัดโครงการค่ายวิปัสสนาเพื่อที่จัดสำหรับชาวบ้านที่สนใจ เด็กนักเรียนและทีมเยาวชน เพื่อฝึกสมาธิซึ่งจะส่งผลต่อการลดอัตตาหรือลดการยึดถือความคิดตัวเองเป็นหลัก ชาวบ้านจึงกล้าที่จะเปิดในรับสิ่งต่างๆ กล้าทำและกล้าคิด ดังคำให้สัมภาษณ์ของประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการการศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง กล่าวไว้ว่า

“...ที่สามขาเขาฝึกวิปัสสนากัน การจะเป็นผู้เรียนรู้ที่ดีได้ต้องเป็นผู้ที่มีสติอยู่เสมอ การให้คนมีสติมันสอนไม่ได้ มันต้องไปฝึก เพื่อให้อัตตาด่างลง เหมือนเรื่องน้ำเต็มแก้วและน้ำพร่องแก้วซึ่งหมายถึงอัตตาในตัวคนมีสติจะช่วยให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้...” (ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2548.)

“...สิ่งที่สำคัญที่สุดของความสำเร็จของคนที่นี่คือ การเปิดใจยอมรับ...” (ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ จังหวัดลำปาง. สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2548.)

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การเปิดใจที่จะรับสิ่งใหม่ การลดอัตตาในตัวเองนั้นเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวบ้านหลายคนเข้ารับการอบรม การเข้าร่วมโครงการต่อยอดต่างๆ และเข้าใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

4.2.1.1.5 การยอมรับฟังความคิดเห็นของชุมชน จากการสังเกต

ชาวบ้านในที่ประชุมและการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ครูอัญชลี ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและทีมเยาวชน พบว่า ชาวบ้านมีลักษณะเด่นเรื่องการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ส่งผลให้เกิดทีมเยาวชนและสามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ได้ในทุกเรื่องของที่ประชุม โดยผู้ใหญ่จะรับฟังและพิจารณาอีกทีหนึ่ง การให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจและดำเนินงานนั้น เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาผ่านไปได้ เนื่องจากผู้ใหญ่ได้รับฟังความต้องการและความจำเป็นในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจากเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้ที่มีจำนวนมากที่สุด อีกทั้งยังยอมรับให้เยาวชนร่วมดำเนินงานในโครงการต่างๆ การยอมรับเยาวชนส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างวัยและส่งผลให้เกิดการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4.2.1.1.6 ผลกระทบและการสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่เข้ามา

เยี่ยมชม จากการสังเกตผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงานและการศึกษาเอกสาร รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านสามขาและเอกสารเรื่อง การเรียนรู้ของชุมชนบ้านสามขา รวมทั้งเอกสารต่างๆ เช่น บทความทางหนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้นพบว่า ชุมชนบ้านสามขามีชื่อเสียงโดยได้สื่อมวลชนในการเผยแพร่กรณีบ้านสามขามากขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนบ้านสามขาโดยตรง คือ การต้อนรับและตอบรับผู้ที่เดินทางมาดูงานทั้งในและต่างประเทศ ชื่อเสียงจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ทางชุมชนได้รับ เช่น ค่าดูงาน ค่าที่พัก ค่าวิทยากร ค่าอาหาร เป็นต้น และนำมาซึ่งการรักษาผลประโยชน์และชื่อเสียงเหล่านั้นให้คงอยู่ การดำเนินโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้จึงเกิดขึ้น และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ได้ความรู้มากขึ้นและส่งผลต่อการยอมรับที่มากขึ้น

4.2.1.2 การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์ จากการสังเกตบุคคลที่มีคอมพิวเตอร์

เป็นของตนเองและการสัมภาษณ์บุคคลนั้นๆ พบว่า ก่อนที่ชุมชนบ้านสามขาจะมีศูนย์คอมพิวเตอร์นั้น นักเรียนและเยาวชนหรือผู้ที่จำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์ จะต้องไปใช้ที่วัดสามขา โดยพระรูปหนึ่งได้เปิดให้บริการแก่นักเรียนและบุคคลทั่วไปใช้งานเฉพาะที่จำเป็น ในเวลาต่อมาเมื่อมีศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา และเปิดให้บริการและจัดการอบรมสำหรับผู้ที่ต้องการฝึกใช้ นักเรียน เยาวชนและบุคคลที่เคยใช้ที่วัดก็ไปใช้ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์หรือรับการอบรมเพื่อฝึกใช้ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์แทนที่วัด และเมื่อฝึกใช้งานเป็นประกอบกับในช่วงเวลานั้น (พ.ศ. 2544) คอมพิวเตอร์กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง ชาวบ้านบางคนจึงซื้อคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องจากที่ไปเข้าอบรมมา ดังนั้นการเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์จึงเป็นปัจจัยที่แสดงให้เห็น

ถึงการยอมรับคอมพิวเตอร์ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากบุคคลนั้นเข้ารับการอบรมแล้วยืนยันการใช้โดยการ
ใช้คอมพิวเตอร์เป็นของตนเอง

4.2.1.3 การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จาก
การสังเกตสาเหตุของการใช้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตน้อยลงของทีมเยาวชนและชาวบ้าน
ร่วมกับการสัมภาษณ์บุคคลนั้นๆ พบว่า ผู้ที่ใช้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่สถานศึกษา
หรือโรงเรียนที่ศึกษาอยู่ในปัจจุบันนั้นเป็นบุคคลที่เคยใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสาม
ชามาก่อน แต่เนื่องจากความไม่สะดวกเลยทำให้การใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสาม
ชามันน้อยลง นั้นหมายถึงว่าบุคคลเหล่านั้นมีการยอมรับที่จะใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตและ
ยืนยันที่จะใช้โดยเพื่อความสะดวกจึงเลือกใช้บริการที่สถานศึกษาหรือโรงเรียนหรือสถานที่ทำงาน
ของตนในปัจจุบัน

**4.2.1.4 คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับ (perceived
attributes of innovation)**

จากการสังเกตลักษณะการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของผู้ที่
เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามชาม การสัมภาษณ์บุคคลนั้นๆ ที่เข้ามาใช้บริการ
และบุคคลที่ไม่เข้ามาใช้บริการ พบว่า คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับ ส่งผลต่อ
การยอมรับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ดังนี้

1) ด้านประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่ยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็น
ผู้ที่เห็นว่าคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้ประโยชน์กับตน ตามแนวคิดของ Rogers (1983) เป็น
บุคคลที่จำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และผู้ที่มาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ใน
ระยะแรกหรือก่อนบุคคลอื่นนั้น คือ นักเรียนและเยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมหรือ
มหาวิทยาลัย เนื่องจากมีความจำเป็นต้องใช้ในการค้นคว้าเกี่ยวกับการศึกษา และชาวบ้านที่เข้า
มาในระยะแรกนั้นเป็นชาวบ้านที่มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตอยู่แล้ว

2) ด้านความเข้ากันได้ พบว่า ความเข้ากันได้นั้นหากพิจารณาทางอ้อมซึ่ง
หมายถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ไม่ใช่เพียงคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า
โครงการต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่น โครงการวิจัยป่า
ชุมชนที่ดำเนินโครงการเพื่อแก้ปัญหาไฟป่าและน้ำ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินการ
คือ GPS และ GIS ซึ่งสามารถกำหนดเส้นทางเดินป่า กำหนดพิภพการสร้างฝายแม้วได้อย่าง
แม่นยำ รวดเร็วกว่าเดิม ซึ่งผลการมีน้ำใช้เพื่อการเกษตร และส่งผลต่ออาชีพของชาวบ้านใน
ที่สุด เป็นต้น

3) ด้านความสามารถในการนำไปทดลองใช้ พบว่าที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา มีการเปิดการอบรมเพื่อฝึกการใช้คอมพิวเตอร์ในโครงการอบรมพ่อแม่บ้าน ซึ่งจะส่งผลต่อการยอมรับเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากคนนั้นๆ ได้ทดลองใช้และสามารถนำไปสู่การตัดสินใจยอมรับต่อไป

4) ด้านความสามารถสังเกตผลของนวัตกรรมได้ พบว่า คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็นนวัตกรรมที่สามารถเห็นผลสำเร็จได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว ซึ่งชาวบ้านที่เข้าสังเกตการณ์การฝึกใช้หรือผู้ที่เข้ารับการอบรมได้เห็นผลสำเร็จของการใช้ประโยชน์ ซึ่งส่งผลต่อการยอมรับต่อไป

4.2.1.5 ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม

(characteristics of adopter categories)

จากการสังเกตที่มียาวชนและชาวบ้านที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและผู้ที่เกี่ยวข้องโครงการต่างๆ พบว่าบุคคลที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและเข้าร่วมโครงการต่างๆ นั้น พิจารณาลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม พบว่า ผู้ที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาในระยะแรกนั้น เป็นบุคคลที่มีลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ดีโดยเป็นกลุ่มผู้นำในชุมชนหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น จากการศึกษาพบว่าบางคนนั้นประกอบอาชีพที่ต้องใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต สำหรับทางด้านบุคลิกภาพ พบว่า เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพคล่องแคล่วในการทำงาน การทำงานเพื่อส่วนร่วมทำให้เป็นผู้ที่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเปิดใจรับสิ่งใหม่ และด้านพฤติกรรมการสื่อสาร จากการสังเกตพบว่า บุคคลที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา มีพฤติกรรมการสื่อสารที่มีการติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นๆ ตลอดเวลา มีการเปิดรับสื่อหลายทางและทำให้ทราบถึงประโยชน์ของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จึงเข้าใช้บริการโดยหากพิจารณาตามทฤษฎีผู้ยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983) พบว่าชาวบ้านสามขานั้น มีกลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรม 3 ประเภทที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ 1) กลุ่มผู้ยอมรับนวัตกรรมก่อนผู้อื่น คือ นักเรียนและทีมเยาวชน ซึ่งมีความรู้ความสามารถพื้นฐานในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต มีบุคลิกภาพที่มีความสามารถในการรับฟังและรับรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และมีความต้องการและจำเป็นที่จะต้องให้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อประกอบการศึกษา 2) กลุ่มที่เกิดการยอมรับนวัตกรรมในระยะเริ่มต้น คือ ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการหรือเข้ามาร่วมการอบรมพ่อแม่บ้านตั้งแต่ระยะแรกนั้น เป็นบุคคลที่ยอมรับนวัตกรรมก่อนบุคคลอื่นๆ ในชุมชนบ้านสามขา 3) กลุ่มที่เกิดการยอมรับ

นวัตกรรมในระยะหลัง คือ ชาวบ้านที่เข้าร่วมการอบรมหลังจากการที่เข้าสังเกตการณ์การอบรมก่อนและถูกเพื่อนชักชวนให้เข้าอบรมในภายหลัง

โดยหากพิจารณาคุณลักษณะของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff (1977) พบว่า บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในระยะแรกๆ ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเกิดให้บริการนั้น เป็นบุคคลที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ ที่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยเป็นนักเรียน นักศึกษาซึ่งมีอายุ การศึกษาและอาชีพที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

4.2.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ชาวบ้านและเยาวชนที่ไม่เคยไปใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์และผู้ที่เคยใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์และไม่กลับไปใช้บริการแล้วหรือไปใช้น้อยลงพบสาเหตุดังนี้

4.2.2.1 คุณลักษณะของนวัตกรรมเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ (perceived attributes of innovation) จากการศึกษา การสังเกตการณ์สัมภาษณ์และแบบสอบถาม พบว่าคุณลักษณะของนวัตกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับของชาวบ้าน คือ

4.2.2.1.1 ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง จากการสัมภาษณ์ผู้ที่ไม่ไปใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและผู้ที่ใช้บริการน้อยลงและจากการสังเกตอาชีพของชาวบ้านพบว่า เวลาที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเปิดให้บริการนั้นเป็นเวลาที่บ้านต้องประกอบอาชีพหรือทำงาน เช่น ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก เป็นต้น พอกลับมาจากทำงานในตอนเย็นก็เหนื่อยและต้องทำงานบ้าน มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวหลายอย่าง โดยเฉพาะผู้ที่เป็นแม่บ้าน จึงไม่มีเวลาพอที่จะไปฝึกใช้ ซึ่งจากข้อมูลที่สรุปมาเบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านชุมชนบ้านสามขาจะเห็นได้ว่า อาชีพที่ชาวบ้านประกอบมากที่สุดคือ รับจ้างและเกษตรกร จากผู้ตอบแบบสอบถาม 100 คน มีผู้ที่มีอายุ 30-59 ปี จำนวน 51 คน มี 17 คนที่ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 33.33 และ 30 คนที่ประกอบอาชีพรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 58.82 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านส่วนมากนั้นประกอบอาชีพที่ไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4.2.2 ลักษณะของบุคคลที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับนวัตกรรม (characteristics of adopter categories) จากการศึกษ การสังเกตการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม พบว่า คุณลักษณะของนวัตกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับของชาวบ้าน คือ

4.2.2.2.1 กลัวคอมพิวเตอร์/อายุที่จะเข้าไปฝึกใช้ จากการสัมภาษณ์ และสังเกต พบว่า มีกลุ่มบุคคลที่ไม่เคยไปใช้บริการหรือเข้าอบรมที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเลย ซึ่งหากพิจารณาตามทฤษฎีลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983) พบว่า กลุ่มบุคคลที่เหล่านี้ คือ กลุ่มล่าหลัง (laggards) คือ ชาวบ้านที่ไม่ได้เข้ารับการอบรม และไม่มี ความสนใจที่จะเข้าร่วมการอบรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจากกรณี 5 บุคคลที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมในตอน ที่ 3 (หน้าที่ 89-92) โดยจากการสัมภาษณ์พบว่า มีชาวบ้านบางคน กลัวคอมพิวเตอร์/อายุที่จะเข้าไปฝึกใช้ เพราะใช้ไม่เป็นและไม่เคยใช้มาก่อน

4.2.2.2.2 การรู้ไม่ภาษาอังกฤษ ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า ระดับการศึกษาของชาวบ้านชุมชนบ้านสามขา พบว่า จากผู้ตอบแบบสอบถาม 100 คน มีผู้ที่มีอายุ 30-59 ปี จำนวน 51 คน มี 28 คน คิดเป็นร้อยละ 54.90 ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งมีจำนวนมากและส่งผลต่อการอ่านภาษาอังกฤษในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางสังคมของบุคคลในด้านระดับการศึกษาและสถานภาพทางสังคม

4.2.2.2.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ จากการสังเกตการเปิดให้บริการของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา พบว่า ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาเก็บค่าบริการอินเทอร์เน็ต ปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) ชั่วโมงละ 15 บาท ซึ่งจากสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า ชาวบ้านมีความคิดเห็นว่าเป็นแพงเกินไปสำหรับการเข้าใช้บริการ ซึ่งเป็นผลมาจากอาชีพที่มีรายได้น้อย ซึ่งไม่สามารถรองรับค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยได้

4.2.2.2.4 ขาดความมั่นใจ จากการสังเกตบุคลิกลักษณะของชาวบ้านในการเข้าใช้บริการคอมพิวเตอร์และใช้บริการน้อยลงและสัมภาษณ์บุคคลนั้นๆ พบว่า ชาวบ้านบางคนที่ใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาน้อยลง เพราะว่าไม่ชอบไปคนเดียวอยากจะไปกับเพื่อนที่มีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เพื่อที่จะสามารถแนะนำและฝึกฝนให้กับตนเองขณะที่ใช้งานได้ เนื่องจากตนเองนั้นขาดความมั่นใจในการเข้าใช้ตามลำพัง

4.2.2.3 ปัญหาทางเทคนิคของอินเทอร์เน็ตผ่านดาวเทียม จากการสัมภาษณ์ครูอัครชัยดีและทีมเยาวชน พบว่า ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาไม่เปิดบริการเว็บไซต์ที่มีเกมส์ออนไลน์ ซึ่งเยาวชนส่วนมากต้องการเล่นเกมออนไลน์ และอินเทอร์เน็ตที่นี้หลุดบ่อย เนื่องจากเป็นอินเทอร์เน็ตจากดาวเทียมและบางครั้งระบบการทำงานของอินเทอร์เน็ตเสียชั่วคราว ต้องรอช่างเทคนิคมาช่วยดูแลระบบให้ จึงส่งผลให้เกิดความขัดข้องในการให้บริการและส่งผลผู้ใช้บริการมาใช้บริการน้อยลง โดยจากการสัมภาษณ์ พบว่า เยาวชนบางคนกล่าวว่า เปื่ออินเทอร์เน็ตแล้วก็เลยไปที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา เนื่องจากช่วงหนึ่งเล่นอินเทอร์เน็ตมามากจนไม่ค่อยอยากเล่นอีกแล้วและอีกอย่างหนึ่งระบบอินเทอร์เน็ตที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาขัดข้องบ่อยมาก จนเกิดความเบื่อหน่ายที่จะมาใช้บริการ

4.2.2.4 สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย จากการสังเกตและสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า เนื่องจากชาวบ้านมีอายุมากแล้ว มีอาการปวดตาและเมื่อยหากนั่งนานๆ ซึ่งส่งผลให้ไม่ค่อยจะไปฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

4.2.2.5 ขาดการฝึกใช้อย่างต่อเนื่อง จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า เมื่อชาวบ้านไปอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมาแล้วนั้น กลับมาที่บ้านก็ไม่มีคอมพิวเตอร์ให้ฝึกใช้อย่างต่อเนื่อง นานๆ ไปก็ลืม และไม่มีเวลากลับมาฝึกอีก

4.2.2.6 ไม่มีลูกหลานฝึกให้ จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า ชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ต้องการจะไปฝึกใช้บริการ แต่ไม่มีลูกหลานที่เป็นทีมเยาวชนจึงไม่กล้ารบกวนลูกหลานของคนอื่นๆ และลดความต้องการที่จะฝึกใช้ลง

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคนั้นเป็นปัจจัยที่เกิดมาจากลักษณะเฉพาะบางประการของบุคคลนั้น เช่น สภาพร่างกาย อาชีพ การศึกษา การไม่มีลูกหลาน เป็นต้น ซึ่งไม่ได้เกิดมาจากกระบวนการเผยแพร่ของโรงเรียนแต่อย่างใด โดยสามารถสรุปปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับได้ดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 แสดงปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับ ICT	ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการยอมรับ ICT
1. สภาพชุมชนและวิถีชุมชน - ความเป็นชุมชนขนาดเล็ก - ระบบเครือญาติ - การมีส่วนร่วม - การเปิดใจรับสิ่งใหม่ - การยอมรับฟังความคิดเห็นของชุมชน - ผลกระทบและแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชมน	1. คุณลักษณะของนวัตกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับนวัตกรรม - ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง
2. การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต	2. ลักษณะของบุคคลที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับนวัตกรรม - กลัวคอมพิวเตอร์/อายุไม่กล้าฝึกใช้ - การไม่รู้ภาษาอังกฤษ - ลักษณะทางเศรษฐกิจ - ขาดความมั่นใจ
3. การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์	3. ปัญหาทางเทคนิคของอินเทอร์เน็ตผ่าน ดาวเทียม
4. คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับ - ด้านประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง - ด้านความเข้ากันได้ - ด้านความสามารถในการนำไปทดลองใช้ - ด้านความสามารถในการสังเกตผลของนวัตกรรมได้	4. สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย 5. ขาดการฝึกใช้อย่างต่อเนื่อง 6. ไม่มีลูกหลานฝึกให้
5. ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม - ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ - ด้านบุคลิกภาพ - ด้านพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร	

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่และการยอมรับ ซึ่งมีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ หากพิจารณาปัจจัยเหล่านั้นตามขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม (the innovation–decision process) ของ Rogers (1983) สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 23 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนบ้านสามขาพิจารณาตามขั้นตอนกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมของ Rogers (1983)

ปัจจัย ขั้นที่	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ																				
	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่		ปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับ								ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ										
			สภาพชุมชนและวิถีชุมชน						คุณลักษณะของนวัตกรรม	ลักษณะของบุคคล	คุณลักษณะของนวัตกรรม	ลักษณะของบุคคล									
ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน	ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน	ความเป็นชุมชนขนาดเล็ก	ระบบเครือข่าย	การมีส่วนร่วม	การเปิดใจรับสิ่งใหม่	การยอมรับบริบทความคิดเห็นของชุมชน	ผลกระทบและแรงบันดาลใจ	บุคคลภายนอกในการเข้าเยี่ยมชม	การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์	การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต	ประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง การเข้าถึงได้ การนำไปทดลองใช้ได้ และการสามารถสังเกตตนได้	ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านบุคลิกภาพและด้านพฤติกรรม การสื่อสาร	ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง	กลัวคอมพิวเตอร์หรือกลัวที่จะเข้าไปใช้	การไม่รู้ภาษาอังกฤษ	ลักษณะทางเศรษฐกิจ	ขาดความมั่นใจ	ปัญหาทางเทคนิคของอินเทอร์เน็ตผ่านดาวเทียม	สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย	ขาดการฝึกใช้อย่างต่อเนื่อง	ไม่มีบุคลากรฝึกให้
1. ขันความรู้	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					
2. การจูงใจ	✓	✓		✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
3. ตัดสินใจ	✓	✓						✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓		
4. นำไปใช้	✓	✓	✓					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					✓	✓	
5. การยืนยัน	✓	✓	✓					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					✓	✓	

จากตารางที่ 23 สามารถสรุปได้ดังนี้

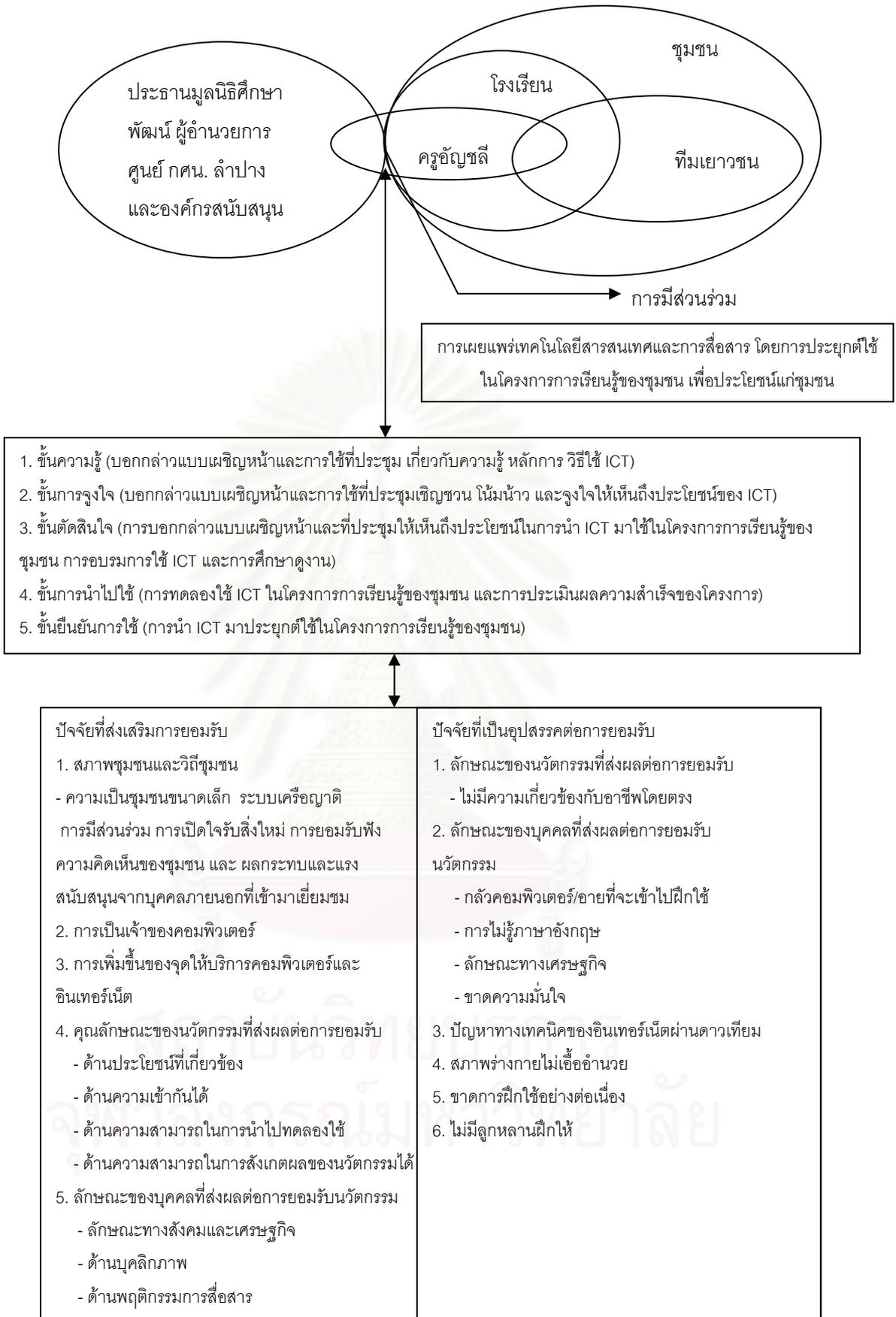
ตารางที่ 24 สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับตามขั้นตอนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมของ Rogers (1983)

ขั้นที่	ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
1. ความรู้	ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน, ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน การเปิดใจรับสิ่งใหม่, การยอมรับฟังความคิดเห็นของชุมชน, ผลกระทบและแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชม, การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์, การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต, คุณลักษณะของนวัตกรรม, ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับ, ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง, การไม่รู้ภาษาอังกฤษ, กลัวคอมพิวเตอร์/อายุที่จะเข้าไปใช้, การขาดความมั่นใจ
2. การเข้าใจ	ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน, ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน, ระบบเครือข่าย, การมีส่วนร่วม, ผลกระทบและแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชม, การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์, การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต, คุณลักษณะของนวัตกรรม, ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับ, ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง, การไม่รู้ภาษาอังกฤษ, ลักษณะทางเศรษฐกิจ, การขาดความมั่นใจ, กลัวคอมพิวเตอร์/อายุที่จะเข้าไปใช้, ปัญหาทางเทคนิคของอินเทอร์เน็ตผ่านดาวเทียม, สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย, ไม่มีลูกหลานฝึกให้
3. การตัดสินใจ	ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน, ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน, ผลกระทบและแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชม, การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์, การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต, คุณลักษณะของนวัตกรรม, ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับ, ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง, การไม่รู้ภาษาอังกฤษ, ลักษณะทางเศรษฐกิจ, ปัญหาทางเทคนิคของอินเทอร์เน็ตผ่านดาวเทียม, สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย

ตารางที่ 24 (ต่อ)

ชั้นที่	ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
4. การนำไปใช้	ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน, ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน, ความเป็นชุมชนขนาดเล็ก, ผลกระทบและแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชม, การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์, การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต, คุณลักษณะของนวัตกรรม, ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับ, ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง, การไม่รู้ภาษาอังกฤษ, สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย, ขาดการฝึกใช้อย่างต่อเนื่อง
5. การยืนยัน	ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน, ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน, ความเป็นชุมชนขนาดเล็ก, ผลกระทบและแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชม, การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์, การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต, คุณลักษณะของนวัตกรรม, ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับ, ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง, การไม่รู้ภาษาอังกฤษ, สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย, ขาดการฝึกใช้อย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ของโรงเรียนสู่ชุมชนนั้นต้องมาจากทั้งทางโรงเรียนและชุมชน ต้องเกิดมาจากการร่วมมือกัน ความสามัคคีกันของคนในชุมชนอีกทั้งแรงผลักดันจากภายนอกชุมชนที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าแรงกระตุ้นภายในชุมชน ปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) ชุมชนบ้านสามขาถือได้ว่าเป็นชุมชนต้นแบบในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เขามาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาได้อย่างยั่งยืนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ได้ทั่วโลก อีกทั้ง ยังช่วยลดช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่และคนรุ่นก่อนและลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างลงตัว ซึ่งสามารถสรุปกระบวนการแพร่กระจาย กระบวนการยอมรับและปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

แผนภาพที่ 10 กระบวนการเผยแพร่และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของโรงเรียนบ้านสามขาชุมชนบ้านสามขา

จากแผนภาพที่ 10 สามารถสรุปได้ว่า ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน คือ ปรธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและองค์กรสนับสนุน มีความสัมพันธ์โดยตรงกับตัวแทนภายในชุมชน คือ ครูอัญชลี ซึ่งครูอัญชลีนั้นมีส่วนช่วยให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานและดำเนินโครงการต่างๆ คือ คณะครูโรงเรียนบ้านสามขา ทีมเยาวชนและชุมชน โดยในการดำเนินโครงการต่างๆ ในการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสู่ชุมชนนั้น ดำเนินการเผยแพร่ตามกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983) 5 ขั้น ตามที่กล่าวมาแล้วในตอนที่ 3 ซึ่งมีปัจจัยในการส่งเสริมการยอมรับและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของชุมชน ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนที่ 4

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง มีจุดประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชนเพื่อช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสาร และศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชนและกระบวนการยอมรับของคนในชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนบ้านสามขาและชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 - เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การจัดเก็บข้อมูลต่างๆ ด้วยวิธีหลัก 3 ข้อมูลดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชน
2. แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของของชาวบ้านชุมชนบ้านสามขาจำนวน 100 คน ด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม สภาพทั่วไปเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ต ประโยชน์จากการใช้อินเทอร์เน็ตด้านความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป และความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ต

3. การศึกษาภาคสนาม ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) โดยสังเกตการดำเนินงานของศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและบริบทที่เกี่ยวข้อง วิธีการเผยแพร่และวิธีการยอมรับ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบ Snow ball Technique ด้านวิธีการเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for window ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าความเบ้ (Skewness) ค่าความโด่ง (Tokursis) และ t-test และนำเสนอในรูปแบบตาราง สำหรับข้อมูลจากการศึกษากระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชน ที่รวบรวมได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร โดยได้ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

(data triangulation) โดยเป็นการหาความเชื่อถือของข้อมูลจากแหล่งที่ต่างกันและใช้ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ แล้วนำเสนอในรูปแบบการเขียนรายงาน

สรุปผลการวิจัย

1. กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนเพื่อช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชน สรุปกระบวนการเผยแพร่แต่ละวิธีการตามแนวคิดกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมของ Rogers (1983) มีขั้นตอน 5 ขั้นตอนคือ (1) **ขั้นความรู้** ใช้วิธีการเผยแพร่โดยบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุม เกี่ยวกับความรู้ หลักการ วิธีใช้ ICT (2) **ขั้นการจูงใจ** ใช้วิธีการเผยแพร่โดยบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุม เพื่อเชิญชวน โน้มน้าวและจูงใจให้เห็นถึงประโยชน์ของ ICT (3) **ขั้นตัดสินใจ** ใช้วิธีการเผยแพร่โดยการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและที่ประชุมให้เห็นถึงประโยชน์ในการนำ ICT มาใช้ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน การอบรมการใช้ ICT และการศึกษาดูงาน (4) **ขั้นการนำไปใช้** ใช้วิธีการเผยแพร่โดยการทดลองใช้ ICT ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน และการประเมินผลความสำเร็จของโครงการ (5) **ขั้นยืนยันการใช้** ใช้วิธีการเผยแพร่โดยการนำ ICT มาประยุกต์ใช้ในโครงการต่างๆ โดยการบรรจุไว้ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน (C_village) สำหรับการลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ นั้น พบว่าชาวบ้าน (ผู้ที่มีอายุ 30-59 ปี) จาก 51 คน สามารถใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 35.29 โดยมีความรู้ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์และด้านอินเทอร์เน็ตในระดับน้อย และเยาวชน (ผู้ที่มีอายุ 13-28) จาก 47 คน สามารถใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 95.74 โดยมีความรู้และความสามารถด้านคอมพิวเตอร์และด้านอินเทอร์เน็ตในระดับปานกลาง โดยสามารถกล่าวรายละเอียดโดยสรุปได้ดังนี้

1.1 ขั้นที่ 1 **ขั้นความรู้** ใช้วิธีการเผยแพร่โดยบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุม เกี่ยวกับความรู้ หลักการ วิธีใช้ ICT

การบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและใช้ที่ประชุม เริ่มที่การศึกษาถึงสภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน แล้วคิดวิธีการแก้ปัญหา เมื่อได้โครงการที่ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน ก็นำมาสู่การบอกกล่าวเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ซึ่งการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าเป็นกระบวนการเผยแพร่ที่ ครูอัญชลี องค์กรสนับสนุนและทีมเยาวชน ใช้ในการบอกกล่าวเรื่อง

เกี่ยวกับการให้ความรู้ หลักการ วิธีการใช้ ของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นๆ โดยเริ่มการบอกแบบตัวต่อตัวกับบุคคลที่ใกล้ชิดก่อน แล้วใช้การบอกต่อๆ กันไป จากคนใกล้ชิดไปเรื่อยๆ เช่น ครูอัญชลิบอกทีมเยาวชน เยาวชนบอกพ่อแม่ พี่น้อง ผู้ปกครองบอกต่อผู้ปกครองด้วยกันที่ไม่มียุทธศาสตร์เป็นทีมเยาวชน เป็นวิธีที่ใช้บ่อยและได้ผลดีที่สุด เนื่องจากเหมาะกับสภาพชุมชนและวิถีชุมชนของบ้านสามขา ที่ยังดำเนินชีวิตแบบระบบเครือญาติ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน เสมือนเป็นญาติพี่น้องกันทั้งชุมชน

1.2 ขั้นที่ 2 ขั้นการจูงใจ ใช้วิธีการเผยแพร่โดยบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุม เพื่อเชิญชวน โน้มน้าวและจูงใจให้เห็นถึงประโยชน์ของ ICT

การบอกกล่าวแบบเชิญชวนโดยการกล่าวแบบเผชิญหน้าและใช้ที่ประชุม เป็นการวิธีการเผยแพร่ที่ใช้เพื่อชี้แจงและเสนอโครงการใหม่ๆ โดยกล่าวเกี่ยวกับประโยชน์ที่จะได้จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ใช้ในแต่ละโครงการ เพื่อเป็นการเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการ โดยการมองจากประโยชน์ที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยส่วนมากแล้วครูอัญชลิจะเป็นผู้ใช้วิธีการเผยแพร่นี้ ซึ่งเป็นการบอกกล่าวต่อคนทั้งชุมชน

1.3 ขั้นที่ 3 ขั้นการตัดสินใจ ใช้วิธีการเผยแพร่โดยการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและที่ประชุมให้เห็นถึงประโยชน์ในการนำ ICT มาใช้ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน การอบรมการใช้ ICT และการศึกษาดูงาน

ขั้นตอนนี้เกิดขึ้นเมื่อการเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการต่างๆ แล้ว ทางครูอัญชลิ องค์กรสนับสนุนและทีมเยาวชน ได้ช่วยกันบอกย้าชาวบ้านเกี่ยวกับประโยชน์และผลดีของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโครงการนั้นๆ และการอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้ฝึกใช้ ซึ่งในขั้นนี้เพื่อการตัดสินใจที่จะนำไปใช้ อีกทั้งครูอัญชลิ องค์กรสนับสนุนและทีมเยาวชนได้จัดให้มีการศึกษาดูงาน สถานที่อื่นที่ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้แล้วประสบความสำเร็จสามารถแก้ปัญหาได้ เพื่อประกอบการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของชาวบ้านต่อไป

1.4 ขั้นที่ 4 ขั้นการนำไปใช้ ใช้วิธีการเผยแพร่โดยการทดลองใช้ ICT ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน และการประเมินผลความสำเร็จของโครงการ

เมื่อการดำเนินการอบรม การศึกษาดูงานเสร็จสิ้น ชาวบ้านส่วนที่เห็นด้วยและเล็งเห็นประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโครงการนั้นๆ จะได้ทดลองใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นจริงๆ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และการเข้ากันได้ของการ

นำมาใช้กับชุมชน จากนั้นก็ทำการประเมินโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ อีกทั้งครูอัญชลี หรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้สรุปผลการดำเนินแต่ละโครงการให้แก่ที่ประชุมหมู่บ้านได้รับทราบเพื่อให้เห็นความสำเร็จของโครงการ

1.5 ขั้นที่ 5 ขั้นการยืนยัน ใช้วิธีการเผยแพร่โดยการนำ ICT มาประยุกต์ใช้ในโครงการต่างๆ โดยการบรรจุไว้ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน (C_village)

เมื่อการประเมินโครงการได้ว่าเป็นผลดีและชาวบ้านได้เห็นความสำเร็จของโครงการว่ามีความเหมาะสมและช่วยให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของทางชุมชนดีขึ้น ชาวบ้านจึงยินดีที่จะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นต่อไป ทางโรงเรียน คือ ครูอัญชลี ลงองค์กรสนับสนุนจึงได้บรรจุการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นๆ ไว้ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน (C_village) เพื่อการพัฒนาชุมชนต่อไป ซึ่งมีโครงการต่างๆ หลายโครงการในตอนนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) ที่เป็นโครงการต่อเนื่องและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินโครงการ อีกทั้งโครงการต่างๆ ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากชาวบ้านได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยตนเอง โดยมีโครงการที่ยังดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบันนี้คือ

1. โครงการสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านสามขา
2. ธนาคารชุมชนบ้านสามขา-กรุงเทพฯ
3. โครงการสัจจะออมทรัพย์
4. โครงการธนาคารสมอง
5. โครงการวิจัยป่าชุมชน
6. ค่าย ICT
7. โครงการโทรศัพท์สำหรับติดต่อภายในชุมชน
8. วิทยุชุมชน F.M. 108 เมกกะเฮิร์ต
9. การรณรงค์ให้ชาวบ้านเรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)
10. โครงการ Contract Farming

การลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ

ผลการวิจัยพบว่าชาวบ้านมีความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปอยู่ในระดับน้อย แม้จะเป็นความสามารถที่อยู่ในระดับน้อยแต่แสดงให้เห็นถึงการยังมีผู้เข้ามาใช้บริการของชาวบ้าน ซึ่งในปัจจุบันนี้มีผู้ใช้บริการโดยการเรียนการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จำนวน 43 คน และข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่าปัจจุบันนี้มีผู้ที่ยังใช้บริการที่

ศูนย์คอมพิวเตอร์แบ่งเป็นเยาวชนและชาวบ้านทั่วไปดังนี้ จากจำนวนเยาวชนที่ตอบแบบสอบถาม 47 คน (อายุตั้งแต่ 13–28 ปี) พบว่ามีจำนวนผู้ที่ยังใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 61.70 ของจำนวนเยาวชนทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนชาวบ้านมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 51 คน (อายุ 30–59 ปี) พบว่ามีจำนวนผู้ที่ยังใช้บริการจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 19.60 จากจำนวนชาวบ้านทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม

อีกทั้งความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของชาวบ้านและเยาวชน คือ จากจำนวนชาวบ้าน (อายุ 30–59 ปี) 51 คนที่ตอบแบบสอบถาม พบว่ามีผู้ที่มีความรู้ความสามารถใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 35.29 โดยมีความสามารถเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยและจากจำนวนเยาวชน (อายุตั้งแต่ 13–28 ปี) 47 คน มีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ 45 คน คิดเป็นร้อยละ 95.74 โดยมีความสามารถเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งจากการศึกษาพบว่า อายุส่งผลต่อความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากข้อมูลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะลดช่องว่างในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนบ้านสามขา ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะมีความรู้ความสามารถในเรื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในระดับน้อย และการเข้าไปใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาก็มีจำนวนน้อยด้วย แต่ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยทางอ้อมด้วยจากโครงการต่างๆ ที่กล่าวมาเพื่อพัฒนาชุมชน เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยลดช่องว่างในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารได้ต่อไป

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชน และกระบวนการยอมรับของคนในชุมชน

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชนและกระบวนการยอมรับของคนในชุมชน คือ

2.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่

2.1.1 ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

2.1.1.1 ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน external change agents) คือ ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปางและองค์กรสนับสนุน มีบทบาทและหน้าที่ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา

- 1) วางแผนและจัดทำโครงการเพื่อการเรียนรู้
- 2) ให้คำปรึกษาและแนะนำ
- 3) เข้าร่วมกิจกรรม
- 4) ติดต่อประสานงานและสนับสนุนด้าน ICT
- 5) ติดตามและประเมินโครงการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน
ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

- 1) ให้คำปรึกษาและแนะนำ
- 2) เข้าร่วมกิจกรรม
- 3) ติดต่อประสานงานและสนับสนุนด้าน ICT
- 4) ติดตามและประเมินโครงการ

กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประธาน
มูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง

- 1) จัดทำแผนการจัดโครงการเพื่อการเรียนรู้ของชุมชน
- 2) การดำเนินการจัดโครงการต่างๆ

บทบาทและหน้าที่ขององค์กรสนับสนุน เป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐและ
เอกชนที่เข้ามาเพื่อสนับสนุนและพัฒนาชุมชนบ้านสามขา โดยองค์กรสนับสนุนที่เข้ามาเพื่อ
รวมกันจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา มีดังนี้

1. มูลนิธิศึกษาพัฒนา ให้คำปรึกษาและแนะนำ ดูแล ติดต่อหน่วยงาน
อื่นๆ ให้เข้ามาช่วยพัฒนาบ้านสามขา
2. ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ให้
คำปรึกษา แนะนำ และร่วมดูแลโครงการต่างๆ ที่เข้ามาเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านสามขา
3. บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) บริจาคเครื่องคอมพิวเตอร์
ให้แก่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา
4. ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค)
ดูแลและพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต
5. มูลนิธิไทยคม ให้ความสะดวกเรื่องการดำเนินการติดตั้งระบบ
อินเทอร์เน็ตโดยใช้ดาวเทียม IP Star

6. สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร ดูแลและฝึกสอนการทำเว็บไซต์ให้แก่เยาวชนเพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลต่างๆ ลงในเว็บไซต์ชุมชนได้เองและดูแลโครงการวิจัยป่าชุมชน

2.1.1.2 ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน (internal facilitators)

คือ ครูอัญชลี และทีมเยาวชน

ครูอัญชลีมีบทบาทและหน้าที่ดังนี้

- 1) ติดต่อประสานงาน
- 2) เป็นที่ปรึกษาและแนะนำให้กับเยาวชนและชาวบ้าน
- 3) นำเสนอโครงการตามความต้องการของชุมชน
- 4) ติดตามและประเมินโครงการ

กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูอัญชลี

คือ

1) การสร้างทีมเยาวชนให้แข็งแกร่ง เพื่อให้ช่วยกันเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2) การเสนอโครงการต่างๆ แก่ชุมชน โดยเป็นโครงการที่มาจากปัญหาและความต้องการของชุมชน

บทบาทและหน้าที่ของทีมเยาวชน คือ

- 1) ติดต่อประสานงานและดำเนินงานตามความรับผิดชอบ
- 2) เสนอการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมโครงการที่ประยุกต์ใช้ ICT ต่างๆ
- 3) ร่วมกันดำเนินโครงการต่างๆ เปรียบเสมือนทีมงานของครูอัญชลี

หากขาดทีมเยาวชนในการดำเนินงานแล้ว งานบางอย่างบางโครงการก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ เช่น โครงการค่ายอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตแก่พ่อบ้านและแม่บ้าน เป็นต้น

2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยอมรับ แบ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมการยอมรับ

2.2.1.1 สภาพทางสังคมและวิถีชุมชน คือ ลักษณะทางภูมิศาสตร์และแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวบ้านชุมชนบ้านสามขาที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2.2.1.1.1 ความเป็นชุมชนขนาดเล็ก บ้านสามขาเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่สามารถใช้หอกระจายข่าวประกาศอะไรก็สามารถได้ยินทั้งชุมชน การเดินทางภายในชุมชนด้วยกัน ชาวบ้านนิยมการเดินทาง เนื่องจากอยู่ในละแวกเดียวกันทั้งหมด ทำให้ง่ายต่อการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เนื่องจากสามารถบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าได้

2.2.1.1.2 ระบบเครือข่าย เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความมีน้ำใจช่วยเหลือกันแบบระบบเครือข่าย แม้มีความขัดแย้งกันจะสามารถตกลงกันได้ที่สุดในที่สุด การดูแลกันแบบระบบเครือข่าย ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม และเกิดการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในที่สุด

2.2.1.1.3 การมีส่วนร่วม ชาวบ้านชุมชนบ้านสามขามีนิสัยรักการมีส่วนร่วม เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการดำเนินชีวิตแบบปฐมภูมิ จึงมีการเข้ามาช่วยเหลือจนเป็นการมีส่วนร่วม โดยชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่วาระแรกของโครงการจนถึงปัจจุบัน (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

2.2.1.1.4 การเปิดใจรับสิ่งใหม่ เป็นจุดเด่นของคนชุมชนบ้านสามขาที่กล้าที่จะเปิดใจนับฟังสิ่งใหม่ๆ ส่งผลต่อความต้องการฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เนื่องจากเป็นนวัตกรรมที่น่าสนใจ

2.2.1.1.5 การยอมรับฟังความคิดเห็นของชุมชน โครงการต่างๆ ที่จะจัดตั้งหรือดำเนินได้นั้นทางชุมชนจะประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในที่ประชุมจะมีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างหลากหลายและไม่กีดกันทางความคิด ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็นเด็ก เยาวชนหรือผู้ใหญ่ สามารถที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระที่อยู่ในขอบเขตของการระดมเรื่องนั้นๆ ส่งผลต่อการยอมรับ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยทางชุมชนรับฟังความต้องการและความจำเป็นต้องใช้ของเยาวชนและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองต่อไปในโครงการต่อเนื่องๆ

2.2.1.1.6 ผลกระทบและการสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชม เป็นประการหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากชุมชนบ้านสามขาเป็นชุมชนต้นแบบในหลายๆ โครงการ การสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (village that learn) จึงเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดการร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินโครงการต่างๆ ต่อไป เนื่องจากเป็นรู้จักของสื่อมวลชน

2.2.1.2 การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์ เมื่อการอบรมพ่อบ้านแม่บ้านเสร็จสิ้น ชาวบ้านบางคนตัดสินใจซื้อคอมพิวเตอร์ ซึ่งหมายถึงการยอมรับคอมพิวเตอร์และยืนยันที่จะใช้คอมพิวเตอร์ต่อไปซึ่งจะส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เนื่องจากมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์อยู่แล้วจึงเข้าร่วมการอบรมและโครงการต่างๆ

2.2.1.3 การเพิ่มขึ้นของจุดให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต คือ นักเรียนหรือชาวบ้านที่เคยใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาในระยะแรกนั้นได้เปลี่ยนที่ใช้บริการตามความสะดวกของแต่ละบุคคล เช่น โรงเรียนที่ศึกษาในปัจจุบันและสถานที่ทำงาน เป็นต้น

2.2.1.4 คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับ ผู้ที่ยอมรับนวัตกรรม ในระยะแรกนั้นเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เช่น นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่มีระดับการศึกษาที่สามารถจะเข้าใจพื้นฐานการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

2.2.1.5 คุณลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม บุคคลที่มีบุคลิกภาพคล่องแคล่วว่องไวในการเปิดใจรับสิ่งใหม่และบุคคลที่มีความรู้ทางสังคมและเศรษฐกิจที่ดี เช่น อาชีพและรายได้ที่ดี เป็นบุคคลที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ในระยะแรก

2.2.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ ดังนี้

2.2.2.1 คุณลักษณะของนวัตกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ

2.2.2.1.1 ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง เนื่องจากชาวบ้านชุมชนบ้านสามขานั้นประกอบอาชีพเกษตรกรและรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีเวลาจะเข้าไปฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

2.2.2.2 ลักษณะของบุคคลที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับนวัตกรรม คือ

2.2.2.2.1 การกลัวคอมพิวเตอร์และอายุไม่กล้าที่จะเข้าไปฝึกใช้ เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีบุคลิกเก็บตัว ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสังคม ทำให้กลัวคอมพิวเตอร์

2.2.2.2.2 การไม่รู้ภาษาอังกฤษ เนื่องจากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่ยากต่อการเข้าถึงหากว่าไม่มีความรู้หรือระดับการศึกษาที่เพียงพอ

2.2.2.2.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีการเก็บค่าบริการในการใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา จากอาชีพและรายได้ที่กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลให้การให้บริการของชาวบ้านและทีมเยาวชนน้อยลง

2.2.2.2.4 ขาดความมั่นใจ ชาวบ้านบางคนขาดความมั่นใจที่จะไปใช้บริการตามลำพัง โดยที่ไม่มีเพื่อนที่มีความรู้หรือมีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตไปด้วย

2.2.2.3 ปัญหาทางเทคนิคของอินเทอร์เน็ตผ่านดาวเทียม เช่น ปัญหาระบบอินเทอร์เน็ตขัดข้องขณะใช้บริการ และไม่มีบริการเกมออนไลน์ ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความเบื่อหน่ายในการเข้าใช้บริการ เป็นต้น

2.2.2.4 สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย ชาวบ้านบางคนที่มีอายุค่อนข้างมากแล้วจะมีอาการปวดหัว ปวดตา ปวดหลัง เมื่อยตามตัว เวลารั้งนานๆ เพื่อฝึกใช้คอมพิวเตอร์

2.2.2.5 ขาดการฝึกใช้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากโครงการที่จัดขึ้นเพื่ออบรมการฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตไม่มีความต่อเนื่อง เช่น การจัดการอบรมพ่อบ้านแม่บ้าน เป็นต้น

2.2.2.6 ไม่มีลูกหลานฝึกให้ ชาวบ้านบางคนต้องการที่จะฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต แต่ไม่มีลูกหลานฝึกให้ ส่งผลให้ไม่ไปใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา

อภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนเพื่อช่วยลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสาร

กระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชน ประกอบด้วย 5 วิธี Rogers (1983) มีขั้นตอน 5 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นความรู้ ใช้วิธีการเผยแพร่แบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุม โดยบอกกล่าวเกี่ยวกับความรู้ หลักการ วิธีใช้ ICT (2) ขั้นการจูงใจ ใช้วิธีการเผยแพร่แบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุม โดยเชิญชวน โน้มน้าว และจูงใจให้เห็นถึงประโยชน์ของ ICT (3) ขั้นตัดสินใจ ใช้วิธีการเผยแพร่แบบเผชิญหน้าและที่ประชุม โดยการบอกกล่าวให้เห็นถึงประโยชน์ในการนำมาใช้ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน การอบรมการใช้ ICT และการศึกษาดูงาน (4) ขั้นการนำไปใช้ ใช้วิธีการเผยแพร่โดยการทดลองใช้ ICT ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน และการประเมินผลความสำเร็จของโครงการ (5) ขั้นยืนยันการใช้ ใช้วิธีการเผยแพร่โดยการนำ ICT มาประยุกต์ใช้ในโครงการต่างๆ โดยการบรรจุไว้ในโครงการการเรียนรู้ของชุมชน (C_village) หากพิจารณาตามองค์ประกอบเบื้องต้นของการแพร่กระจายนวัตกรรม ของ Rogers (1983) พบว่าช่องทางการสื่อสารเป็นสิ่งที่ทางผู้เผยแพร่ คือ ครูอัญชลีและทีมเยาวชนใช้ในการสื่อสารกับประชาชน โดยได้ใช้การสื่อสารแบบ face to face คือ การบอกกล่าวแบบเผชิญหน้า และการสื่อสารแบบ Mass Communication คือ การใช้ที่ประชุม เพื่อให้เกิดการยอมรับเทคโนโลยี

สารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารช่วยให้ชาวชุมชนบ้านสามขาเข้าใจและสนใจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมากขึ้น โดยส่วนมากแล้วการใช้ช่องทางการสื่อสารนั้น ครูอัญชิตีและทีมเยาวชนใช้การสื่อสารแบบเผชิญหน้า ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล ส่วนการใช้ที่ประชุม การใช้หอกระจายเสียง เป็นการใช้ช่องทางการสื่อสารในลักษณะการสื่อสารมวลชน คือ การบอกกล่าวให้ได้รับรู้แก่คนจำนวนมาก โดยช่วยสื่อสารของครูอัญชิตีและเยาวชนนั้นช่วยบอกรายละเอียดในด้านต่างๆ ของนวัตกรรมดังนี้ (1) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมนั้นๆ (2) ช่วยในการบอกต่อความรู้และประสบการณ์เดิมจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นๆ (3) ช่วยในการสื่อสารกับคนที่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ (4) ช่วยในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งหากพิจารณาตามกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983) สามารถสรุปได้ว่า การเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยใช้วิธีการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าและการใช้ที่ประชุมนั้นเพื่อการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ วิธีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเชิญชวนชาวบ้านเข้าใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์และเข้าร่วมโครงการต่างๆ สอดคล้องกับขั้นที่ 1 ขั้นความรู้และขั้นที่ 2 ขั้นสนใจ ส่วนการกล่าวให้เห็นถึงประโยชน์ในการนำมาใช้ในโครงการทั้งแบบเผชิญหน้าและที่ประชุม การอบรมการใช้ ICT และการศึกษาดูงาน ที่ทางครูอัญชิตีและทีมเยาวชน รวมทั้งองค์กรสนับสนุนใช้ในการประกอบการตัดสินใจของชาวบ้านในการที่จะเข้าร่วมโครงการต่อไปหรือไม่ หากพิจารณาตามกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมแล้วจะสอดคล้องกับ ขั้นที่ 3 ขั้นการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พงษ์จันทร์ ไกรสินธุ์ (2540) ที่ศึกษาเรื่องตัวแปรที่สัมพันธ์กับการยอมรับการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า การเข้าอบรมกับวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและการฝึกอบรมกับวิทยากรภายใน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการทดลองใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในโครงการต่างๆ จริงและการประเมินผลความสำเร็จของโครงการ หากพิจารณาตามกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมแล้วจะสอดคล้องกับขั้นที่ 4 ขั้นนำไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พงษ์จันทร์ ไกรสินธุ์ (2540) ที่ศึกษาเรื่องตัวแปรที่สัมพันธ์กับการยอมรับการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าการมีโอกาสนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการประยุกต์ใช้การบรรจุเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไว้ในโครงการเรียนรู้ของชุมชน (C_village) หากพิจารณาตามกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมแล้วจะสอดคล้องกับขั้นที่ 5 ขั้นการยืนยันการใช้ เนื่องจากพอชาวบ้านยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตามแต่ละโครงการต่างๆ แล้ว ทางครูอัญชิตีและองค์กรสนับสนุนได้นำการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารบรรจุไว้ในโครงการเรียนรู้ของชุมชน (C_village)

การลดช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ

ปัญหาช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นหนึ่งในปัญหาที่ครูอัญชลี และองค์กรสนับสนุนต้องการช่วยกันแก้ไข เพื่อให้ชาวบ้านนั้นได้รับสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต ครูอัญชลีและเยาวชนจึงเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมการอบรมหรือเข้าใช้บริการในระยะแรก แต่ยังคงพบว่าหลังจากนั้นชาวบ้านจำนวนน้อยที่ยังคงใช้บริการจึงประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโครงการต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับตนเองจริงๆ และเป็น การลดช่องว่างในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศเช่นกัน การที่ชาวบ้านส่วนน้อยเข้าใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา นั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยและศึกษาของ Phanit Laosirirat, (2003); Stevenson, (2001); Sakulrat Montreevat, (2002) ที่ศึกษาเรื่องความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเกิดขึ้นระหว่างเมืองใหญ่และในชนบท พบว่าถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีนโยบายต่างๆ เช่น SchoolNet และ Net for Village Schemes แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำในการได้รับสารสนเทศและข่าวสารได้ เนื่องปัญหาที่แท้จริงนั้นอยู่ที่สภาพเศรษฐกิจ การศึกษาของประชาชนและปัญหาความยากจน เนื่องจากชาวบ้านชุมชนบ้านสามขาส่วนมากมีระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษา จึงเกิดปัญหาเรื่องภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลกระทบต่อยอมรับ ของ Rogers ด้านความซับซ้อนของนวัตกรรม ด้วยเพราะคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นนวัตกรรมที่มีความซับซ้อน ยากต่อการฝึกใช้ของผู้ที่ไม่มีเวลาและไม่มีความรู้มาก่อน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างรายได้น้อยไม่มีเวลาที่จะไปอบรมหรือเข้าใช้บริการที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จงรักษ์ แยมยุบล (2545) ซึ่งศึกษาเรื่องการศึกษาระดับและปัจจัยในการยอมรับนวัตกรรมการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรม คือ ปัจจัยด้านคุณสมบัติของนวัตกรรม คือ การเห็นผลสำเร็จของนวัตกรรมนั้นได้อย่างชัดเจนเป็นนวัตกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากและเป็นนวัตกรรมที่ใช้ง่าย สะดวก ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน อีกทั้งอาชีพที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลกระทบต่อยอมรับของ Rogers (1983) ด้านประโยชน์ที่เกี่ยวข้องและความเข้ากันได้ อีกทั้งยังพบว่าอายุของผู้ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตส่งผลต่อความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตต่างกันโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับการศึกษาของ องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์ (2539); สิริวิภา พันธุ์รุ่งลักษณ์ (2543); พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์ (2542); นิชดา เตรียมชัยศรี (2542) พบว่าอายุที่ต่างกันส่งผลให้การยอมรับการสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน

ดังนั้นครูอัญชลี ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนาและผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ จังหวัดลำปาง จึงได้ร่วมกันจัดโครงการต่างๆ ที่จะสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและชาวบ้านสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อผลประโยชน์ของตนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Shoemaker, Tonil (1997 อ้างถึงในมณีรัตน์ สิริโชค, 2546) ที่พบว่าปัจจัยที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือการวางแผนการใช้เทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาการวางแผนระยะยาวสำหรับการใช้และการจัดการเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนสู่ชุมชนและกระบวนการยอมรับของคนในชุมชน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่ ประกอบด้วย ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ (1) ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน คือ ประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง และองค์กรสนับสนุน (2) ผู้ให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชน คือ ครูอัญชลีและทีมเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีตัวแทนการเปลี่ยนแปลงของ Rogers (1983) เนื่องจากประธานมูลนิธิศึกษาพัฒนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ จังหวัดลำปาง และองค์กรสนับสนุนเป็นบุคคลภายนอกชุมชนที่เข้ามาเพื่อช่วยแก้ปัญหาในเบื้องต้น โดยการนำ ICT เข้ามาช่วยแก้ปัญหานั้นๆ เช่น ปัญหาการจัดการบัญชีกลุ่มสังคมออมทรัพย์ เป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน ที่คอยให้คำแนะนำและนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการบัญชีและสามารถแก้ปัญหาได้ในที่สุด เป็นต้น ส่วนครูอัญชลีและทีมเยาวชนเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนที่คอยให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในชุมชน โดยคอยแนะนำ ติดต่อประสานงานและดำเนินงานร่วมกัน อีกทั้งการที่บ้านสามขาม้องค์กรสนับสนุนมาจากภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง คือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก เกี่ยวกับความช่วยเหลือด้านเงินทุน หากพิจารณาตามลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983) พบว่าครูอัญชลี ซึ่งแม้จะไม่ใช่ครูใหญ่แต่ความเป็นคนในชุมชนนั้นส่งผลต่อการดำเนินงานต่างๆ ด้วยความเป็นคนในพื้นที่ คือหมายถึง เป็นผู้ที่มีพื้นเพเป็นคนบ้านสามขา เกิดที่บ้านสามขาและทำงานเพื่อบ้านสามขามาตลอด ส่งผลต่อการให้ความเชื่อถือของชาวบ้านและความเข้าใจปัญหาในชุมชน เนื่องจากอาศัยอยู่ในชุมชนตลอดเวลา มีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนอย่างแน่นแฟ้น สอดคล้องกับแนวคิด ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงของ Rogers (1995) เรื่อง สร้างความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นสิ่งที่จำเป็นมากๆ ที่ตัวแทน

การเปลี่ยนจะต้องสร้างความสัมพันธ์ความคิดเป็นหนึ่งเดียว กับสังคมนั้นๆ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนการเปลี่ยนแปลงและสังคมให้เกิดความไวเนื้อเชื้อใจเพื่อเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเรื่องนวัตกรรม อีกทั้งในเรื่องของความคิดเห็นของผู้นำ (opinion leader and change agents) โดยครูอัญชลีเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลในชุมชนบ้านสามขา เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนนั้น อย่างไรก็ตามครูอัญชลีมีการปฏิบัติตนเป็นที่เคารพของคนในชุมชน หากพิจารณาแล้วพบว่าครูอัญชลีมีลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ บุคลิกภาพและพฤติกรรมการสื่อสารที่เหมาะสมตามที่กล่าวมาในตอนต้นที่ 4 ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมและเผยแพร่ข่าวสาร และสอดคล้องกับการศึกษาของวิเชียรจิตทรัพย์ (2533); วิชัย เอียดบัว (2534); สาโรจน์ แพ่งยัง (2536) ที่พบว่า สภาพเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรม

จากการศึกษาพบว่า จุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดของการจัดตั้งโครงการศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา คือ การมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความเป็นชุมชนเข้มแข็งและส่งผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เข้ามาในชุมชน รวมทั้งการยอมรับ ICT ด้วย โดยชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงปัจจุบันนี้ คล้องกับงานวิจัยของวิจิตประภาส (2540) ที่ศึกษาเรื่องชุมชนเข้มแข็งเปรียบเทียบกับความเข้มแข็งของชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทของไทยผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของ ชุมชนคือความสามัคคีของคนในชุมชน ความสามารถในการเรียนรู้ปรับตัวและแก้ไขปัญหา การทำงาน ของคนในชุมชนแบบประชาธิปไตย และสอดคล้องกับการศึกษาของชนิษฐา แจ่มใจ (2543) ที่ศึกษาเรื่องชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาชุมชนบางปลากด อำเภอองครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก พบว่าปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคม ภาวะการนำและผู้นำชุมชน อีกทั้งประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุดาวดี ดิษฐกิจ (2543) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเกิดชุมชนเข้มแข็งตามธรรมชาติ ศึกษากรณีชุมชนตาคลี อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าปัจจัยด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดประชาชนมีส่วนร่วมในการทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งตามธรรมชาติ โดยปัจจัยด้านกายภาพนั้นส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความสนิทสนมกลมเกลียวมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้ง่ายต่อการรวมกลุ่ม และสอดคล้องกับการศึกษาของ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ที่ศึกษาเรื่องภาวะวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัยคือ กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ปัจจัยด้านสังคม กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับชุมชนและกลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของ

โรงเรียน และปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน อีกทั้งพบว่า ทางโรงเรียนนั้นเปิดให้ทางชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมในโรงเรียนซึ่งเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ ดิลก พัฒนวิชัยโชติ (2527); เสนีย์ สังขพันธ์ (2531); อุไรวรรณ ห่วงสกุล (2539) ที่พบว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และในด้านของสภาพชุมชนที่มีพ่อหลวงเป็นผู้นำชุมชนที่มีความสามารถในการพัฒนานั้น ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมโดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัชรภรณ์ อภิวัชรานุกร (2546) ที่ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการสร้างแรงจูงใจชุมชนในการร่วมพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพกรณีศึกษาโรงเรียนวัดห้วยหิน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยองพบว่า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่ม เป้าหมายมีแรงจูงใจในการร่วมพัฒนา คือ ผู้นำชุมชนที่เป็นเสมือนแรงจูงใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม และผลการวิจัยพบว่า การให้ชาวบ้านได้ร่วมแสดงความคิดเห็นนั้นส่งผลต่อการยอมรับสอดคล้องกับผลการวิจัยของรุทธิ กล่อมชุม (2527) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยกระตุ้นให้ประชาชน เข้าร่วมพัฒนาชุมชนชนบท พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen และ Uphoff (1977) ในเรื่องพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและขอบเขตของการมีส่วนร่วม ที่กล่าวว่าโครงการที่มีตรงกับความต้องการของประชาชนในชุมชนจะกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากขึ้น

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พบว่า ปัจจัยด้านความไม่เกี่ยวข้องกับอาชีพโดยตรง การไม่รู้ภาษาอังกฤษ และลักษณะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านแต่ละคน เป็นปัจจัยที่มีความสอดคล้องกัน โดยเป็นปัจจัยที่ส่งผลมาจากระดับการศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อการรู้ภาษาอังกฤษและการประกอบอาชีพ โดยพบว่าชาวบ้านสามช่าส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้างและเกษตรกร ซึ่งจะส่งผลต่อลักษณะการทำงานที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพและเวลาที่ใช้ไปกับการทำงานทั้งวันตั้งแต่เช้าถึงเย็นจึงไม่มีเวลาไปฝึกใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต อีกทั้งยังต้องจ่ายค่าใช้บริการด้วย ซึ่งสำหรับอาชีพรับจ้างและเกษตรกรแล้ว ค่าใช้จ่ายส่วนนี้เป็นส่วนที่ไม่มีความจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดคุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับ นวัตกรรม ของ Rogers (1983) ด้านความเข้ากันได้ โดยคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตนั้นไม่มีความสอดคล้องกับอาชีพและรายได้ของชาวบ้านชุมชนสามช่า แต่หากพิจารณาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไม่ใช่เพียงด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตอย่างเดียว จะเห็นได้ว่าโครงการต่างๆ ที่ประยุกต์ใช้ ICT นั้นส่งผลต่ออาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่และรายได้ของชาวบ้านมากขึ้น เช่น โครงการวิจัยป่าชุมชน ที่นำ ICT มาประยุกต์ใช้เพื่อให้ชุมชนจัดการกับน้ำและป่า เพื่อให้สามารถเกษตรกรรมน้ำใช้ตลอดปีและไม่เกิดไปไฟป่า เป็นต้น

หากพิจารณาตามผู้ยอมรับนวัตกรรม พบว่าปัจจัยด้านการเปิดใจรับสิ่งใหม่นั้นสอดคล้องกับกลุ่มที่เกิดการยอมรับในระยะเริ่มต้น ซึ่งเป็นกลุ่มคนในชุมชนที่จะเผยแพร่วัตกรรมต่อไป ส่วนในด้านคุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับและด้านลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers(1983) อีกทั้งการอบรมตามโครงการต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญา ชอหะซัน (2537) ศึกษาเรื่ององค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาของครูสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 1 พบว่า ประสิทธิภาพ ความรู้และการอบรมมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแทนการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการยอมรับ ทั้งตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชนและตัวแทนการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ดังนั้นหากโรงเรียนและชุมชนใดที่จะนำกระบวนการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้ ควรเน้นถึงการทำหน้าที่ของตัวแทนการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะตัวแทนภายในชุมชนที่ต้องมีบุคลิกลักษณะตามที่กล่าวมา เช่น มีความรู้รอบด้าน เปิดใจรับสิ่งใหม่ มีความสามารถและคล่องแคล่วในการติดต่อสื่อสารและประสานงานและเป็นกันเองกับคนทั่วไป อีกทั้งครูอัญชลินันเป็นบุคคลในพื้นที่ที่ชาวบ้านให้ความรักและศรัทธา ส่งผลให้ครูอัญชลินันต้องเป็นผู้นำเรื่องการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาและดำเนินโครงการต่างๆ หากชุมชนใดต้องการที่จะผลการวิจัยไปใช้จึงต้องคำนึงถึงความเป็นบุคคลในท้องถิ่นของบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำหรือตัวแทนการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนมากกว่าต้องเป็นหน้าที่ของผู้อำนวยการโรงเรียนหรือครูใหญ่เท่านั้น

1.2 ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านสามขามีทีมเยาวชน ทำหน้าที่คอยช่วยเหลืองาน จัดตั้งโครงการ ดำเนินโครงการ และติดต่อประสานงานกับตัวแทนภายในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนทีมงานสำคัญที่ขับเคลื่อนให้โครงการต่างๆ ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นกับชุมชนที่จะนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ การจัดตั้งคณะทำงานซึ่งเปรียบเสมือนเป็นหัวใจของการดำเนินงาน ที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน เป็นลูกหลานของคนในชุมชนและมีความใกล้ชิดกับทางโรงเรียนด้วยเสมือนกับทีมเยาวชนของบ้านสามขา เนื่องจากทีมเยาวชนของบ้านสามขานั้นมีทั้งศิษย์เก่าและ

ศิษย์ปัจจุบันที่ช่วยเหลืองานโรงเรียน การจัดตั้งคณะทำงานจะส่งผลดีต่อชุมชนหลายด้านเป็นการ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนผสมผสานคนหลายรุ่นเอาไว้ด้วยกันด้วยคนรุ่นใหม่

1.3 การประชุมและแนวความคิดการมีส่วนร่วม ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ชุมชนบ้านสามขา มีการ พัฒนามาถึงปัจจุบันนี้ (เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) เพราะการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับฟัง ความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน โครงการต่างๆ ที่จะดำเนินไม่ว่าจะมาจากหน่วยงานใดและใคร ในชุมชนเป็นผู้รับเรื่องมา ต้องให้ทางชุมชนคือ มติประชาคมเป็นผู้ตัดสินใจ เป็นการสร้างการเข้า มามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและโครงการต่างๆ ก็จะดำเนินไปได้ ด้วยดี ดังนั้นหากชุมชนใดต้องการพัฒนา ปัจจัยเริ่มต้นของการเปิดการยอมรับสิ่งต่างๆและการมี ส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน นับเป็นจุดเริ่มต้นแรกของการพัฒนาชุมชน การสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชน มีความสามัคคี เอื้ออาทร มีน้ำใจกันในชุมชนซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาต่อไป อีกทั้ง การวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชนหรือพ่อหลวงนั้นเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นกลาง ดำเนินงาน อย่างโปร่งใส ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ เชื่อมั่น รักและเคารพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนา ชุมชนในทุกด้าน สร้างให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน ซึ่งชุมชนที่ต้องการจะพัฒนานั้น ต้องเริ่มต้นที่การมีผู้นำชุมชนที่ดี ดังนั้นชุมชนที่ต้องการจะพัฒนาให้เป็นชุมชนเข้มแข็งเหมือน ชุมชนบ้านสามขาเพื่อนำมาซึ่งการพัฒนาอย่างต่อเนื่องดังเช่นในปัจจุบัน ทางชุมชนจึงควรมีการ คณะทำงานที่โปร่งใส ซื่อสัตย์ มีความเป็นกลาง และสามารถตรวจสอบได้ เป็นต้น

1.4 ความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ จากการศึกษาพบว่าโครงการบางโครงการของ บ้านสามขา ได้หยุดการดำเนินโครงการไปแล้ว เช่น โครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ให้กับพ่อบ้านแม่บ้าน และโครงการค่ายภาษาล้านนา ที่ขาดความต่อเนื่อง หากว่าชุมชนใดที่ ต้องการจะนำรูปแบบการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของบ้านสามขาไป ประยุกต์ใช้ต้องดำเนินโครงการให้มีความต่อเนื่อง โดยการจัดทีมงานหรือคณะดำเนินโครงการที่มี ความรู้ความสามารถสานต่องานในส่วนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี หากมีคณะทำงานคนใดคนหนึ่งไม่ สามารถปฏิบัติงานได้ เพราะบางโครงการที่หยุดไปนั้นมีความสำคัญและเป็นพื้นฐานของการ ประยุกต์ใช้ ICT อย่างแท้จริง

1.5 จากการศึกษาพบว่า ศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา เป็นศูนย์คอมพิวเตอร์ที่เป็น ของชุมชนบ้านสามขาแต่ตั้งอยู่ที่โรงเรียน นั่นหมายถึงว่า ชุมชนบ้านสามขาไม่มีการแบ่งแยกความ เป็นโรงเรียนออกจากความเป็นชุมชน โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น จนไม่ สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นหากโรงเรียนและชุมชนที่จะนำแนวคิดการเผยแพร่เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารไปใช้ควรเริ่มต้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนก่อน เพราะ

ชุมชนคือ โรงเรียน ชาวบ้าน หน่วยงานต่างๆ ทุกอย่างที่มีในชุมชนนั้นคือความเป็นชุมชน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เมื่อชุมชนมีความพร้อม คนในชุมชนก็มีความพร้อมและการเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงเกิดขึ้นได้และดำเนินได้ด้วยความราบรื่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากการศึกษาชุมชนบ้านสามขาและโรงเรียนบ้านสามขาทำให้ทราบว่า ทางโรงเรียน โดยครู เยาวชนและองค์กรสนับสนุน ร่วมมือกับทางชุมชนในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ (village that learn) โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการภายใต้การเรียนรู้ด้วยตนเองตามแนวคิด Constructionism แบบ Learning project ของชุมชนบ้านสามขาในทุกโครงการ

2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้งด้านเผยแพร่และการยอมรับทั้งในด้านที่ส่งเสริมการและเป็นอุปสรรคต่อการเผยแพร่และด้านที่ส่งเสริมการและเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับ ในแต่ละโครงการของชุมชนบ้านสามขาที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการประยุกต์ใช้โดยเฉพาะที่เป็นโครงการเรียนรู้ของชุมชน

2.3 ศึกษาแบบพหุกรณีเพื่อเปรียบเทียบ 2 ชุมชนหรือหลายชุมชนในการดำเนินการเผยแพร่และการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีลักษณะหลากหลายหรือคล้ายคลึงกับชุมชนบ้านสามขา เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบกระบวนการเผยแพร่และกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรรถณิกา ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์, 2548.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. โรงเรียน: จุดยุทธศาสตร์การกระจายโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศในชนบท [On-Line]. (n.d.). Available from: <http://www.itd.or.th> [2005, May 19]
- เกศินี จุฑาวิจิตร. การสื่อสารเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาศาสตร์การจัดการ สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2542.
- ชนิษฐา แจ็งใจ. ชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบางปลากด อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- คณะกรรมการหมู่บ้านสามขา. บ้านสามขาจากอดีตถึงปัจจุบัน.มปป, 2547.
- จงรักษ์ แย้งยุบล. การศึกษาระดับและปัจจัยในการยอมรับนวัตกรรมการเรียนการสอนของคุณสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- จิรา วงเลขา. ตัวแปรที่สำคัญกับการยอมรับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ของเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมในหน่วยงานรัฐบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- จำนงค์ จันท์จอมและคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ : รูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านสามขา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

- ชูชาติ พวงสมจิตร์. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ดิลก พัฒน์วิชัยโชติ. การศึกษากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- ทวีศักดิ์ กอนันต์กุล. อินเทอร์เน็ตกับความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ (Digital divide) ตอนที่ 1. [Online]. (n.d.). Available from: <http://www.tj.co.th/article/egov/413.html> [2005, May 19]
- ทวีศักดิ์ กอนันต์กุลและคณะ. อินเทอร์เน็ตกับความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศ (Digital Divide). สารเนคเทค (มีนาคม-เมษายน 2545): 52-57.
- เทเลคอม เจอนัล. ICT For The Future ก้าวแรกต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์. [On-Line]. (n.d.). Available from: <http://www.tj.co.th/2003/news/thai/2192/tj492to1/html> [2005, August 10]
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. เอ็ม. เอ็ม. จำกัด, 2525.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. มปป, 2547.
- นิตา เตรียมชัยศรี. การเปิดรับ ข่าวสาร ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์ในการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- นิพนธ์ สุขปรีดี. ชุดการเรียนรู้นวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: นีลนาราการพิมพ์, 2545.
- บริษัท ทศท. คอปอร์เวชั่น จำกัด (มหาชน). บรรยายสรุประบบข้อมูลข่าวสารของ อบต. [Online]. (n.d.). Available from: <http://www.tothai.net> [2005, July 12]
- ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2538.

- ปรีชญา เวสารัชช์. รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนา
ชนบท. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- ประคอง กรวรรณสุต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2535.
- พงษ์จันทร์ ไกรสินธุ์. ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการยอมรับการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร
การศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานคร และบริเวณทล. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- พจนา เทียนธาดา. การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับ
ประถมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาเทคโนโลยีและการพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์. การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมต่อปัญหาสังคมใน
กลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตบนเว็บไซต์ขององค์กรพัฒนาเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2542.
- พูลศรี ไม้ทอง. การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับ
มัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- มณีรัตน์ สิทธิโชค. ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติงานการใช้เทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารและครูในโรงเรียนผู้นำการใช้เทคโนโลยีเพื่อการ
เรียนรู้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- เรณู เมธาพิทักษ์, ICT กับความเหลื่อมล้ำของมวลมนุษยชาติ. วารสาร กสท (มกราคม 2546):
19 – 22.
- โรงเรียนบ้านสามขา. เกี่ยวกับโรงเรียนบ้านสามขา. [Online]. (n.d.). Available from:
[http://job.haii.or.th/baansamkha/index/php?option=com=frontpage&
Itemid=1.html](http://job.haii.or.th/baansamkha/index/php?option=com=frontpage&Itemid=1.html) [2005, June 27]

- เลขานุการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, สำนักงาน. กรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศระยะ พ.ศ. 2544 – 2553 ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพลส แอนด์ กราฟฟิกส์, 2547.
- เลขานุการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานผลการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2544. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2545.
- วัชรภรณ์ อภิวัชรางกูร. รูปแบบการสร้างแรงจูงใจชุมชนในการร่วมพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- วิกิต ประกายหาญ. ชุมชนเข้มแข็ง เปรียบเทียบความเข้มแข็งของชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- วีรวัฒน์ พึ่งเจริญ. องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ศิริพันธ์ สารมณัฐ. น้ำเกี่ยชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน. เชียงใหม่: วนิดา เพรส, 2548.
- ศรีทรัพย์. ดิจิตอล ดีไวด์ มุมมอง OECD. วารสาร E-commerce (มิถุนายน 2546): 67-71.
- ศุภิมา นงศ์สุภาพ. นางงามตุ๊กตะจก : การศึกษากระบวนการกลายเป็นหมอนวดไทย. กรุงเทพมหานคร: ไฮ-เทค คอมพิวเตอร์กราฟิกส์, 2537.
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. เรื่องเล่าเทคโนโลยีสารสนเทศ. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพลส แอนด์ กราฟฟิกส์, 2546.
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. การเรียนรู้ของชุมชนบ้านสามขา. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพลส แอนด์ กราฟฟิกส์, 2546.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางการศึกษาวิเคราะห์วางแผน. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษา วิเคราะห์การปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537.
- สวัสดิ์ ปุชปาคม. นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2517.

- สิริวิภา พันธุ์รุ่งลักษณะ. การเปิดรับ ทักษะคนดี และความต้องการของนักลงทุนในเขต
กรุงเทพมหานครต่อข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตเพื่อการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศ
ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สุดาวดี ดิษฐภิกษา. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งตาม
ธรรมชาติ ศึกษากรณี ชุมชนสาคลี อำเภอสวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- รุทธิ กล่อมชุ่ม และสุนทร โคตรบรรเทา. รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่กระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วม
ในโครงการพัฒนาชุมชน ในเขตชนบทยากจน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น
ปีพุทธศักราช 2526 ของ จ. อุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: แผนกติดตามผล ประเมินผลและวิจัย
ฝ่ายกิจการพลเรือน กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 3, 2527.
- สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สมน อมรวัฒน์. โรงเรียนกับชุมชน. ประมวลคำบรรยายในการอบรมครูใหญ่ องค์การบริหารส่วน
จังหวัดทั่วราชอาณาจักร. กรุงเทพมหานคร: ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย, 2514.
- เสนีย์ สังข์พันธ์. การศึกษากระบวนการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ
ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต,
สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2531.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานการวิเคราะห์ปัจจัยทาง
เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. นวัตกรรม กุญแจสู่ความสำเร็จของ
ประเทศไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายนิเทศสัมพันธ์ สำนักงานพัฒนา
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2540.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. การสัมมนาเรื่องการพัฒนาชุมชนเมืองแห่งการ
เรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิก จำกัด, 2547.
- ลำดี ทองธิวและคณะ. รูปแบบการแพร่กระจายนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและ
เอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

- องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์. พฤติกรรมการสื่อสารผ่านเว็บไซต์ไวด์เว็บของนักศึกษาในเขต กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- อรัญญา ม้าลายทอง. การเปิดรับข่าวสารและการใช้การสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของพนักงานกลุ่มบริษัท ลีอกลีย์ จำกัด (มหาชน). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- อดิศักดิ์ เกตุเรียน. บ้านสามขาต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง เรียนรู้เทคโนโลยีผสมผสานภูมิปัญญา, กรุงเทพมหานคร (16 ธันวาคม 2545): 7.
- อภิญา ซอหะซัน. องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการศึกษาของครูสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาไสตทัศน์ศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- อุทร นิยมชาติ. การศึกษาระดับการยอมรับนวัตกรรมการเรียนการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- อุทัย บุญประเสริฐ. บทบาทของโรงเรียนต่อชุมชน. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา 23304 โรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2525.
- อุไรวรรณ ห่วงสกุล. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษากับชุมชนในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ภาษาอังกฤษ

- Cohen, J. M., and Uphoff, N. T. Rural Development Participation : concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation. New York: Rural Development Committee Center for Studies Cornell University, 1977.
- Computer In Homes. About The Digital Divide. [Online]. (n.d.). Available from: <http://www.computersinhomes.org.nz/ddivide.htm> [2005, July 5]
- Cooper, J., and Weaver, K.D. Gender and Computers Understanding the Digital Divide. United States of America: Lawrence Erlbaum Associates Inc, 2003.
- Doug Johnson. Computer literacy. [Online] 2002. Available from: <http://www.doug-johnson.com/dougwri/rubrics2002.html> [2005, July 24]
- Everett, R. M. Diffusion of Innovation. New York: The Free Press, 1983.
- Everett, R. M. Diffusion of Innovation. New York: The Free Press, 1995.
- Evisa Travel & Learning Organization. Internet and computer literacy. [Online] 2001. Available from: <http://tracweb.ed.umuc.edu/literacy.htm>. [2005, July 24]
- Hongladarom Soraj . Exploring the Philosophical Terrain of the Digital Divide. [Online] 2004. Available from: <http://pioneer.chula.ac.th/~hsoraj/web/Hongladarom3.pdf> [2005, July 5]
- Kraemer, K. L., and Dedrick J. Information Technology in Southeast Asia : Engine of Growth or Digital Divide?. In Chai Siow Yue and James Jerome Lim (eds.), Information Technology in ASIA New Development Paradigm, pp. 22–27. Singapore: Seng Lee Press, 2002.
- Laosirirat, P. Thailand. Digital Divide in ASIA, pp. 158-179. Japan: Asian Productivity Organization, 2003.
- Mephokee, C. Information Technology: Some Implication for Thailand. In Mitsuhiro Kagami and Masatsugu Tsuji (eds.), Digital or Divive Digital Jump : Beyond 'IT' Revolution, pp. 140–167 Japan: Aiko Printing, 2002.
- Montreevat, S. ICT in Thailand : Initial Steps towards the New Economy. In Chai Siow Yue and James Jerome Lim (eds.), Information Technology in ASIA New Development Paradigm, pp. 195-215. Singapore: Seng Lee Press, 2002.

Randal, P. D. Redefining the Digital Divide. [Online] 2001. Available from:

<http://tcla.gseis.ucla.edu/divide/politics/pinkett.html> [2005, August 10]

Stevenson, A. J. The Role of E- Commerce in The Development of The Economy in

Thailand : Bridging The Digital Divide. Master's Thesis, Department of Arts in Thai Studies Faculty of Arts, Graduate School, Chulalongkorn University, 2001.

University of Warhington. Computer literacy. [Online] 2001. Available from:

<http://courses.warhington.edu/hs590a/modules/69/digilit/digilil.htm> [2005, July 24]

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสร้างแบบสอบถาม

1. ดร.บุญเรือง เนียมหอม อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยี การศึกษา สาขาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ดร.สุกรี รอดโพธิ์ทอง รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา สาขาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ดร.กิดานันท์ มลิทอง รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา สาขาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร.ณัฐฐภรณ์ หลาวทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ดร.วรรณิ แกมเกตุ อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ตารางที่ 25 กรอบแนวคิดในการใช้สร้างแบบสอบถาม

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
1. เพศ	ปรมะ สตะเวทิน (2538) การวิจัยทางจิตวิทยาได้แสดงให้เห็นว่าผู้ชายกับผู้หญิงมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่องของความคิด ค่านิยมและทัศนคติ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมและสังคม กำหนดบทบาทของทั้งสองเพศไว้แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้เพศต่างกันมียอมรับอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน ดังที่ องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์(2539) พบว่าเพศชายมีพฤติกรรมการสื่อสารผ่านระบบเวลาดีไวด์เว็บมากกว่าเพศหญิง อุทร นิยมชาติ (2533) พบว่าเพศชายมีการยอมรับนวัตกรรมการเรียนการสอนมากกว่าเพศหญิง	1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง	1 ข้อ
2. อายุ	ปรมะ สตะเวทิน (2538) สำหรับอายุนั้นการวิจัยทางจิตวิทยาพบว่า คนเราเมื่ออายุมากขึ้นโอกาสที่จะเปลี่ยนใจหรือถูกชักจูงใจจะน้อยลง นอกจากนี้อายุนั้นยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิดและพฤติกรรม และอายุทำให้การเปิดรับอินเทอร์เน็ตแตกต่างกันดังที่ องอาจ ฤทธิ์ทองพิทักษ์(2539) พบว่าอายุที่ต่างกันส่งผลให้การยอมรับการ	2. อายุปี	1 ข้อ

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
2. อายุ	สื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน สิริวิภา พันธุ์รุ่งลักษณ์ (2543) พบว่า อายุที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์ (2542) พบว่าอายุที่ต่างกันทำให้มีการเปิดรับเว็บไซต์ที่ต่างกัน นิชดา เตรียมชัยศรี (2542) พบว่าอายุที่ต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน		
3. การศึกษา	ประมะ สตะเวทิน (2538) คนที่ได้รับการศึกษาที่ต่างกันในยุคสมัยที่ต่างกัน ในระบบการศึกษาที่ต่างกัน ในสาขาวิชาที่ต่างกัน ย่อมมีความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์และความต้องการที่แตกต่างกันไป คนที่การศึกษาสูงหรือความรู้ดีจึงได้เปรียบอย่างมาก ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันทำให้เกิดการยอมรับ ต้องการและเปิดรับอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน ซึ่งอุทร นิยมชาติ (2533) พบว่าวุฒิการศึกษาที่ต่างกันมีความต่างกันในการยอมรับและความต้องการนวัตกรรม การเรียนการสอน อร์ญา ม้าลายทอง (2539) พบว่าระดับการศึกษา	3. ระดับการศึกษา ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า ☐ อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	1 ข้อ

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
3. การศึกษา	ที่ต่างกันส่งผลให้การยอมรับการสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน สิริวิภา พันธุ์รุ่งลักษณะ (2543) พบว่า ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์ (2542) พบว่าระดับการศึกษาที่ต่างกันทำให้มีการเปิดรับเว็บไซต์ที่ต่างกัน		
4. สถานภาพ	สถานภาพที่แตกต่างกันทำให้เกิดการเปิดรับอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน สิริวิภา พันธุ์รุ่งลักษณะ (2543) พบว่า สถานภาพมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต	4. สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่า/แยกกันอยู่	1 ข้อ
5. อาชีพ	ประมะ สตะเวทิน (2538) อาชีพจะส่งผลต่อสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้คนมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน ประสบการณ ค่านิยมและทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมที่ต่างกันซึ่งจะส่งผลดังที่ สิริวิภา พันธุ์รุ่งลักษณะ (2543) พบว่า อาชีพที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์ (2542) พบว่าอาชีพที่ต่างกันทำให้มีการเปิดรับเว็บไซต์ที่ต่างกัน	5. อาชีพ ☐ เกษตรกร ☐ รับจ้าง ☐ ค้าขาย ☐ ลูกจ้างประจำ ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	1 ข้อ

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
6. รายได้	ปรมะ สตะเวทิน (2538) รายได้จะส่งผลต่อสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้คนมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน ประสพการณ์ ค่านิยมและทัศนคติตลอดจนพฤติกรรมที่ต่างกันซึ่งจะส่งดังที่ สิทธิภา พันธุ์รุ่งลักษณ์ (2543) พบว่า รายได้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความสัมพันธ์กับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต Rogers (1983) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง เมื่อมีนวัตกรรมที่ตรงกับความต้องการก็ทำให้เกิดการยอมรับได้รวดเร็วกว่าบุคคลที่ฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า	6. รายได้.....ต่อเดือน	1 ข้อ
7. การได้รับความรู้และประโยชน์เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต	การเข้ารับและไม่เคยเข้ารับการสัมมนาอภิปรายหรืออบรมเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ดังที่ จิรา วงเลขา (2541) พบว่ามีการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ และจากทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983) ได้กล่าวว่าในกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมขึ้นความรู้ (knowledge stage) เป็นขั้นแรกที่บุคคลจะได้ทำความรู้จักกับ	7. ท่านรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ บุคคลต่างๆ ☐ หนังสือพิมพ์ ☐ นิตยสาร ☐ วิทยุ ☐ โทรทัศน์ ☐ อินเทอร์เน็ต ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	8 ข้อ

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
7. การได้รับความรู้และประโยชน์เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต	นวัตกรรมโดยที่บุคคลนั้นได้เห็น นวัตกรรมแล้วและได้ทราบถึง ประโยชน์จึงต้องทราบเกี่ยวกับ นวัตกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะของ นวัตกรรม โดยต้องเรียนรู้เกี่ยวกับ นวัตกรรมนั้นๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการ ตัดสินใจที่จะยอมรับนวัตกรรมนั้น หรือไม่ในขั้นที่ 3. ขั้นการตัดสินใจ (decision stage) เป็นขั้นตอนที่บุคคล จะเกิดการตัดสินใจยอมรับหรือไม่ ยอมรับนวัตกรรมนั้นๆ หลังจากที่ได้รู้ ข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นๆ แล้ว และ นอกจากนี้จากทฤษฎีการยอมรับ นวัตกรรมของ Rogers (1983) ในเรื่อง ของคุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผล ต่อการยอมรับนวัตกรรม ได้กล่าวว่า ประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง (relative advantage) ส่งผลต่อการยอมรับ นวัตกรรม ซึ่งผู้รับนวัตกรรมได้มองเห็น ถึงประโยชน์ที่เกี่ยวข้องที่จะได้จาก นวัตกรรมนั้นๆ แล้วตัดสินใจที่จะ ยอมรับและใช้นวัตกรรม	8. ท่านรู้จักคำว่า "อินเทอร์เน็ต" หรือไม่ ☐ รู้จัก ☐ ไม่รู้จัก (จบแบบสอบถาม ขอบคุณค่ะ) 9. คุณสมบัติหรือประโยชน์ของ อินเทอร์เน็ตที่ท่านทราบ (ตอบ ได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ ส่งจดหมายหรือจดหมาย อิเล็กทรอนิกส์ ☐ สนทนาพูดคุยหรือแชต ☐ ฟังเพลง/ดูรายการต่างๆ ☐ ค้นหาข้อมูลข่าวสาร ☐ ซื้อสินค้า ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)..... 10. ท่านทราบหรือไม่ว่า โรงเรียนบ้านสามขาเปิด ให้บริการศูนย์อินเทอร์เน็ต ☐ ทราบ ☐ ไม่ทราบ 11. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตเป็น หรือไม่ ☐ เป็น ☐ ไม่เป็น (จบแบบสอบถาม ขอบคุณค่ะ)	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
7. การ ได้รับ ความรู้ และ ประโยชน์ เกี่ยวกับ อินเทอร์เน็ต		12. ท่านเคยผ่านการอบรมการใช้อินเทอร์เน็ตหรือไม่ ☐ เคย จากที่ใด (โปรดระบุ).. ☐ ไม่เคย ท่านเรียนรู้วิธีการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตด้วยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) () เรียนรู้ด้วยตนเอง () เรียนรู้โดยเป็นวิชาเรียนของสถาบันที่ท่านศึกษา () เรียนรู้โดยการเรียนกับบุตรหลาน เพื่อนหรือญาติ () อื่น ๆ (โปรดระบุ).... 13. ท่านเคยใช้อินเทอร์เน็ตที่ศูนย์อินเทอร์เน็ตโรงเรียนบ้านสามขาหรือไม่ ☐ เคย ปัจจุบันนี้ท่านยังใช้บริการอินเทอร์เน็ตที่ศูนย์อินเทอร์เน็ตโรงเรียนบ้านสามขาอยู่หรือไม่ () ใช้ () ไม่ใช้ ☐ ไม่เคย ท่านใช้อินเทอร์เน็ตที่ใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) () บ้าน	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
7. การได้รับความรู้และประโยชน์เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต		() ร้านอินเทอร์เน็ต () สถานที่ทำงานหรือสถาบันที่ท่านศึกษา () อื่นๆ (โปรดระบุ)..... 14. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อวัตถุประสงค์ใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ ส่งจดหมายหรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ☐ สนทนาพูดคุยหรือแชต ☐ ฟังเพลง/ดูรายการต่างๆ ☐ ค้นหาข้อมูลข่าวสาร ☐ ซื้อสินค้า ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	
8. ความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ต	ความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ต ความสัมพันธ์กับการเปิดรับและใช้อินเทอร์เน็ต ดังที่ สิริวิภา พันธุ์รุ่ง ลักษณะณ์ (2543) พบว่า ความบ่อยครั้งในการใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต จากผลการสำรวจของศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติหรือเนคเทค ประจำปี 2547 พบว่าพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตในช่วงเวลา 20.01 น. – 24.00 น. เช่นเดียวกับการ	15. ท่านใช้บริการที่ศูนย์อินเทอร์เน็ตโรงเรียนบ้านสามขามาเป็นเวลานานเท่าไร ☐ น้อยกว่า 6 เดือน ☐ 6 เดือนถึง 1 ปี ☐ 2 ปี ☐ 3 ปี ☐ มากกว่า 3 ปี 16. โดยเฉลี่ยท่านใช้อินเทอร์เน็ตในงานด้านต่างๆ บ่อยครั้งเพียงใด ☐ ทุกวัน ☐ 3 – 6 วันต่อสัปดาห์	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
8. ความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ต	สำรวจในปีก่อนๆ และส่วนใหญ่ผู้ตอบยังระบุว่าใช้อินเทอร์เน็ตจากบ้านมากที่สุดรองลงมาได้แก่ที่ทำงาน และสถานศึกษาตามลำดับ อีกทั้งพบว่าความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ตจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 10,394 คน ระบุว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 25.8) ใช้จำนวนชั่วโมงอินเทอร์เน็ตต่อสัปดาห์ (weekly hours of use) มากกว่า 20 ชั่วโมง ซึ่งมีลักษณะไม่แตกต่างจากการสำรวจในปีก่อนๆ	☐ 1-2 วันต่อสัปดาห์ ☐ นานๆ ครั้ง 17. โดยเฉลี่ยในแต่ละครั้งท่านใช้อินเทอร์เน็ตนานเพียงใด ☐ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง ☐ ประมาณ 1 ชั่วโมง ☐ ประมาณ 2 ชั่วโมง ☐ ประมาณ 3 ชั่วโมง ☐ มากกว่า 3 ชั่วโมง 18. ท่านใช้เวลาในช่วงใดในการใช้อินเทอร์เน็ต ☐ 08.00-12.00 น. ☐ 12.01-13.00 น. ☐ 13.01-16.00 น. ☐ 16.01-18.00 น. ☐ 18.01-20.00 น. ☐ หลังจาก 20.01 น. เป็นต้นไป 19. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตวันใดมากที่สุด ☐ จันทร์ - ศุกร์ ☐ เสาร์ - อาทิตย์	5 ข้อ

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
9. ประโยชน์จากการใช้อินเทอร์เน็ต	จากทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1983) ในเรื่องของคุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ได้กล่าวว่า ประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง (relative advantage) ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ซึ่งผู้รับนวัตกรรมได้มองเห็นถึงประโยชน์ที่เกี่ยวข้องที่จะได้จากนวัตกรรมนั้นๆ แล้วตัดสินใจที่จะยอมรับและใช้นวัตกรรม และจากผล การสำรวจของเนคเทคหรือศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติประจำปี 2547 พบว่าจากผู้ตอบแบบสอบถามว่าทำกิจกรรมอะไรบนอินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ 1. ค้นหาข้อมูล (information search) เป็นกิจกรรมที่ทำบนอินเทอร์เน็ตสูงเป็นอันดับ 1 โดยมีผู้ตอบว่าเคยทำกิจกรรมนี้คิดเป็นร้อยละ 91.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด	20. ท่านใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตเพื่อวัตถุประสงค์ใด ☐ การติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้อมูลข่าวสารกับบุคคลอื่นๆ เช่น การใช้อีเมล การพูดคุยผ่านโปรแกรมต่างๆ เป็นต้น ☐ ค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ เช่น การขอข้อมูลการพยากรณ์อากาศ ราคาสินค้าเกษตร เป็นต้น ☐ ค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศึกษา เช่น ข้อมูลประกอบการทำรายงาน ข้อมูลการศึกษาต่อ เป็นต้น ☐ แสวงหาความบันเทิงและผ่อนคลายความตึงเครียด เช่น อ่านหรือรับชมข่าวบันเทิง กีฬา เล่นเกม เป็นต้น ☐ รับและค้นหาข้อมูลความรู้ทั่วไปตามความสนใจ เช่น การหาข้อมูลเคล็ดลับประกอบอาหาร เหตุการณ์ใน	1 ข้อ
	2. ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) เป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ค่อนข้างสูง เช่นเดียวกัน โดยมีผู้ตอบร้อยละ 89.5 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด		
	3. ติดตามข่าว (news, timely		

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
9. ประโยชน์จากการใช้อินเทอร์เน็ต	report) โดยรวม แล้วร้อยละ 71.8 ของผู้ตอบแบบสอบถาม ระบุว่าเข้าไปใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการติดตามข่าว โดยกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 30 ปี ค่อนข้างเป็นกลุ่มที่นิยมกิจกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ	ประวัติศาสตร์ อิเล็กทรอนิกส์ ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น ☐ รับทราบเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลกและนำความรู้ และข่าวสารมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน เช่น การอ่าน	
	4. ดาวน์โหลดเกม ภาพยนตร์ เพลง ซอฟต์แวร์ (download games/movie/music/software) โดยรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 71.4 ระบุว่าเคยใช้ประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตในการดาวน์โหลดต่างๆ จะเห็นว่ากลุ่มที่เป็นเพศชายจะมีแนวโน้มทำกิจกรรมนี้สูงกว่าหญิง	ข่าวจากหนังสือพิมพ์ ดูรายการทีวี เป็นต้น ☐ ซื้อสินค้าหรือแสดงสินค้า ของชุมชน เช่น การค้นหา ข้อมูลของสินค้าที่ต้องการซื้อ การนำข้อมูลของสินค้าใน ชุมชนบ้านสามขาขึ้นเผยแพร่ บนเว็บไซต์ เป็นต้น	
	5. ชิมสินค้า (shopping) โดยรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 59.6 ของทุกกลุ่มตัวอย่างระบุว่าเคยเข้าชมสินค้าออนไลน์ โดยกลุ่มที่มีรายได้ครัวเรือนสูง และอายุมากกว่า 30 ปีจะมีแนวโน้มจะใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อ กิจกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ามีศักยภาพในการซื้อ มากกว่ากลุ่มอื่นๆ	☐ ฝึกการใช้ภาษาอังกฤษ เช่น การพิมพ์ชื่อเว็บไซต์ที่ ต้องการ การอ่านและจดจำ ภาษา สัญลักษณ์ต่างๆ ที่ จำเป็นต้องใช้ในแต่ละเว็บไซต์	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
9.	6. สนทนา (chat) โดยรวมแล้วผู้ตอบ ประโยชน์ แบบสอบถามร้อยละ 53.7 ระบุว่าเคย จากการ ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสนทนาออนไลน์ ใช้อิน จะใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อกิจกรรมนี้มาก เทอร์เน็ต กว่ากลุ่มอื่นๆ		
	7. เล่นเกม (playing game online) โดยรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ ละ 47.2 ของทุกกลุ่มตัวอย่างระบุว่า เคยใช้อินเทอร์เน็ตในการเล่นเกมนอน ไลน์โดย กลุ่มเด็กและวัยรุ่น ซึ่งอายุต่ำกว่า กว่า 20 ปี มีแนวโน้มจะใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อกิจกรรมนี้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ เช่นเดียวกับกิจกรรมการสนทนาออนไลน์ (chat)		
10.	Rogers (1983) ได้กล่าวว่าใน กระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม ขั้นความรู้ (knowledge stage) เป็น ขั้นแรกที่บุคคลจะได้ทำความรู้จักกับ นวัตกรรม โดยที่บุคคลนั้นได้เห็น นวัตกรรมแล้วและได้ทราบถึง ประโยชน์จึงต้องทราบเกี่ยวกับ นวัตกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะของ นวัตกรรมดังนี้ 1. การรู้จักนวัตกรรม (awareness-knowledge) เป็นการทำ ความรู้จักกับนวัตกรรมจนเข้าใจ 2. รู้	21. ท่านสามารถเปิด/ปิด คอมพิวเตอร์ได้ 22. ท่านสามารถใช้สัญลักษณ์หรือ ไอคอนที่หน้าจอคอมพิวเตอร์ (icon on desktop) ได้ 23. ท่านสามารถใช้ไดร์ต่างๆ ใน My computer ได้ 24. ท่านสามารถใช้เครื่องพิมพ์ (printer) ได้	29 ข้อ

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
10. ความรู้ ความสามารถ เบื้องต้น ในการใช้ คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	วิธีการใช้นวัตกรรม (how-to knowledge) เป็นขั้นที่สามารถการตอบคำถามได้ว่านวัตกรรมนี้ใช้อย่างไร เหมาะกับงานลักษณะใด/ประเภทใด ซึ่งต้องเข้าใจวิธีการใช้ให้ถูกต้องเพราะ หากเข้าใจไม่ถูกต้องอาจส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจปฏิเสธนวัตกรรมนั้น 3. ความรู้เกี่ยวกับหลักการ (Principles knowledge) เป็นการทราบข้อมูล เกี่ยวกับหลักการ/หน้าที่ของนวัตกรรมนั้นๆ ซึ่งหากว่ารู้จักเพียงนวัตกรรมแต่ ไม่รู้หลักการแล้วจะไม่สามารถใช้นวัตกรรมได้อย่างดีที่สุด นอกจากนั้น ยังมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูปดังนี้ - ความสามารถในการเปิด/ปิด คอมพิวเตอร์ (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac Eran College- ความสามารถในการ ใช้ Icon ที่หน้าจอคอมพิวเตอร์ (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac Eran College; University of Washington) - ความสามารถในการใช้ไดร์ต่างๆ ใน My computer (University of	25. ท่านสามารถเชื่อมต่อ กล้อง ดิจิทัลกับคอมพิวเตอร์ และบันทึกภาพไว้ใน คอมพิวเตอร์ได้ 26. ท่านสามารถใช้เครื่อง สแกนเนอร์ได้ 27. ท่านสามารถเปิด/ปิด ย่อ และขยายหน้าจอในขณะที่ ท่านใช้งานได้ 28. ท่านสามารถใช้โปรแกรม โน้ตแพด (notepad) เวิร์ดแพด (wordpad) เพนท์ (paint) เครื่องคิดเลข (calculator) ได้ 29. ท่านสามารถใช้แป้นพิมพ์ ได้ 30. ท่านสามารถใช้เมาส์ได้ 31. ท่านรู้จักซีพียู (CPU) และสามารถดูแลรักษาได้ 32. ท่านสามารถเปิด/ปิด โปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ดพาวเวอร์ พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น 33. ท่านสามารถสร้างเอกสาร ในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์ พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
10. ความรู้ ความสามารถ เบื้องต้น ในการใช้ คอมพิวเตอร์ และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Nebraska Lincoln; University of Washington) - ความสามารถในการใช้เครื่องปรีนเตอร์ (Evisa Travel & Learn Organization; University of Nebraska Lincoln) - สามารถในการเชื่อมต่อกล้องดิจิทัลกับคอมพิวเตอร์และบันทึกภาพไว้ในคอมพิวเตอร์ (University of Nebraska Lincoln) - ความสามารถในการใช้เครื่องสแกนเนอร์ (University of Nebraska Lincoln) - ความสามารถในการเปิด/ปิด ย่อและขยายหน้าจอ ในขณะที่ท่านใช้งาน (University of Nebraska Lincoln; Evisa Travel & Learn Organization; IE Grant Mac Eran College) - ความสามารถในการใช้ โปรแกรม Notepad , WordPad ,Paint ,Calculator (University of Nebraska Lincoln) - ความสามารถในการใช้แป้นพิมพ์ (University of Nebraska Lincoln) - ความสามารถในการใช้เมาส์ (IE	34. ท่านสามารถตั้งค่า หน้ากระดาษของเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ 35. ท่านสามารถเปลี่ยนขนาดสี และสร้างลักษณะพิเศษให้ตัวอักษรได้ เช่น เปลี่ยนสี เพิ่มหรือลดขนาด เปลี่ยนตัวอักษรเป็นตัวหนา ตัวเอียงและขีดเส้นใต้ เป็นต้น 36. ท่านสามารถจัดคอลัมน์ของเอกสารต่างๆ ได้เช่น แบ่งการพิมพ์เป็น 2 คอลัมน์ เป็นต้น 37. ท่านสามารถเพิ่มเลขหน้าในเอกสารได้ 38. ท่านสามารถบันทึก เปิดและลบเอกสารจากโปรแกรมต่างๆ ได้เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น 39. ท่านสามารถเพิ่มรูปภาพในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
10. ความรู้ ความสามารถ เบื้องต้น ในการใช้ คอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูป	Grant Mac Eran College) - ความสามารถในการดูแลรักษาและ เข้าใจ CPU (University of Nebraska Lincoln) - ความสามารถในการเปิด/ปิด โปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac Eran College; University of Washington, University of California; Evisa Travel & Learn Organization) - ความสามารถในการสร้างเอกสารใน โปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac Eran College; University of Washington , University of California; Evisa Travel & Learn Organization) - ความสามารถในการตั้งค่า หน้ากระดาษ (University of California) - ความสามารถในการเปลี่ยนขนาด สี และสร้างลักษณะพิเศษให้ตัวอักษร (University of California , University	40. ท่านสามารถเพิ่มแผนภูมิ แผนภาพในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น 41. ท่านสามารถคัดลอก ลบ ย้ายข้อความในเอกสารใน โปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น 42. ท่านสามารถสร้างหรือวาด ตารางในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น 43. ท่านสามารถพิมพ์ข้อความ ในตารางในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น 44. ท่านสามารถสร้าง โฟลเดอร์ใหม่ (new folder) ใน โปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น 45. ท่านสามารถตั้ง ชื่อเปลี่ยน ชื่อเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
10. ความรู้ ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป	of Nebraska Lincoln; University of Washington) - ความสามารถในการจัดคอลัมน์ (University of Nebraska Lincoln; University of California University of Washington; Evisa Travel & Learn Organization) - ความสามารถในการเพิ่มเลขหน้า (University of California; Evisa Travel & Learn Organization) - ความสามารถในการบันทึก เปิดและลบเอกสารจากโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอกเซล เป็นต้น (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac Eran College; University of Washington; University of California; Evisa Travel & Learn Organization) - ความสามารถในการเพิ่มรูปภาพในโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอกเซล เป็นต้น (Evisa Travel & Learn Organization; University of California)	พาวเวอร์พอยน์ เอกเซล เป็นต้น 46. ท่านสามารถพิมพ์ข้อความที่ขอบกระดาษทั้งขอบบนและขอบล่างของเอกสารได้ 47. ท่านสามารถคำนวณจากโปรแกรมเอกเซล เช่น การคำนวณบัญชีรายรับ-รายจ่าย เป็นต้น 48. ท่านสามารถพิมพ์ผลหรือปริ้นงานจากโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอกเซล เป็นต้น 49. ความสามารถอื่นๆ (โปรดระบุ).....	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
10.	- ความสามารถในการเพิ่มแผนภูมิ แผนภาพในโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น (University of Nebraska Lincoln; University of Washington; University of California; Evisa Travel & Learn Organization)		
ความรู้ ความสามารถ เบื้องต้น ในการใช้ คอมพิวเตอร์และ โปรแกรม สำเร็จรูป	- ความสามารถในการคัดลอก ลบ ย้ายข้อความในเอกสารในโปรแกรม ต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาว เวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac Eran College; University of Washington; University of California; Evisa Travel & Learn Organization)		
	- ความสามารถในการสร้างหรือวาด ตารางในโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เบื้องต้น (University of California; Evisa Travel & Learn Organization)		
	- ความสามารถในการพิมพ์ข้อความใน ตารางในโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น (Evisa Travel &		

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
10. ความรู้ ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป	Learn Organization; University of Washington; University of California) - ความสามารถในการสร้างโฟลเดอร์ใหม่ (New Folder) ในโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ต์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น (IE Grant Mac Eran College; Evisa Travel & Learn Organization) - ความสามารถในการตั้งชื่อ เปลี่ยนชื่อเอกสารในโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ต์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น (IE Grant Mac Eran College; University of Washington) - ความสามารถในการพิมพ์ข้อความที่ขอบกระดาษทั้งขอบบนและขอบล่าง (University of Nebraska Lincoln; University of Washington) - ความสามารถในการคำนวณจากโปรแกรมเอ็กเซลล์ เช่น การคำนวณบัญชีรายรับ-รายจ่าย เป็นต้น (University of Nebraska Lincoln) - ความสามารถในการพิมพ์ผลหรือปริ้นงานจากโปรแกรมต่างๆ เช่น		

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
10.	ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ ความรู้อีกเซลล์ เป็นต้น (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac สามารถ Eran College; University of เบื้องต้น Washington; University of ในการใช้ California; Evisa Travel & Learn คอมพิว Organization) เตอร์และ โปรแกรม สำเร็จรูป		
11.	Rogers (1983) ได้กล่าวว่าใน ความรู้อะบบการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม ความขั้นความรู้ (knowledge stage) เป็น สามารถขั้นแรกที่คุณคณจะได้ทำความรู้จักกับ เบื้องต้นนวัตกรรม โดยที่คุณคณนั้นได้เห็น ในการใช้นวัตกรรมแล้วและได้ทราบถึง อินเทอร์เน็ตประโยชน์จึงต้องทราบเกี่ยวกับ นวัตกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะของ นวัตกรรมดังนี้ 1. การรู้จักนวัตกรรม (awareness-knowledge) เป็นการทำความ ความรู้จักกับนวัตกรรมจนเข้าใจ 2. รู้ วิธีการใช้นวัตกรรม (how-to knowledge) เป็นขั้นที่สามารถการ ตอบคำถามได้ว่านวัตกรรมนี้ใช้อย่างไร	50. ท่านสามารถเข้าสู่ระบบ อินเทอร์เน็ตได้ 51. ท่านสามารถใช้ เว็ลด์ไวด์เว็บ (WWW) ได้ 52. ท่านสามารถค้นหาข้อมูล โดยใช้ เสิร์ช เอ็นจิน (search engine) ได้ เช่น Google , Yahoo เป็นต้น 53. ท่านสามารถใช้เครื่องมือ เชื่อมโยง (link) ในการค้นหา ข้อมูลได้ เช่น ลูกศรไปหน้า ต่อไป หรือกลับหน้าที่ผ่านมา สัญลักษณ์รูปมือที่บริเวณ ข้อความต่างๆ เป็นต้น	13 ข้อ

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
11. ความรู้ ความสามารถ เบื้องต้น ในการใช้อินเทอร์เน็ต	เหมาะกับงานลักษณะใด/ประเภทใด ซึ่งต้องเข้าใจวิธีการใช้ให้ถูกต้องเพราะหากเข้าใจไม่ถูกต้องอาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน ตัดสินใจปฏิเสธนวัตกรรมนั้น 3. ความรู้เกี่ยวกับหลักการ(principles knowledge) เป็นการทราบข้อมูลเกี่ยวกับหลักการ/หน้าที่ของนวัตกรรมนั้นๆ ซึ่งหากว่ารู้จักเพียงนวัตกรรมแต่ไม่รู้หลักการแล้วจะไม่สามารถใช้นวัตกรรมได้อย่างดีที่สุด นอกจากนั้นยังมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต ดังนี้ - ความสามารถในการเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac Eran College; University of California) - ความสามารถในการใช้ WWW (University of Nebraska Lincoln; Doug Johnson, 1995; University of California) - ความสามารถในการใช้ Search Engine (University of Nebraska Lincoln; Doug Johnson, 1995; University of California)	54. ท่านสามารถคัดลอกบันทึกข้อมูลและถ่ายโอนข้อมูลและภาพที่ค้นหาได้ เช่น สามารถบันทึกหรือเซฟข้อมูลและภาพลงในไดรฟ์ต่างๆ (save web page as) เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป 55. ท่านสามารถตอบ ส่งและลบอีเมลได้ 56. ท่านสามารถส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ทั้งแบบส่งให้คนเดียวและส่งให้ทีละหลายๆ คนได้ 57. ท่านสามารถส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แบบแนบเอกสาร (file attachments) ได้ 58. ท่านสามารถบันทึกและจัดกลุ่มชื่อจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลต่างๆ (e-mail address) ได้ 59. ท่านสามารถใช้โปรแกรมสนทนาพูดคุยทางอินเทอร์เน็ตได้ (chat) เช่น เอ็มเอสเอ็ม (MSN) ไอซีคิว (ICQ) เป็นต้น 60. ท่านสามารถใช้กระดาน	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
11. ความรู้ ความสามารถ เบื้องต้น ในการใช้อินเทอร์เน็ต	- ความสามารถในการ Link เพื่อหาข้อมูล (University of Nebraska Lincoln; Doug Johnson, 1995; University of California) - ความสามารถในการคัดลอก บันทึกข้อมูลและถ่ายโอนข้อมูลและภาพที่ค้นหาได้ (University of Nebraska Lincoln) - ความสามารถในการตอบและลบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac Eran College Doug Johnson, 1995; University of California) - ความสามารถในการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ทั้งแบบส่งให้คนเดียว และส่งให้ทีละหลายๆ คน (University of Nebraska Lincoln; IE Grant Mac Eran College Doug Johnson, 1995; University of California) - ความสามารถในการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แบบ file attachments	สนทนาหรือเว็บบอร์ดเพื่อแสดงความคิดเห็นได้ 61. ท่านสามารถแก้ปัญหาเบื้องต้นเมื่อเกิดปัญหาในขณะที่ใช้อินเทอร์เน็ตได้ 62. ความสามารถอื่นๆ (โปรดระบุ).....	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

องค์ประกอบ	หลักการ/งานวิจัย	คำถาม	จำนวนข้อ
11. ความรู้ ความ สามารถ เบื้องต้น ในการใช้ อินเทอร์เน็ต	(University of Nebraska Lincoln; Doug Johnson, 1995; University of California) - ความสามารถในการบันทึกและจัด กลุ่ม E-mail Address (University of Nebraska Lincoln; Doug Johnson, 1995) - ความสามารถในการสนทนาพูดคุย Chat (IE Grant Mac Eran College; Doug Johnson, 1995) - ความสามารถในการใช้ Web board (University of California) - ความสามารถในการแก้ปัญหา เบื้องต้นเมื่อเกิดปัญหาในขณะที่ใช้ อินเทอร์เน็ต (IE Grant Mac Eran College)		

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง

การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของประชาชนชุมชนบ้านสามขา
ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับการศึกษาเพื่อข้อมูลการวิจัยเท่านั้น
ข้อมูลที่ได้จะเก็บเป็นความลับและจะไม่ให้มีผลกระทบต่อตัวท่านและ
การทำงานของท่าน

แบบสอบถามนี้มี 9 หน้า แบ่งออกเป็น 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 3 ความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ต จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 4 ประโยชน์จากการใช้อินเทอร์เน็ต จำนวน 1 ข้อ

ตอนที่ 5 ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป
จำนวน 29 ข้อ

ตอนที่ 6 ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ต จำนวน 13 ข้อ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง : กรุณาใส่เครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุปี

3. ระดับการศึกษา

ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า
 มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า อนุปริญญา
ปริญญาตรี ปริญญาโท
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. สถานภาพ

โสด สมรส หย่า/แยกกันอยู่
 หม้าย อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. อาชีพ

เกษตรกร รับจ้าง ค้าขาย
 ลูกจ้างประจำ รับราชการ นักเรียน/นิสิตนักศึกษา
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. รายได้บาทต่อเดือน

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ต

คำชี้แจง : กรุณาใส่เครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

7. ท่านรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

บุคคลต่างๆ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ
 โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต อื่นๆ (โปรดระบุ).....

8. ท่านรู้จักคำว่า "อินเทอร์เน็ต" หรือไม่

- รู้จัก ไม่รู้จัก (ถ้าไม่รู้จัก จบบแบบสอบถาม ขอบคุณค่ะ)

9. คุณสมบัติหรือประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตที่ท่านทราบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ส่งจดหมายหรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ สนทนาพูดคุยหรือแชต
 ฟังเพลง/ดูรายการต่างๆ ค้นหาข้อมูลข่าวสาร
 ซื้อสินค้า อื่นๆ (โปรดระบุ).....

10. ท่านทราบหรือไม่ว่าโรงเรียนบ้านสามขาเปิดให้บริการศูนย์อินเทอร์เน็ต

- ทราบ ไม่ทราบ

11. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตเป็นหรือไม่

- เป็น ไม่เป็น (ถ้าไม่เป็น จบบแบบสอบถาม ขอบคุณค่ะ)

12. ท่านเคยผ่านการอบรมการใช้อินเทอร์เน็ตหรือไม่

- เคย จากที่ใด (โปรดระบุ).....
 ไม่เคย ถ้าไม่เคย ท่านเรียนรู้วิธีการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตด้วยวิธีใด (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
() เรียนรู้ด้วยตนเอง
() เรียนรู้โดยเป็นวิชาเรียนของสถาบันที่ท่านศึกษา
() เรียนรู้โดยการเรียนกับบุตรหลาน เพื่อนหรือญาติ
() อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

13. ท่านเคยใช้อินเทอร์เน็ตที่ศูนย์อินเทอร์เน็ตโรงเรียนบ้านสามขาหรือไม่

- เคย ถ้าเคยปัจจุบันนี้ท่านยังใช้บริการอินเทอร์เน็ตที่ศูนย์อินเทอร์เน็ตโรงเรียนบ้านสามขาอยู่หรือไม่

() ใช่ () ไม่ใช่

- ไม่เคย ถ้าไม่เคยท่านใช้อินเทอร์เน็ตที่ใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () บ้าน
() ร้านอินเทอร์เน็ต
() สถานที่ทำงานหรือสถาบันที่ท่านศึกษา
() อื่นๆ (โปรดระบุ).....

14. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อวัตถุประสงค์ใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ส่งจดหมายหรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์	☐ สนทนาพูดคุยหรือแช็ต
☐ ฟังเพลง/ดูรายการต่างๆ	☐ ค้นหาข้อมูลข่าวสาร
☐ ซื้อสินค้า	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 3 ความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ต

คำชี้แจง : กรุณาใส่เครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

15. ท่านใช้บริการที่ศูนย์อินเทอร์เน็ตโรงเรียนบ้านสามขามาเป็นเวลานานเท่าไร

☐ น้อยกว่า 6 เดือน	☐ 6 เดือนถึง 1 ปี	☐ 2 ปี
☐ 3 ปี	☐ มากกว่า 3 ปี	

16. โดยเฉลี่ยท่านใช้อินเทอร์เน็ตบ่อยครั้งเพียงใด

☐ ทุกวัน	☐ 3 – 6 วันต่อสัปดาห์
☐ 1 – 2 วันต่อสัปดาห์	☐ นานๆ ครั้ง

17. โดยเฉลี่ยในแต่ละครั้งท่านใช้อินเทอร์เน็ตนานเพียงใด

☐ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	☐ ประมาณ 1 ชั่วโมง	☐ ประมาณ 2 ชั่วโมง
☐ ประมาณ 3 ชั่วโมง	☐ มากกว่า 3 ชั่วโมง	

18. ท่านใช้เวลาในช่วงใดในการใช้อินเทอร์เน็ต

☐ 08.00 – 12.00 น.	☐ 12.01 – 13.00 น.	☐ 13.01 – 16.00 น.
☐ 16.01 – 18.00 น.	☐ 18.01 – 20.00 น.	☐ หลังจาก 20.01 น. เป็นต้นไป

19. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตวันใดมากที่สุด

☐ จันทร์ – ศุกร์	☐ เสาร์ – อาทิตย์

ตอนที่ 4 ประโยชน์จากการใช้อินเทอร์เน็ต

คำชี้แจง : โปรดเรียงลำดับประโยชน์ที่ท่านได้รับจากอินเทอร์เน็ตโดยเขียนหมายเลข 1 - 8 ลงใน

หน้าข้อความแต่ละข้อ (หมายเลข 1 หมายถึงท่านได้ใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตในข้อนั้นๆ มากที่สุด หมายเลข 8 หมายถึงท่านใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตในข้อนั้นๆ น้อยที่สุด)

20. ท่านใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตเพื่อวัตถุประสงค์ใด

- การติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้อมูลข่าวสารกับบุคคลอื่นๆ เช่น การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ การพูดคุยผ่านโปรแกรมต่างๆ เป็นต้น
- ค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ เช่น ข้อมูลการพยากรณ์อากาศ ราคาสินค้าเกษตร เป็นต้น
- ค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น ข้อมูลประกอบการทำรายงาน ข้อมูลการศึกษาต่อ เป็นต้น
- แสวงหาความบันเทิงและผ่อนคลายความตึงเครียด เช่น อ่านหรือรับชมข่าวบันเทิง กีฬา เล่นเกม เป็นต้น
- รับและค้นหาข้อมูลความรู้ทั่วไปตามความสนใจ เช่น การหาข้อมูลเคล็ดลับประกอบอาหาร เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ อิเล็กทรอนิกส์ ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น
- รับทราบเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลกและนำความรู้และข่าวสารมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ ดูรายการทีวี เป็นต้น
- ซื้อสินค้าหรือแสดงสินค้าของชุมชน เช่น การค้นหาข้อมูลของสินค้าที่ต้องการซื้อ การนำข้อมูลของสินค้าในชุมชนบ้านสามขาขึ้นเผยแพร่บนเว็บไซต์ เป็นต้น
- ฝึกการใช้ภาษาอังกฤษ เช่น การพิมพ์ชื่อเว็บไซต์ที่ต้องการ การอ่านและจดจำภาษา สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในแต่ละเว็บไซต์

ตอนที่ 5 ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูป	ระดับความสามารถ			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีความ สามารถ
21. ท่านสามารถเปิด/ปิดคอมพิวเตอร์ได้				
22. ท่านสามารถใช้สัญลักษณ์หรือไอคอนที่หน้า จอคอมพิวเตอร์ (Icon on Desktop) ได้				
23. ท่านสามารถใช้ไดรฟ์ต่างๆ ใน My computer (มายคอมพิวเตอร์) ได้				
24. ท่านสามารถใช้เครื่องพิมพ์ (Printer) ได้				
25. ท่านสามารถเชื่อมต่อกล้องดิจิทัลกับคอมพิวเตอร์ และบันทึกภาพไว้ในคอมพิวเตอร์ได้				
26. ท่านสามารถใช้เครื่องสแกนเนอร์ได้				
27. ท่านสามารถเปิด/ปิด ย่อและขยายหน้าจอใน ขณะที่ท่านใช้งานได้				
28. ท่านสามารถใช้โปรแกรมโน้ตแพด (Notepad) เวิร์ดแพด (WordPad) เพนท์ (Paint) เครื่องคิดเลข (Calculator) เล่นเกม (Games) ได้				
29. ท่านสามารถใช้แป้นพิมพ์ได้				
30. ท่านสามารถใช้เมาส์ได้				
31. ท่านรู้จักซีพียู (CPU) และสามารถดูแลรักษาได้				
32. ท่านสามารถเปิด/ปิดโปรแกรมต่างๆ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
33. ท่านสามารถสร้างเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
34. ท่านสามารถตั้งค่าหน้ากระดาษของเอกสารใน โปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์ พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น				

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์ เบื้องต้นและโปรแกรมสำเร็จรูป	ระดับความสามารถ			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีความ สามารถ
35. ท่านสามารถเปลี่ยนขนาด สี และสร้างลักษณะพิเศษให้ตัวอักษรได้ เช่น เปลี่ยนสี เพิ่มหรือลดขนาด เปลี่ยนตัวอักษรเป็นตัวหนา ตัวเอียงและขีดเส้นใต้ในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์т เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
36. ท่านสามารถจัดคอลัมน์ของเอกสารต่างๆ ได้ เช่น แบ่งการพิมพ์เป็น 2 คอลัมน์ ในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์т เป็นต้น				
37. ท่านสามารถเพิ่มเลขหน้าในเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์т เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
38. ท่านสามารถบันทึก เปิดและลบเอกสารจากโปรแกรมต่างๆ ได้เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์т เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
39. ท่านสามารถเพิ่มรูปภาพในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์т เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
40. ท่านสามารถเพิ่มแผนภูมิ แผนภาพในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์т เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
41. ท่านสามารถคัดลอก ลบ ย้ายข้อความในเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์т เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
42. ท่านสามารถสร้างหรือวาดตารางในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์т เป็นต้น				
43. ท่านสามารถพิมพ์ข้อความในตารางในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์т เอ็กเซลล์ เป็นต้น				

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้คอมพิวเตอร์ เบื้องต้นและโปรแกรมสำเร็จรูป	ระดับความสามารถ			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีความ สามารถ
44. ท่านสามารถสร้างโฟลเดอร์ใหม่ (New Folder) ในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
45. ท่านสามารถตั้งชื่อ เปลี่ยนชื่อเอกสารในโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
46. ท่านสามารถพิมพ์ข้อความที่ชอบกระดาษทั้งขอบบนและขอบล่างของเอกสารได้				
47. ท่านสามารถคำนวณจากโปรแกรมเอ็กเซลล์ เช่น การคำนวณบัญชีรายรับ - รายจ่าย เป็นต้น				
48. ท่านสามารถพิมพ์ผลหรือปริ้นงานจากโปรแกรมต่างๆ ได้ เช่น ไมโครซอฟต์เวิร์ด พาวเวอร์พอยน์ท์ เอ็กเซลล์ เป็นต้น				
49. ความสามารถอื่นๆ (โปรดระบุ).....				

ตอนที่ 6 ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ต

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ต	ระดับความสามารถ			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีความ สามารถ
50. ท่านสามารถเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตได้				
51. ท่านสามารถใช้เว็ลด์ไวด์เว็บ (WWW) ได้				
52. ท่านสามารถค้นหาข้อมูลโดยใช้ เสิร์ช เอนจิน (Search Engine) ได้ เช่น Google , Yahoo เป็นต้น				
53. ท่านสามารถใช้เครื่องมือเชื่อมโยง (Link) ในการค้นหาข้อมูลได้ เช่น ลูกศรไปหน้าต่อไป หรือกลับหน้าที่ผ่านมา สัญลักษณ์รูปมือที่บริเวณข้อความต่างๆ เป็นต้น				

ความรู้ความสามารถเบื้องต้นในการใช้อินเทอร์เน็ต	ระดับความสามารถ			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีความสามารถ
54. ท่านสามารถคัดลอก บันทึกข้อมูลและถ่ายโอนข้อมูล และภาพที่ค้นหาได้ เช่น สามารถบันทึกหรือเซฟข้อมูลและภาพลงในไดรฟ์ต่างๆ (Save web page as) เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป				
55. ท่านสามารถตอบ ส่งและลบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ได้				
56. ท่านสามารถส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ทั้งแบบส่งให้คนเดียวและส่งให้ทีละหลายๆ คนได้				
57. ท่านสามารถส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แบบแนบเอกสาร (File attachments) ได้				
58. ท่านสามารถบันทึกและจัดกลุ่มชื่อจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลต่างๆ (E-mail Address) ได้				
59. ท่านสามารถใช้โปรแกรมสนทนาพูดคุยทางอินเทอร์เน็ตได้ (Chat) เช่น เอ็มเอสเอ็น (MSN) ไอซีคิว (ICQ) เป็นต้น				
60. ท่านสามารถใช้กระดานสนทนาหรือเว็บบอร์ดเพื่อแสดงความคิดเห็นได้				
61. ท่านสามารถแก้ปัญหาเบื้องต้นเมื่อเกิดปัญหาในขณะที่ใช้อินเทอร์เน็ตได้				
62. ความสามารถอื่นๆ (โปรดระบุ).....				

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
ผู้วิจัย

ภาคผนวก ง

ตารางที่ 26 แบบสัมภาษณ์

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
การมีส่วนร่วม (Cohen และ Uphoff, 1977)	- ในตอนแรกที่เกิดปัญหาอะไรขึ้น มีสาเหตุมาจากอะไร อย่างไร	ผู้นำชุมชน , ครูและ
มิติของการมีส่วนร่วม	- มีการเริ่มต้นที่จะแก้ปัญหาอย่างไร	เจ้าหน้าที่
1. การมีส่วนร่วมในเรื่องใด (what)	- ในตอนนั้นมีใครเข้ามาเป็นแกนนำบ้าง	ศูนย์
1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	- มีการประชุมโครงการที่ไหน อย่างไร	อินเทอร์เน็ต
- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้น	- ใครเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมบ้าง นอกจากแกนนำแล้ว	
- การมีส่วนร่วมในขณะกำลังตัดสินใจ	- ผลการประชุมในช่วงแรก สรุปได้ว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร	
- การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการปฏิบัติงาน	- มีการกำหนดให้ใครทำหน้าที่/รับผิดชอบอะไร อย่างไรบ้าง	
	- มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ หรือไม่ อย่างไร	
1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	- มีการดำเนินโครงการอย่างไร	ผู้นำชุมชน , ครูและ
- การสนับสนุนด้านทรัพยากร	- มีใครเข้ามาช่วยด้านใด อย่างไรบ้าง	เจ้าหน้าที่
- การบริหารงานและการประสานงาน	- ทางโครงการมีเครื่องมือที่จะช่วยในการดำเนินงานมากน้อยเพียงใดหรือไม่ อย่างไร	ศูนย์ อินเทอร์เน็ต
- การขอความร่วมมือ	- ในการติดต่อประสานงานทำอย่างไร โดยเฉพาะกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เข้ามาช่วยดูแล	
	- เรื่องการจัดการประชุมจัดอย่างไร เดือนละกี่ครั้ง	
	- ทางโครงการมีการขอความร่วมมือกับทางชุมชนอย่างไรบ้าง	

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
1.3 การมีส่วนร่วมในการได้รับ ผลประโยชน์และความเสียหาย	- ที่ศูนย์อินเทอร์เน็ตมีการจัดเก็บค่าใช้จ่าย บริการหรือไม่ อย่างไร	ผู้นำชุมชน , ครู ,
- ผลประโยชน์ด้านวัสดุ	- เงินที่ได้จากการเก็บค่าบริการนำไปใช้ใน	เจ้าหน้าที่
- ผลประโยชน์ด้านสังคม	ส่วนใดหรือไม่ อย่างไร	ศูนย์
- ผลประโยชน์ด้านตัวบุคคล	- มีใครบริจาคคอมพิวเตอร์หรือเงิน	อินเทอร์เน็ต
- ผลเสียหายที่จะส่งผลกระทบต่อ ผลประโยชน์	อุดหนุนการดำเนินงานมาบ้างไหม นอกจากหน่วยงานที่ดูแลอยู่	และ ผู้ใช้บริการ
	- ตั้งแต่มีศูนย์อินเทอร์เน็ตชาวบ้านที่นี่มี ความเปลี่ยนแปลงไปในด้านใดบ้าง อย่างไร	
	- เวลาที่มีสื่อมวลชนหรือบุคคลต่างๆ เข้ามา เพื่อศึกษาโครงการใครเป็นผู้ดูแลตรงส่วน นี้ และทำหน้าที่อย่างไรบ้าง	
	- เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เข้ามาช่วยเหลืองานทั้ง โครงการอินเทอร์เน็ตและโครงการต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องนั้น ได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ อย่างไร	
	- โครงการต่างๆ ของที่นี่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และโรงเรียนอย่างไรบ้าง	
1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมิน	- ที่นี่มีการประเมินโครงการหรือไม่	ผู้นำชุมชน ,
- การประเมินด้านโครงการ	อย่างไร	ครู ,
- การประเมินด้านกิจกรรม	- ในการประเมินนั้นมีใครเข้ามามีส่วนร่วม	เจ้าหน้าที่
- การประเมินผลงานโดย	อย่างไรบ้าง	ศูนย์
สาธารณชน	- แบ่งการประเมินเป็นประเด็นใดบ้าง	อินเทอร์เน็ต
	- ชาวบ้านในชุมชนทราบความเป็นไปใน	และ
	ศูนย์อินเทอร์เน็ตหรือไม่ อย่างไร มีการ	ชาวบ้าน
	ดำเนินงานส่วนนี้อย่างไร	(ผู้ม)

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
	- ชาวบ้านรู้สึกอย่างไรกับศูนย์อินเทอร์เน็ต ตั้งแต่มีศูนย์อินเทอร์เน็ตชีวิตเปลี่ยนแปลง ไปหรือไม่ อย่างไร	
2. ใครเข้ามามีส่วนร่วม (who) ด้านประเภทของบุคคล	- ตอนนี้ใครเข้าร่วมโครงการบ้าง สามารถแบ่งเป็นใครได้บ้าง มาจาก หน่วยงานไหน	ผู้นำชุมชน , ครู , เจ้าหน้าที่
2.1 บุคคลท้องถิ่นของชุมชน		
2.2 ผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น	- ส่วนของชุมชนนั้นใครเข้ามามีส่วนร่วม ในโครงการนี้รวมทั้งโครงการอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง	ศูนย์ อินเทอร์เน็ต และ
- ผู้นำที่เป็นบุคคลในท้องถิ่น		
- หัวหน้าสมาคม		
- เจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนท้องถิ่น	- โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมตรงนี้อย่างไร	ชาวบ้าน
2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ	- มีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและ	(ผู้ม)
2.4 คนต่างชาติ	เอกชนเข้ามาช่วยหรือไม่ ด้านใด อย่างไร บ้าง	
	- มีชาวต่างชาติมาช่วยหรือไม่ ด้านใด อย่างไรบ้าง	
	- ด้านเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้น เข้า มาช่วยตรงนี้ได้อย่างไร	
	- มีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ระดับอำเภอหรือจังหวัดหรือไม่ เรื่องอะไร อย่างไร	
ด้านคุณลักษณะของบุคคลที่เข้า มามีส่วนร่วม	- บุคคลต่างๆ ที่เข้ามาช่วยงานในโครงการ อินเทอร์เน็ตและโครงการต่างๆ มีการ คัดเลือกเข้ามาหรือไม่ อย่างไร	ผู้นำชุมชน , นักเรียน , ครู , เจ้าหน้าที่
1. เพศและอายุ		
2. สถานภาพทางครอบครัว	- ทางโครงการมีการกำหนดเกณฑ์หรือ คุณสมบัติผู้ที่เข้ามาทำงานตรงนี้หรือไม่ อย่างไร	ศูนย์ อินเทอร์เน็ต

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
4. ชั้นชั้นทางสังคม	- ชาวบ้านที่เข้ามาร่วมโครงการและใช้	และ
5. อาชีพ	บริการจากศูนย์อินเทอร์เน็ตส่วนมาก	ชาวบ้าน
6. ระดับรายได้และทรัพยากร	ประกอบอาชีพอะไร	(สุ่ม)
7. ระยะเวลาในการเข้าร่วมโครงการและระยะทางจากที่ตั้งโครงการ	- ชาวบ้านที่เข้ามาร่วมโครงการและใช้บริการจากศูนย์อินเทอร์เน็ตส่วนมากมีการศึกษาระดับใด	
8. สถานภาพของการครอบครองที่ดินและการว่างงาน	- โครงการนี้ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนหรือไม่ อย่างไร - ที่โครงการมีเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญเรื่องคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตหรือไม่ อย่างไร - โดยภาพรวมแล้วผู้ที่เข้ามาใช้บริการที่นี่เป็นใคร อายุเฉลี่ยประมาณกี่ปี และประกอบอาชีพอะไร	
3. การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร (how)	- สิ่งใดที่ส่งผลให้ชุมชนและโรงเรียนที่นี่ร่วมมือกันทำโครงการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาขึ้นมา	ผู้นำชุมชน , ครู , เจ้าหน้าที่
3.1 พื้นฐานของการมีส่วนร่วม	- สิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม	ศูนย์
ส่วนร่วม	- มีหน่วยงานราชการเข้ามาขอความร่วมมือให้ชาวบ้านเข้ามาช่วยดำเนินโครงการหรือไม่อย่างไร	อินเทอร์เน็ต และ
ร่วม	- มีหน่วยงานใดบ้างที่ให้เงินหรือวัสดุ/อุปกรณ์อุดหนุน โครงการ	ชาวบ้าน (สุ่ม)
3.2 รูปแบบของการมีส่วนร่วม	- ที่นี่มีการเปิดบริการอย่างไร เวลาเปิด -	
- รูปแบบขององค์กร	ปิด	

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
- การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดย อ้อม	- หากผู้ใช้บริการประสบปัญหาขณะใช้ บริการจะทำอย่างไร ใครมีหน้าที่ช่วย ผู้ใช้บริการ อย่างไร - มีผู้ปกครองที่ให้บุตรหลานพามาสอน การใช้บริการหรือไม่ อย่างไร - ผู้ปกครองที่ไม่สามารถเข้ามาใช้บริการได้ แต่อยากจะใช้บริการ จะมีวิธีการอย่างไร	ผู้นำชุมชน , นักเรียน , ครู , เจ้าหน้าที่ ศูนย์ อินเทอร์เน็ต และ ชาวบ้าน (สุ่ม)
3.3 ขอบเขตของการมีส่วนร่วม - ระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วม - จำนวนและระยะของการเข้า ร่วมกิจกรรม	- อนาคตของที่นี่จะดำเนินต่อไปอย่างไร หรือมีการ เปลี่ยนแปลงไปในทางใด หรือไม่ อย่างไร - ในอนาคตนั้นทางโครงการคิดว่าต้องการ ให้มีการพัฒนาไปในทางใด และเพิ่มเติม ตรงส่วนใดบ้าง	ครู , ผู้นำ ชุมชน เจ้าหน้าที่ ศูนย์ อินเทอร์เน็ต
3.4 ประสิทธิภาพของการมีส่วน ร่วม - ระดับของอำนาจที่ให้กับผู้ เข้ามามีส่วนร่วม - ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง คุณลักษณะ	- ผู้ที่รับผิดชอบโครงการนี้มีใครบ้าง มี หน้าที่อะไร อย่างไร - ในการติดต่อประสานงานกันนั้นทำ อย่างไร	ครู , ผู้นำ ชุมชน เจ้าหน้าที่ ศูนย์ อินเทอร์เน็ต
บริบทของการมีส่วนร่วม 1. คุณลักษณะของโครงการที่ ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วม	- ในช่วงแรกที่มีการจัดตั้งศูนย์อินเทอร์เน็ต นั้น ชาวบ้านให้ความสนใจหรือไม่ อย่างไร - ทางผู้รับผิดชอบโครงการมีการ	ครู , ผู้นำ ชุมชน เจ้าหน้าที่

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
1.1 ผลกระทบของสิ่งที่น่าสนใจที่นำเข้าสู่โครงการ - ความซับซ้อนของเทคโนโลยี - ข้อกำหนดเกี่ยวกับทรัพยากร	ดำเนินการในการให้ความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตและวิธีการใช้ให้ชาวบ้านอย่างไร - มีชาวบ้านที่เกิดอคติกับเทคโนโลยีที่ดูเหมือนไกลตัวบ้างหรือไม่ อย่างไร	ศูนย์ อินเทอร์เน็ต
1.2 ผลกระทบกับผลประโยชน์ที่มาจากโครงการ - ผลประโยชน์ที่สามารถเห็นได้ชัดเจนและจับต้องได้ - ความเป็นไปของผลประโยชน์ที่จะได้รับ - ผลประโยชน์ที่จะได้รับเลยทันที - การกระจายของผลประโยชน์	- ทำไมถึงเข้ามาใช้บริการจากศูนย์อินเทอร์เน็ต - คิดว่าได้ประโยชน์ด้านใดบ้างจากศูนย์อินเทอร์เน็ตและโครงการที่ใช้ประโยชน์จากศูนย์อินเทอร์เน็ต - ท่านสามารถประยุกต์ความรู้และข่าวสารที่ได้รับจากอินเทอร์เน็ตไปใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างไรบ้าง	ผู้ให้บริการ
1.3 ผลกระทบของการออกแบบโครงการ - การเชื่อมโยงโครงการ - ความยืดหยุ่นของโครงการ - ความสามารถในการเข้าถึง-การบริหาร - การบริหารอย่างครอบคลุม	- โครงการศูนย์อินเทอร์เน็ตนี้เชื่อมโยงกับโครงการใดในชุมชนบ้าง อย่างไร เพื่อวัตถุประสงค์อะไร - คณะทำงานของศูนย์อินเทอร์เน็ตกับคณะทำงานของโครงการอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นคณะเดียวกันหรือไม่ อย่างไร - ระหว่างโครงการต่างๆ ที่ชุมชนมีนั้นแต่ละโครงการมีการร่วมมือกันทำงานอย่างไร และชาวบ้านเข้ามาส่วนร่วมกับแต่ละโครงการอย่างไรบ้าง	ครู , ผู้นำชุมชน , ชาวบ้าน (ผู้)และเจ้าหน้าที่ศูนย์อินเทอร์เน็ต

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
2. ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือ	- สภาพภูมิประเทศที่นี่ ซึ่งเป็นภูเขาและป่า ส่งผลกระทบต่อดำเนินโครงการในระยะแรกอย่างไรบ้าง	ครู , ผู้นำชุมชน , ชาวบ้าน
2.1 ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ	- ในระยะแรกนั้นชาวบ้านที่นี่มีหนี้สินจำนวนมาก เป็นอุปสรรคในการดำเนินการหรือไม่	(ผู้ม)และเจ้าหน้าที่ศูนย์
2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	ดำเนินการหรือไม่	ศูนย์
2.3 ปัจจัยด้านการเมือง	- สังคมและวัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการได้มากน้อยเพียงใด	อินเทอร์เน็ต
2.4 ปัจจัยด้านสังคม		
2.5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม		
2.6 ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์	- ความฟุ่มเฟือยในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่นี่จนเป็นหนี้สินเกือบทั้งหมดบ้านนั้นเป็นสิ่งที่ส่งเสริม กระตุ้น หรือเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการหรือไม่ อย่างไร	
	- ทางหน่วยงานที่เข้ามาช่วยดำเนินโครงการนั้น ส่งผลกระทบต่อความคิดของชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นคนในชุมชนอย่างไร	
	- ปัจจุบันนี้เศรษฐกิจของทางชุมชนเป็นอย่างไร	
การแพร่กระจายนวัตกรรมองค์ประกอบหลักเบื้องต้นของการแพร่กระจายนวัตกรรม	- อินเทอร์เน็ตมีความจำเป็นกับชีวิตในยุคปัจจุบันอย่างไรบ้าง	โรงเรียน , ครู
1. นวัตกรรม	- โรงเรียนหรือทางศูนย์อินเทอร์เน็ตจัดให้บริการความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตอย่างไรบ้าง	นักเรียน , เจ้าหน้าที่ศูนย์
	- คิดว่าอินเทอร์เน็ตจะเข้ามาช่วยชาวบ้านในด้านใดบ้าง อย่างไร	อินเทอร์เน็ต

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
2. ช่องทางการสื่อสาร	- ทางศูนย์อินเทอร์เน็ตมีวิธีการอย่างไรในการทำให้คนในชุมชนทราบว่าทางโรงเรียนมีศูนย์อินเทอร์เน็ตเพื่อให้บริการแก่คนทั่วไป	โรงเรียน , ครู นักเรียน , เจ้าหน้าที่ ศูนย์ อินเทอร์เน็ต
3. ระยะเวลา	- ทางศูนย์อินเทอร์เน็ตใช้เวลานานเท่าไรที่สามารถทำให้คนในชุมชนเกิดการสนใจและเข้ามาใช้บริการ	โรงเรียน , ครู นักเรียน , เจ้าหน้าที่ ศูนย์ อินเทอร์เน็ต
4. ระบบสังคมหรือด้านที่ เกี่ยวข้องกับผู้รับนวัตกรรม	- คิดว่าที่ชาวบ้านเข้ามาใช้บริการเพราะสาเหตุใด	โรงเรียน , ครู
4.1 โครงสร้างทางสังคม	- ทางผู้นำชุมชนการเชิญชวนให้ชาวบ้าน	นักเรียน ,
4.2 ระบบบรรทัดฐานทางสังคม	เข้ามาใช้บริการอย่างไร	เจ้าหน้าที่
4.3 ความคิดเห็นของผู้นำ	- ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดให้บริการคืออะไรบ้าง	ศูนย์ อินเทอร์เน็ต
4.4 ประเภทของการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม		
- การตัดสินใจด้วยตนเอง		
- การตัดสินใจด้วยกลุ่มบุคคลอื่น		
- การตัดสินใจโดยผู้บังคับบัญชา		

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
4.5 ผลที่เกิดขึ้นจากนวัตกรรม		
- สมควรหรือไม่สมควร		
- ทางตรงหรือทางอ้อม		
- ทำนายหรือไม่ทำนาย		
ลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม	- กลุ่มบุคคลแรกที่เข้ามาใช้บริการคือกลุ่มใด และเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะอย่างไร	โรงเรียน , ครู
1. ตัวแปรด้านลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ	ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม บุคลิกภาพ และพฤติกรรมการสื่อสาร	นักเรียน , เจ้าหน้าที่
2. ตัวแปรด้านบุคลิกภาพ	- ผู้ที่เข้ามาใช้บริการเป็นผู้ที่มีหัวคิด	ศูนย์
3. ตัวแปรด้านพฤติกรรมการสื่อสาร	ทันสมัยและอยากทันต่อเหตุการณ์ ทันต่อนวัตกรรมใหม่ๆ หรือเพื่อการใช้งานหรือไม่อย่างไร	อินเทอร์เน็ต และ ผู้ใช้บริการ
คุณลักษณะของนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม	- อินเทอร์เน็ตมีความจำเป็นต่องานของคุณอย่างไร	ผู้ใช้บริการ
1. ประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง	- ทราบเรื่องประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตมาก่อนหรือไม่	
2. ความเข้ากันได้		
3. ความซับซ้อนของนวัตกรรม	- สามารถนำสารสนเทศ (ข่าวสารและความรู้) จากอินเทอร์เน็ตไปประยุกต์ใช้กับอาชีพของตนได้อย่างไรบ้าง	
4. ความสามารถในการนำไปทดลองใช้		
5. สามารถสังเกตผลของนวัตกรรมได้	- เข้ามาสังเกตการใช้ก่อนที่จะใช้จริงหรือว่ามาใช้จริงเลย แล้วใครสอนการวิธีการใช้ให้ อย่างไร	
	- คิดว่าอินเทอร์เน็ตจำเป็นต่อชีวิตประจำวันหรือไม่ อย่างไร	

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
การยอมรับนวัตกรรม กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับ นวัตกรรม	- ทางศูนย์อินเทอร์เน็ตมีการให้ความรู้ เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตอย่างไรบ้าง	ผู้ให้บริการ
1. ชั้นความรู้	- ทางศูนย์อินเทอร์เน็ตมีการใช้หรือไม่ อย่างไร	
1.1 การรู้จักนวัตกรรม	- ทางศูนย์อินเทอร์เน็ตมีการมีคู่มือการใช้	
1.2 รู้วิธีใช้นวัตกรรม	อินเทอร์เน็ตไว้ให้บริการ แจก หรือมี	
1.3 ความรู้เกี่ยวกับหลักการ	เจ้าหน้าที่คอยให้บริการกับผู้ที่ยังไม่มี ความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตหรือไม่อย่างไร	
2. ชั้นการสนใจ	- มีทัศนคติอย่างไรกับอินเทอร์เน็ต ชอบ หรือไม่ชอบอย่างไร - นอกจากความรู้ที่ทางศูนย์อินเทอร์เน็ต ให้บริการแล้ว มีการค้นหาหาความรู้ เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตจากที่ไหนบ้าง อย่างไร - ได้รับแรงจูงใจในการเข้ามาสนใจและทำ ความรู้จักกับอินเทอร์เน็ตหรือไม่ จากใคร อย่างไร	ผู้ให้บริการ
3. ชั้นการตัดสินใจ	- ทำไมจึงตัดสินใจมาใช้บริการ - ก่อนหน้าที่จะตัดสินใจมาใช้บริการได้มีการ ทดลองใช้มาก่อนหรือไม่ อย่างไร	ผู้ให้บริการ
4. ชั้นการนำไปใช้	- ทางศูนย์อินเทอร์เน็ตคอยให้คำแนะนำ และให้บริการอย่างไรบ้าง - หากเกิดปัญหาระหว่างการใช้งาน สามารถที่จะแก้ปัญหาได้เองหรือไม่ อย่างไร	ผู้ให้บริการ

ตารางที่ 26 (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	คำถาม	ผู้ถูกถาม
5. ขั้นตอนการยืนยัน	- ใช้บริการมานานเท่าไรแล้วและมี ความรู้สึกอย่างไรกับอินเทอร์เน็ตในตอนนี ต่างจากที่ระยะแรกที่มีศูนย์อินเทอร์เน็ต ใหม่หรือไม่ อย่างไร - สาเหตุที่ได้มาจากการใช้บริการ อินเทอร์เน็ตตรงกับความต้องการหรือไม่ - จะใช้อินเทอร์เน็ตอีกต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด	ผู้ใช้บริการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

ตารางที่ 27 แบบสังเกต

ชนิดของข้อมูล ประเภทของเหตุการณ์	พฤติกรรม (อะไร)	กิจกรรม (อะไร และ อย่างไร)	ความ หมาย (ทำไม)	การมี ส่วนร่วม (ใคร)	ความ สัมพันธ์ (อย่างไร)	สภาพ แวดล้อม (ที่ไหน)
เหตุการณ์ภายในศูนย์อินเทอร์เน็ต						
พฤติกรรมของผู้ที่เข้ามาใช้บริการที่ ศูนย์อินเทอร์เน็ต						
พฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์						
พฤติกรรมที่นักเรียนมีต่อผู้ปกครองที่ ส่งผลต่อการเข้ามาใช้ / ไม่ใช้ บริการที่ ศูนย์อินเทอร์เน็ต						
พฤติกรรมของบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ กับศูนย์อินเทอร์เน็ต						
พฤติกรรมของครู , เจ้าหน้าที่ของศูนย์ อินเทอร์เน็ตที่ส่งผลต่อการเข้ามาใช้ / ไม่ใช้ บริการที่ศูนย์อินเทอร์เน็ต						
พฤติกรรมของคนในชุมชนที่มีต่อศูนย์ อินเทอร์เน็ต						
ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงาน ของศูนย์อินเทอร์เน็ตกับชุมชน						
ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงาน ของศูนย์อินเทอร์เน็ตกับหน่วยงานอื่น ที่เกี่ยวข้อง						
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศูนย์ อินเทอร์เน็ต						

ตารางที่ 27 (ต่อ)

ชนิดของข้อมูล ประเภทของเหตุการณ์	พฤติกรรม (อะไร)	กิจกรรม (อะไร และ อย่างไร)	ความ หมาย (ทำไม)	การมี ส่วนร่วม (ใคร)	ความ สัมพันธ์ (อย่างไร)	สภาพ แวดล้อม (ที่ไหน)
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน						
ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์อินเทอร์เน็ตกับหน่วยอื่นที่เกี่ยวข้องและชุมชน						
ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน						
กิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วมการดำเนินโครงการต่างๆ						
การประชุม						
ความร่วมมือในกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ						
กิจกรรมพิเศษที่ทางโรงเรียน , ศูนย์อินเทอร์เน็ตหรือชุมชนเป็นผู้จัดขึ้น						
ภาพรวมของโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากศูนย์อินเทอร์เน็ต						
ภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน , ศูนย์อินเทอร์เน็ตและชุมชน						
ภาพรวมของโรงเรียนกับชุมชน						

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุदारัตน์ สุขสวัสดิ์ เกิดเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2522 ที่อำเภอ กาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี วิชาเอกการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อ พ.ศ. 2544 และเข้ารับการศึกษาคณะที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาโสตทัศนศึกษา เมื่อปีการศึกษา 2547 สำเร็จการศึกษาปี การศึกษา 2548 ปัจจุบันรับราชการครูที่โรงเรียนบ้านทับใหม่ ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย